

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE

1878.

Redaktor:
Michał Hórnik.

Létník XXXI.

Zešiwk 1.

(Cyleho rjada číslo 57.)

B u d y š i n.

Z nakladom Maćicy Serbskeje.

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE

1878.

Redaktor:

M i c h a l H o r n i k .

L e t n i k XXXI.

B u d y š i n .

Z nakladem Maćicy Serbskeje.

Klóšterske wothłosy.

Pěsnił Jan Wehla.

1. Marijna Hwězda.

Wyše Worklec hońtwu honja
Jězdni panjo z Kamjenca;
Z jasnym hłosom róžki džeja,
Zwěrina je spłoszna.

Běla jelenica hanja,
Přelětuje rokoty,
Hłowu zběhnši wutkyuje
Nazad horde rohizny.

Na mrózaku za njej jěcha
Młodši hońtwar zemjanski —
Do dubow so wona minje,
Wón so za njej zwichori.

Míha so khmuri, čma so čorni —
Žana hwězka na njebju.
Panik na róžk rězno trubi —
Lěs a hona hłuche su.

Pócmě zlěze hońtwar z konja,
Błudži z nim a njewě hdže —
Kromu lěsa wustupiwši
Do bahna so zapanje.

Sčinojte je wulke tymjo,
Jiļ je bjez dna hłuboki —
Muž a kón so bědujetaj
Smorčo w trašnym tonidli.

Błudnički so khichotajo
Wokoł njeju rejwaju —
Smjertnica so nimo huza
W bělym dołhim rubišeu.

„Swjata Marja, luba pomhaj!
Bjezedno mje zawjera,
Trašidma a wohidnišća
Hroznje za mnu hrabaja.

Pomhaj khětře! A ja zajtra
Klóšter tu čí załožu,
Zo čí čiste knježny wěčnje
Pyšnu khwalbu spěwaju!“

Džiw so cofa. Wyše bahna
Rozpušći so mrokota,
Na njebju so zjewi jasna
Njebjeska ta kralowa.

Hwěžka je ji wyše hłowy,
Z tej so žórli swětlina,
Slepa čma so zrozpjherchuje,
Zčěkaja te šerjenja. — —

Z kopytom so mrózak přima
Krutoh' dorna na boku,
Twjerdoh' brjoha dosahnuši,
Hoňtwaf docpě kručiznu.

„Słyšiš? — Z dala zwonow zynki
Přez nóc wětřik přinoša!
Zynki znate, do Kamjenca
Domoj mje te wołaja.“

„Swjata Marja, džaki tebi!
Tu čí budže swyatnica,
A tej njech je date mjeno —
Klóšter Hwězda Marijna!“

2. Blědy kemšeř.

We kemšach mniški spěwaju
Kaž jandželata we njebju.

Na łubi su tam wysoko,
Je njewidža čí kemšerjo.

A delka ludžik kemšacy
Na spěwy posl'cha nuterny.

Při durjach młodženc kloni so
Smjerć-blědy sylzy srěbajo.

Kaž zawała hdý ke mši zwón,
Tu prěni kemšeř steji wón.

Pře wšitke bože spěwařki
Ma jena hlós najswětliši.

Hdyž jeje khěrluš zaklinči,
So wón do wočow rozypyri.

Hdyž jeje hlósy zamjelknu,
Smjerć blědnje wón we wobliču.

Žno přez lěta wón přikhadža,
A liey dale bělšeř ma.

Mu skoro mniška zaspěwje
Na wěčne kemše njebjeske.

3. Přeradnik.

Do haja zady klóštera
Du z murje tajne durička. —
Tón haj tón slódke wěcki wě,
Pak nješpnje na nikoh' zlě.

Bě knježna rjanka w klóšterje,
Pak mniška hišće njeběše. —
Bě hajnik młody klóšterski,
Tom' wutroba so zažehli. —

Nam šewco wuznaj, pře čo ha
Tón hajnk ēi móšeń złotkow da?
So šibał šewčik posměwknje,
Jim bladow wšelkich napowje.

Što knježna rjane stupnički
Tak často nosy k šewcewi?
W srjedź napóduški, póduski
So lisćik pěknje potaji.

So w nocu cunjo zahwizda
A zkurkachu te durička —
A pře čo psy te klóšterske
Tak pojimachu šéwkanje? —

Jun' šewca z winom spojichu —
Wón zjewi slódku tajenku, —
A w nocu w haju łakarjo
Duž jachu lubu, lubeho.

Wón dyrbješe do wojakow,
 Do cuzych wona klóšterow. —
 Phi, ſewče! duſa ſmolana!
 Wšem holecam ſmjerdziſ nazdala!

4. Dželenje.

Do dубow młodzenc přijěcha,
 Tón młodzenc zemjanski.
 „Džens rjana luba pisała
 Je lisčik běly mi.“

Wón konja zwjaza k haſozy
 A hlaſa do kola.
 „Tón list je džiwny potajny,
 Mje ſem tu přeproſa.“

A blaj, do dubow khablajo
 Mu přiſídže panička,
 Do wočow ſmjertne blěduško
 Kaž morwa lilija.

Sej dawši ruku na ruku
 Pod ſtom ſe ſynjetaj.
 „Što tyſi tak či wutrobu?
 Mi božedlače praj!“

A jeje huba běluška
 Na płače zaržiwa.
 „Či wospijet njejsym njewjesta,
 Mam hić do klóſtera.“

„Mi nan ſo kralej ſpjećiſ je,
 Krali je 'no morić ūſi;
 Duž kryje čorna haſiba mje,
 Mje stysk je přetlamat.“

„Za duſu nanej proſyć cheu
 We ſwiatym klóſterje. —
 Mje zapomni wbohu ſyrotku!
 Budź božmje, božemje!“

5. Zawrót.

Ha Jakub holčo wjedžeſe
 Do staroh' klóſtera.
 „Tu Lidwina ſej wobbladaj,
 Hdze muński domuja!“

Hlaj mnišku tudy skhowanu
 Chcu maćeńka če měć;
 Ji njewěś přaść, ni kozy pasć,
 Ni len a morchej plěć.

So stare murje khmurjachu
 Na młode holičo.
 „Pój! Tu mje zyma pojima,
 Hu! za mnu hrabajo.“

„Pój na te słončne hórki, pój
 Na brjóžki wonjate,
 Hdžež paseš wowcki, jehnjata,
 Te běle wjesele.“

„Cheu přaść a pódla tebje pasć,
 Plěć len a morchej chcu,
 A ty mi druhdy zapiskaj
 Na rejku pod lipu!“

6. Pokutnica.

Połny měsačk směwkaty
 Z njebja na swět hlada dele,
 A tym knježnam klóšterskim
 Swětleško do stwičkow scele.

Widzi w łózkach pócćiowych
 Rucy styknusi je leżo;
 Drěmki su je wobjałe,
 Na stawach a myslach knježo.

Jeno w stwičey poslednej
 Žiwjenje so hišće wije —
 Mniška stejo przed łóžkom
 Khribjet sebi z krjudom bije.

„Swjata Marja, pomhaj wšak,
 Zo ta hrěšna lubośc zhinje,
 Pomhaj, zo ze pomjatką
 So mi swětny luby minje.“

„Njewjestu sym njebjeska,
 Zabyć chcu te zemške swjećo,
 A te bjezdžak pjelní mi
 Wodnjo mysl a w nocy džećo!“

*Pruskele a módrjeńcy
Nahi khribjet poběhuja —
Sylzy prědku, zady krej
Na zemju ji wukapuja.*

*Měsačkej je wbohej' žel,
Hnadu wón ji přeje mnohu —
Z mróčalku so wodžeje —
Nochee dale widčeć wbohu.*

7. Mniški modlerki.

*Zemski ropot, swětna hara
Njehowrja do kloštera,
Koło wokoł božoh' twara
Dycha zbózna čišina.*

*K paćerjam te zwony nuća
Bohabójne modlerki,
Klečo wonie duše kruća
W njebju-miłej čistosći.*

*Wśe je kryja drasty běle,
Znamjo čerstwej' njewiny,
Poniżne su rozekčełe
Wóčka połne pokory.*

*Swjatosćeny paćeć koşa
A k Madonnje zdychuja.
Zdychi k wyśinam so noša;
Słyś je, pani njebjeska!*

*Modla so za bratrow, nanow,
Za sotřički, maćeřki —
Zo hdžež lubi maju ranow,
Ruka šcedra zahoji.*

*Proša z nutriny wo hnadu
Za nas hrěšne stworjenja,
A zo njebjo z hele radu
Zanuri do bjezedna.*

*Khwala cunjo w něžnych spěwach
Njebjes pani kralowu,
A we pyšnych psalmy-kcéwach
Syłu swyatych njebjesku.*

Sławja swjatoh' nawożenju
 Swjećene mu njewjesty,
 We poccíwym pokorjenju
 Skięja mu wutroby.

Runja hwěžkam čiche džeja,
 Z modlitwów so zběhnuši.
 Swěć jim wjeřnych rajow meja,
 Swěć jim wěki na wěki!

Jakub Ticinus a jeho ryčnica z l. 1679.

Podawa *M. Hórnik.*

Założerjo pismowstwa evangeliskich Serbow su w našim Časopisu po zdobnosći wobšérnišo wopominani; běchu to pola Hornjołužičanow: Worjech, Martini a Michał Frencl, pola Delnjołužičanow, hdyž na rukopisne wěcy njedžiwamy: Moller, Tharæus a Fabricius. Podobne wopomnjenje*) zaslužuje tež Jakub Ticinus, prěni znaty założer pismowstwa katholskich Serbow, a to z tym bóle, hdyž stej runje dwě scé lět wot wudača jeho ryčnicy so miniłej, a dokelž sym druhí woćišć tuteje knižki wusłedźił.

Tutón woćišć wobsedzi k. kapłan M. Róla w Budyšinje a ma jón wot njeboh fararja P. Brězana w Ralbicach. Njeboh Brězan pak je tónle exemplar „Principia Linguæ Wendicæ“ z podobnej českéj ryčnicu „Prima Principia Lingvæ Bohemicæ“ w tej samej jesuitskej čišćeřni w Prazy wudatej (bjez lěta, a drje wučah z J. Drachovského, 48 stron) do jeneho zwjazka zwiazany jako dar dostał wot znateho Čecha Krameriusa, kiž je tam samoručnje z dobrym hesłem so napisał: „Gest Slowan Slovanu brat. Wogtěch Sławomil Kraméryus. Dne 7. srpna 1817.“

*) Krótku powjesć wo nim podašeji: K. A. Jenč w „stawiżnach serbskeje ryče a narodnosće“ (hl. lětnik 1851—52) a M. Hórnik w „žiwjenjopisnych listkach“ (1858). Trochu nadrobnišo je H. Dučman wo Ticinje pisał w „Pismowstwie katholskich Serbow“. Budyšin 1869, str. 69 a 70.

W čim rozdžela so tutón wočišć, dotal unicum, wot nam znateho, kiž je tež hižo žadnostka? Zwonkowne běše mi hnydom napadnje wšelake; papjera je tolstša, wysokosć formata wo 2 mm a šér wo dobry 1 mm wjetša, vignetty druhe a jednoríše, dwě initiali bjez wozdoby. Lačanske typy w knižcy su mjenje wotwužite, serbske pak su te same; duž so zda, zo je tutón wočišć snadž 30 lét pozdžiši.

Text ryčnice sameje je we woběmaj wočišćomaj jenajki. Tola w titlach tachanta Měrcina Ferdinanda Bricknera à Bruckenstein, kotremuž je poswiećena, je w nowišim abo druhim wočišcu snadne přemějenje „*Cœnobii Laubanensis præposito, visitatori etc.*“ město staršeho: *Laubnae præposito, et ibidem cœnobii sacrarum virginum visitatori perpetuo etc.* W dedikacii je wopomnjenja hódne městno: *Quod etenim nullus (quantum mihi perspectum est) Venedici idiomatis liber hactenus ab ullo Catholicorum prodierit, unicum fuisse puto impedimentum, Orthographiæ certæ ac universalis defectum.* To rěka w prěnim znatym wudawku: *Quod etenim paucissimi hactenus (nam unum duntaxat, vel alterum prodiisse constat) Venedici idiomatis libri a romanæ apostolicæ fidei asseclis, typo excusi fuerint, unicam esse reor causam, Orthographiæ certæ ac universalis defectum.* Poslednja sada dedikacie pak rěka wobšerniša tak: *Spero fore, ut munusculum hoc, mole quidem exiguum, ast ob intentum finem, palantes cives meos (quorum salutis ardens Te desiderium tenet) ad ecclesiæ romanæ gremium reducendi, magnum, æqui bonique consulas.*

Předsłowo (Ad Lectorem) je we woběmaj jenajke, a zajima-wosée dla njech so cyłe wočišći.

Ad Lectorem.

Amice Lector, pagellas has benigno percurre oculo, & illa, quæ ad substantiam Linguæ Wendicæ spectant, si non omnia, præcipua certè reperies, videbisq; quodnam sit hanc inter & Bohemicam discriminem. Ad has in lucem edendas, præter incitamentum animabus opitulandi, permovit me Universarum ferme

Nationum consuetudo, quarum singulae suam Orthographiam, suum habent typum. Bohemici idiomatis leges, & præcepta imitari placuit, quantum quidem fieri poterat; nam longâ experientiâ didici, nostram cum Bohemica lingua convenire in Declinationum, & Conjugationum numero, terminationibus Genitivorum, & secundarum numeri Singularis personarum. Accedit, quòd nostra, Soror sit Bohemicae, utpote ex eadem Matre Slavica originem trahens, ac proinde congruum est, ut ijsdem characteribus utatur.

Ad hæc expertus sum, quòd vocabula nostra omnia (quæ quidem hactenus scripsi) bene ac perfecte exprimi queant literis Bohemicis. Denique prætereunda non est autoritas, & exemplum aliorum id ipsum suadentium, nam ij tales sunt, qui à pluribus retrò annis Vendicam linguam, cùm privatim scriptis, tum publicè impressis promovere conati sunt. Horum principem locum obtinet A. R. D. Donatus Fabricius Canonicus Budissinensis, ac R. D. Matthæus Dubrau Laubanensis Ecclesiastes, qui in suis ad me datis, animi sui sententiam hac super re abundè declarârunt, dum ille sic ait: Neque enim alijs verba nostræ linguae exprimi possunt meliùs, quàm Bohemicis, Sororis suæ, literis. Hic verò: Scripturam quod attinet, judico ego (quanquam plerique ignari Bohemicae linguae dissentiant) non posse meliùs scribi, quàm Bohemicis literis, mutatis mutandis, addendis additis. In hac sententia annumerari illis potest D. Michaël Frentzelius, qui in sua Evangelij S. Matthæi versione, Bohemum characterem usurpat, quanquam in quibusdam à Bohemis dissideat. Quodsi error irrepisit aliquis in libellum hunc, uti facilè fieri poterat, aut si quid non est numeris omnibus absolutum; id tua spero, amice Lector, excusabit benevolentia, præsertim cùm tibi non sit incognitum, quòd principia omnium Artium tam liberalium quàm illiberalium imperfecta aliquando fuerint. Vale.

Nětko podajmy, štož je so dotal wo žiwjenju Jakuba Ticina wuslědžilo a štož je wosebje wo jeho ryčnicy wjedžeć po našim zdaču wužitne.

I.

Jakub Ticinus abo Tic^{*)}) narodži so 3. awgusta 1656, kaž je na moje doprašowanje z matriki so wupytało, a nic 1660, kaž dotal po katalogu duchownych w archivje na tachantstwje w Budyšinje so pisaše. Jeho nan bě koprownik abo kótlař Křesčan Tic, kotrehož khěža na wojerowskej drozy hišće džens „Kupferschmieds“ rěka. Wón študowaše 1678 a 1679 w Nisy w Ślezyskej a zastupi w Prahy do jesuitskeho říjadu. Hižo 15. awgusta 1679 pisaše wón tam předsłowo k swojej ryčnicy, kotař potom wuńdže. W měrcu 1682 wučeše wón zasy w Nisy „humaniora“, kaž je z jeho Epit. Histor. Rosenthal (str. 321) widźeć. W lěće 1684 běše z nowa w Prahy, tehorunja 1687 (str. 115 a 72). W lěće 1689 na 30. septembra wopyta luby Różant, 2. awgusta 1691 wopyta klóštr Osseg a 31. decembra 1691 pisaše w akademiskim gymnasiu předsłowo k swojej historii Różanta. Wón zemrje w 1. 1693 jako pólny kaplán w rakuskim wójsku prynca Eugenia před twjerdžiznu Belgradom, hakle 37lětny.

Budyšinski katalog duchownych z pozdžišeho časa prají wo nim: Compositum Principia et Catechismus Serbicum, et Epitome; Khrósčanski pak po swědčenju H. Dučmana mjenuje te same knihi. Tola katechisma njeje ani jedyn exemplar na nas dόšoł.

Zo je pódla serbskeje a němskeje ryče tež we īaćanskej a grichiskej derje znaty był, dopokazuja jeho knihi a wosebje

^{*)} Snadž je so prajilo: bei Čičenš, z čehož je jedyn po tehdomnym waňu swoje mјeno do „Ticinus“ polačanščil. Prawe mјeno dawa našemu Ticinej farař Schneider Kulowski w Katholskim Pόsle 1877 číslo 7. Tale swójba je někotrych duchownych mičla, kaž je z cyla tehdy kulowska wosada vjele swojich synow na duchownstwo we wukraju študować dala, a z nimi tež Čechi atd. wobstarala, hdýz serbski seminar w Prahy hišće njebě založeny! Tak bě bratr našeho Jakuba T., Michal, rodž. 1660, duchowny, a wumrje 1688 pola swojeju staršeu; druhí bratr Franc bě eisterciski mnich w klóštrje Lilienfeldze. Nanowy bratr, Matej Franc T. z Lerchensteina, zemrje 26. dec. 1680 jako prelat špitála (klóštra) am Pirn w Hornjej Rakuskej, dobročeř kulowskeje cyrkwe a dariel polow za tamnišeho chorrektora a kantora, kotrež su 1767 při nowotwarjenju šule so předale. W katalogu duchownstwa namakach hišće Narcissa Ticina, kanonika budyšinskeho a fararja w české Policy.

tež elogium na róžeńcanskú lipu, tři epigrafy na tamnišu studénu a ťačanskogrichiski distichon na Serbina (Hist. Rosenth. str. 91—99 a 325.)

Jeho znate spisy su potajkim 1. Principia, wo kotrychž nadrobnje tu ryčimy; 2. katechism (dotal njenamakany); 3. Epitome historiae Rosenthalensis sive compendiaria narratio de origine ac cultu purretusta B. V. Mariae Statuae in pago Rosenthal Lusatiae Superioris etc. Pragæ 1692. Stron 386 in 8°.

Hižo w l. 1687 wobstara Ticinus na poručnosć kanonika Mateja Witzkeho z Budyšina w Prazy zhotowjenje wobraza s. Marije Róžeńcanskeje z krótkim wopisanjom a modlitwami we ťačanskej a němskej ryči (Hist. Rosenth., str. 72 a 73). Nimo teho sym w tachantskej knihowni hišće nadešoł němski wučah jeho Historiae Rosenthal. z napisom: Rosa reddens salutem. Heilſame Roje, das iſt die Mutter Gottes in dem uralten Gnadenbild zu Roſenthal in Lauſitz. Prag 1693. To snadž je hižo po smjereti Ticina wušlo.

Do našeho nastawka słuša pak tón króć wosebje wopisanje jeho ryčney.

II.

Džiwno drje so nam zda, zo dyrbimy tak pozdže założerja katholskoserbskeho pismowstwa hakle w Jakubje Ticinje widzeć. Ale hodži so to wuklaſć. Katholskich Serbow wšak bě po zawiedzenju reformacie we Łužicy a Sakskej jara mało zbyło, tak zo so zdaše, jako by so próca njeplačiła, za nich něsto w čišcu wudać. K temu běchu tachantowje w Budyšinje z wjetša Němcy, kotriž potrěbosće Serbow mjenje zeznać pytachu; wot 1559 hač do 1676 běchu tam Serbja jenož Blöbel z Budyšina (1594—1609), Haža (Hasius) z Njeswačidla (1644—1650) a po třoch Němcach hakle naš Brückner, rodženy z Nowej Wsy (1676—1704).

Tutón posledni je drje za trěbne pónał, zo dyrbja so za katholskich Serbow někotre knihi wudać. Snadž je jeho młody Ticin w zapřjeću tajkeje mysle wobkrućił a naš Swótlik (Swětlik) je potom z dołholětnej pilnosću (1690—1720) wulki džél teho wuwjedł, štož staj Ticin a Brückner za trěbne wuprajiloj. (Přirunaj: moj nastawk w Časopisu, l. 1859, str. 31—37.)

Dospołne napismo ryčnicy je tajke: *Principia Linguae Wendicæ, quam aliqui Wandalicam vocant. Cum licentia superiorum. Pragae, typis universitat: Carolo Ferdinand: in collegio societ: JESU ad S. Clementem, Anno 1679.* Na druhej stronje je bibliske hrónčko: *Omnis lingua confitebitur Deo. Rom. 14, 11.* Na 3.—6. dedikacia, horjeka spomnjena. Na to steji předšlovo, tež hižo podate. Potom slěduje ryčnica po wotdžélach českéje wot Drachovského, z cyla 78 stron w 12°.

Prawopis Ticina je tehdomny česki, kaž je znate. Z pismikow su wobkedžbujomne: ď, ē, ě (za ē a ē), ð' (= dž), ē (= y), ē (za -je a druhdy za -ě), ī' (pódla ī), ū, ó, ū, ſj a ſš (za š), š, ž. Zmjehčuje so z dypkom nad vokalom abo z „i“ (mocně) piaté, miajo, ſtvorenio.

W ryčnískich twórbach su při wosebitoséach Kulowskeje podryče, po kotrejž so zwjetša zložuje (tolá domé, mē pódla mo, lubuwané, torhané), hiše tute: Dativ a Lokativ: tebje (tébē), sebje (ſebē), město: tebi, sebi. Vokativ: o žono (pódla o ſwečfa, vel ſwečko). Instrum. torhanim. Dativ dualis wukónča na -ma m. -maj: téma, nama, mojima, zemjanfoma, ſwonoma atd. Ma hižo: worduvač. Po komparat. žada hígli.

Najlepje poslužímy poznaeu prawopisa našeho Ticina wcišćejo posledni „caput VIII.“ z jeničkim dlěšim textom, hdžež takle steji:

Modus scribendi, et legendi Wendicè.

Si nôsti Bohemicè scribendi, ac legendi artem, eo ipso etiam scis Wendicè, per omnia enim quoad characteres, et pronunciandi modum conveniunt, ea si excipias, quæ capite priore, observatione septima, annotavi. Quibus prænotatis citra difficultatem quivis Bohemorum leget sequentia.

I. Tom méně Boha Woca, ha Šéna ha Duchha ſviato, Amen.

In nomine DEI Patris, et Filij, et Spiritus Sancti, Amen.

In qua Cruce ad hoc unicum attendendum est, ut ritè pronuncietur ly Šéna, ità scilicet, sicut pronomen té, tu. Vide observationem 8. c. 12. et notam 8. c. 1.

II. 1. Woějo 2. naſſ, 3. téje na 4. něběſach; 5. poſwěcené boé twoje meno. 6. pſſtnd'ž ſ nam twoje králeſtwo, twoja wola ſe*) 7.

*) t. r. ſo, kaž w ryčnicy samej ſo steji.

staň haſo na něbějach, taſ 8. též na zémi. Naſſ 9. ſſé dné kléb 10. daj nam d'ženc; ha wodaj nam naſſe winé, haſo též mé wodawamé naſſim winifam, ha něwed'ž naſ do zwoho ſpotivana, ale wumoj naſ wot zwoho, Amen.

I. In voce Woějo notandum est, quòd illa scribatur per ē, juxta observationem 13. c. 12. propter rationem ibidem assignatam. II. naſſ, Scribitur Bohemorum more per ſſ (eſd), non autem per ſch, Germanorum more. III. té ſé, Notantur accentu acuto juxta observationem 6. c. 12. IV. Něbějach, Ad Czechicæ Orthographiæ imitationem, per ē, punctuatum scribitur, non verò per i, et e, Vide c. 1. notam 2. V. poſhwěcene Per solum č, punctuatum scribitur ob rationem observ. 13. c. 12. allegatam. VI. pſſind'ž, Non per solum d', punctuatum, sed per d'ž, juxta observationem 2. c. 12. VII. ſtaň, More Bohemorum per i, punctuatum, non verò: ſtahn. Vide c. 1. notam 2. VIII. též, Ultima litera hujus vocis sic omnino profertur, sicut à Bohemis. Vide c. 1. notam 2. IX. ſſé dné, Significat quotidianum, quasi omnium dierum. X. In daj, ultima litera consonans est, juxta observationem 10. c. 12.

III. Štrowa boé MARIA, nadé ſé pouma, ten kněz jo z tobú, té ſé požomuvana běz tém I. žonſkim, ha požomuvané jo ton pwođt twojo života JESUS Kréſtus. Swiata MARIA, mač boža, proſſ za naſ II. řeſſníkou nět, ha též tu ſſtundu naſſe ſmérée, Amen.

I. Nota, quòd hoc vocabulum, sicut et alia, similia tam bene per y, quam i, scribi possit, secundùm observ. 5. c. 12.

II. Něſſníkou, etiam sic scribi posse řeſſníkow, juxta observationem 4. c. 12. Caeterùm nihil est specialiter observable. Quae hic in legendo, et scribendo annotanda conscripsi, haec ferè sola sunt in omni lectione, et ſcriptione observanda. Ex quibus patet, quam appositè nostrum idioma Bohemicis characteribus ad exprimenda omnia sua vocabula utatur. E contrario verò nullum invenio modum, quo Latinis, Graecis, aut Germanicis literis scribi commodè possent Wendicæ voces. Quis enim Germanicis, aut Latinis characteribus debitè proferat ſequentia, et innumera alia: d'žen, dies, eſrij, calceus, wotroč, servus, ſwěčo, imago, žona, mulier, famen, lapis, bočco wé, estote, etc. Sed dicet aliquis: hic modus scribendi, et legendi nequit

addisci, nisi quis priùs Bohemicè sciat legere, et scribere; magno autem labore opus erit, antequām quis Bohemicam addiscat Orthographiam.

Cui sic repono: Præstat improbo quantumvis conatu addiscere Bohemicos characteres, itáque sibi comparare modum certum, et infallibilem scribendi, et legendi, quām eo supersedendo labore Orthographiâ contra omnium linguarum consuetudinem carere.

Nec est tanta difficultas (praesertim linguae Wendicæ peritis, idque propter affinitatem idiomatis) in addiscendis Bohemicis characteribus, quantam sibi fortasse aliqui imaginantur.

Ego enim sic existimo, intra bidui, triduue spatium illam superari posse duobus potissimum modis. I. Si quis habeat libellum aliquem, in quo tradatur Orthographia, et characteres Bohemici. II. Si quis observet literarum singularum sonum ab eo, qui linguae Bohemicæ est peritus.

Universa hæc sic à me conscripta esse scias, velim, Amice Lector, ut illis nullatenus pertinaci animo sim adhaesurus unquam: sed paratus futurus ad emendandum, si quid emendatione indiguerit. Imò si quis melius aliquid excogitaverit, praesertim quoad Orthographiæ rationem, sciat me, relicta meâ sententiâ, in sententiam illius, pedibus iturum.

O. A. M. D. G.

B. V. M. H.

Tu je dha widzec̄, zo je pismo podobne M. Frenzelowym kniham z evangelskeje strony, a duž najlepje česćimy našich założerjow, hdyž po jich přikladže so přecy bóle bližimy a zjenočimy; štož by wšak hižo dokonjane było, hdy bychu někotři stare wašnje pisanja wjac̄ ze słowom a skutkom nje-podpjerali!*) W zjenočenju je mōc̄!

*) Powšitkowne přiwzače pismika č za evangelske dotalne je je dawno na času, tež w bibliji a w spěwařskich!

Porjedženki a dodawki.

Wot J. B. Nyčki.

Wysokočešeny k. redaktor je moje za słownik A. Petrowa postajene słowa zrjadował a we 54. čisle Časopisa wotcišćeć dał, z čimž je mi wulku česć wopokazał. Ja so jemu za to naležne džakuju.

Tola so mi zda, zo sym čitarjam mojeje zběrki, kiž drje su so na někotrych zmylkach w njej pohóršili a mi překhrobłosć porokowali, wujasnjenje a zamolwu winopty.

W mojim tej posyłce připołożonym lisciku stejachu něhdže tele słowa: Ja njejsym rodženy Delnjołužičan; ja sym tule ryč z wulkeho džela z knihow nauknył a njemóžu tehodla za wěste a dospołne wułożenie wšech słowow rukować. Duž je nuzne, zo so wone jenemu wučenemu Serbej z delnjeje Łužicy k rozsudej předpoža. Swěrny přehlad mojego džela je tež tehodla trěbny, dokelž sym je dla mnohich zastojnskich wobstaranjow, a zo bych z nim w postajenym času (hody 1876) hotowy był, z wulkim khwatkem dokonjał. —

Jako ja potom z postróženjom moju zběrku z jeje zmylkami wotciščanu widžach, wupisach wše słowa, wo kotrychž njewěsty běch, z mojimi wukladženjemi a pósłach je knjezej fararzej Tešnarzej w Nidže, jeho prošo, zo by wón je porjedžil, hdžež to nuzne je. Knjez Tešnař je, runjež trochu pozdže, jara zwóniwje a přečelniwje tole dželo wobstarał a mnohe džaka hódne wudospołnenja přidał. Ja dowolam sebi, tudy tón cyły nastawk wozjewić.

Bejniš se, grožthum, prahlen. — Tešnař: von bejny, stolž.

bójne cyniš, jich ungeberdig, ſeltjam, unſinnig ſtellen. 2. Kral. 8, 11. — T. Stamm: bójaś; mě jo tak bójne, mir iſt ſo ängſtlich zu Mütthe; wón tak bójne cyni — sagt man von Fieberfranken, in hiže Phantasirenden.

bombjelicaty, dič angelaufen. — T. bombolicaty, „mit Hängebaſen“ — und dann von schwappender Gesichtsgeschwulſt.

Dybnuš, treffen (ein Wort). Casnik. — T. „stoßen“ mit dem Begriff des Heimlichen, auch Böswilligen, z. B. von einem bößartigen Dachsen, der einen anderen unvermuthet ſtößt; ferner auch vom Schlucken: „hykawa jogo dybjo“, der Schlucken ſtößt ihn.

Głosyś se, sich schicken, passen, zusammentreffen. Pschiſt. 16, 4.
T. übereinstimmen, harmoniren — von glos.

Hobgrakany, übel berüchtigt. Miss. pow. — T. grakaš, feißen, fortwährend zanken; davon hobgrakany, z. B. von einem Dienstboten, auf den das Schelten gar keinen Eindruck mehr macht, also etwa „ganz abgebrüht“; hobgr. pjas, ein abgebr. Hund; hobgr. kléb, das Einkommen, z. B. eines Lehrers, über das in der Gemeinde, etwa bei Aufbesserung der Stelle, räsonirt und geschimpft wird; „ja njok (njecham) hobgr. kléb jésé.“

hobul, flüchtig, unbefangen, fehlerhaft. Pschiſt. 21, 5. — T. ungebrauchliches Wort.

hubrjaškowany, künstlich bereitet, geschmückt. Miss. pow. — T. brjaški und brjaškowaš, von den Krausen an den Mützen der Mädchen und Frauen gebraucht, die künstlich in besondere Falten gelegt werden, dann von ähnlichen Spitzenarbeiten. (Jórdan: brjaškowaš, steppen.)

hugněšíš, austrocknen? — T. sich mit etwas herumzerrren, z. B. Kinder mit einer Käze oder einem Hunde, und es dadurch „abmalfern“ und unansehnlich machen; se z někim gnešiš, sich mit Jemand zerrren.

hušpurny, zierlich, stattlich. (Bl. wušperny.) — T. zierlich, namentlich vom Gange und der Kleidung der Mädchen gebraucht. (Móžno, zo to slovo z němskim „sperren“, sich breit machen, hromadu wisy. Nyčka.)

Chrjochaty, grunzend (Schwein). — T. chrjochaš, grunzen.

chrom, Tempel, Kirche, Gebäude (böhm. und russ. chrám, Tempel, Kirche). Sir. 22, 19. — T. nur Gebäude, dim. chromeyk; pódchrom, Schuppen.

Jagłowac, ein Krummbund aus Hirsestroh (jagłowina). Tešnař.

Klašnity, platt. Miss. pow. — T. z. B. vom Brot, Birnen von ovaler Form, platt gedrückt.

kóséenc, Ackerschachtelhalm.

Lampaty, herabhängend (wie die Ohren des Schweines). — T. se lampiš, sich schleppen, so daß es herunterhängt.

lejchař, Arzt (oberl. lěkař). Casnik, und Tešnař 80 kjarl. — T. jetzt im Volke ungebräuchlich, wahrscheinlich von dem alten Ueberseher aus dem Oberlausitzischen herübergemommen.

lurcaš, rinnen, fließen. Miss. pow. — T. rinnen, rieseln, so daß es plätschert, z. B. vom Bach, Blutstrom.

Mórzenje, Vernichtung. M. p. — T. das Tödtten, Umbringen; mórziš, mörderisch anfallen, verwürden; zmórziš, in greuelhafter Weise Jemand tödtten.

Nabubnašeły, angeschwollen. M. p. — T. gedunzen, z. B. Säufer, Wassersüchtiger.

nakluwaś, bebrüten. Jes. 59, 5. Miss. pow. (poln. kluć, pięć, ausbrüten, hervorbrechen; russ. klewati, anpięć, bepięć, anbeißen.) — T. anbrüten; nakluwane jaja, angebrütete Eier, kurjetka se kluwaju, die Hühnchen schlüpfen aus dem Ei.

nēgajstwo, Ehemaligkeit, längst vergangene Zeit. Ps. 55, 20. — T. von nēga, einjt, früher; nēgajsy, vormalig.

njebuły, unfinnig, toll. — T. außer sich; dafür sonst njeżywı, ganz außer sich, unfinnig.

njerodas, Taugenichts. M. p. — T. von njerodny, leidhfertig — von njerożeś, nicht gehorchen. Stamm: rožeś, gehorchen, folgen.

Prézrik, eine Art Peitsche. M. p. — T. speciell ein „Dchsenziemer“, d. h. Kantschu, den sich der Wirth beim Schlachten seiner Dchsen selber macht.

pódemosc, Bescheidenheit, schlichtes, einfältiges Wesen. Pschiſt. 1, 3. přeliš (böhm. přiliš), zu, zu sehr, allzu. 1. Thess. 3, 10. — T. In der Niederl. unbekannt. Fabricius, der Ueberseher des N. T., der selbst kein geborner Wende war, hat Vieles aus der oberlausitzischen und böhmischen Uebersezung aufgenommen.

přesmrjažaś se, einherstolzieren. M. p. — T. übermuthig sein, wie läppische Kinder, eitel, stolz sich geberden, aufgeblasen sein, nicht wiſſen, wie man sich vor Eitelkeit tragen soll.

pytko, Hängeſchloß; vergl. poln. und böhm. pytel, Sac, Beutel, womit ein Hängeſchloß Aehnlichkeit hat; poln. auch noch pyta, pytka, Plumpſack. — T. Vorlege-, Vorhängeſchloß.

Rodowaś, herstammen. Casn. — T. wohl neugebildet; in der Umgangssprache mir wenigstens nie vorgekommen; dafür gebräuchlich: z rodom, z. B. wóna jo z rodom Kjaremareje, sie ist eine geborne K.

rozdže, Reisig. — T. aber nicht von Kiesern, sondern stets von Weiden und andern Sträuchern, darum auch: Weidengeſtrüpp, Strauchwerk.

Scélko, richtiger: střelko, Violinbogen (in Bluno: strěle). — T. in meinem Geburtsorte Kolfwitz bei Cottbus heißt es scéliko (střílko), Violinbogen.

séerkawa, Schelle. M. p. — T. Kinderklapper; dann figürlich von Klatschschwestern.

siščák, „Stožham“, von siščaś, drücken, ein Fischneß an einer langen Stange zum Stožen, Drücken. Tešnař.

smagły; sm. klěb, Schwarzbrot, mit dem Begriff des Aermlichen; nowe žyto dawa smagły klěbašk, das Brot vom neuen Korn ist schwärz. Tešnař.

spinknuś se, einſchlaſen, steif werden. Casn. — T. vom Einschlaſen der Glieder, speciell des Fußes.

ſuslity, kleiner Schlitten. Casnik. — T. mir unbekannt, wahrscheinlich corruptirt aus „Schuhſchlitten“.

Wótelnica, Tennenwand (in Bluno: wótawka). — T. wótelnica, Tennenwand, vielleicht zusammenhängend mit wotała*), Grummet.

Zabjeraś se, ſíh abgeben. Casn. — T. Infinitiv nicht zabjeraś, sondern zabraś; Praesens: ja se zabjeru; se zabraś z někim, ſíh mit Žemandem einlaſſen, abgeben, z. B. ein Mädičen mit einem Buržchen.

zamžerjony, blinzelnd, ſchlaftrig. — T. unwillig aus den Augen ſehend, verdrießlich.

zasajžonk, Grund. Casn. — T. Unterlage, Unterpfand.

Při wotcišćenju mojich „Delnjołužiskich dodawkow“ su so tež někotre zmylki stałe; ja cheu je při tutej skladnosći porjedžić.

Ma tam stać: baňka, daňski, dubjaňka, hipstaš, chyškotaš, kósydło, lintworiš (bjez słówka se), rypotka (nic: nypotka), pód, wót, pôlecaš, pómrokotny, pósředniš, póstarknuš, póstyricy, póšenjony, pósíšny, pówitře, pówrošíš, skóńcowaš, spócyš, spóromje, spósiš, świck, šlejs, woše. — Blunjowskej slowje: třeba a třečl matej so po delnjołužisku pisać: střela a střelc. Hewak sym při mojich wopytach w Blunu tež namakał, zo su mjezy mojimi w lěće 1870 napisanymi a w 41. čísle Časopisa wotcišćanymi slowami někotre njeprawje wułożene. Kósčank je młody zub a rěpjank stary; tehodla ma te tam zdželene hrónčko takle rěkać: Myška, how maš mój rěpjank, a daj mi twój kósčank. Ja přispomnu tudy, zo tež hew pola Rheina džéči swój stary zub přez ramjo nazad čisnu a myš wo nowy proša. Wěscé so to stanje, dokelž ma myš tak wótre zuby, zo z nimi džéru do khamora wuhryže. — Dale ma so při slowje rozkulnik cyłe němske wułożenie wumazać a za to stajić: Haušwurž. Při slowje ternik móže hišće stać: audh: Ěierpflaume.

Ja přidawam nětko hišće někotre slowa, kotrež sym jutry t. l. (1878) w Blunu nazběral.

Fynkaš, iwerjen, ſchleudern (oberl. funkač).

Kmótřejstwo, audh: ßathengeſhénk (Džtern, Neujahr).

Našo; při našom, vor unſerm Hauſe; wón zasta při n., er hiełt an unſerm Hauſe.

nep, Schädel (oberl. nop).

*) W štyrjoch druhoslowjanskich slownikach, kiž mi k rucey su, steji „otawa“ (otava), a tak drje je tola prawje, wotawa pisać. Nyčka. — Haj; a wótelnica je drje poňemske wóttelnica, wót-Theilung m. Abtheilung. Red.

Předogoniš, überholen (beim Gehen, Fahren, Arbeiten).
připasowaś, auf einem fremden Grundstück (nahe an der Grenze) etwas abhüten.

Santrak, Schwäger.

Woblagnjony (delnjołuž. hobl.), belegt (auf der Brust).

wobwjeć (hobwjasć), auch: bezaubern, behexen (Zigeuner).

Zaprawka, Vorwand, Aušrede.

Budźe-li mi mózno, chcu dale z delnjołužiskich knihow słowa hromadžić. Mózno pak tež, zo mój čas to njedowoli. Zo bychu potom druzy dale dźělać móhli, zdźelu tudy na drobne, što sym dospołnje přehladał. Ja sym słowko za słowkom přečítał w bibliji wot započatka hač na kónc profetow a w nowym zakonju jenož štyri poslednje knihi. — Knjez redaktor je so w tym mylił; wón pisaše, zo sym jón hač na poslednje štyri knihi přeslědžił. — Dale sym trī traktaty: „S fjarchoba domoj“, Młertyn ten wójaſ“ a „Psójż f Jeſuſu“ (posl. hač k 19 str.), „Míſſioníſke powjeſcji“ a „Baſníf“ wot l. 1870 hač sem přečítał.

Kónčne mam hišće tu próstwu na wutrobje: Serbja w delnej Łužicy chyli sebi tola tu prócu wzać a serbske mjena wsow a městnow mjezy Serbami a wokoło nich, tak daloko hač mózno je, hromadžić. Nětka je to hišće mózno, ale snadź skoro budźe na někotrych stronach pozdže! —

Při tejle skladnosći tež hišće jedyn zmylk „Słownika“ porjedžu. Wjes, we kotrejž sym wot třečeho lěta sem wotkublany (rodženy sym we Wojerecach — Wórejcach — na starym „Onbawje“), rěka Bluń (masc.), němski Bluno. Serbski Słownik piše po hornjołužiskim wuprajenju Blunjo (neutr.) a němski Blume, štož je drje čišćeřski zmylk za Blune.

Grod w Błotach.

Pěnił *M. Kossik* z Wjerbna.

We něga starych lětach, we lutnem tataństwu,
Tam stoaſo we Błoſe raz grod we bogatstwu,
Na jadnej małej górze tam sejžeſo ten grod,
Wot cogož hulicuju tak wšako mlogi rod.

Tych tormow křasne głowy se zwignu busoko,
 A błyścachu te wjerchy we słyńku daloko,
 A wjelgin mócene murje, te dwojce hobgnachu,
 A hokoło tych wjażow ak huž se wijachu.

Ta rěka žěšo dołoj z wjelimi rukami,
 Přez bomišeo tak mócene, kenž wšytkno zatwari.
 A hyšće dalej wence, tam běchu tymišća,
 Žož hyšći žedna noga njeběšo stupiła.

How kněžašo tych Serbow tyranski mócy kral,
 Kenž až tym huššym bogam tu chwalbu běšo brał.
 To serbske woko płaka, ta pěsc se zwigašo,
 Jo, až tych bogow huššy tom' kralu grožašo.

Raz přižečhu te styrjo, — we cći jim Swjatowit, —
 How k tomu złemu kralu, jog' k prawu hobrošit.
 Ga žašo nět ten Gódac, ten staršy, móctuje tak,
 Te druge kléknu dołoj, ten kral se sednu pak:

My služabniki togo, kenž znajo, wiži wšo,
 My dachmy žertwu¹⁾ jomu, gaž běšo Kupało²⁾.
 Ak nět ten kuř k tym głowam se carný přibliža,
 Ga gronjach přašajucy te krotke słowa ja:

O groń, ty dawař měra a wójnow, groń nam nět,
 Žo přižo how ta żałosć za ceły serbski swět?
 Ten winik stoj tam wence, ten Serbski spijo how,
 A njejo k hubuženju, žo namakamy schow?

Ga groni něto jěsno ten běly mócy Kón:
 „Ten kral, ten kral!“ — a wence tam zwignuchu tu broń
 Te Knjaže³⁾, wšykne Ludy⁴⁾, kenž zešli gromadu,
 A njeměr běšo tudy, te proki⁵⁾ šwicachu.

My žěchmy prjed ſi gronit, my lěpjey wěžece,
 O, woteuš, kral, ty jano — ten lud, o staraj se,
 Bog Swjatowit, ten swětly, ten wěrno gronjašo:
 Ten kral, ten kral, ten jano na wšyknom wina jo. —

Ga sčakli se ten huššy nad tymi słowami,
 Se trěsašo ta ruka a wóna huchyši
 Tu piku za tym wbogim, a ta nět překłojo
 Tog' služabnika bóžeg', kenž dołoj padnuł jo.

Te druge hubęgnuchu, a tam před wrotami
Nět mócnje huwołachu z bogami wšyknymi:
„O běda wam, o murje, wy dejso rozpadnuš,
Te wětřy deje głośnje přez wašu proznu huš.

O běda tebje, góra, twój wjerch se minuš dej,
We twojom carnom klinje ten grod we schowje měj.
O domowe te duchy⁶⁾, nět lasnje bubě(g)ńšo,
Tam dej se Kikimora⁷⁾ nět přejš, gaž přejc to wšo!

O běda tebje, mordař, ta Žywa⁸⁾ hubęgnjo,
Bog hušy jo ší zaklěł, kenž prawdosć lubujo,
Nět Triglaw⁹⁾ zezlamujo, což wón raz natwari,
A Pjerun¹⁰⁾ južo chwata, wón třašnje grozy ši.“ —

Což te třo huwołachu, to njeboj husłyšy,
Ta gódanina¹¹⁾ prawje se jěsno dopołni. —
Za kralom, grodom njejo nět wěcej žedna slěž,
Ten cas, ten hulašowa, což ty kšěl hobprimješ.

Ta kupa hyšće žinsa jo w Błoše spadnjona,
A gaž ty mimo přejzoš, jo wšo ak cowanja.
Keoš ty tu rěku přašaš, kenž dalej hujzéšo?
Ty glich jej njerozmějoš, gaž wóna žwalkoco.

Basni z młodostnych lět.

Wot Emilije P.

1. Wěščerka.

Pačeřkata rosa steji
Na zelenych trawičkach
A pod módréj njebiesčinu
Zybola so hwězdžički.

¹⁾ Žertwa = wopor. ²⁾ Kupało bě pola Rusow a druhich Słowjanow janski swjedźeń, kiž so słóncu k česći swječeše. ³⁾ Kniaz; tak pomjenowachu so wosebniše rody mjez Serbami. ⁴⁾ Ludy = te druhe swobodne muže. ⁵⁾ Prok = prokawa. ⁶⁾ Domowe duchy = genie. ⁷⁾ Kikimora = zatrašne šerjenje. ⁸⁾ Žywa = bohowka wšeho žiwjenja. ⁹⁾ Triglaw (Třihlow) bě bóh z třimi hlōwami, slénny bóh. ¹⁰⁾ Pjerun = tón hrimal. ¹¹⁾ Gódanina = wěščenje. —

Čicha nóc, nóc swjatojanska,
 Přemohla je Lužicu,
 A sam Čornoboh tón stary
 We čmičcy tam drěmota.

Jeho wołtař poniženy
 W zymnych leži spadankach,
 Kur a płomjo njestupatej
 K stronam poblyskowacym.

Nahle pak so zahe z ranja
 Swěleško tam zaswěci,
 A z Prašicy kuzlařniska
 Přibliži so wěšeřka:

„Ach ty lěso, žałosć ze mnu:
 Džensa je mi lětny džeň,
 Zo mi nana wojewodu
 Njepřečeljo zabichu.

Wón je, Serbjo, swěru wodźił
 Wašich wótcow hoberskich,
 Jeho khorhoj dobywańska
 Z jeho smjeréu wostabny. —

Serbjo, skónčene su bitwy,
 Stare bitwy železne:
 Njebudžeće wjacy z mječom
 Za swój jazyk wojować.

Serbjo nětko z wjesołoścu
 Brónje ducha přimajče,
 Pokazujće cyłom' swětej,
 Zo tež waš duch skutkuje!

Na ranju tam hižom swita,
 Swěle zerja stawaju:
 Slónčko skhadżace budź znamjo
 Serbskoh' nowoh' žiwjenja.

Serbjo z nowa rozekćěju,
 Rozektu přez wjedzeństwa,
 W duchow žiwjenju jim budže
 Dołbi rjany jasny djeň!“ —

Prěni pružik slónčka lědy
 Padže na kraj budyski,
 Wěščeřka so nahle zhubi
 Nasta dołhi jasny džeň.

Čornoboh so zradowaše
 Wjesołeho wěšenja,
 Z horda pozběže swu hłowu
 Hladajo po dalinach.

„Kcéjće pod knježerstwom miłym
 Kcéjće, swérne Łužicy!
 Njech so Serbow hódnosć khwali
 We wšěch swěta kónčinach!“

Z lěta 1849.

2. Serbskemu narodej.

Pruhi slónca nalětnego
 Přirodu nětk wobswětla;
 Wšo ze spanja hłubokeho
 Mócnje wuwubudžeja.
 Cyła stwórba w radosći
 Spěwajo so wjeseli.

Zymske časy wobdawachu
 Narodnosć tež serbowsku,
 Njepřečelske zahubjachu
 Jeje pychu kcéjatu,
 Skutkowanja žiwjenje
 Zadźewane mrěješe.

Boža lubosć pak će miła,
 Serbstwo, njebě zabyła;
 Jeho ruka dobroćiwa
 Je će zaso wumohla.
 Nalětna nětk čoplota
 Twoje žily wotanka.

Wutroby je wopušćiła
 Zymna twjerda lodojtosć,
 Młodniwa je wustupiła
 Rjana swjata horliwosć.
 Skutkowanje wótčinske
 Twojich džéci radosć je.

Takle stwórby wubudżenie,
 Wotcućenje w přirodze
 Wjesele mje dopomnuje
 Na Serbowstwa nalěče,
 Haj na lube Serbowstwo
 Dopomnjam tak rada so.

Narodnosć ty moja serbska,
 Horco tebje lubuju;
 Tebi sym ja poswiećiła
 Radosćiwe wutrobu.
 Narodo mój serbowski,
 Na wěcne sy drohi mi!

Z lěta 1853.

Alberto regi Saxoniae,

d. XIV. Kal. Jul. a. 1878, vicesimum quintum matrimonii festum agenti.

Scrispsit *Christ. Pistoth. Pfuhl*, Prof. Doct. Eques.

Parva quidem tellus, multo tamen ore relata
Germanosque capit Sorabicosque viros.
Cultura agrorum splendet Saxoniam nostra,
Artibus omnimodis ingeniosque piis.
Multam tulit tempus terra alma nomina clara,
Et cives raros egregiosque duces,
Seu spectas laudes, quas fert Bellona cruenta,
Seu quas designat docta Minerva domi.
Grande sonans verbum quamquam mibi Musa negavit,
Horum aliquos luce hac commemorare juvat.
Mauritium quis non novit? cultumve Parentem
Et quae servavit villica lactis opes?
Dura est perpessus generoso pectore Justus,
Quem patriae redditus composuisse decet.
Longaevo huic senior successit tum ille Benignus,
Qui sibi consortem jussit adesse bonum,
Qui nova construxit telluri tempora gratae,
Quique emptum meritis nomen Amatus habet.

(Ov. Met. I, 169.)

Hoc misere erepto — qui fratriis juverat ausa,
Major summo egit sceptra colenda Sophus.
Poscentem bellum Gallum Germania fregit
Constituitque sibi jura petita diu.
Fortior his pugnis fuit an sapientior is vir,
Qui patris sedes ingeniumque tenet?
Induperator ei summum tunc scripsit honorem
Laudatosque viros jussit abire domum.
Rex miles civis nunc gaudet munere pacis,
Quam exornat caro conjugiale decus.
Sic vivas, o rex, cultus per tempora longa
Reginaeque piae Saxonibusque Tuis!

Te tollit gloria
Per pectus condita,
Auguste rex!

Te civem sublevet,
Te regem roboret,
Qui cuneta continet,
Caelorum rex!

Jeho majestosći kralj Albertej Saskemu,

k slěbornemu mandželskemu jubilejej 18. junija 1878.

Spisał Professor Dr. *Pful*.

Mały drje je tón kraj, tola daloko znajomy z česću,
Hdzež germaniska krej k Serbam so přidała je.
Naša Saska kće přez piłnje dželane hona,
Wědu, wumjołstwo, šik, swérnu a pobožnu mys'.
Sasow zbożowny splah ma wjele wulkotnych mjenow,
Kotrež poskići lud, poskići wjeřchowski dom,
Wulkich přez hołberski čin we mužilamacej bitwje,
Wulkich přez radu a skutk, kajkejuž porodza měr.
Ja drje njehodžu so, zo wysoke słowa bych stajał;
Džens pak přikazuje wutroba ryčenie mi.
Štó by Morica njeznał? a Augusta nana, a Annu,
Kotraž za nadobnu česc měješe Ostra'ski dwór?
Pozdžišo sprawdžiwy kral je wjele přečeřpjeć dyrbjał,
Kotryž wětostc a rjad krajowym dokhodam da.
Po sědžiwcu bu starc dobrociwy ze kralom,
Kotryž młodostneho towarša wuzwoli sej,
Kiž robótnikow duž pozběže k swobodnym buram,
A kiž lubowaný wot teho rěkany je.
Hdyž smjerć nahla ho ja, wza prawidło do ruki Mudry,
Kiž huž jako prync khwalobnje skutkował bě.
Pod brón stupi Francowz, a Němc jeho porazy k zemi,
A w Versailli zbu znowjeny khěžorski stoł.
Wobhlađ, čuće a móc tam pokazowaše tón muž,
Kiž nětk w žohnowanju rjadyje wótcowski kraj.
Tehdy pomjenowa ho pólneho maršala khěžor,
Na čož pokhwaleni mužojo čehnjechu dom.
Kaž měšćanski knjez kral wojef je žiwy we měrje,
Kotryž knjenjow česc z lubosću porjeňša mu.
Njech Ty junu, o kralo, tež wohladaš złoćany swjedžeń,
Žiwy za zbożowny dom, žiwy za zbożowny lud!

Přez krasnu móc Ty sy

Sej dobył wutroby:

Bóh bě Twój škit!

Njech khodžiš jednory;

Sy k trónej pyšeny;

By dyrbjał do bitwy:

Bóh budź Twój škit!

Delnjoserbski wótčenaš w knizy A. Bohoriča z l. 1584.

Podał *M. Hórník.*

Do staršich pomnikow našeje serbšciny slušaju tež někotre maličkosće, kiž so w knihach druhich Słowjanow jako pokazki ryče namakaju. Tajku pokazku poskićuje nam Adam Bohorič, towarz̄ prěnich spěchowarjow słowjenskeje (krajinskeje) literatury, mjenujcy Trubera, Krella a Dalmatina, wučome Melanchthona we Wittenbergu, pomocnik při wudaču słowjenskeje biblije tam 1583, potom šulski rektor w Lublanje (Laibach), prěni ryčnicař mjez Słowjencami. Jeho ryčnica ma tajkele napismo: *Arcticæ horulæ succisiuæ de Latino-Carniolana literatura ad latinæ linguaæ analogiam accommodata, unde Moshoviticae, Rutenicæ, Polonicae, Boemicæ et Lusaticaæ linguaæ cum Dalmatica et Croatica cognatio facile deprehenditur etc.* Witebergæ 1584. Stron 242.

Delnjoserbski wótčenaš na stronje 37 je Bohorič z jeničkeje znateje čišćaneje serbskeje knižki wot Albina Mollera sebi wupsiał abo snadź wot teho sameho dostał. Hornjoserbski njeje sebi žadyn wobstarać mohł, dokelž hišće žana knižka čišćana njebě, z najmjeňša žana z lutherskeje strony, a dokelž žadyn hornjołužiski Serb we Wittenbergu w Bohoričowym času hišće nještudowaše. Knjez K. A. Jenč w nastawku „Serbske předařske towarzstwo we Wittenbergu“ (lětnik IX. a X. tuteho Časopisa) wě jenož jeneho žužiskeho Serba študenta tam w l. 1554 mjenować, a to bě Delnjołužičan Stuhlschreiber z Hródka. Delnjoserbski kraj wšak běše tehdom wjele wjetši dyžli hornjoserbski a Wittenbergej tež po połoženju bližši, hdyž tam serbšcina do Wikowa (Elsterwerda) dosahaše.

W Bohoričowej orthografi je spominany wótčenaš tajkile (jenož łaćanske dołhe ſ nimamy w čišćerni):

Wojsch (?) naſch kenſch ſy na nebebu.

Wujſweſchone (buſhy) me twoye.

Pſhih (k nam) krajeſtwo twoio.

Se ſtany woli (?) twoja, takkack nanebu, tak heù na ſemy.

Klib naſch ſhidni day nam ſhenſa.

A woday nam wyni naſhe: ack my wodawamy winikam naſhim.

Neweſhi naſj do ſpitowana.

Ale wiſoſhi naſj wot ſlego.

Pjheto twoio jo to kralejtwo.

A ta moz a ta zejt wot nymernoſti k nymernoſti. Amen.

Hdyž ciſceſke zmylki wotſtronimy (Woſch = drje Woſchz, twoye = twoyo, nebebu = nebu, woli = wolia), rěka to takle:

Woſc naſ, kenž sy na njebju; wuswěſone buži jmě twojo; přijž kraleſtwo twojo; se stań wola twoja, tak kak na njebju tak hew na zemi; klěb naſ wšedny daj nam žensa; a wodaj nam winy naše, ak my wodawamy winikam naſim; njewježi nas do ſpytowanja; ale wymoži nas wot złego. Přeto twojo jo to kraleſtwo a ta moc a ta cesć wot niměrnoſci k niměrnoſci. Amen. (Nima: Hamjeń, ſtož tež druzy Słowjenjo amen abo amin ciſća.)

Potajkim je w znatym padže město přidycha „h“ hiſče wſudže „w“: wuswěſone, nic huswěſone. Twórba: twojo, nětko twoje.

Přirunanja dla přepiſmy Ticinowy wótčenaš po Kulowskim wuprajenju (hl. strona 14 tuteho zeſiwka Časopisa), kotryž je tajkile: Wotčo naſ, ty*) sy na njebjesach; poswjećene budź**) twoje mјeno; příndź k nam twoje kraleſtwo; twoja wola so stań hako na njebjesach, tak tež na zemi. Naſ wšedny khlěb daj nam džens; a wodaj nam naše winy, hako tež my wodawamy naſim winikam, a njewjedź nas do (złoho) ſpytowanja, ale wumož nas wot złoho. Amen.

Škoda, zo bě pódla tehole wótčenaſa w někotrych maličkoſcach so hižo mjenje dobra forma wutworiła, kiž je přez Swětlika do katholskich knihow přeſla, n. př. swjatoscene budź twoje mјeno, m. poswjećene.

Přiležnostnje přistajam, zo je horjeka str. 9 spomnjeny wučah z českeje ryčnicy Jana Drachovskeho († 1644) Matej

*) Ty město: kiž.

**) W krótko wuprajenej zamknjenej sylbje je „u“ a „o“ čežko rozeznać.

Šteyer wobstarał. Ta pak ma napismo: Grammatica bohemica in V libros divisa a quodam patre soc. Jesu jam pridem in gratiam tyronum bohemicæ linguae composita. Olomuc. apud s. Vitum Henr. Ettel. 1660.

Wjeršpomazy.

Přečelam připóslař prof. dr. *Pfälz*.

Wjacori knježa su mje w zańdżených dnjach přečelscy postrowili. Tym chcu ja za jich lubosć a kedžbliwoś so tudy ze starym, dobrym ‘Wjeršpomazy’ podzakować, hdyž jim někotre rynčki poswiećam, kotrež so na nastae a něhduše nałożowanje wuraza ‘Wjeršpomazy’ počahuja.

‘Wjeršpomazy’ abo (po Wojerowsku) ‘Bóh pomaz’ je dobre słowo, dokelž na Boha pokazuje; a ‘Wjeršpomazy’ je stare słowo, dokelž je po swoim prěním dźelu starše hač naša ryč w jeje nětčizej twórbi, a po swojej poslednej połojeti starše hač cyła nam přistupna słowjanščina.

‘Wjeršpomazy’ rěkaše něhdy Wjeršen pomazi. ‘Wjeršen’ — abo, z adjektiviskim wukónčenjom, ‘wjeršny’ (přir. ‘zwjeršny’) — poznamjenja teho, kiž je zwjeŕcha abo horjeka, we wysokosci, na njebju (přir. Deus in excelsis). Něhduši Serbjo prajachu Wjeršen, wjeršna, wjeršno; nětčiša serbska ryč by sebi, hdy bychmy to słowo měli, tele twórby žadała: Wjeršny, wjeršna, wjeršne. Tak kóždy, njeby-li teho hižo sam wjedzał był, dospołnje póznawa, zo prěni dźiel wuraza ‘Wjeršpomazy’ do jara stareho hrona serbščiny słuša; a ja mam jeno hišće přispomnić, zo je zastarska twórba ‘Bóh wjeršen’ so w ludowych powiedaničkach zdžeržała, kaž tež zo naš lud wuraz ‘Bóh wjeršny’ hišće znaje, ale zo teho sameho wjacy njenaložuje, khiba hdžež w knihach tak pisane steji.

Nětko pohladajmy na ‘pomazi (po-mazi)’. Indo-europejske ryče maju verbalny a nominalny korjeń *mag* (ně. *ver-mag*, *mach-t*, ūać. *mag-nus*, gr. *μεγ-ας*, ind. *mah-a*). Tónle korjeń ‘*mag*’ pokazuje so w cyłej historiskej słowjanščinje do (m o g)

móg přetworjeny: r. mog-u, p. mog-ę, č. mohu; pola nas: *móg-ji-u — *móгžiu — *móгžu — móžu. Hdyž pak tamny za nas předhistoriski korjeń ‘mag’ woznijemy a jemu kazakowe wukónčenje ji přiwjesymy, nastanu před nami tele twórby: Mag-ji — magzi — mazi abo (po nětčíšim vocalismje) mazy; we zestajency: po-mazi, pomazy = pomagaj, pomhaj. W tutym kazaku dha je tamne předsłowjanske ‘mag’ pola nas Serbow so zakhowało.

‘Ale přičina tajkeho spodživneho zdžerženja?’ Přičina je bjezdwělnje ta, zo bě ‘Wjeršen pomazi’ hižo we šerej starinje pola słowjanského naroda swjata abo swjatočna twórbica (fórmula), kotaž bu najskerje při Božich službach, kajkežkuliž te běchu, wot zhromadžencho luda jako responsorium nałożowana, a kotaž pod tymi wobstejnoscemi njepřeměnjena a njepřeměnliwa wosta, hač su nowiše časy tamne swjatočne wotwolwjenje do přecelneho podžakowanja za dostate postrowjenje přewobróciče, a hač je tón wysoki wuraz so do njezrozymjeneho bjeršpomazy abo bjeršpomaz našich dnjow přetworił (za čož druhdy tež jenosylbne bjeršp zasłyšimy!).

Ja pak, lubowani knježa, Wam za Waše přečelske postrowjenja wšitkim tamne starowótckoske, kóždeho hódne, derjezrozymjene połne ‘Wjeršpomazy’ přivołuju.

Septembra 1878.

Khwaleny budź Jezus Khryst!

(Před swjatym křižom při puću.)

Kaž busto, křižowany,
Ja nimo tebje du,
Dha pytam twoje rany,
Či swjeću wutrobu.

Hdžeż twoje znamjo swjate
So zběha při puću,
Je pokazanje date
Nam na puć k žiwjenju.

Hdžež swjaty křiž so jasni,
Tam wěčna lubosć kće.
Hdžež swjaty křiž so krasni,
Tam čert so zdaluje.

Ty wulki spomóžerjo,
Budź stajnje, stajnje mój!
Ty krasny přewinjerjo,
Ja wěčne być cheu twój!

Z lěta 1869.

P.

Podzělník ,šoł'.

Spisał professor dr. *Pful*.

1. Particip 'šoł' rěkaše něhdy šed-ł; přitomnosć bě šed-u, 'du (ich gehe)'. Korjeń 'šed' pak je to samotny (identiski) z twórbo chad, 'khód, khodźic'.

2. a) We zestajowankach so po mojim wjedzenju na wšech serbskich stronach před podzělníkom 'šoł' zynk 'j' wupraja: n. př. dójšoł, wujšoł, nadejšoł. Kajku-też ma to příčinu? Přetož hewak ryč w běhu časow wotmjetuje (słowa za wuerjeknjenje lóžše čini); dyrbjała wona tudy něšto přistajiła być? Dokelž by to přeciwo wšitkemu ryčespytnemu zhonjenju było, ja wěrju, zo su naši wótcojo něhdy 'jišoł' abo 'išoł' a 'jšoł' prajili, štož je so naposledku na 'šoł' zeslabiło.

b) Napodobnosć (analogiju) mamy we přítomnosći du (ich gehe), kotař je něhdy jidú abo idú rěkała, kaž nas we zestajenkach naša samsna ryč wuči: n. př. za-jdu, pójdu (po Wojerowsku), abo (hdyž je po znajomym zakonju 'j' so do 'n' přewobróciło) *zanidu, *ponidu, zańdu, póndu (po Budysku).

c) Móžu pak tež dopokazać, zo je (j)išedł woprawdze słowjanska twórba. Na započatku jeneje mórawskeje pěsnije mjenujcy sym tole čitał: 'Išlo děwče pro wodu, pro wodenku studennu. Prišel pan, rozbil žban' (bańku, karhan).

3. Z teho widzimy, zo su twórby 'zajšoł, wotejšoł' atd. prawe; a hdyž su prawe, dyrbimy tež 'zajšoł, wotejšoł' atd.

pisać (nic: zašoł, wotešoł), runje tak derje kaž 'zajdu' a 'zańdu' nałożujemy.

4. Wosebje pohladać pak dyrbimy na słowjeso přinć, po Wojerowsku třic (za 'přiće'). To rěkaše něhdy při-ji-ti (herangehen); podželnik minylosće bě tehdy přijišedł. We přichodže tuteho słowjesa je wot zjimy (sylby) 'ji' za naš čas jeno 'n' zawostało, po Wojerowskim wuprajenju pak je so 'ji' dočista zhubiło: Přijidu — přinidu — přinđu — přindu, a po Wojerowsku třijidu — třijdu — třidu; podželnik pak rěka: Přijišoł — přijšoł — přišoł (Wojer. třišoł), abo: Přijišoł — přinišoł — přinšoł — přinšoł. Při pisanju dyrbimy twórba přišoł (nic 'přinšoł') nałożować, dokelž wulka wjetšina Serbow přišoł praji.

5. Ale kak hodži so '(j)jišed' z korjenjom chad zjednoćić, hdyž tola žaneho '(j)ichad' dopokazać njemóžemy? Wotmowljenje: Korjeń chad je jednory wostał; přetworjeny korjeń šed pak je (štož je so w ryčach huscišo sčiniło) z druhim žiwołom hromadu zrostł, tak zo je 'jišed' druhotny (sekundarny) korjeń abo kompositum. A to je so nic jeno w našim a mórawskim 'zajšoł, išlo' atd. stało, ale po mojim přeswědčenju (runjež druzy hinak wukładuja) tež w twórbe '(j)idu', kotaž je pola nas potom to '(j)i' zaso wotstroniła. Zynk 'd' (we 'idu') pak wobhladuju ja jako wosebny korjeń, kiž tak wjele kaž 'hić' poznamjenja, a dzeržu jón za tosamotny z grichiskim ɔ-i we kazaku i-ɔ-i (δειννυ-θι), bjez-tym-zo je naš słowjanski korjeń '(j)i' zjawnje tosamotny z grichiskim a īaćanskim i-īr-a-i (i-θi), i-re.

Přisp. Započatk jeneje serbskeje pěsnički rěka: 'Šoł je hólčik z Kulowa, rjane holčo plěje len'. Tudy so minylosće a přítomnosć z jenym dychom powieda, štož je khětro njespodobne. Něhdusi wudžělář stareje pěsňe pak na tym winje njeje; přetož wón je po tehdyšej serbskej ryči takle zaspěwał: 'Jidže hólčik z Kulowa'.

Někotre starše spěwy.

Mam na jenotliwymaj papjerkomaj někotre starše spěwy z tymaj napisomaj:
 Čsi rjane nowe ſp̄jewy dawa ſerbſtemu ludu **Š. S.** (wudate a čišcane
 1850 wot J. Kulmana we Wojerecy), a: Spěwy za pěkne džéči (čišć. pola
 K. B. Hiki w Budyšinje, bjez lětoličby). Tele pěsnje njech so, zo bychu so
 njezhubiče, sobu tudy w Časopisu zaměsća. Pf.

I.

Wobpr̄iječe prěnjeje papjerkki (kotraž je jako čjißlo I. poznamjenjená):

1. Nalětny spěw.

1. Kak lubozne žiwe
 To nalěčo je,
 Hdyž slónčko tak milé
 Po njebjesach dže;

Swět w zelenej pyši
 So womłodžuje,
 A škowrjenčka slyši,
 Štóž do pola dže.

2. Spěw škórcy a zyby
 Tež ponowjeja,
 A za mušku ryby
 Zas poskakuja;

Na łucy, na poli
 Kće róžička zas,
 Na horach, po doli
 Je płodniwy čas.

3. Duž nalěčo žiwe
 Mi pozběhujče,
 Hdyž slónčko tak milé
 Po njebjesach dže,

A swěci do rosý,
 Ju poslěbornja —
 A džěčatka bosy
 Zas wuběhnjeja!

2. Blidowy khěrluš.

1. Česć Bohu knjezej damy
Za dar, kiž wužiwamy
We pokoju a strowości;
Džak, bratřa wóteej dajće,
A khěrluš zaspěwajće,
Zo z dobrotu nas nasyći.
2. Wón žohnowanjo wjele
Po cyjej zemi scele,
Płód brózda a štom přinjeſe.
We wodach, lófče, holi,
Na łukach a na poli
Su jeho džiwy widomne.
3. Hdzež mróčele tež džeja,
A wyše zemje steja
Te jasne, módre njebjesa:
Tam hač k najdalšem' kóncu
Wón swěćić kaže slóncu
A zemju z dešćom napowa.
4. Tam zwěrinje a ludžom
Wón blido kryje wšudžom
A smilnu ruku wotewri.
Za tajke wobstaranje
A miłe wukubłanje
Česć jemu dajmy džakomni!

3. Wječorný spěw.

1. Džen a próca nimo je:
Mučne stawy wotpoče;
- ;; Na pućik do komorki
Nóc te lampki zaswěći. ;;
2. Slódki pokoj přikhadža:
Jandželjo so hotuja.
;; Z njebes dele na zemju
Wachu džeržeć při łożu. ;;
3. Wšitey dobri na swěći,
Wšitey naši najlubši,
;; Njech was kryje Boža móć!
Spiče derje! Dobra nóc!

II.

Na druhéj papjercy so tole čita:

Spěwy za pékne džéči.

(Hłosy k nim su wot kantora Wólfa)

1. Na róžownik.

Pój róžowniko z miłej ruku,
Nam ponjes módre fijałki,
Wozeleń haj a wupyš łuku,
Zo kwětkojta so zyboli;
Też w zahrodach
A na brjóžkach

Njech kćěja twoje džéčatka,
Kiž mjetel, pčółku kubłaja.

Pój róžowniko, pój we kćewje,
Zo wožiwi nam wutroba,
Će kózdy ptačik w swoim spěwje
We lěsu, haju powita;
Wšě kćenička
Će pokhwala;
Kak sy ty luby, smějaty,
Wěnc pyšny tebi swječimy!

Na pastwu skačo stadla džea,
A klinkot zasy slyši so;
Podešcowane zawonjeja
Wšě trawički najkrasnišo;
Haj k lubosci
Wšo wotuci,
Štož žiwjenje a wodych ma
A radosć wyššu začuwa.

2. Nalěčo a ptački.

Što to hwizda, woła, spěwa,
Što to šcerči, fifoli,
Hdyž so jasne njebjo směwa,
A dych čehnje nalětni?
W haju, hatach, polu, holi
Zraduje so ptačina
W swobodnosći, w swojej woli
Po čěsnosćach zawyska.

Posyln. nalěčo, mje k wěrje,
K nowej moccy, lubosci;
Twoja rjanosc njech mje čeri
Khwalič Boha z ptačkami!

3. Nazyma.

So złoći bižom nazymne
Na płodach bohate!
Duż wotuć khwalba, wjesele
A čuće dżakomne.

Hlaj, kak so błyšći zabroda
Ze sadom ličkatym,
Ta hałza z płodom zhibnjena
„Pój“ wola „pój tu sym.“

Też worjech, bóz, pjeńk winowy,
Štoż móža, přinjesu,
Lěs dawa hriby, jabody,
Hat słodnu rybičku.

Přat, pinca, łubja pojda, —
Što pola darjachu,
Kaž całta běrny zesłodża —
Khlěb khudych ludzi su.

Njech khwali rjane nalěčo,
Štóż kwětku lubo ma,
My pozběhajmy nazymjo,
Kiž płód na blido da!

4. Zajac.

Jako wčera popołdnju
Ja tam stejach při keřku,
Wuleći tam zajac won,
Běžeše prječ přez wuhon;
Khwilčiku wón wodzychuy,
Winy so do husčiny.

Wbohi zajaco, kak sy
Na swěće ty tyšeny!
Njekhodź burej do kała,
Dha tebje njezatama;
Wostaj džečel na pokoj,
Dha sy luby zajac mój.

Jeno twoja womłodnosć
 Načini ēi hubjenosć;
 Jěz, štož mjeza napłodži,
 Dha ēe nichtó njehoni;
 Hdyž sej z dobrym radžić daš,
 W swēće měr a pokoj maš.

Před hajníkom lěz do kefka,
 Zahrjebaj so do liséa;
 Njesmorč, dha ēe njeslyši,
 Tebje dale njetyši;
 Pos tam njewuslědži ēe,
 Z hajníkom k holi poběhnje.

Lišku njech tam popanje —
 Nichtó tu nježaruje,
 Dokelž falšne zwěrjo je,
 Kotrež kury kóncuje,
 A tež druhej zwěrinje
 Přikrótši radžiwjenje.

5. Z y m a.

Štó je ta móena kralowa,
 Ma krónu swěčatu,
 Trón běły, jasny wot sněha
 A sceptar wot lodu?

To zyma je, ta mužica,
 Kiž džerži na krute,
 Haj, hdyž so kladže do džěla,
 Dha wšitko pikoce.

Štó piše róže, hałozy
 Na škleńcy woknowe —
 Štó barbi jenož dychajey
 Či ličko rózojte?

To zyma je, ta molečka,
 Kiž tajke khumšty wě,
 Haj, módre barby přidawa,
 Hdyž čerwjene su wšě.

Štó je, kiž štomy popójša,
 Kaž k džesću božemu —
 Štó woła k lóštej woženja
 Na lód a ze sanku?

To zyma je, ta sněhařka,
Kiž běly saje sněh
A zemju rjenje wodžewa,
Hač příndže naléče!

6. Hodowny spěw.

O, lube bože džě́co ty,
Kiž za nas džěci přišlo sy,
Měj džak za bože džěcastwo,
Kiž sy k nam z njebjes přinjeslo.

Ty z njebjes dele příndže k nam,
Zo wodžilo by k njebjesam;
Ty bože krasne znamjo sy,
Zo byli my tež njebjescy.

K nam dele, bože džěcatko,
Če přewodžichu jandželjo:
Njech mje tež jandžel přewodža
Na puću mojoh' žiwjenja.

O, lube bože džě́co, ty
Do swěta khude přišlo sy:
Dha wobradź mi tež spokojnosć,
Zo mam na swojich kubłach dosć.

O, bože džě́co njebjeske,
Tak ponižne a lubozne:
Ach daj, zo sym či podobny,
Twój luby swoje žiwe dny.

O, bože džě́co, žohnuj mje
Ze wšěm, štož mi tu zbózne je;
Njech we skutku a we mysli
Sym bože džě́co wobstajnje.

Dodawki do Słownika.

Zběrat *Handrij Dućman*.

„Zběraj a nazběraš; džělaj a nadzělaš.“ To derje płaci wo słowach našeje ryče. Hač runje je naš Słownik dosć wobšerny za naš mały lud a ryč luda hłuboko wučerpał, tola hišće wjèle słowow a wurazow wokoło lěta, kiž čakaja na pjero, kotrež

by je na papjelu zwjazało. Posluchaj a kedžbuji, hdyž Serbja serbscy ryča, a same tebi njezapisane słowá do rukow běža.

„Z cuzym njech so cuzy daji“. My slědžimy za duchom serbskeho ryčenja a wuznawamy, zo rady čerpamy z čisteho žórła ludoweje ryče, wosebje hdžež njeje czuba mučila; za tu so zahorjeć njemóžemy. Cuze pjerjo žanemu ptačkej njepřisteji a njeplaći ani doma ani wonka.

Štóż pisa, słowa trjeba. Hdyž jich nima, sebi je džěla abo druhdže požčuje. Lépje pak je džělać, dyžli požčować, wosebje pola cuzeho susoda; přetož wón tebje za to wusměje. Džělaš-li słowa, džělaj je po serbskim wašnju a prawje t. r. po prawidłach ryče, zo móhł so zwjeselić, kiž je slyši abo čita. Chce-li pak štóż za to z kamjenjem do tebje mjetać, so ponižnje skhil, a kamjeń tebje přeleci.

Nowiše serbske spisy njejsym za dodawk wučerpał, dokelž je poslednje lěta mój čas jara krótka. Snadž to něchtó druhi wobstara*). Hdyž změjemy poł kopy dodawkow hromadže, móžemy z nich šwarny „hłowny dodawk za słownik“ zestajeć.

Skrótčenja maja tónle wuznam: čsk. = češki. dl. = delno-łužiski. HD. = Handrij Dućman. Kr. = Kowař, rukopis (hl. Časop. 1873, str. 125). Luž. = Łužičan 1860. Mll. = Möller, rukop. 1689 (hl. Časop. 1873, str. 124). Wł. = Wałda (hl. Časop. 1873, str. 125). z l. = z luda.

bajta = bojta. (Němske.) Bartołm., Bartholomäus, Bartroñ. *bězman, Školob, Ungethüm. z l. bjezdwlność, Zwiefelloſigkeit. bjezdwlny & -nje, zwiefelloſ. bjezporokny, tadellos. HD. bjezspanjo, das Wachen. HD. *bleša; z bleše do šije, aus der Gläſdhe (ohne Gläſchen) trinken. Bosćan, Bosćij = Fosćan. brać, sāugen; wona je (=džěeo) wjaey njebjjerje, sie stiſt nicht mehr. z l.

comać nadra, sāugen; ubera sūgere. Mll. čeć fir třeć, třepé; přir. čsk. třapec, střapec. čepl = třepl, třepel, euphem. mānnl. Glied? češlić fir češlić. z l. člowjekosć, humanitas, menschlichkeit Natur. HD. čornuš, lěsny (bot.); Melampyrum. z l. *dać; daj sebi to być, laß das sein, bleiben.

*) Wučerpanje słowow a prajimow z knihow a časopisow wot l. 1860 zapo-žejo by wužitne džělo za někotrych młodych Serbow bylo.

dobyčk, der Gewinner. z l. (Ales njeprawje tworjene. Red.)

dójkař, Hirt der Mutterschafe. z l.
*dónž; čakaj, dóńž dowoli, so lange als er es erlaubt; čakaj, dóńž njedowoli, bis er es erlaubt; č., dóńž spi, während er schläft; č., dóńž njespi, so lange er nicht schläft; č., dóńž ryči, so lange als er spricht; č., dóńž njeriči, bis er sprechen wird.

Doroheia, Dorf Daraniš, Toraheia. drastnosé, Hülle, äußere Erscheinungsform. HD.

*dwaj; do dwu (dódu) worać, die Scheide, (lechte) Furche zwischen zwei Beeten acher. z l.

dwójbój, Duell. HD.

dwójnak, Zwitserblume, dielinia. HD.

*dych; so z dycha wuběžeć, außer Atem laufen; d. srěbać, Athem schöpfen; dych łowić, nach Lust schnappen; na dych padać, die Lunge beschweren.

*džeržeć; do někoho wjele džeržeć, große Stücke auf jemanden halten; na někoho jara džeržeć, gegen jemanden sehr feindlich gesonnen sein.

džernjehk, ein einzelnes Eisen des Apparates; džernjenc ist das Gestell mit mehreren solchen Eisen. z l.

Gelnow, Gelenau.

grački, Hechel, Krempel; gračkować, gratskować, wohl für hrabčkować; hejdušku, in kleine Häufchenpuppen (grabčka, hrabčka), stellen; vgl. krački, Słownik pag. 1078.

Hendrichecy, Henneršdorf. hepjelaty, ungefährlich. z l.

Hlinka, Hunneršdorf bei Kamenz. hrać; stawy jomu hraja, die Glieder zittern ihm; er zittert.

hréč; nječin sebi hrécha, verfündige dich nicht (bef. bei Neuzerungen der Unzufriedenheit, Unzufriedenheit).

hromownik, Donnereiche. HD.

hušk, Kälte, Schauer (der überläuft, also vorübergehend; Gegensatz zu wozybać, dauernde Kälte).

chaskwa, dienende Wirthschafterin (in der Gegend von Nebelschütz früher gebräuchlich, jetzt nicht mehr.) Vergl. česk. dl. chasa, Gejinde. — Redaktor: Sym slyšał „kazula“ (w Dodawku), kazlaka“; z něm. Käserin, welche die Käse macht als Wirthin.

Jadlefk, einjähriges Lamm. (Red.: skażene „Jäherling“.)

Jazowy, Flurname bei Radibor. z l.

jasynek = jaseň. z l.

jednowole, Monothelit. HD.

*jele, auch: Diebel.

jerojty, sommerfornartig.

jerenišeo, Sommerfornfeld. z l.

Kalaďo, Stachel. HD.

kamjeňk, Edelstein. HD.

knjeňka, Fräulein (anstatt: knježnička, Jungfrau). HD.

knježiwość, Herrschaft. HD.

kočeňka (bot.), Erica Tetralix. z l.

kóčeňka = kóčawa. z l.

kolebawka, Wiegenlied. HD.

krahoje (besser als krahole, vergl. česk. krahujec), auch sagt man: krahone.

Křič (m), Hügel bei Niedergurig.

kupjeňk = kupjenka.

kurwjenk, Hurensted.

khódža (m.) = khódnik; häufig

auch als Familienname. (Red.: Kóča?).

- khokać (Red. für kwokać) głudfen,
von d. Henne, die brüten will. z l.
khórnik, Chorherr. HD.
khrébt = khribjet (bei Hövers-
werda gebraucht).
Łazuja (pl.), Flurname in Brohna.
łonš-lěto, vor Zahre. z l., anstatt
łonše lěto, ion.
Lukajey, Wiesenflur b. Guhra und
Weidlitz.
łupać, ž. B. šiški łupać, Kiefer-
zapfen entfamen. NB. Ort Lu-
poj = hdžež šiški łupaja. HD.
Lebjowc, Wurffspieß. HD.
leborda = lebjerda.
*lebordžić; anch: etwaś lässig thun.
z l.
lěvičk (m.) = lěvička.
ličenka, Rechnung. HD.
linda, altpreußisch, Thal; daher:
w lindach, Flur bei Nebelschütz.
Lipjeúka, eine Quelle bei Brohna.
Lipkarjeey, Lüdersdorf.
mjeňšak, Subtrahend. HD.
*mótk, Bathchen; plur. móćata =
wohl młódk, młódčata? HD.
(W posledním padže by so
młódsjata wuprajało. Red.)
mukač, mukačk, Raumäulchen, beſ.
bei Kindern und Jungvieh. z l.
*mysl; to mi na myslach leži,
daſ liegt mir im Sinne; to je mi
do myslow přišlo, daſ iſt mir
in den Sinn gekommen; to je mi
z myslow přišlo, darauf habe ich
vergessen: to mi na mysl (na
mysl) lěze, daſ kommt mir immer
wieder in den Sinn; sym to z
myslow puščil, darauf habe ich
vergessen.
Maćér, Andrang, Trieb, nahon. z l.
nadkhodžować, supergredi. Mll.
naduwak, Kopftaube. z l.
nadwojić, verdoppeln. Wl.
- nahłowjeńk, Kufalle (Klosterkleid).
HD.
nahłownica, Kopfschild, Kopfbinde.
HD.
*najěsc so něčoho, ž. B. khléba,
sich satt essen an Etwas.
*napię so něčoho.
napuény, unterwegs seind.
*nasadžować, nachpflanzen.
nasadk, Nachpflanzung. z l.
nječeſćownosć, Unehre. Mll.
(W sitke zestajanki z „nje“-
wšak njetrjeba słownik měć!)
njejedžnosć, Appetitlosigkeit. HD.
njekrasnik, Unhold. z l.
njepřeličny, unzählbar. HD.
njespanstwo, Vigilie, Nachtwache.
HD.
njespokojnik, Malcontent, Unzu-
friedener. HD.
njespokojnosć, Unzufriedenheit.
njespokojny, unzufrieden.
nješwara, Małek. Kr.
njetajny, unverhohlen. HD.
njewěrc & njewěriwe, Ungläubiger.
HD.
*njewěrnik, besser: Lüigner.
njewódniwy, wasserlos, wasserarm.
Mll.
njewotwisnosć, Unabhängigkeit.
HD.
njewuprošny, unerbittlich. HD.
njezadžeržny, unaufhaltsam. HD.
njezdžeržnosć, Unenthaltsamkeit.
Wł.
njeznać, nicht kennen; so k někomu
njeznać, gegen Jemandem fremd
thun, ihn verläugnen. z l.
njeznejesliwe, intoleranter, undul-
samer, unverträglicher Mensch.
HD.
njeznejesny, unverträglich. HD.
njezrałk (m.), unreife Frucht. HD.
*nóžka, Gnaphalium dioicum.

- pałka, Glocdenschlägel;** spalka. z l.
Parjeńcy (pl.), Flurname in Žeß-
 niß bei Krottwitß.
piskańca, Gepfeife, Durcheinander-
 musiciren. HD.
płochnyé, besser als: twochnyé;
 vergl. čsk. plachý, štěnu.
plěška = pliška; von: plěch?
poddiakon, Subdiacon. HD.
podhubnica, Halskleidung der Non-
 nen. HD.
Podjan = pod Janom.
podmłocić so, zerdrücken; sloma-
 so lětsa jara podmłocuje, zer-
 drížt sīh sehr. z l.
podomnosé, häusliche Geschäfte,
 Hausarbeit, Hausbeschäftigung.
 z l.
podruž (f.), Miethžins, Haushžins.
 HD.
podtorož (f.), Halle. Mll.
podtřešny, unterm Dach befindlich.
podwjednik, Unterbejehlshaber.
 HD.
pohněwać so, sich ein wenig ärgern.
pohněwanka, kleiner Aerger, Ver-
 drūž. z l.
pokućeń, Büßer. z l.
pokućeński, Büßer.
pokućeństwo, Bußübung, Buß-
 geschäft, Bußdisziplin. HD.
Połenica, Bulšniß.
popołożeny & -ne, nachlässig. HD.
porscany, z. B. porscane rukajey,
 Finger-Handschuhe (Gegenſatz zu
 Fausthandschuhe). z l.
poslēbrié, besser als: poslēbornié,
 verfülbern.
***postronk = postronnik,** Seiten-
 blatt, Seitenzug. HD.
pošwikać, ein wenig züchtigen. z l.
pošwikań, Büttiger. HD.
powrocić, umſtürzen, umlegen (z. B.
 Gefäße). z l.
powrot, Umſturz. HD.
požčeńk, Borg, požčonka; je sebi
 kruwu na požčeńk wzał. z l.
Póžernja, Feld bei Kamina.
prawičk, Žemand, der lieber auf die
 rechte Hand arbeitet. z l., vergl.
 lěvičk.
prawistwo, Rechtswissenschaft. HD.
prećié = prěki klasé. HD.
přecydk = přecydžk. HD.
předank, verlaufste Waare. HD.
předkhad, Vorantritt, Voranschrei-
 ten. HD.
předkhadnik, Vorläufer.
předkhadžeć, vorangehen.
předsydnik = předsyda. HD.
překčeć, verbližen, freuzend be-
 fruchtēn; z. B.: kal a rěpa so
 překčejetaj, Kraut und Rüben
 befruchtēn sīh gegenseitig. z l.
přemóenik, Vergewaltiger, Ušur-
 pator. HD.
přimotk = nitka, kiž při mota-
 nju njeje přez jedyn róžk pře-
 čehnjena a tehodla prěki wisa
 z l.
přiwisnistwo, Anhang, Anhänger.
 HD.
prokač = prok. z l.
prózniča, Faullenzerin. z l.
psowica = psowodžina. z l.
pukańja, Prügelmaschine, Prügel-
 anſtalt; iron. für Schule. z l.
***raws für rwas (vergl. čsk. rvati),**
 Raufbold. HD.
rjadnistwo, Ordensleben, Ordens-
 stand. HD.
rjadowe, Kolumnne, Spalte. HD.
roboćeń, der gern nachlässig ar-
 beitet. z l.
rokoćiwość, Widerſpenſtigkeit. HD.
***rozom; rozoma wužiwać,** ver-
 nünftig sein, vernünftig handeln,
 Vermünt annehmen. z l.

- rozplochnyć, außeinanderstieben.
rozprochnyć, im Staub zerfallen,
 verwittern. HD.
- rozsypać** so; je so rozsypała,
 vulgär: ist niedergekommen.
- ručny wopor**, Weihgabe. Mll.
- ***runik**; auch: Zeitgenosse, Alters-
 genosse. z l.
- ***ryzwo**; vergl. čsk. říza, langes
 Gewand. HD.
- Samotnak**, bot., monoclinia, ein-
 häufige Blüthe. HD.
- skradženka**, Heimlichkeit, geheime
 Sache. HD.
- skhowawosć**, Verborgenheit, ver-
 borgenes Leben, Eingezogenheit,
 potajnosć. HD.
- spodźiw(m.)**, wunderbare That. HD.
- spręcić**, widerstreben, entgegenstem-
 men. HD.
- srjedžnišćo** = **srjedžišćo**. HD.
- srjedžno**, Mittelpunkt.
- starjeńc**, bejahrter, ältester Mann
 (nicht Greis, stare), auch: bemoos-
 tes Haupt. z l.
- stawnik**, Standesbeamte. HD.
- stawnistwo**, Civilstandführung. HD.
- stolny**, z. B. stolna cyrkej, Katho-
 dralkirche. HD.
- stronjer**, Parteidänger. HD.
- stronjefstwo**, Parteidtriebe. HD.
- stronjeński**, parteilich. HD.
- stronjerjenje**, Parteidreiben. HD.
- stronka**, schwache Seite. z l.
- strop**, Pfleiler, stolp; z l. Radibor.
- surowjene**, Tyrann.
- ***swědčić** někomu, bestimmen, zu-
 stimmen, zunießen. z l.
- swěćeſe**, Kronleuchter. HD.
- swětliwe**, Heuchler. Mll. (Nje-
 prawje!)
- swjatokupstwo**, Simonie. HD.
- swjećatohubc**, Ikonoklast, Bilder-
 stürmer. HD.
- swobododuchač, Freigeist. HD.
- wojoſć**, Habitus, Eigenart. HD.
- syčawa**, Mähmaschine. HD.
- synomyslnosć**, Starfmuth. HD.
- syn** = son, Traum. Mll.
- Ścawuy** (deutsch: Schau), Wieje
 bei Małachwiz.
- ščebjetka, besser als ščebjetka, von
 skiba? (Red. vgl. poln. szczypta.)
- šestnaće, statt šesnaće etc.
- ***šija**; šijace oder wokołoſijace
 rubisko, anstatt šijowe r.; besser
 šijne & šijine.
- škórnišćo, vergl. čsk. škvrniti;
 aljo: škwórnišćo. HD.
- šlaptanje = šleptanje. z l.
- šlebjerdak, Vandwurm. S. N. 1874.
- Šonowc, Wieje bei Briesang.
- ***šóre**, wohl besser: šu(d)lc, oder:
 šólc; vgl. čsk. šudlice, was ein
 ordinäres Kleid (von schlechterem
 Stoffe) bedeuten würde. HD. (Red.
 vgl. čsk. šoulati, šutý, šutlik.)
- štambora (vergl. štabry), langer
 Mensch. z l.
- štamboraty, lang, in die Höhe ge-
 schossen. z l.
- štomaszto, Baumzucht. HD.
- tkhica für bkhica = tkita. z l.
- třečeňk, Tertiär. HD.
- ***Tródrak** = ? šódruk = šé-
 drak; vergl. šéddy džén, Weih-
 nachtgabe. HD.
- ***twarić** so něhdže, sich irgend ein
 Haus bauen, sich durch Neubau
 ansiedeln. z l.
- twarnišćo, Bauplatz.
- ***twochnyc** = besser: plochnyć
 (čsk. plachy).
- wějwo**, Wurf (štož so na dobo
 wěje). z l.
- wěšeńca, Drakel, Ort, wo prophe-
 zeit wird. HD.
- ***wié wěncę**, auch: wěncę plesę. z l.

- wichorišćo, Sturmwind. z l.
wjakny = jakny (von wjac).
*wjerēć = wjerié; statt: z hlo-
wu wjerēć = z hlowu wić,
den Kopf schütteln.
wjerēćka, Spirale. HD.
wjerješić so (von wjereh), über-
mūthig thun, sich paſzig machen. z l.
wjertuška, bot. Spiranthes. HD.
wobkhodstwo, Handel u. Wandel,
eig. Haſſirhandel. HD.
woblička (pl.), Augenlid. z l.
wobnowjeř, Erneuerer, Regenerator.
wobpuć, Umweg.
wobroćenc, Convertit. HD.
woboļanjo, Žama, Rus. Mll.
*woči; so někomu do wočow
smjeć, ins Gesicht lachen; za
wočemi swarjeć, in Abwesenheit
(hinter d. Rücken) tadeln; k wočam
činić, Augendienerei treiben. z l.
wodžewačk (m.), Deckbettchen für
Kinder. z l.
wodžidło, Richtschur, Leitseil. HD.
wopicar, Nachäffer. HD.
wosadnosć, Diözeſe. HD. *dijecna*
woskutieć, verwirftlichen. HD.
wosobnušk, der gern vornehm thut.
HD.
wotkhilny, abgeneigt.
wotmysł (m.), Entſchluß. HD.
wotnosyć, abtragen (von Gebäuden),
abbrechen. z l.
Wotružna, Otterschütz (vergl. česk.
ostruh, Wellenlandſchaft). (Snadž
tola: Wotružica? Red.).
wotwróćeć, geadertes Land (ohne
Eingang) wiederackern, sodaß die
Furchen wieder zurück kommen. z l.
wučenišćo, Lehrſtätte, Unterrichts-
anstalt. HD.
wuduć; ranca je so wuduła, die
Gebärmutter (rodženica) ist von
der Buchtha abgegangen. z l.
wuheń, euph. für podex; někomu
wuheń wumjesé, den Hintern mit
der Ruthen gerben. z l.
Wukecy, Haſſendorf.
wumpak = bumpak.
wumučić, ermüden, müde machen.
Mll.
*wunošny, ergiebig, ertragreich.
wyšina, Höhenzug.
zabr = bot. drobny wóst we ži-
tach. z l.
*zadrjeć, gewahr werden; besser:
zazrěć (Wurž. cir); to njejsym
zazrěl, statt: zadrjet, daß habe
ich nicht bemerkt.
zahorjenosc, Begeisterung.
zakřesadnik, Silex, Feuerstein. Mll.
zalěsnik, Hinterwälder. HD.
zamk = zank.
zapalidło, Anzündungsmittel, Zünd-
stoff. HD.
zapówda, oder: zapowjeta, Ver-
bot, Protest. HD.
zasmjerić, tödten. Mil.
zawjednosć, Reiz, Versuchung, Ver-
führung, Verführungskunst.
zawjedżenie, passende Einrichtung;
nima żane zawjedżenie, ist nicht
anstellig.
*zawjesć; njewě sebi zawjesć,
weiß es nicht, sich einzurichten;
wón sebi ničo zawjesć njewě,
hat kein Geschick.
zažehlidło, Anglimmungsmittel,
Glimmstoff, Zündstoff.
*zbožo, Doppelähre, vierblättriges
Kleeblatt; syte zbožo, gefästiges
Stück Vieh. z l.
*zbywać, übrig bleiben, restieren.
zdaćina, Hirngespinnst, Phantasie.
HD.
zdžeržnosć, Enthaltsamkeit. HD.
zeňdžować (iter. schlecht gebildet,
Red.), wiederholst hinabsteigen. Mll.

*zepjera, Stuhlschne.	z l.	zwadniwy, zankfüchtig . HD.
zhniłk (m.), Fäulniß.	HD.	zwjadnička = zwjadlica z l.
zlebordžić; je sebi ju zlebordžil,		zwjedžiwosć, Wißbegierde.
hat ſie außerehelich beſchwängert.		zywk = zyw. zl.
z l.		Žawa (von žwać); ſpejećena ž. (man ſagt: žaba) = nablenc. z l.
*znać; so k někomu znać, Že-		Žehlnje, Flurname. Heizgelenik?
manden anerkennen, mit Žemani-		*ženić; so po přečelſtwje ženić,
dem Bekanntſchaft halten.		zwiſchen Blutsverwandten heira- then. z l.
zničēt, Vernichter.		žonjene, Žarem HD.
zničić, vernichtet.		žwankać (von žwać) = žwenkać.
zrědčić (rědki), verringern, rar		z l.
machen, ſeltener machen.	HD.	
zavadniwoſć, Bankſucht.	HD.	

Delnjoserbske słowa ze słownika H. Megisera.

Podał *M. Hórník*.

W tutym Časopisu sym hižo dwójcy na Hieronyma Megisera spominał (lětnik 1856—57 a l. 1859) a někotre słowa z jeho słownika do našeho Słownika stajił. Tola na tym njeje dosć, tudy dyrbimy tež dospołny wotpisk jeho serbskich słowow měć, hdyž su jeho spisy wulka žadnostka.

Žiwenjopisnym datam wo H. Megiserje, professorje we Lipsku, dyrbju přispomnić, zo je wón rodženy Němc ze Stuttgartu a zo je w lěće 1616 zemrjeł.*). Porjedžić mam, zo su jeho Annales Carinthiae w l. 1612 wušle; přistajić pak, zo je tež wudał: Dictionarium quatuor linguarum, videlicet Germanicae, Latinae, Illiricae, quae vulgo Sclavonica appellatur, et Italiacae sive Hetruscae, auctore H. Megisero. Impressum Graetii Styriae etc. 1592. 23 listnow 8°. Trochu porjedženy wudawk tuteho wobstarachu jesuitowje w Celowcu 1744.

Jeho słownik sym hižo wopisał; wón rěka: Thesaurus polyglottus, vel dictionarium multilingue, ex quadringentis circiter tam veteris quam novi (vel potius antiquis incogniti) orbis na-

*) Hl. Paul Jos. Šafařík, Geschichte der Südslavischen Literatur, herausgegeben van Josef Jireček. 1864.

tionum linguis, dialectis, idiomatibus et idiotismis constans, incredibili labore, summaque diligentia cum ex innumeris omnis generis authorum scriptis, tum vero ipsa experientia et diuturno multarum peregrinationum usu sugerente, in gratiam studiosae juventutis fideliter collectum et concinnatum ab Hieronymo Megisero, P. C. Caes. et Sereniss. Austr. Archidd. Historiographo, cum S. C. M. Privilegio ad octennium. Francofurti ad Moenum sumtibus authoris 1603. Z cyła 1583 str. w 8°. Woprawdże su tam słowa z 445 ryćow, naryćow a podryćow; serbske, a to delnjoserbske steja tam pod mjenom Lusatia, połobske pak jako Vandalica, Rugiorum, Cassubiorum, Pomeranica, Obotritarum, seu Mechelburgensium.

Podawamy tudy wšitke serbske słowa abo je zastupowace němske z tuteho słownika, a przedstajamy jenož łaćanske, pod kotrymž so tam lohcy namakaja. Za serbskim swěrnje wotpisanyim słowom stajamy přepis w nětčišim prawopisu, a po potřebnosti nětčišu hinašu delnjoserbsku twórba teho słowa, štož so „ds“ woznamjenja. Tu a tam přistajamy hornjoserbske („hs“) a druhosłowjanske twórby; duž rěka *p.* = pólski, *č.* = česki, *st.* = słowjenski, *r.* = ruski, *stsl.* = starosłowjanski.

Při słowjesach steji łaćancsy 1. pers. præsentis, serbscy pak kózdy raz infinitiv.

Ryć teho słownika ma swoje wosebitosće a njeje z dotal znatymi podryćemi jenajka. Wona pokazuje překhod k pólskej ryći, n. př. *ia* město serbskeho „é“: biały (balí), blady, gwiazda (quaśda), spowjadaś, lato, kwiat, miara. Wopomn tež: kedy, Niemiec, žniwa, wesele, wostry atd. Infinitivy na-ti pokazuja, zo je zestajeń słowow a Megiser sam słowjenske a česke pisanje infinitivow znał. Čišćerškich zmylkow je snadź wjaczy dyżli napisanych; tola směmy wobkrućeć, zo su słowa delnjoserbske, a wurjekowanje syčawkow kaž nětčiše. Tak pisa: góžinę nic: godzina (kaž pólski) atd.

Napadne mi je, zo so někotre słowa tym runaja, kotrež z Jakubicy znajemy, n. př. wotpulati, Jak. pulaś.

A, ab wòd; wot. abbrevio frøfežiniti, krotke cyniš. abduco wotpulati, *ds.* wotpóraś; *st.* peljati; **Jakubica:** pulaś, jagen, treiben. **Mark. 1, 43;** *st.* peljati se = *ds.* póraś se.

- abhorreo wotuopríti, wotepřeš (?),
 č. odepřiti.
- absinthium pełun, pjełun; *ds.*
 połun.
- absterreo wodstraſiti, wotstraſyš.
 abyssus dlobokostwo, dlobokostwo;
 vgl. *ds.* dlymoki.
- accendo wožini (?), snadž słuša
 pod druhe słowo?
- accensus wrotniſ, wrotnik; *hs.*
 wrótny čłowjek.
- acceptus lubi, luby.
- accipio goru ſchíži, goru wzys;
ds. górej wzeš.
- accuso ſcharizi (?), šariš. Abo *n.*
 ſcheren, placken?
- acer woſtri, woſtry; *ds.* wótřy.
- acicula jegla, jegla, *ds.* jgla.
- acinaces ſhabla; *p.* szabla.
- acutus woſtri, woſtry.
- acus jegla; *ds.* jgla.
- adolescens golž, góle.
- adoro proſhitti; *m.* proſſitti, prosyš.
- aedificium weſa, wježa; *ds.* wjaža.
- aedificio buodwati, m. budowati;
p. budować.
- aegre žiſlo, sěžko.
- aegroto khobizi, m. khoriži, chóriš.
- aegrotus khori, chóry.
- aerarius faber foželnigf, kóſelnik.
- aestas wleczę, lacze, w lěſe, w laſe
 von lato; *ds.* lěto, *p.* lato.
- affero pſineſte, m. pſineſti, při-
 njesť; *ds.* přinjasé.
- affirmo pýzeliſtwo; słuša pod: af-
 finitas a rěkaſe drje ſpýzeliſtwo,
 vgl. amicitia.
- affligo ſchalowati, ſalowaſ; *ds.*
 ſarowaſ, *n.* ſcheren.
- ager pole; *ds.* polo.
- ago ziniti, cyniš.
- agricola burſti; *ds.* buſki.
- agricultura burſka robota.
- ah avia, aw jaw.
- ahenum fožel, kóſel.
- albus bali, bjały; *ds.* běły.
- alibi łyżze, jinže; *ds.* hynži.
- alloquor naprehyti, naprajíſ; *hs.*
 prajiſ.
- allutarius weiſgarbar; *n.*
- amaracus maierona.
- amarus kisale, m. -li, kisały.
- amator ūpzt, lube.
- ambo wobaedna, m. -dva, woba
 dwa; *ds.* hobej.
- amicitia ſpýzeliſtwo, přijaſeltwo.
- amicia ūuba.
- amicus ſpiazel, přijaſel.
- amita nanowa ſoſtra; *ds.* nanowa
 sotřa.
- amitto ſtraži, m. ſtražiti; *p.* stracić
 (ds. zgubiſ).
- amo lubowati, lubowaſ,
- ancilla žouſa, žowka.
- angor ſhaloſt, teſdyna, žałoſć, teſ-
 nja, *ds.* teſnica.
- anguilla wugor, wugoř; *ds.* auch:
 hugoř.
- anguis wuſh, wuž; *ds.* auch: huž.
- anhelitus duch, dych.
- animosus ſercowny, ſercowny. Ja-
 kubica: ſerce, Herz; *ds.* hutřoba.
- annulus perſchen, pjersčeň; *ds.*
 pjerſčeň.
- annus lato; *ds.* lěto.
- apexabo jeluto (?) freve, potajkim
 drje Blutwurst; *ds.* jelito, Rind-
 viehmagen.
- apis žoli, plur. pecoły.
- apium selinum ſaſja, salza? vgl.
hs. ſlez; *p.* ſlaz, ſzlas.
- apostolus poſel, poseł; *ds.* poſoł.
- aptus prabi, prawy.
- apud poła, pola.
- aquila woredl, worjeł; *ds.* herjeł.
- arbor drewno, drjewno.
- archigrammateus ſanzler.

- arcus štrelaš, střelak (?).
 ardeo goriži, goriš.
 argenteus štřebnou m. štřebroni;
 ds. slobrjany.
 argentum štřebro, srjebro; ds.
 slobro, slabro.
 argentifodina, štřebni dol, srjebr-
 ny dol.
 armilla perschen, vrgl. annulus.
 asinus woſel; ds. wóſol.
 asser lawa, lawa.
 asso pežhi, pjec; ds. pjac.
 assus pežen, m. peženi, pjeceny;
 ds. pjacony.
 auditus ſliſki m. ſliſký oder ſliſki?
 ſlychi, plur.
 avellana loſti worech, laski (lasski)
 worjeh oder wloski w.-
 avia gruſſa, gróska; dl. gróſa, -ska.
 aurifodina dol ſlatni, złotny dol.
 auris wuho, wuchó.
 aurum ſłoto, zloto.
 ausculto markhovaži, markowaš,
 merfen.
 austerus kíſali, kisały.
 aut ale m. alebo (?), Jakubica:
 albo; hs. abo; p. albo.
 avus gruſnan, grósnan. *gruſnan*
- B**aculus ſai m. ſii, kij.
 ballista ſamostalo m. -ſtraſlo, samo-
 ſtelo.
 balneator bôdar, Bader. *kupjeler*
 balneum kupl, kupjel. *lôžyler?*
 barba brôda. *n. n. copala*
 barbatus brodaty.
 bellicosus wojanski.
 bellum wojna, wójna.
 bene dobre, dobrje.
 bestia zaune duira m. živne ſuira,
 živne oder krawne zwérja; ds.
 žiwe zwérje.
 betula breſa, bréza; ds. brjaza.
 bibliopola buchſirar m. buchſirar,
 Buchführer, -händler.
- bis duaraſi, dwa razy.
 bolus ſuš, kus.
 bos woł; ds. wół.
 bovile woſouſki ſtol, wółowski
 Štaſ; ds. wóleca groz.
 brachium rame, ramje.
 brevis frotfe, krotki.
 bubo, bufo močho?? m. Buſu,
 Štuhu? Snadž ſluſa pod druhe
 lačanske ſlowo, snadž pod
 bryon, močh? Dužani pod preni-
 še „Uhu“ ſubut, ani pod druhe
 „Kröte“ ſkrodawa, krokawa.
 buccina trometa.
 bufo ſaba, žaba.
 buglossum woſouſtu wiſigł m. wo-
 ſowſki wiſigł, wołowski wězyk,
 ds. jězyk. Vrgl. ds. wjermank
 ſtaſt jermank (Jahrmärkt); hs.
 wjeleń ſt. jeleń.
 bustum doll, dol; ds. hs. row.
 butyrum butra.
- C**acodaemon ſli duh, zły duch.
 cacumen wiſobſ m. wirscholſ, wjer-
 chołk; ds. wjerch, wjerjaſk,
 vrgl. p. wierzchołek.
 caeco ſlepiti, ſlepis, hs. ſlepic.
 caecus ſlepí, ſlepý.
 caementarius murar, murjař.
 calcio tapaži, tapaš, ds. teptaš.
 calefacio ſatopis, zatopis.
 calix keliň, kelich.
 callis ſtopa.
 calor ſeplo, ſeplo, ds. ſoplo, p.
 cieplo.
 calx taſſ.
 camelus ſamelá, ſt. kamelja.
 campana ſwon, zwón.
 campus, połe, ds. pólo.
 candela ſchwetta m. ſtivežta, swěcka.
 candelabrum ſchwēzniſt, swěcniſk.
 cano ſpewati, ſpěwaſ, ds. ſpiwaſ.
 cantharus baňo m. ſta, bańka.
 canticum ſpewo m. ſpew, ſpěw.

- caput głowa, głowa.
carbo (t. j. Kohle m. Kohl), fal,
 kał. *pochowana i kaliaća?*
carmino wołnużefati, wołnu cesaś;
 ds. wałmu c.
cauda wogon, ds. ańd hogon; p.
 ogon.
caudex dreuno, drjewno.
celer baldi, baldig, n.
cella vinaria piñiza m. piwniza,
 ds. piwnica, scil. winowa.
centum sto.
cepa zibel; ds. cybula.
cerasum wiřchna m. wiřchna; ds.
 wišnja (Frucht, auch Baum), oder
 wiršnja, wie měršnik statt
 měšnik.
cerevisia piwo, piwo.
cervix žile m. žilo, sélo (Leib za
 Náden), oder m. tile? tylo.
cesso zaſcati & zaſati, cakaſ.
charta papyra, papjera.
charus droge, lubi, drogi, luby.
chorda strona m. struna; ds. třuna,
 p. stróna & struna.
chorea ſtaſ, skac; ds. hs. reja;
 vrgl. hs. skakańca Tanzboden.
christianus ſejjan m. ſjehſtjan,
 křesćian, & -ćan.
cicer pebſt? Zmylk za pjepr,
 pjepjer; hs. popjer? Cicer
 (Kidhererbſe) rěka serbski n. př.
 w Parcowje: šćerica m. čće-
 rica; p. ciecierzyc.
eiconia božan, bósan.
cinis popel, popjet.
circum wokolo, wokoło.
circumeido wobrasati m. wobresati,
 wobrězaſ.
circumdo wopassati, wopasaſ.
citharoedus gerb, gerc.
cito rychlo, rychło.
clamor wołaſ m. wołajne, wó-
 łanje.
- clarus ſhwetni, swětny, vrgl. p.
 świetny; oder m. swětly.
claudio ſonjovati, końcowaſ, ds.
 dosk., sk.; hs. skónčiē.
claudus fromi, chromy.
clementia miłośćwo, miłosć, -sći-
 wosć.
cochlear leſſa, lezka, ležka, ds.
 lžyca; p. lyžka.
coena vežhera, wjecerja.
cognatio spijazelftwo, přjaſelſtwo.
colaphus maulſchela, n.
collare triſa m. triuſa, krjuza,
 Krauſe, n.
collis grīb m. garib, garb; ds.
 gjarb (njerěka pak collis),
 vrgl. p. garb; oder grīb m. gribt,
 gribet; ds. křebjat; p. grzbiet?
commuto menowati, ſmenati m.
 ſmenowati, změnjowaſ; změ-
 njaſ.
compedes, floda, kłoda.
concionor přefowati, pretkowaſ;
 ds. prjatkowaſ.
concionator přefar, pretkar; ds.
 prjatkar.
conclave ſomora.
conclusio ſomaz, kóńc.
confringo ſlamazi, złamaſ.
conjux muſch, ſhona, muž, žona.
consanguineus bliſne ſprialzel,
 blizny přijaſel, ds. blizki, vrgl.
 p. bližny, bliźni.
conservo ſchowaſi, schowaſ.
considero ſpimisłowati, denkowaſi
 (n.), přemyslowaſ.
constans poſtoini, postojny; hs.
 wobſtajny.
constantia poſtouma m. -noſt,
 -noſtwo (vrgl. clementia), po-
 stojnosć; ds. hobſtawnosć.
consumo ſzarowati, zearowaſ, n.
 zehren.

- corbis, ſoſch, karb, klebni karb; *ds.*
koſh, korb, klébny k.
corium ſkora, *ds.* skóra.
corona wenz, wěnc; *ds.* wěnk.
corrigia remen, rjemjeń.
corrido ſaplatazi, zapłataś.
corroboro (m. -ror) možni biti,
mócný być.
cos brus.
costa rebro; *ds.* lobro, Chojnan:
rjobro.
crassitudo tludoſt m. tlustost, tlus-
tosc.
cremor ſmetana, smjetana.
crepida pantofle.
creta frida; *hs.* kryda.
cribrum ſchęg, seš; *hs.* syć. *Niekt.*
crucio martrowati, martrować.
crucifigo křiſati, křižaś; *ds.* kři-
cowaś.
crux křiš, křiž.
crystallus křiſtal, kristal.
cum faedi, kedy; *ds.* gdy; *p.* kiedy.
curro begati, běgaś.
currus woſ, beg, wóz, běg.
custodio ſchowati, schowaś.
cyathus pęčar, pjechař; *hs.* bje-
chař.
Damnatus ſtražni m. ſtražoni,
stracony; *p.* stracony.
deambulo ſpažirviti m. -vati, spa-
cirować.
debilis ſlabi, słabzy.
debitum jnich luži penize, jinych
luži pjenězy; vrgl. *p.* inny,
jinny.
decem žeſiž, žesys; *ds.* žaseś.
defendo wobravati m. wobrowati?
ds. hobaraś; *hs.* wobrować, wo-
bróć.
defensor wobrovař, wobrowak.
dens ſub, zub.
deploro woplaſazi, wopłakaś, *ds.*
hopłakaś.
describo wotpiffati, wotpisać.
desertum puſčina, pusčina.
detineo goru žerſhati, goru žeržaś;
ds. górze żarżaś.
deus bog.
dextera prava ruſa, prawa r.
dextrorum na prawu ruſu.
diabolus ſli duſh, zły d.
dies lunae poňałgť, poňalk; *ds.*
poňzele (? Zwahr nima); *p.*
poniedziałek, Chojnan: poń-
zele, pońżełe.
d. martis wautorſ, waltork (l =
u!); *ds.* waltora.
d. mercurii ſroda; *ds.* srjoda.
d. jovis zwartf; *ds.* stwórtk, *p.*
czwartek.
d. veneris piſť, pětk.
d. solis nižela m. nižela, něžela;
ds. nježela.
digitus paſz, palec.
diligens robotni, robotny; *hs.* džě-
ławy.
diligenter ſpaze m. ſpežu? z pjecu
(mit Sorgfalt, Behutsamkeit); *p.*
z pieczą. Jakubica: pjeca,
Sorge.
disco wigñutji, wyknuś, wuknuś;
ds. huknuś.
disertus režni, rěceny; *hs.* ryčny.
ditesco bogateg wuziniti, bogateg
(m. -tego) wucyniś.
diu dlužo, dlužo.
dives bogati, bogaty.
doctus wuzoni, wucony.
dolum winow vaſ, winowy ſaß.
domicilium dom.
donec aſh, až.
dorsum ſchibjt m. ſchibjt, křibt
(vrgl. wojerowske: krěbt); *ds.*
křebjat.
dulcedo ſchłotfe, słodke.
duo dwa.
durus twardi, twardy.

- dysenteria frume ſtruſſa m. ſtruſſaſe? krewne truskanje; *p.* trzuskać; *č.* střiskati; *hs.* ſuſkać m. třuskać.
- E**cce ſchivate, ſchivai, žiwajēe, žiwaj! *ds.* glēdaj! *hs.* hlaj, hlej, hlejēe!
- educo (1.) goru ſigmuſ, górn ſégnuſ (german.); *ds.* kublaš, wótkublaš.
- ego ja.
- eloquens režni, rěeny.
- emaneo veruoſtati m. veuoſtati? wywostaſ, abo m. wen woſtati? wen wostaſ.
- emitto wipuſdžiti, wypusćiš.
- emungo bužowati, pucowaſ, *n.* pužen.
- eo hiži, hyš.
- ephippium ſchödlo, ſodlo. *Fathul*
- episcopus biſkobf, m. biſfop, biskop.
- equile fonouſtol, kónjowy Stall; *ds.* kónjeca grož.
- equus foun, kón.
- erectus rowni, rowny.
- eruca guſſiniža, gusenica; *ds.* guſſeňa.
- etiam teſhj, tež.
- evacuo wioproñiži, wuprozniš; *ds.* huprozniš.
- ex wot.
- exeito ſwolazi, zwolaſ; *ds.* zwólaſ, zawólaſ.
- exeo wenthjizi, wen hyš.
- exhaurio wipiži, wypiš; *ds.* hupiš.
- expedio wuziniti, wueyniš.
- expendo wendati, wen daš.
- expono wiſoſdžiti, wyložiš; *ds.* wułožyš, huł.
- exprimo wiſriži m. wiřiži, wyrěc; *ds.* hurjac, hurjaknuš.
- F**aba bob.
- fabrica weſa, wježa; *ds.* wjaža.
- facies woblizę, woblice; *ds.* hoblico.
- facio žinitti, cyniš.
- fagus buſoune dreuno, bukowe drjewno.
- fallax garnigf, garnik m. īgaſnik; *ds.* īdgaf.
- fallo wobgati, wobblaſ.
- falx ſirp, serp.
- fateor ſpojadati, spowjadaſ.
- fauces muſe m. muſa; *ds.* mulka.
- febris ſimſto, zymisko; *ds.* zymnica.
- felis foža, kocka.
- fenestra woſno; *ds.* hokno.
- fere baldi, baldy; *n.*
- ferina žaune pežen, křawna pjeceň, vder žiwja p. Vgl. bestia.
- ferrarius faber fowal.
- ferus žui, žiwy; *hs.* džiwi.
- festino jaſhati m. jaſhati, jachaſ; *st.* jabati.
- fiber biber, bibr.
- fidejussor borgf; *n.* Bürge.
- fideliter ſwernu m. ſweru; *hs.* swéra.
- fides ſwera, swěra.
- filia goliza, golica.
- ſimus gnovi, gnoj.
- findo roſbiti, rozbis.
- ſingo ſhmilſowati, zmyslowaſ.
- ſifula piſčalka, piſčalaſ.
- flagellum ſchudt m. ſkduđ, kruđ.
- flos kwat, kwiat; *ds.* kwět; *p.* kwiat.
- fluvius ſtruga, struga; *ds.* třuga.
- foemina ſchona, žona.
- foeteo ſhmeržiti, ſmjeržiš; *ds.* ſmjerzeſ.
- folium lyſt, list.
- follis meč, měch.
- fons ſtudna, studnja.
- foramen žura m. žiera? žera; *p.* dzióra, dziura.
- forinsecus wenfu, wenku; *ds.* wence; *hs.* wonka, wonku; ebenjo goru.
- fortasse thowe, ehtó wě; *ds.* snaž.

- fortis možni, mócný.
 fortitudo mož, móć.
 fovea doll, dol.
- fraenum wuſda, wuzda; *ds.* huzda.
 frango targati, targaś; *ds.* tergaś.
 frater bradt, brat.
 fremo puhati, puchaś; *ds.* puchowaś, grollen; *st.* puhati, ſchnauzen.
- frigeo ſimnebuže *m.* -buži, zymne buš, z. byš.
 frigidus ſimni, zymny.
 frons zoło, coło.
- frumentum ſchito, žito, žyto.
 fruor mužowati, nucowaś, nusowaś; *n.* den Nießbraudh haben.
 frustum fuš.
 fulgur bliſt, błysk.
 fundo liji, liš, lijaś; *ds.* laš, -lewaś.
 funus zoło, ſalo; *ds.* ſeło; *p.* ciało.
 fur ſložae *m.* ſložai, ſlozei, zložaj; *ds.* zlożej.
 furax ſložaſki, zložajski, -żejski.
 furiosus górniji *m.* goriuži, górijuey; *ds.* górijecy oder górnwy; *p.* gorejący.
 furnus pež, pěc.
 furtum ſchlodeſtwo, zložejſtwo.
 fuscus ſcholte, žołty.
 fustis fai *m.* fii, kij.
 fusus wręzen, wrjeſen; *ds.* wrjeſeno; *p.* wrzeciono.
- G**alea ſchelaſni ſlobugf, želazny klobuk; *ds.* zelezny k.
 gallina koſoſč, kokoš.
 gallus gallinaceus koſon *m.* koſot? *ds.* kokot.
- gena lyže, lice; *ds.* lico.
 gener ſtrager, schwager; *n.* Schiwager.
 generosus dobrorojni, dobrjerodny? *st.* dobrorojny, -rojen.
- Germania nemežka ſchema, němjecka zemja; *ds.* němska, nimska z.
- Germanus nemež, Němjec; *ds.* Němc, Nimc; *p.* Niemiec.
 gladius ſchabla, ſabla.
 glans ſcheluz, želuž; *ds.* žolž.
 gloria quała, chwała.
 gratias ago, žifowati, žekowaś.
 gratus žifounti, žekowny.
 gravis ſiſfe, ſežke.
 grunnio wołaſj jagf ſwinia, wólaſ jak swinja; *hs.* korčeć.
 gusto koſtowate, koſtowaś, koſten.
 gutta ſapka.
- H**abena plot? plot, pletk? (Wurzel pletu), Riemen z. B. der Peitsche. Abo wopak pisane?
 halo wołaſ (m. wołaſ), dechaſ, (dychaſ) jaſ wouža; *ds.* wojea.
 hamus ſaf, sak.
 hara ſwinin ſtol, swinin Stall; *ds.* swinjeca grož.
 heleniam toſti foren, toſty körjeh; *ds.* tłusty k.
 heluoř ſlemovazi, ſlemowaś, *n.*
 heri žora, weora.
 heu avia, aw jaw.
 hic tuđ, tudy.
 hinnio wołaſ jagf fon, wólaſ jak kón; *ds.* rigotaś.
 hircus koſel, kozel; *ds.* kózoł.
 hirundo guaſdowiža, gwastowica, gjastowica; *ds.* jakolica, wjas-kolica; *p.* jaskółka; č. vlaſtovice; *st.* lastovica.
 hoc tho, to.
 homicida mordar, mordař.
 homo zlojeſk *m.* złowegf, clowjek.
 honestus ſiſti, eysty.
 honor guala, chwała.
 honoro gualifi, chwališ.
 hora gožina; *p.* godzina; *ds.* štunda; *hs.* hodžina.
 hortus ſaroda, zagroda.

- hospest gōſt, gósć.
 humerus rāmen m. rāme, ramje; hs. ramjo.
 humiliſ nīſto m. nīſti, nizki; nīdri m. niedrig.
 humiliſtas nīdroſtvo; n. Niedrigkeit m. Demuth.
- Jacto** hītaži m. chitati, chytaś; p. chytaś, chwytas; č. chytiti.
jaculator ſtrelaži, ſcelati, třelaś, střelaś.
jaculum bolža; n. Bolzen statt Wurſſpieß.
janitor wrotnigf, wrotnik.
janua dūra m. dwiria oder duria, dwérja oder durja; ds. žurja, pl.; p. drzwi; č. dvéře.
- ibi tam.
idololatria ſchluſba drejana, služba drjewjana (sic!).
idolum drejani bog, drjewjany bog.
ignis wogen, wogeń; ds. hogeń.
impello puſlati, pulaś; ds. póraś, vrgl. abduco.
impendeo na ſchij leſaž m. na ſchiji leſaž, na ſyji ležaś; ds. lažaś.
impius nevernī, njewérny; hs. njewérjacy, njewériwy.
impleo napelniži, napelniš; ds. napołniš; p. napelnię.
impono nałoſčiti, nałožyś; hs. nałožić.
imprudens glubi m. glupi, głupy; p. glupi.
imprudenter neroſumne, njero-zumnje; ds. -rozymnje.
incipio ſahopati m. ſachopati, zachojaś, zachopis.
includo ſonžovati, kóncowaś (ſchließen, endigen).
ineognitus neſnajni, njeznany; ds. njeznaty.
- inceus (Amboś) m. incudo, ſaſčypje-likhiwati, zas překowaś.
 inde wotfell, wotkel; ds. wotkul, z wotkul.
 indiego pojadati, powjadaś; p. powiadać; ds. powědaś & powjedaś.
 indigeo potrebnu mež, potrebne oder potrjebu měš.
 induo čhaſtidati m. ſoſtu dati, koſlu daś; ds. koſulu (e. Kittel, Oberhemd) daś.
indusium ſglo, zgło.
industrius ſchifouni, ſikowny, ſykowny, n.
infra dolu, w dołu; ds. dołoj-kach, -kano, ſpozy.
innuo miſati; hs. mikać.
integer żallı, cały; ds. cely; p. cały.
intellectus roſum m. roſum, rozum; ds. rozym.
intelligo roſumeži, rozumjeś, rozumiš.
intestina ſzreve, crewje.
intus nutra m. nutri, w nutri; ds. nutřikach.
jocor ſcherzovati, ſercowaś, n., abo: žertowaś; ds. žortowaś.
jocus ſcherž, Scherž abo žert, žort?
isthac tam prež, tam prec.
ita jo.
item temu m. temu tak; ds. teje rownosći.
iter droga.
jucundus lubefniwu, lubezniwy; ds. lubostny; hs. lubozny, -niwy.
judaeus ſchidi, pl. židy.
juglans worečh, worjech.
juniperus m. zingiber ſimbro m. imber (?); p. imbier; hs. himbjer, jumbjer, Žingwer; oder juniperus sabina; denn juniperus heißt jałowjenc.

- jas ſuppa, zupa.
 jus jurandum duſjih m. duſjhowa-
 nje? Ćidjhwur, vrgl. w duſu
 wérno! vrgl. č. duſovati se.
 justitia praveſtvo, prawistwo,
 prawstwo; ds. prawdosé.
 juvo pomagaši, pomagaš; ds. po-
 mogaaš.
 juxta poła.
Labor žallo, žalo; Jakubica: žalo;
 ds. žělo; p. dzieło neben działać.
 laboro žallati, žalaš; ds. želaš.
 lac mléko; ds. mloko; p. mléko.
 laedo wobraſati m. wobraſiti, wo-
 brazyš; ds. hobrazyš; p. obra-
 zić, obražać.
 laetus węſoli, wjesoly; ds. wjasoły,
 wjaseły; hs. wjesoly; p. wesoły.
 lagaena lague m. laguea; ds.
 lagwja, lagwica.
 lamina blech, blach, n.
 lapis kamenf, kamjeńk; ds. hs. ka-
 mušk, vrgl. ds. kamjeńki.
 latro mordar, mordař.
 latrina ſradliſtvo, ſralſtwo; ds.
 ſralnja; hs. srač.
 latus ſtrona.
 lavo kupaſ, wipelfati, kupaš; hs.
 kupać & kumpać; wypełkaš;
 ds. hupałkaś, vrgl. p. wypłó-
 kaś, ausſpielen.
 lectus poſtola, póstola.
 legatus poſlani, pósłany.
 lego laſowati, lazowaš, n. leſen;
 hs. čitać; ds. cytaś.
 lepus żawiež, zawic m. zajěc (wie-
 węzyk m. jězyk); ds. huchac,
 hs. zajac; p. zajęc.
 levis liſte m. leſti oder leſfi, letki
 & lekki; ds. lažki; hs. lohki;
 p. lekki & letki.
 libenter lubi m. lubvi (?), lubje
 (hs. lubjerad) oder Comparati-
 tiv: lubjeji, lubjej.
- liber knigui, knigły.
 liberi žezi, žeſi; ds. auch žeſi.
 libero wotpuſchiſi, wopuſcić; pro-
 jni žiniti, prozne cyniš.
 ligo wiſaži, wězaš.
 limen progł, prog.
 lingua wiſiſ, wězyk; ds. jězyk.
 linteum płotno, płotno.
 linum len; ds. lan: p. len.
 litera buſchſtoba, Buchſtabe; hs.
 pismik.
 litus breg, brég.
 locus maſto, mjasto; ds. město;
 p. miasto.
 longitudo dlugoſtvo; ds. długosć.
 longus dług, długgi.
 loquor refli m. refži, prajiži, rjec,
 prajiš; hs. prajieć; č. řici, pra-
 viti.
 lucifer jutrna guaſda, jutrna gwja-
 zda; ds. jutřna gwězda, jutř-
 nica; aber jatřy Øſtern.
 ludo graži, graš.
 ludus graž m. graže, graše; gra?
 lumen ſuetlo, swětlo.
 luna meſiſ, měsyc; ds. mjasec;
 č. měsíc. Jakubica: měsíc.
 lupa wělžiza, wjeleyca; p. wilczyca.
 lupanar furwarſta weſa, kurwař-
 ska wježa.
 lupus wilf, wjelk; p. wilk.
 lupus (piscis) ſchuf, ſčuka; ds.
 ščipjel & -pjel; p. szczupak;
 hs. ſčuka, štuka.
 lureo ſhlemar, n. Schlemmer.
 luscus ſlepí na jedním woze, sleepy
 na jednym woey.
 lusor gral, grale.
 lychnuchus ſchwezniſ, swěcnik.
Maceo ſhudi wverdowati, chudy
 werdowaš; ds. chudy wordo-
 waš oder hordowaš, ch. wer-
 den, beſſer wochudnuš.

- macilentus chudi, chudy.
 maculo wumafati, wumazaś; *ds.*
 humazaś.
 magister miſd̄= m. miſd̄ter, miſter.
 magistratus pañtivo; *p.* pañtvo;
 pan = *ds.* kněz; *hs.* knjaz
 für knjaz, *stsl.* **KNAZB.**
 magnus wiſli, wilki; *ds.* wjeliki;
p. wielki.
 magnitudo wiſliſtvo m. wiſliſtvo-
 ſtvo; *ds.* wjelikosc̄.
 malitia hudoča, chudoba; *stl.* hu-
 doba; *stsl.* chud = parvus.
 malum iabko, jabko; *ds.* *hs.* ja-
 bluko; *p.* jabłko.
 malum persicum břeſti, pl. breski;
ds. brjasken, der Pfirsich; *p.*
 (brzoskew) brzoskiwka.
 malus ſli, zły.
 mandatum faſno m. faſna, kaznja;
ds. kazn̄.
 mando ſpiſaſati, přikazaš.
 maneo woſtati, wostaš.
 mansuetus muſi m. milfi? *ds.*
 milki, miły. Oder mafi, měkki.
 manus ruſa.
 mappa tifd̄tuſh, *n.* **Σ.**
 mare more, morje; *ds.* morjo;
p. morze.
 maritus muſh, muž.
 mater maſz, maš.
 mature pozaſu, po casu; *ds.* za-
 w-casa (*Zwahr*); *p.* wczeſnie,
 ē. v čas.
 maturus ſdrati m. ſdrali, zdrjały.
 me me, mje.
 mediastinus bodařski kłopek i. e.
 Badeſnecht, =diener, bodařski
 chłopiec; *ds.* badařski (*Bader*,
 Arzt) gólc; *p.* chłopiec.
 meditor ſpomiſliti, spomysliš.
 medius digitus ſredni palſ, srédný
 pale; *ds.* srény oder sréžny *p.*
 melior lepſhe, lěpši, lěpšy.
 membrana porgmaena, pargmena;
hs. pargminda ž. **B.** pargmin-
 džane swjećatko.
 mendicus proſar, prosar; *ds.* pro-
 ſar; *hs.* proſer.
 mensa ſtoll, stol; *ds.* *hs.* blido;
p. stol.
 mensura mara, mjara; *ds.* měra;
p. miara.
 mentior gati, lgaś; *ds.* ldgaś; *p.*
 lgać (klamać).
 mercator fuſp, kupe.
 merda gouno, gowno.
 merenda bodwejer, podwjeceř (vgl.
 wjecerja), vrgl. *ds.* wjacerja;
hs. wječeř, Chojnan: podwja-
 cork.
 meretrix furwa.
 meridies poſníi m. poſnie, połdnje;
ds. połdnjo.
 merito prawe, prawje; *ds.* prawje.
 merula mroja; *ds.* mroja; *hs.*
 mrowja; Ameſel m. Ameſe tu
 steji při ſlovje Ameſel, ſtož =
 kós.
 mespillum miſple, pl.
 messis ſhaniwa, žniwa, pl. (?);
p. žniwo; *ds.* žen; *hs.* žně.
 metuo bojati, bojaš ſcil. se.
 meticulosus bojci, bojecy; *ds.*
 bójazny.
 meus moje, moje m. mój, a, e.
 mica drobeniža, drobjenica; *ds.*
 drobjeńca.
 migro preſz zegnuſ, prec ſēgnuſ;
ds. přeje ſ.
 miles woigoł, wojak; *ds.* wójak.
 mille tuſint, tuzynt; *ds.* towzynt.
 milvius mife? Změſenje wura-
 zow Weihe (Gabelweihe, mil-
 vius), a weich? Duž drje m.
 mafi; *ds.* měkki; *p.* mięki.
 Abo i. q. milvago Meerweihe,
 a za to: mjeňk?

- miraculum wunder, n.; ds. žiw.
 miser wuboge m. wubogi; ds.
 wbogi; p. ubogi.
 modus furma, fórmá, form.
 moereo ſchalowati, žałowaś.
 moeror ſchalost, žałosć; ds. audj
 žałowanje.
 moestus ſchalostni, žałostny; ds.
 audj žałosny.
 molestus žíſti, sěžki.
 mollis miſe m. miſi; ds. měkki;
 hs.mjehki m.mjaki; stst. **МАКЪКъ**.
 molliter miſe, měkko.
 molo mleži, mleš; ds. mlaš, p.
 mléč.
 monachus munich.
 mons gora, góra.
 monstro poſaſhati, pokazaś.
 mordax fuſſagf, kusak.
 mordeo fuſſaſi, kusaś.
 morior mręž, mrjeś; ds. mrěš;
 hs. mrěć.
 morsus fuſ.
 mortalis ſchmerzni, smjertny.
 mortuus wumarli, wumarły; ds.
 humarły; hs. morwy statt mor-
 twy.
 moveo gibbati, gibaś.
 mox baldi, baldy, bald.
 mugio woſaž jagf (jap) frōwa, wo-
 laś jak krowa; ds. barcaś
 ako k.
 mulgeo doyzi, dojiś.
 multum wele, wjele.
 mundus ſuat, swyat; ds. hs. swět;
 świat.
 murmuro murovati, n. abo murjo-
 waś, mauer m. murren, ſtož =
 barcaś, warcaś.
 murus mura, murja.
 mutus nemí, němy.

Nanciscor dobiti, dobyś.
 nasus noſd, nos; hs. nós.
- navis žehi m. žeń, cełn, coln;
 p. czołn; hs. čołm.
 ne aſdj, niž, až, nic.
 negligens gniti m. gnili, gnily.
 negligentia gniloſjtwo, gniłoſjtwo.
 nego gati m. lgati, lgaś; ds. ldgaś.
 nepos jezowe jeze, žěſowe žěſe.
 nequam ſchalf, lotr, Schalf, łotr;
 p. łotr.
 nequaquam gorniž m. gar nie.
 nidus gniaſdo, gnajazdo; ds. gné-
 zda; p. gniazdo.
 niger żarni, carny; hs. čorný.
 nigredo żarne, carne m. carnidło.
 nihilominus niž mne, nic mnjej;
 p. niemnięj.
 nisi ienoſam, jeno, samo.
 nobilis pan, pan; ds. kněz.
 nobilitas pańſtvo, państwo, oder
 panoſtwo? p. państwo.
 noctua ſowa, sowa.
 nomen ýme, jimje; ds. jmě; hs.
 mjeno.
 noster naſdj, naš.
 noto napijſati, napisaś.
 notus ſnaſni m. ſnani? znany
 oder znatny, vrgl. st. zнатен.
 novem želvit m. žewit, žewěś;
 hs. dżewjeć ſtatt dżewjać.
 noverca mamka.
 novus nowi, nowy.
 nox noč, noc; hs. nóc.
 nudus nagi, nagi.
 numen troijži mož, trojuca móć,
 vrgl. ds. třojiš, Wojerowske:
 trojić, bilden, ſchaffen.
 nullus ſadni, žadny; ds. žeden;
 hs. žadyn.
 nunc theraſdj m. teraſ, teraz; p.
 teraz; ds. něto. *Ten raz*
 nundinae jarmarf, Jahrmarf; p.
 jarmarek.
 nunquam ſadni raš, žadny raz.
 nuntius poſel, poseł; ds. pósol.

nuptiae wesele, wjesele; *ds.* wja-
sele; *p.* wesele.

nutrix dōlniža, dojnica (l město j,
kaž paryčne j město l: Raj-
bicy m. Ralbicy, w lisčinach:
Radlubicy); *ds.* *hs.* dójka; *p.*
dojnica, Melsgelte etc.

Obediens poformi, pokorni.

obedientia poformiža m. zniža,
pokornica; *ds.* pokorność, ge-
bilstet wie tešnica.

obedio poformi biži, pokorny byś.
objurgo lajati, lajaš, gew. bellen,

tadeň = hušpiwaś, porokowaś.
obscuro temnobizi, śemno byś; *ds.*

śamno; *hs.* cēmno; *p.* ciemno.

obsigno liſtijaſiglovať, listy za-
zyglowaś.

obvius (obviam ire) potfaži, potkaś;
hs. zetkać; *ds.* nadejś.

occasus słońzu ſchhojanu, słońza
ſchhoſanje, słońca zachožanje;
hs. słońca zakbadženje, no-
wiše: zakhod słońca.

occido ſabitji, ſamordowať, zabiś,
zamordowaś.

occo ložiž, wlocyś; *hs.* włočić.
occumbo mręž, mrjeś; *hs.* mrěć.

octo woſſim, wosym.

octies woſſim rafow, wosym razow.

octoginta woſſim jeſit, wosymžesyś;
ds. wósemžaset; *hs.* wósom-
džesat.

oentingenti woſſim ſtu, wosym
stow.

oculus woſo.

offendo doſlati, dotkaś.

officium ſluſba, ſlužba.

oleum woſaj m. woſej; *hs.* wolij.

olla garnigł, garnyk; *ds.* gjarnyk;
hs. hornyk, horne.

omnis ſchitfe, wſitki, wſytki; *ds.*
ds. wſyken, wſycki.

omnino ſchitlo, żalli m. żallo,
wſitko, cało, vrgl. *ds.* cely;
hs. cyły; *p.* cały.

omnipotens ſchitfähigmožni, wſit-
kichmóczny; *ds.* wſogomóczny;
p. wszechmóczny, wszechmo-
gacy.

onero wobložiži, wobložyś; *ds.*
hobložyś.

operculum poſtria, pokryja, oder
m. poſtriw, pokryw; *ds.* pokry-
wadło.

opportune ſazaffu, za casu; *ds.*
za-w-casu.

oppromo dovožiſať, dołoj ſiščaś.

opsono kupyž warivo, kupiš wa-
riwo.

optimus nalepſhi, nalepſy; *ds.* nej-
lepſy; *hs.* najlepſi m. nadlepſi.

opus žalo, žało; *ds.* žělo; *hs.*
džělo, vrgl. *p.* działać.

orbis talar, talař, *n.*

oriens jutrowne ſlone m. ſlonze,
jutrowne ſlónee; *ds.* słyneo.

oro proſhiji, prosyś; *ds.* prosyś.

os wuſta; *ds.* aut̄ husta.

os noga.

oscito foſhiji, koſyś; *hs.* koſiē,
küſſen.

ovis woſza, wowca; *ds.* wójea;

hs. wowca; *p.* owca.

Paciscor ſe ſrownowati, ſe zrow-
nowaś.

pagina blat, *n.* Blatt m. strona;
Blatt = listk, weniger gut ko-
pjeno.

pagus węſ, wjes; *ds.* wjas; *hs.*
wjes; *p.* wieś.

palla ſhuba, ſuba; *hs.* ſuba.

pallidus blađi, blady; *ds.* *hs.*
blađdy; *p.* blady.

pallium mantel, *n.*

pallor blađoſt, bladosc.

- palumbes pôlni gošub, pôlny gó-
hub; *hs.* pôlny hošb.
panis flib, kléb; *hs.* khléb.
panis similagineus žalta, całta;
similago = simila, Weizen-,
Sêmumelmehl.
pannus fušno, sukno.
par rouno, rowny.
parco šchonowati, šonowaś, šcho-
nen; *hs.* přelutować.
parcus twardi, twardy; *hs.* twerdy
& twjerdy.
particula fuſp m. fuſt.
parvus maſi, mały.
passer robel, wrobjel, wrobl.
pateo wotworani, wotworjony.
pater woſh, nan; drje woſhž,
wósc. Bohoričowe woſhž z teho
sameho žorla? staroč. ot; *p.*
ojciec; *hs.* wóte.
patibulum wiſeliza, wiſelica: *ds.*
ſybjeńca, (*p.* szubienica), vrgl.
p. wiſielec Galgendięb, wiesza-
dło u. ſ. ſ.
patina miſla, miska, dem. v. misa;
p. č. misa; *hs.* škla.
patruus nanowý brat, nanowy brat.
patrueles nanoweg nana žeſi, na-
nowego nana (m. bratra) žeſi.
pauper wubogi; *p.* ubogi; *ds.*
wbogi; *hs.* wbohi (armſelig).
pauperies wubostwo, wubogstwo.
peccator gréſnigf, gréſnik.
peccatum gréſiži, gréſyš.
pecten žeſegf m. -ſagf, cesak.
pectino žeſati, cesaś.
pecunia penize, pjenězy; *hs.* pje-
njezy ſt. pjenjazy; *p.* pienięzy.
pedetentim pomalkim, po małkim.
pedicosus ſhuni, wšiwny, wšy-
wny; *hs.* wšiwy.
pediculus ſhí, wšy, pl.; *ds.* weš;
hs. woš; *stsl.* въшъ.
- pedissequus parobf, parobk, Ja-
kubica: parowk; *p.* parobek;
č. parobek.
pedo perzowati, perziti, pjerzowaś,
pjerziš; *hs.* pjerdzeć, pjer(d)nyć.
pejor ſlaeſi, zlejšy m. górsy; *hs.*
hórſi.
pelliceum foſuſh, kožuch.
pendeo wiſati, wiſaś.
pentecoste ſwiffi, swětki; *hs.*
swjatki; *p.* zielone świątki,
dzień świątkowy.
peregrinus žugi m. žuji, cuzy.
persevero požafati, poſtouni, wo-
ſtaſi, pocakaś, poſtojny (*ds.*
hobſtawny) wostać.
pessimus naſlaiſi m. naſlaeſi, naj-
zlejšy m. nejgórsy.
petitio proſhnia, proſnja; *ds.*
proſba; *hs.* próſtwa.
petulans wofarni, wokarny; *st.*
okaren, okarny, hارت, ſtörrieg;
oder wokarany, karajomy; vrgl.
p. okarnieć, Strafe erſteiden.
pharmacopola hophotifar, hapt-
kař.
phlebotomia puſhōne, puſčanje
ſcil. krewje.
piger gnili, gnily.
pigritia gniļoftwo, gniļoſtwo, gni-
łosé; vrgl. *ds.* gniļoj, der
Faulenzer.
pila boll, Spielball.
pingo malowati, malowaś, molo-
waś.
pinus ſhmreſta, ſmrék; *hs.* ſmrjok;
ds. ſmrjok & ſkrjok.
piper peper, pjepř, pjepeř; *hs.*
popjef.
pirum fruſky, kruški, pl.
pirus fruſta, kruška; *ds.* kruſa
& kruſa.
piscator ribaf, rybak.
piscor ribi lapař, ryby lapaš&lowiš.

pistor pefar, pjekař; <i>ds.</i> pjakař.	pratum lufa, łuka.
pius frumni, fromni, pobožny.	pravus śli, zły.
pix ſmola, smoła.	precor prvidzji, prosyś; <i>ds.</i> přosyš.
placenta kłaz, kólac.	pretiosus droge m. drogi.
placeo dobre ſpodowati m. -bati,	princeps füřſta; <i>ds.</i> férsta; <i>hs.</i>
dobreje (se) spódobaś.	wjeřch.
planities rouněštvo, rownistwo;	proclamo wiwolati, wywołaś; <i>ds.</i>
<i>ds.</i> rownosć.	huwólaś.
planus rouno, rowno.	procul daſto; <i>ds.</i> daloko; <i>p.</i> da-
pluma pere, pjerje.	leko.
poculum behar, bjechař.	profecto ſapraudu, za prawdu,
poena ſtraſa, ſtrafa; <i>hs.</i> khosta-	vrgl. <i>ds.</i> prawda, jeſt <i>ds.</i> za-
nje m. khłostanje; vrgl. <i>p.</i>	wérnje, zawěſće; <i>hs.</i> woprawdze.
chłostač.	proficisior prez zignuti, prec sęg-
poeta ſchmiſlar, zmyslař.	nuś, přeje ſ.
pollex paſk, pale; <i>ds.</i> wjeli oder	profundus dlobok m. dlobofi oder
thusty pale.	dlobok, <i>st.</i> globok; <i>p.</i> gleboki;
pomarium ſcheroda jablonſta, ja-	<i>stsł.</i> глубокъ; <i>r.</i> глубокий.
błońska zagroda; <i>ds.</i> sadowa z.	projicio hīzazi m. čítazj, chytas;
pomum jabko; <i>ds.</i> jabłuko; <i>p.</i>	<i>ds.</i> auch chyśiś; <i>p.</i> chwyći.
jabłko.	promitto ſpiwojeti m. ſpiwojeti,
pomus jablon, jabłon.	připowjesć; <i>ds.</i> připowědaś;
pondō woga, Waage m. Gewicht.	<i>hs.</i> připowjesć m. -powěſć.
pons moſt.	promissio ſpiwojetwo, připowje-
porcus ſuina, swinja; <i>hs.</i> swinjo,	ſtwo; <i>ds.</i> powěſć, wěſć.
pl. swinje v. swinja.	promoveo pomagati, pomagaś;
porrigo poſdati, podaś.	<i>ds.</i> pomogaś; <i>hs.</i> pomhać.
porta dwira, dwirja; <i>p.</i> drzwie;	pronuntio woprajijti, woprajiś; vrgl.
<i>hs.</i> durje; č. dvéře.	<i>hs.</i> wuprajić, wopowjedować.
post poſlad, poslad; <i>ds.</i> slězy,	propola hanſlar, handlař, n.
poslězy; <i>p.</i> poſlad.	proprietas ſchwojeſtu, swojſtwo;
postea ſa, za.	<i>p.</i> swojſtwo.
postquam potim, potym; <i>hs.</i> potom.	proprius ſchwoje, swoje.
praeda ruſ, vrgl. <i>hs.</i> wurubki.	propter m. cur? quare? zedla,
praedo rubnar, rubnař; <i>ds.</i> ru-	cedla m. cego dla; <i>ds.</i> cogo
bař, rubjažnik; <i>hs.</i> rubježnik.	dla. Abo = dla oder tedla,
praedor rubnowaſti, rubnowaś;	tego dla.
<i>ds.</i> rubowaś; <i>hs.</i> rubie.	prosum nuſowati, nucowaś, mužen;
praestigia koſle, Gaukeleien, vrgl.	<i>ds.</i> huzytny byś.
<i>ds.</i> koklař, Zauberer.	prunum ſchlibka, sliwka; <i>ds.</i> auch
praesum preſtati m. pred ſtati,	ſluwka; <i>hs.</i> slowka; <i>p.</i> ſliwka;
prjed staś; <i>ds.</i> předstaś.	<i>r.</i> слива.
prandum wobad, wobjad; <i>ds.</i>	puer žeze, žeſe; <i>ds.</i> ziše; <i>hs.</i>
hobjed; <i>p.</i> obiad.	džęćo; <i>p.</i> dziecię.

pugil fehtar, Fechter.
 pugio tulđ, Dolch.
 punio strafowati, strafen.
 purgo žistiti, cysćiś; hs. čisćić.
 purus žisti, cysty.
 pustula puħarf, puchařk.
 puto schazowati, menizi, denkowati,
 schäzen, měniš, denten.
 putreo sgnizi, zgnis.
 putridus gniłi, gniły; hs. zhnily.
Quadringtoni štiri štou, styri sta.
 quandoquidem tedla m. tegdla,
 tegodla, tegodla žo.
 quare žedla, eegodla; ds. cogodla.
 quasillus žezowiforb, žesowy korb;
 ds. žišecy k.
 quercus dub.
 quingenti piž štou, pěš stow.
 quinquaginta pižnaſte, pěšnasće.
 quinque piž, pěš.
 quivis ſaſi m. ſaſdi, každy; ds.
 kuždy; p. každy.
 quod thore, ktory; ds. kótary;
 p. ktory; hs. kotry.
 quomodo ſagf, kak.
 quot wele, wjele?
Ramus gaſuš, gaļuz; hs. haļoza,
 haļza; p. galąż.
 recens frjini, fryšny, n.
 recte prave, prawe oder prawje;
 ds. prawje.
 redeo ſaſ wobrogigk m. wobrogiž,
 zas wobroſiš; ds. zas hoberoſiš;
 p. obrócie.
 regnum ſtaſteſtvo (tež Bohorič),
 kralejſtvo.
 reliquiae drobeniže, drobjenicy, pl.
 remus weſtlo m. weſſlo, wjesło; p.
 wioſto; ds. wjasło (Zwahr
 fälschlīch -zło). *John Brown*
 renovo nowitti, nowiš.
 repeto ſaſ hulowati, zas hólowaſ;
 holen.

reprimō ſanimzerall m. žerati, za
 nim ſerjaš; ds. ſeriš; hs. cě-
 rię, nachjagen m. zurückhalten.
 reputo denkowati, denfen.
 resarcio ſaplataž, zaplataš; p.
 vrgl. płatek, połatać, latać.
 resegmen woſraſan m. ſreſan, ſre-
 ſanj, wotrzany.
 resigno liſt wocinati, list wocynjaš.
 retribuo ſaſ daži, zas daš.
 rex fraſl, kral (kralj); hs. kral;
 p. król; r. король (praj: karól).
 rheda ſchank m. ſchaf, ſēg, Zug m.
 Wagen? Abo m. rhamnus,
 Kreuzdorn; potajkim snadź m.
 křižank = hs. křižník; oder p.
 szaklak, saklak, Kreuzdorn.
 ridiculus ſchmejni, směšny.
 risus ſchmejh, směch.
 rivus ſtrupa m. ſtruga.
 rixor lajaži, lajaš.
 rodo woblisowati, woblizowaſ.
 ros roſſa, rosa.
 rudo wołaž jag woſel, wólaſ jak
 wóſel; ds. wosoł.
 rursus tam ſaſh, tam zas.
 rusticus bur, buř.
Saccus mejh, měch.
 sacellum kapalſa; hs. khapałka.
 sacerdos poph, pop.
 saga foſlarka, koklařka, Zauberin
 m. Gauſlerin.
 sagitta boſza, Boſzen.
 sal ſoll, sol.
 salaryum mito, myto.
 saliva ſlini, sliny, pl.
 salix ijrba m. wirba, wjerba;
 oder jiba, jiwa? *12443 - 363*
 salto ſkafaz, skakaš; daher hs.
 skakańca, Tanzboden.
 salus bog ponios m. bog pomoz!
 saluto dobre ſpipoiety, dobre při-
 powjesć.
 sanctus ſwiti, swěty.

- sanguis fræ m. kree, krej; *ds.* křej u. křew.
 sanguinolentus frauni, krawny.
 sanus zdrowi, zdrowy; *ds. hs.* strowy; *p.* zdrowy.
 sapiens mudri, mudry.
 sapienter rosumni, rozumuy; *ds.* rozymny.
 sapientia mudrostwo, mudrowstwo, mudrosé; vgl. *ds.* mudrostowaś.
 sarcina (Bündel) jeluto, jeluto; *ds.* jelito, nur: Kindviehmagen; wie ranca, (Sau)Ränzel, Ranzen = Tasche.
 sareio saplatazi, zapłataś.
 sartago broduona, Bratpfanne.
 sartor frauž, krawe; *ds.* křaje (ungebräuchl., = šlodař, Schräder); *hs.* krawe; *p.* krawiec.
 satur pełni, pełny; *ds. hs.* połny; *p.* pełny.
 saucius farafani, zarażony; *ds.* zrażony.
 seabellum schemel, Schemmel.
 scala rebr, rjebr; *ds.* rjabjer, rjabljel, labr; *hs.* rěbl; *č.* řebřík.
 scalpo twirejhati, wyręzaś; *ds.* huręzaś.
 scamnum ława, ława.
 scio wejeti, wješeś; *ds.* wěžeś.
 sciurus neverka, njewjerka; *ds.* njewjerica; *hs.* wjewjerca; *p.* wiewórka; *stsł.* кікериця.
 scortator kurwar, kurwař.
 scriptura pišmo, pismo.
 secundus drugi.
 secundo ja drugim, za drugim.
 securis sefera, sekera.
 sedeo schefeti, sežeś; *ds.* auch sejžeś.
 sedes schemel, Schemmel.
 seditio rumor, rumor!
 seditionis rumor!
 seduco wołgati, wołgaś; *ds.* hobełgaś, hobełdgaś.
 seges woſen, woseń; *ds.* setwa; wosyw; *p.* osiew; *č.* osení.
 semen ſhemene; *ds.* semje; *hs.* symjo.
 semihora polſtunda, polſtunda; vrgl. hora, gózina.
 semino ſaž, woſazi, saś, wosaś, Jakubica: saś; *ds.* seś; *hs.* syć; *p.* siać.
 semita, ſtopa.
 semper ſpeze, přece.
 senatus rathā, rada.
 sentio naſi m. ſnat, znaś.
 sepelio ſałopazi, zakopaś; *hs.* kho-wać, pohrjebać.
 septem ſchedim, sedym.
 septemdecim ſchedimnaſte, sedym-nasće.
 septimana tijen, tyżeń; *hs.* tydzeń.
 septuaginta ſchedim zeſit, sedym-žesęś; *ds.* sedymžaset; *hs.* sy-domžesat.
 sepulcrum doll, doł; *ds.* doł, aber: Grab = row.
 sera flózta, Klož, ſonſt zasuwa, zamk.
 serpens wuſd, wuž; *ds.* huž.
 servio ſchlusiti, služyś.
 serum ſrowatfa, srowatka; *hs.* sy-rowatka, vrgl. kapalica, sydr.
 serus poſni, pozny; *ds.* pózny.
 servus paropf, parobk.
 sesquihora poł druga ſtunda, poł druga ſtundy (góziny); *ds.* poł-tera; *hs.* połdra; *č.* půl druhé.
 sibilo piſlaž, piskaś.
 sigillum ſigel, n. Siegel.
 simia duira? Abo pod druhe ſlo-wo ſluſace? snadź sima, Kurnies;
 abo = zwěrje, Thier m. Uffe.
 similis ſnaſti m. znanski, znaty; oder jenaki?
 simplex głupi, głupy.
 sinister leui, lewy; *ds.* lěwy; *p.* lewy.

- sinus nadra.
 sisto štillstoj, štillom (n.) stojaš.
 sol štonize, stonice; *ds.* slyńco.
 sollicitus teščni, ſħalostni, tešny,
 žałostny.
 solum dno.
 solus sam, sam.
 somnus spaž m. spažl, spaže? spack,
 spaše, vrgl. *ds.* hs. spanje, spař.
 sono ſniži, zněš.
 sonitus gloš, glos.
 sons wintouati, winowaty.
 sordeo ſmeržiti; *ds.* smjerzeš.
 soror ſoſtra, sostra; *ds.* sotra; *p.*
 ſiostra; *hs.* sotra. Jak.: sostra.
 speculum ſpigel, *n.*; *ds.* glědalko.
 spirā pražel, pracel, Vrežel.
 spiro duhaži, duchaš; *ds.* dychaš.
 splendeo ſweži m. ſwežiž, swěšiš
 (se); *hs.* so swěćić.
 spolo wobrubnowaži, ſ. praedor.
 sponsa bruta, Braut; *ds.* lubka,
 njewěsta; *hs.* njewjesta.
 sponsus lüpž, lube; *ds.* *hs.* na-
 woženja.
 spuma jaſt, jaſe; vrgl. *ds.* plěš;
 hs. ješe.
 stagnum jeſoro, jezoro; *ds.* ja-
 zor; *hs.* jézor; *p.* jezioro.
 statim baldi, baldy, bald.
 stella gwafda, gwiazda; *ds.* gwě-
 zda; *p.* gwiazda.
 sterces gouno, gowno.
 sto ſtoylí m. ſtojiti, stojiš; *ds.* stojaš.
 stramen ſlo m. ſloma, sloma.
 strangulo ſaduſhiži, zadušyš; *ds.*
 zadusyš.
 strix foſſlarſa, koklařka, Zauberin.
 strophiolum kachſta m. kaffatfa
 (Gürtel ft. Busenbinde)? *v.* ka-
 saš, auſſährzen.
 stultus nara, Narr.
 stupidus gluipi, głupy.
 subditus podaini, poddany.
- subeula ſglo, zgło.
 subula ſħidlo, ſidlo, ſydlo; *p.*
 ſzydlo; *hs.* ſidleško.
 subuleus ſwinar, swinjař.
 successus prehij, prjed (prec);
 ds. přeje), hyš.
 super na.
 superbia ſtolzna, stolenja (wie
 tešňa), Stolz; *ds.* gjardosć.
 superbio ſtolzni, stoleny (ſtolz)
 scil. byš.
 supersticio neprawa wara, nje-
 prawa wjara; *ds.* njepřawa
 wěra; *p.* wiara.
 supparus ſchwarz; *hs.* ſorc: *ds.*
 ſorce, Ščiürze.
 supplicium ſtraſa, Straſe.
 supra ſgora, zgóra, Jakubica:
 zgoru; č. shora, vrgl. *p.* z gó-
 ry, w góre.
 surgo goru ſtati, goru staſ m.
 w góru wstaſ; *ds.* górejsta-
 waſ; *hs.* horje(w)stače.
 sus ſwina, swinja.
 suspendo wobeſhiži, wobjesyš;
 ds. hobjesyš m. hobwj.
 sutor ſcheiž, ſeje; *hs.* ſewc; *p.*
 ſzewc & ſzwiec.
 suus ſuoie, swoje m. swój.
Taberna buda.
 tabula toſla, taſla, *n.*
 taceo milzaji, mjeſcaš; *hs.* mje-
 čeć; *p.* milczeć; č. mlčeti.
 talis tafi; *hs.* tajki.
 tango dotfaži, dotkaš.
 tantisper tagf dluго, tak dluго.
 taurus bił, byk.
 tego ſpitriži, potriti, přikryš, po-
 kryš; *ds.* -křyš.
 tegula ſigel, cigel; *ds.* cygel.
 temo woifko, wojisko ft. wójo.
 templum žirkwa, cyrkwa; *ds.* cerk-
 wja; *hs.* cyrkej.
 teneo ſerzati, ſeržaš; *ds.* žaržaš.

- tenuis ženši, šenki; *ds.* šanki; *hs.* čenki.
ter ſtry razou, tři razow m. razy.
terra ſema, zemja.
testa luþina, luþina; *hs.* běлизka.
testudo guelba, želwja, Chojnan:
žołw; *ds.* *hs.* nopawa; *p.* žółw,
žółwik.
texo tkaſi, tkaſ.
tibiale, ſtrimp, ſtrimpy, *n.*
tintinnabulum ſwongf, zwónk;
hs. zwónčk.
titio głowna, głownja, brennender
Span.
tollo ſchowati, naſchiti, schowaſ,
wznujasé, wznosyſ.
tonſor barbirar, Barbier.
tonitru duner, Donner (im Flüche);
ds. dunder! *hs.* dundyr; ſonſt
ds. grim, pogrim; *hs.* hrom,
hrimot. Jakubica: gromot.
torcular drot, Trethaus, Trotte.
tormentum buſka, puška? Choj-
nan: buſa, Radſtampf, Büchſe.
torqueo wiži, wiſ m. wjerſeſ.
torreo pežhi, pječ; *ds.* piac; *p.*
piec.
toties tagf rychlo, tak rychlo.
trabs dreuno, drjewno. *Lealbauer*
trabo ſignuſ, ſégnuſ.
trajicio ſpelai m. ſpelafji (?), pře-
lazé; oder ſpelati, přelaſ.
tranſeo ſpeſfazi m. ſpeſkoži (?),
přeskocys.
tredecim ſtrejnajſte m. ſtrin., tři-
naséce.
tres ſtry, tři.
trituro mložiti, mlošíſ.
truncus dreuno, drjewno.
tubicen trometar, trompejtař, *n.*
tum & tune, taedi, tedy; *ds.*
tegdy, tody.
tunica ſchugna, ſuſna, spódna (?)
oder wſédna, suknja.
- turba ſupiža luži, kupica (*ds.* *hs.*
kopica) luži.
turris turm; *ds.* torm, *n.*
turtur mariaſh, marijank, marjank.
tympanum buben, bubon; *p.* bęben.
Vacuus proſhni, prozny; *hs.* pró-
zdny.
vagio wołati jag małe žeze, wołaſ
jak (*ds.* ako) małe žeſe (žiſe).
valde weſgim, wjelgim, wjelgi;
hs. wjele, gew. jara.
vates mudri, mudry. *Lealbauer*
ubi ze, že, gže; *ds.* zo.
ubique ſhuſe, wſuže; *ds.* wſuži,
wſuder.
vehes woſ, wóz.
velox rychli, rychly.
vena ſchila, žyla; *hs.* žila.
venaticus canis goini peſdī m.
goniži peſj, gonjedy pjes; *ds.*
gew. hogor.
vendo ſpedati, předaſ.
venio ſpiže m. ſpiži, přijs; *hs.* přińć.
venter bruch, brjuch.
ventus watr, wjatr; *ds.* wětř;
p. wiatr.
verbera biži, biš.
verbera puſi, pl.
verbum ſłowo, ſłowo.
verres beier, bejer, vrgl. beja,
Tebe; *ds.* kjandros; *hs.* wjapř,
kundros.
veru rožen, rožen.
vesica puſerina, pucherina.
vespertilio morcego (?), morenik,
v. morknuš (Chojnan) zmór-
knuš, dämmern; jeſt *ds.* njedo-
pyř; *hs.* njetopor; vrgl. st. mrač-
nik; č. mračník neben netopýr.
vestis čaſli, koſula, koſla.
vestio čaſli dati, koſlu daſ.
vetula ſtara baba.
vetus ſtari, stary.
via droga.

vicia wifa, Wifc; <i>ds.</i> wejka, wojka;	voło, velle žali m. žaži, chcaš; <i>p.</i>
<i>hs.</i> woka.	chcieć (part. chciał); <i>ds.</i> kšěś;
victoria pomož, pomoc. [glědaš.	<i>hs.</i> cheyé; ē. chtíti.
video ſhiwati, źiwaš, ſonſt wižeš,	voluntas wola.
vidua dowā, wdowa; <i>ds.</i> hudowa;	voluptas luſt m. luſt, luſt, <i>n.</i>
<i>hs.</i> wudowa.	votum ſlub, ſlub.
viginti dwaſſja, dwaſſeća; <i>ds.</i>	voveo ſchlüßbiti, ſlubiš.
dwaſſeća; <i>hs.</i> dwaceći.	vox glos, glos.
villa dwor, dwór. [hs. zwjazk.	urbs maſto, mjasto; <i>ds.</i> město; <i>p.</i>
vineulum ſuiſlo, zwězlo; <i>ds.</i> zwězki;	miasto.
vinea winiža, winica.	urgeo ſiſħaži, ſiſčaš; <i>hs.</i> ciſćeē.
vinitor winitar, winicar.	urina ſcalniža, scalnica, ſt. ſčan-
vinum wino.	nica; <i>hs.</i> ſčanty.
virga prut, prut; <i>ds.</i> přut.	urna vertil, BierTEL; ē. věrtel.
virgo knižna, kněžna; <i>hs.</i> knježna.	ursus mežwež, mježwjež; <i>ds.</i> aŭd̄
viridis ſelona, zelony; <i>hs.</i> zeleny;	mjadwjež; <i>hs.</i> mjeđwiedž.
<i>p.</i> zielony.	uspiam, usquam ninže, něže, něgže;
virtus quała, chwała.	<i>ds.</i> niži, nižer.
vis, mož, móć.	ut, aſd̄, až; <i>hs.</i> hač.
viscera zrewę, crewje.	uteunque bog we ſagf, Bog wě
vitulus ſele, ſełe; <i>hs.</i> éelo.	kak.
vix lědim, lědym; <i>hs.</i> aŭd̄ lědma;	utiliter mužoune, nucownje; <i>n.</i>
<i>p.</i> ledwo, ledwie.	nübzlich.
uleus brod, brjod; <i>ds.</i> wrjod; <i>p.</i>	utor nužowati, nucowaś; <i>n.</i>
wrzód; ē. vřed.	utriicularius gerb, gerc.
unus jeden, jeden; <i>ds.</i> jaden.	uva graňfa, graňka; <i>ds.</i> aŭd̄ graň.
voco wołati, wólaś.	vulnero ſaraſati, zarazyš, zrazyš.
volo, volare lataſi, lataſ; <i>ds.</i> lě-	vulpes liſta, liška.
taš; <i>p.</i> latać.	uxor ſhona, žona.

Jako „lusatice“ steja hišće: astragalus (Knöchel, Würfel) alfabeča; atherina (ἀθείρη, ein ſchlechter, grätiger Fisch) peče rei; fragum (Erdbeere) muranganos, murangaos; tute pak slušaja pod „lusitanice & hispanice“.

Duž sym nětk wſitke słowa wuhódał a njewěstoś je jenož pola dweju abo třoch. Njewěste „accendo wožini“ dyrbi drje rěkać: m. wožiniti scil. kachle oder jěſćeje.

Z mojeho přepisa a z druhosłowjanskich přistajankow hodža so nětko lohcy wosebitosće naryče wědomnostne zeſtajeć, z kotrejež je Megiser słowa (mjez nimi někotre adjec-tiva krótkeho wukónčenja) dóstawał snadź wot studenta w Lipsku abo wot duchowneho z jeneje nětko přeněmčenych krajinow.

Wón drje w předsłowje pisa: cooperam jam adolescens in variis meis peregrinationibus, animi et officii causa susceptis etc.; tola njeje wěste, hač je sam w serbskej krajinje słowa napisował. Wěsće je wšitko sam přepisował a z tym serbske z dźela po wašnju słowjenščiny abo drugich ryćow pisał, kaž h m. đy: wuho, jahati, wukónčne =vſt m. -osć, goſt, ſchaloſt atd. Snadž je Megiser sam někotre słowa bóle posłowjenšćił, kaž kamelja atd. Ze syčawkami a zmjehčenymi zynkami njewě sebi rady, hdyž je jara wšelako napisuje. W zawodže hižo sym wuprajił, zo su so syčawki po nětčim wašnju wurjekowałe; to so spóznawa, hdyž wšitke wšelake pisanje wopomniš. Samo „tr“ a „stř“ je było, byrnje so „tr“ a „str“ pisało; přirunaj: jaculor ſtrelaſi, ſcelati; při napisowanju skutkuje wliw drugich słowjanskich formow, kaž: obscuro temno biži m. ſhémno atd. Tež „l“ ma dwoje wuprajenje, kaž nětko we wšelakich wsach: „l“ palatalne a potom tež pokažene kaž „w“: fnigui = knigły, liber. Tehorunja je tudy lénje wuprajenje: zaroda m. zagroda atd. Snadž hižo so bjez potrjeby němske słowa nałożowachu, kaž bruta m. njewjesta.

Tak je zasy jena wopomnjenka delnjeje serbščiny tudy podata, drje z kónca 16. stotka, byrnje w lěće 1603 w číšcu wudata. Wona tu być zaslužuje runje tak kaž Frankowy Hortus Lusatiae, w Časopisu tehorunja wobšernje wobdzělany. Najstarši delnjoserbski rukopis „Nowy Zakon Mikławša Jakubicy z l. 1548“ mamy wědomostnje wobdzělany wot k. professora A. Leskiena, kaž je znate, we „Archiv für slavische Philologie, erster Band“, str. 161—249. Tam je cyłe evangelium s. Marka swěru wočišcane. Zbywa mi hiše wočišcenje glossara z Jakubicy, kajkiž sym ze zapisnych cedlkow wot prof. Leskiena mi dobrociwje přepodatych hižo zestajał. Zo so njeby ničo wuwostajiło abo zhubiło, chcu wotpisk rukopisa najprjedy hiše jedyn króć sam přečitać.

Skónčenje hotuju so na wudače wjetšeje dźélby Wolfenbüttelskeho delnjoserbskeho rukopisa ze 16. lětstotka (z poslednjeje štwórce?), pod mjenom „Tehn pſalter jerbiſtej R̄hēḡy“. Škoda, zo je něchtó wunjesł, jako by tón psalter serbski njebył, hewak by nam jón wěsće njeboh Dr. Lotze w Lipsku był wotpisał. A tola je tutón rukopis hižo njeboh

Wjacław Hanka zjawnje za delnjoserbski wuprajíł w připisku k rozprawje Rusa Nikołaja Iwanišewa w lisće z Wolfenbüttela 7. awgusta 1838, kotryž je w „Časopisu českeho Museum“, hl. lětnik 1838, str. 417 wocišćany. Tam je wocišćany prěni psalm, takle so spočinacy: „Bloshko tomu kotarihsh něchoyshy tom rashenü tihch slohssnihch, danish něstupa na tu drogu tihch grěhshnikow danish něsseda shohsh te gasharě sědaju“. Orthografia pokazuje sylny wliw němčiny (mnohe „h“) a pódla slowjenštiny (h m. ch). Slowjenski přełožk noweho testamenta wot Truberia abo cyłeje biblije Dalmatina (psalter tuteho je hižo w l. 1566 w Tübingen wudaty) za protestantow je wěsće tež našich lutherskich Serbow na wjacorych městach jara napominał, zo bychu na přełožku biblije džělali. Wliw slowjenštiny je hiše widčeć pozdžišo, wosebje pola Jana Chojnana. Zo přełožeř psaltera njeje Jakubica (1548), widži so z orthografie; tola nałožuje tež wón dypkí nad pismikami jako jótowanje. Być móže, zo je Chojnan tutón přełožk psaltera abo jedyn wotpisk znał, dokelž w jeho słowniku přikhadžeju słowa, kotrež druhdže so njenamakaju, kaž gařharé (Chojnan: gažiš giſten, duž įchmähen), we tom wěžowanju (Chojnan: wěco, Dingtag, wěcowaś rečten) atd. (Přirunaj Časopis, lětnik 1876: Jan Chojnan atd. Tam je na str. 63 mjez druhimi mylacy lapsus calami: pola nas a Čechow na ultimje, ma rěkać: na primje.)

Při spominanju na najstarše zbytki delnjeje serbštiny džiwa mje přecy, zo so nihdže stare pomniki hornjeje njepokazuja. Wothladujcy wot mjenow w lisčinach a wot zelowych mjenow mamy najstarši wopomnik w serbskej přisazy z 15. stotka (hl. mój nastawk wo njej w Časopisu 1875). Njeje dha w žanym farskim archivje ničo ze 16. stotka do prěnjeje čišćaneje knihi Warichia? Abo snadź nadejdže so hiše něšto w tehdomnych českich a pólskich knihach abo rukopisach, kaž je so w slowjenskim Bohoriču delnjoserbski wótčenaš wukhował.

Něšto z geologiskeho twara wokolnoséé Budyšina.

Z mikrofotografiskim wobrazom.

Spisał Dr. med. P. Dućman (Deutschmann).

Budyšin, stare hłowne město hornjołužiskich Serbow, k ranju, k połdnju a k wječoru z wěncem nahladnych hor wobdate, z kotrychž najhordžišo Čornobóh swoju krasnje wobroscenu, z wěžu krónowanu hłowu wuzběhuje, steji na powyšenju tudy dale k połnocy spadowaceje runiny, z wjetšim dželom na prawym brjohu Šprewje wosrjedź płodnych polow, łukow a hajkow, a ma swoje cyrkwe, hród a domy do twjerdeho zornowca (Granit) zatwarjene. Wokolne hórki wužłobuje drje nětko proch a dynamit, železnica wotwożuje rjenje přirubany abo točeny zornowc do dalokich měst, wozy drobne kuski k porjedżowanju dróhow a pućow; tola napadne přeměnjenje zwjeŕshno na pohlada zemje z tajkeho čłowskeho džela njeslēduje. Kak hinajše mocy su k temu junu słyszałe, hdyž so hłuboke rěčnišče Šprewje do tuteho twjerdeho zornowca ryješe, hdyž bu hórka Ćělc abo pola Přiboha přez nawal wodźinow přelamana, hdzež nětk wysoke kamjeńtne stoły z wody so wuzběhuja, swědkojo stareje złamaneje hordosé. Hišće wjetše mocy běchu trěbne, přemócne zemjerženja hołkowachu, hdyž bu we wjele staršich časach zornowc niže nětišeje Winicy wosrjedź rozłamany a nahladna žiła druheho kamjenja, šcěpjela, nutř zaklinjena.

Tutaj přikładaj neptunskich a vulkanskich přeměnjenjow w naší krajinje w pradawnych časach njejstaj jeničkaj; nama-kamy tudy w nižinach pod płodnej pjeršeu tež kopjeny drobneho běleho pěska, tu a tam hromady mjenje bóle žołteho šćerka, šěroke lěhwa hlínny atd. Drobny běly pěsk a mjenje drobny šćerk rozdželujetaj so napadnje wot našeho rěčneho pěska, kiž z rozdrjebjenja našich horow a kamjenjow přez wodu rěki lěto wot lěta nastawši jenož zestawki tych samych, wosebiče zornowcowe, wopřija, — tamneju zestawk pak je z wodu rozdrjebjeny křemjeń (kwarc), kotryž pola nas bóle zrědka so namaka. Šěroke lěhwa z njeho su wěsće z dalokich krajinow přez mócnje so přiliwace a žołmjace mórske wody jow přinjesene a we měrnišich žlobjach so šćerk, we cyle měrnych

drobny pěsk wotsadžowaše; hdžež pak połna mówc wodow hišće knježeše, tam wulke, čežke, hobrske kamjenje, z džela na mócných lodowych škrutach připławane wostachu, pozdžišich wobydlerjow krajiny k wšelakim džiwnym powjesćam wabicy. Tole morjo kryješe cyłu němsku a słowjansku sewjernu runinu; přez wuzběhnjenje zemje pak buchu wody do druhich nižinow wotpušcene. Mnoha krajina, něhdy płodnje wobrosćena, je přez to nětk z wodu přikryta a mórske žołmy wobnowuja tam pola nas wopušcene dželo we přeměnjowanju zemineho wobliča. Pola nas wora nětk ratař, khowataj so sorna a zaječk, hdžež něhdy mórska ryba a mórski rak so wjeseleštaj.

Wobkedžbujući bliże zestawki tutych mórskich připławow (Diluvium), nadeńdżemy w nich wšelake kamjenje, kotrež su našej krajinje hewak cuze, kaž čerwjeny zornowc z finiskich brjohow, wapnowe (kalkowe) kamjenje a krydu kupow a krajinow nětčišeho naraňšeho (baltiskeho) morja, jara zrědka tež jantar atd., wšitke pak pokazują na sewjerne kraje jako swoju domowinu.

Zastupiwši do našich šéckowych abo pěskowych jamow nadeńdżemy tež často, kaž wšudžom po polach rozbrogeneho, wšem znateho czynika: křesawc abo klepaný kamjeń (flint). Wón bu w starych časach, wo kotrychž stawizny mjelča, k wšelakej domjacej nadobje abo k brónjam trjebany, dokelž so z twjerdosću a wótrosću kromy swojich złamkow wuznamjenješe. Swědk tamnych časow, powjeda wón potomnikam čłowstwa, mjedžowy abo železny naporjad wužiwacym, wo žiwjenju w tak mjenowanym kamjenjowym času. Štóz chce na jeho džiwnie powjesće kedžbować, temu powjeda wón z hišće wjele starších časow, snadź z časa, hdyž čłowjek hišće zemju njewobydleše, z časa, kiž je započatk jeho byća. Nic we pismikach čłowskeje ryče su jeho stawizny pisane; ně, we kamjenju wobkhowani su nam wobydlerjo tamnych časow sami a móžemy jich přirunać z našej nětčišej stwórbu. Přirunajo wšelake křesawcy našeje krajiny, namakamy, zo su čmowe a módrojte tudy khude na skamjenjeninach, swětliše: brune, nažołć a šere pak we tym bohačiše. Namakam we zběrcy z našeje krajiny, před někotrymi měsacami założonej, mórskeho jěza, pak dospołnu skamjenjenu skoru abo kožu we wjacorych družinach, pak jenož

złamki skory zasy druhich družinow, wšitke drje w nětčišej stwórbje wotemrjete, we wulkosci husaceho hač k hołbjacemu jejku rozdžélne; dale noché-dołhe wjertawkoje (trochus) škor-piznaki we načeřwjeń kamjenju; we druhich wšelakobarbnych kuskach dołhe křemikowe jehły, złamki krasnje wutworjenych pruhownikow (Radiaria), kotrychž přerěz je mjenje bóle po-rjadny pjećirožk. Najwjacoriše pak su stwórby z najnižších organismow, z rjadowej korallow (foraminifery a bryozoy).

Zwjeřny napohlad tych samych pokazuje mnohe hałožki a koruški, wšelako ze sobu splećene a přez cyły kamjeń rozšěrjene, na skorje a we zdónčku pak mnohe džérki ze wšelakozubko-wanej kromku we wěstym porjedże stejace, najčaséjišo we křiwje so křižowacych smuhach; mjez nimi druhdy tež łopjenojte twórby z mnohimí bónčičkami. Tajkele kožojoje, łopjenojte twórby namakamy tež w nětčišich morjach hišće, k. př. flustra. Zdónčki abo łopjenojte twórby su kolonije jenajkich zwěrjatkow, kiž we bónčičkach bydla a wšelake nohi abo ramjenja k łowjenju cyroby wutkyuja. We starych, skamjenjenych formach su jich čělka zhniłe a jenički powostank snadź jewi so we wosebitej barbje kamjenja, jich wapnojty wupot abo zdónčk je wostał, njepřetrajo pak přemény. We tamnych časach, hdyž wapnowe a krydowe skały so tworjachu, zwjeselachu so tež žiwochi we křesawcu namakane swojego byća, dokelž we kupach naraňšeho morja naděńdžemy křesawc wšudżom we wapnowych abo kry-dowych skałach, pak w jednotliwych kuskach, pak we worštach zakładzeny. Chemiski přepyt pak powučuje nas, zo křesawc wapnojte zestawki jenož připadnje wopřijo hłownje z křemi-kowej kisaliny wobsteji. Móžemy sebi myslić, zo tehdom, hdyž wodžiny, z kotrychž so wapnowe abo krydowe skały z wulkeho džela tež přez powostanki najdrobnišeje zwěriny tworjachu, so minyłe běchu, na wjeřšku krydowych stwjerdowacych polow ūžički stejo wostachu z ēčeřej křemikowej kisalinu; wša zwěrina we nich so žiwjaca, wěsty čas w tajkejle mokřinje trajaca, napjelni so bóle a bóle z křemikowej kisalinu, doniž žiwjenje cyle njezasta; tuta kisalina pak stwjerdny bóle a bóle do mjeňsich a wjetšich kruchow abo kulow, do našeho nětčišeho křesawca. Tute ležachu, potajnosć tamnych časow we sebi

kryjicy, lět tysacy na městach swojeho nastaća, hač žołmy morja je zasy z mérneho přebytka wutorhnychu a daloko do druhich krajinow přenjesechu, tež na pola a hona našeje Łužicy.

Kajka je korallowa zwěrina w krydowym času była, pokazuje připołożeny mikrofotografiski wobraz kuska křesawca na hórkach pola Radworja wot k. fararja Dućmana namakaneho. Original wosebiče bohaty na hustych a jara jasnych skamjenjenjach pokazuje njezbrónjenemu wóčku jenož wšelake koruški a pružki abo dypki, a bě trěbne k spóznaću twara we wobrazu, 1cm originala we přerězu, na 9cm powjetšić, tak zo je powjetšenje we płoninje 81 króćne. Derje rozdžělny twar je hišće při wjele sylnišim powjetšenju wobkhowany, haj wustupuje z džela jasnišo, tola wopřija tajki wobraz mjenje twórbow we sebi. K hotowjenju mikrofotografiskeho wobraza bě trěbne, křesawc prjedy hladko do přewidneje škorpizny stočić; přetož z tym je móžno, kóžde zorno, z kotrehož křesawc wobsteji, derje rozeznać. Za systematiku abo bližše pomjenowanje skamjenjenje zwěriny pak tutón puć dotal wužiwany njebě; tehodla tež je pomjenowanje dotal njemóžne, při rozdžělowanju po zwonknym, nic po přerěznym napohladźe.

Připołożeny wobraz, wote mnje sameho mikrofotografowany a přez swětločišć rozmnnoženy, pokazuje zuboju njeporjadnu kromu křesawcoweje škorpizny, w kotrejž jako émowiše smuhi abo dypki so skamjenjenja rozeznaja: pak podołhojte korallowe hałožki (foraminifery), pak kulojte twórby, pak wšelake drjebjjenčki a złamki wšudžom rozbrójene. Kulojte twórby z mnohim we wěstym porjedže stejacymi bónčičkami abo džerkami su přečny přerěz, podołhojte pak mjenje bóle dołhostny přerěz korallowych zdónčkow. W tutych bónčičkach žiwjachu so něhdy zwěrjatka. Přirunanie wšelakich pokazuje nam, zo maja někotre srjedźnu wósku, wokoło kotrejež symmetriscy bónčički steja, pola druhich srjedźna wóška khibi.

Hdyž zorno křesawcoweje škorpizny wobkedžbujemy, napađuje nam rozdžěl: we skamjenjenym dželu je zorno wjele drobniše a něžniše, pod sylnišim powjetšenjom jasne, z čehož móžemy z wěstosću sudžić, zo je stwjerdnjenje křemikoweje kisaliny we tutym dželu křesawca na druhe wašnje so stało, hač we cyłym

kruchu; we bónčičkach skamjenjenjow pak je zorno tosame, kaž wšudžom we kruchu. Z teho směmy sudžić, zo běchu wobydlerjo bónčičkow hižom wotemrjeći, hdyž stwjerdowaca křemikowa kisalina korallowe zdónčki zawalejo so tež do bónčičkow wuliny a je wupjelni.

Zwjeŕšny džěl budyskeje krajiny, we geologiskej wšelakosći khudeje, je bohaty na mórskich připławach a wosebiče na křesawcach. Snadź tutón wobraz a krótki nastawk spisaćela, we geologii sameho cuznika, druhich zahori, zo bychu našim křesawcam a druhim skamjenjenjam pola nas swoju kedžbli-wosć přiwobroćeli, a wosebje zajimawe exemplary hromadžili. Potom by so móhl wot powołanych mocow tutón džěl našeje geologie wobdžělać a wopisać.

Něšto ze słowjanskeje stariny.

Čitarjo wjedža, zo so za młodych Serbow, kiž na bohawučenosć študuja, we wulkich universitnych prózninach w Hodžiju 'serbski seminar' džerži. Při tej skladnosći je so knjezej fararjej Imišej lětsa (1878) wot přečelskeje ruki filologiski nastawk přepodał. Redakcia, kiž je wo nastawku zhoniła, dowola sebi, tón samy w jeho privatnej twórbje tudy zjawnosći předložić.

Postrowjenje,

knjezej fararjej Imišej w Hodžiju
při zhromadziznje młodych serbskich theologow

29. augusta 1878 date wot

professora dra. *Pfula.*

Luby swako!

Runjež na jenej stronje derje wěm, zo we twojim lubym hóstnym domje — we kotrymž sym tež ja wjele najzbožownišich hodžinow přebył, a hdjež budžech 28. augusta tež ja rad ertnje swój wutrobny podzél wuprajił — so ani džensa ani we bližišich dnjach žadyn nawoprawski swjedzeń njeswjeći, ale zo maš wjele wjac ważne džělo před sobu we zjednočenju z tymi knjezami, kotriž su z teje přičiny so wokoło tebje zhromadžili: dha sym tola na te dny kaž na swjedzeń po wašnju filologow pojednanje za twoju lubosé zestajał, a to tehodla, dokelž na druhej stronje runje tak derje wěm, zo ty kóždy tajki džeń, kotryž či něšto wšedneho wosebniše a nowy předmjet za twoje bohate mocy přinjesę, wulki a swjedzeński mjenuješ, a zo ty čim bôle te tydženje za swjedzeńske wobhlađuješ, we kotrychž su či knježa z tobu stowaršeni, kotriž budža, da-li Bóh, za někotre lěta we tej wěrje a lubosći a nadžiji, z kotrymiž ty sam wěriš a lubuješ a so nadžiješ,

tebi po boku stać z pomocu teje ryče, kotruž sy ty sebi wuzwolił przed druhami, pola teho małego luda, kotryž ty wysoko wažiš a zdżerzeć pytaš wosebje tehodla, dokelž su Serbo přinardzenu pobóžnosć słowjanskeje narodnosće zakhowali, kotař je nětko dawno přez křesćijanstwo poswiećena, a kotař so hač na džensniši džeń wopokazuje přez lubosc k Božemu słowu a přez swérne cyrkwinske zmyslenje, kaž tež we praktiskich płodach tajkeje wěry, bjez kotrymiž za zwonkownosć wěsće tón njeje najsadniši, zo serbski lud swěru k tej cuzonarodnej wyšnosći džerži, kotař je jemu wot Boha postajena.

We kotrej lužiskej ryčow, mój swako, dyrbjach či mój swjedźeński dar napřečiwo přinjesć? Twoja wutroba je woběmaj jenak přistupna: a ja wěm, zo by ty wot Němcia němske słowo z tej samej luboséu přijał. Ty džě najprjedy za twoju wosobu duše twojich němskich wosadnych z tej samej pastyřskiej swěrnostu wobjimaš, za kotruž serbska wjetšina twojich kemšerjow so tebi džakuje; a potom smy my Serbo wšitey — kiž džě jako stari dobrí susodža Němcow z Němcami do jeneho politiskeho cyłka słušamy a tak kóžde zboże a kóžde njezboże němskeho khězorstwa z Němcami hromadže začujemy — přeciwnicy Němcow jenož tehdy, hdyž či sami nam za našim narodnym žiwjenjom steja, njespominajo na to,

1) zo Němc tola njeje jenički člowjek, kiž tu ryč lubuje, we kotrejž je mać ze swojim džescem ryčała;

a 2) zo dyrbimy my Serbo, dokelž džě mamy my tež strowy rozsud tak derje kaž Němcy, drje tola sami najlepje wjedźeć, a. hač a hdže a čehodla je serbska ryč nam wšelako wužitna, a b. kak móžemy sebi ze swojimi němskimi susodami najlepje naprawić;

kaž 3) zo hač dotal žadyn, tež najsławniši, Němc njeje njemylny był, a zo je hižo tehodla wjele prawišo, hdyž přichódne nichtó wjacy we počahu na našu narodnosć ‘přewidu’ njehraje a kóždy wodženje serbowstwa temu přewostaji, pod kotrehož njemylnej mudroséu tež dónity němcowstwa steja.

Kajki předmjet, luby swako, sym sebi za tebje wuzwolił? Někotre słowjanske etymologije z jich slědkami sym k twojemu posudženju zapisał. Prjedy pak hač te same podam, chcu či

prajíć, na kajke wašnje sym na tón předmjet přišoł. Wěc běše ta. Jako filolog pytach husto za korjenjemi wšelakich grichiskich a druhich pomjenowanow z bajowstwa, ze zemje-pisa, z Trojaniskeje wójny atd., dokelž běch teho přeswědčenja, zo su nomina propria něhdy appellativa byłe. Tak pytach a pytach, a we najwjacy padach ničo namakać njemóžach, hač sebi naposledku prajach, zo, dokelž džě stej ryći Grichow a Slowjanow přirodnej, ničo wopačne być njemóže, hdyž při jenym abo druhim tajkim wurazu za tym pohladam, hač snadži by tón samy přez slowjanščinu so wujasnił, a je-li zo nic přez našu nětčišu, dha tola přez předhistoriku, kotrejež twórby su filologej přez přirunowacy ryčespyt přistupne. A hlaj tak naděndžech, štož pytach, a hišće wjele wjacys hač pytach, a w dobo tež něšto cyle hinaše, hač čehož běch so nadžiał.

Nětko pak, mój swako, chcył ty přečelnje na scěhowacy wubjerk z mojeje zběrki pohladać a sebi w dobo spodobać dać, hdyž při přenim příkladže jako přenim tež wašnje mojeho postupowanja sobu poznamjenju.

§ 1. Bjez přenimi mojich prašenjow bě to, što móhlo we Homeriskim mjenje *Ajax* ležeć, kotrež na wlöskej zemi Ajax rěkaše. Na to sebi něhdže takle wotmolwjach: 'Ajax' zda so mi nominaliske słowo być ('aj-ak-s', t. j. 'ajak' z nominativiskim wukóncom 's'), '*Ajax*, *Aiartos*' pak particip ('aj-ant-s'; přir. lać. *ama-ent-s — amans), we kotrehož nominativje stej před při-wješenym 's' po zakonjach grichiskeje ryče zynkaj 'n' a 't' wypadlój ('ajant-s — ajans — a jā s'). Pola historiskich Grichow je zynk 'w' so zhubił: a dokelž tež we Wlöskej wjele abo (kaž dyrbju po mojich samsnych přepytowanjach prajíć) jara wjele Grichow bydleše, budže mi dowolene, 'ajak-s' a 'ajant-s' do twórby 'wajak-s' a 'wajant-s' přewobróćić. Homeriski *Ajax* (Ajax) bě sławny we bitwach; jeho mjeno dyrbi tehodla wojo-warja poznamjenjeć. Kotra ryč poskića nam korjeń za to po-mjenowanje? Slowjanščina podawa nam korjeń waj- (infinitiv: waj-a-ti), kaž nam 'wój-na, wój-sko, woj-ować' pokazuja. Wot teho korjenja wudžěla so nominaliske 'waj-ak-s' a participialiske 'waj-ant-s', kotrejž dha īaćanskemu 'pugnax' a 'pugnans' wotpowjedatej.

Takle něhdže, kaž praju, sebi to mjeno rozložich a zwobładowach, a duž wjedzach, što to same appellativiscy rěka. Z tym běch najprjedy spokojom; ale bórzy sebi rjeknych: Hdy by 'ajant (*Aias, Aiātōs*)' grichiske participium praesentis było (bjez-tym-zo aoristowe na '-as, -art-os' logika njepřipušća), a hdy by włoški 'Ajax' z grichiskeho wukhadžał, dha by tamo **αιών, *αιότος* klinčalo, a włoški 'Ajax' by so nam jako ľačanski '**Aeax*' pokazował (přir. *Aiazoς* — *Aeacus*); wón potajkim grichisko-ľačanski być njemóže. Hdy by participialiski '*Aias, Aiāvτ-ος*' sanskritiskeho pokhoda był, budžechu Grichojo '*Aias — *Aiāt-ος*' sklonjowali (při čimž budžeše sanskritiski a k u s a t i v na '-anta' jich z wěstoséu njemyli). Potajkim zawostawa nam jeno słowjanski particip na '-ant', kotrehož vokal a nasal staj dopokazanaj: 'waj-a-ant — wajant'. Hdyž pak nominej 'wajak-s' nominativiske 's' wozmu (kotrež je we ryčach so po tysacach zezhubjało), njesteji potom živy přede mnu naš serbski 'wojak'? Běchu při Trojaniskej wójnje tež Słowjenjo? Z najmjeňsa su '*Ἐριται ἵππουλογοι*' so hižo jako 'koblodejni Słowjenjo' přeloželi, a mi chce so zdać, zo *Καὶ οἱ βαρβαροί* so drje njeisu bytnje wot tamych rozdželeli; přetož hdyž je po zakonjach ryčespyta 'kón' něhdy 'kani (kani-s)' rěkał, dha su **zuri-egi-es* (abo **zurijeges*) — **zurēges* — **zavrges* — *Καὶ οἱ* zjawnje konjeri-es: konjerje abo konjerjo (kublarjo koni). Běše snadž Ajax tež Słowjan? A je-li zo wón sam njebě: běchu snadž jeho prjedomnicy so do Grichow přewobročili? Hdy by pak tež to bylo njebýlo a čista grichiska krej we Telamoniskim wojerju běžala byla: kak je so stać móhlo, zo je syn grichiskeju staršeju słowjanske mjeno dostał? Wo historiskich Grichach wěmy, zo by tam narodženemu synkej so džědowe mjeno při-łožiło; a je-li (štož so lóhcy wěri) prjedy teho tež tak bylo, dha hižo we Homeriskich časach mjeno '*Aias, Ajax*' ničo nowe bylo njeje. Što z teho scěhuje? Zo je pola grichiskich herōw čas był, hdžež bě česé a wašnje tamo słowjanske mjeno měć; přetož hdy budžeše mjeno '*Aias, Ajax*' sławne česéace mjeno njebýlo, dha Telamonowy syn k temu samemu přišoł njebě: hdyž džě we wěcy leži, zo (podobnje kaž so hiše pola nas po kralach atd. krčije) džěći so zastarsku při počatku swójby

po wodžerjach abo hewak sławnych ludžoch pomjenowachu. Što zaso z teho scéhuje? Zo je — njeje-li Ajax sam jako Slowjan we Trojaniskej wojnje hołberske skutki činił — wěsty Gricham znajomy słowjanski lud (kotryž je we běhu časow z Grichami hromadu spłunył) tajku wojeřsku sławu měł, zo jedyn abo (dokelž džě mamy pola Homera dweju Ajakow) wjele wjac tón a tamón starozastarski grichiski rjek so njeje wobmysłował, słowjanske mjeno do swojeje swójby přiwać.

§ 2. Dowól mi, luby swako, zo nětko tudy specifiscy serbske prašeňčko před sebje wozmu a w dobo tež někotre dalše filologiske přispomjenja přistaju.

1. Naše participia praesentis wukhadžeu na ‘-ty’ a ‘-cy’: n. př. (*pi-ja-ant-a-s) pijaty, a pijacy; a nałožeju so, kaž sy dawno sam wobkedžbował, z tym rozdžělom, zo je n. př. ‘pijacy’ tón, kiž runje nětko (hdyž ryču) pije: ‘pijaty’ pak tón, kiž zhromadnje abo husto pije; tak zo dyrbi so n. př. prajić: ‘Ja jeho pijateho znaju’ (t. r. jako pička, wopilca); ale na druhej stronje: ‘Tehdy sym jeho pijaceho nadejšo’. Runje tak so rozdžěleju n. př. ‘spěwacy ptak, dawacy muž, powjedaca žona’, a ‘spěwaty ptak [singvogel], dawaty muž [freigebig], powjedata žona [gesprächig]’. Rozdžél teju wobojakeju twórbow zjawnje we zynkomaj ‘t’ a ‘c’ leži; a dokelž je bjez nimaj ‘t’ starší a přenjotny, so zdobnje prašamy, čehodla a na kajke wašnje je tón samy so tudy do ‘c’ přewobróći? přetož zo by to ‘c’ kaž deus ex machina přišlo bylo, to ty runje tak mało wěriš kaž ja. Ale wotmolwjena na tamо blizko ležace prašenje nam ani tón dał njeje, wot kotrehož budžechmy to my najskerje dočakać móhli. Přetož hdyž tón samy po swojim wučerju njesmjertneho mjena a po teho wulkich prjednikach hišee jeno to nětko dawno znajome prawidło předloža, zo wše tajke ‘překhody do syčawkow’ na zynku ‘j’ wotpočuja: dha dyrbimy my jemu prajić, zo, dokelž džě ma wěda pokračowac, my za prawe džeržimy, hdyž po wysoko zaslužnych wobkedžbowanjach ryčneho mechanisma so nětko za hłubšej přičinu teho sameho pyta, a zo potajkim z tamym za naše dny za-starjenym wotmolwjjenjom nam ničo wotmolwjene njeje, hdyž po přirodze wěcy we našim padže njedwělnje kóždy rjeknje:

Ale zwotkal dha tajke 'j'? Přetož hdyž po zhromadnym zhnenju kózda ryč we běhu časa wotmjetuje, dha drje tola tež k wérje podobnje njeje, zo bychu jeni abo druzy wnukojo našich indo-europejskich wótcow, kotříž we swojich lěsach hišće dale ničo za džélo njemějachu, k zahnawanju wostudy tajke jóty do swojeje ryče zasuwovali byli; a 2) zo by n. př. wukónčenje '-tja-s' so lěpje a lózo wurjekowało hač '-ta-s (-ty)', a zo móhla we tym přičina słowjanského a kózdeho druhého 'jótowanja' ležeć, to drje tež nichtó jara wobkrućeć njebudže. Dokelž dha pak, kaž praju, powołaniši mjenča we tej wěcy, kotař so mi ryče hódna zda, chcu we tej samej ja sam słowo wzać, tež na tón strach, zo mudrišim ludžom, je-li zo scyla wo mojim měnjenju zhonja, Kolumbowe jejo poskiéu. Swoje wotmolwjenje z nuznymi přispomnjenjemi pak ja do tychle sadow wobjimam: 'Kózda grammatica twórba wotpočuje na logicy, abo nawopak: kózda logiska specialnosé we ryći ma tež fórmalny podlóžk; a z teho stejišća ja praju, zo dyrbi n. př. we logiscy wobmjezowanej tworbje 'pijacy' někajki wobmjezowanoscí wucišćowacy žiwoł tčeć. We kónjugaciji je tón samy hižo wjac abo mjenje wujasnjeny: přetož n. př. we wukónčenjach wosobow (personae) su zastarske pronomina wotkryte; a wo deklinaciji, wo kotrejž we tej myslí drje hišće nichtó pisał njeje, da so po mojim přeswědčenju něšto podobne dopokazac. Duž dha ja měnju, zo dyrbi wo prašejnych participiach něhdže to same placić. Ale što mamy n. př. we swojim 'pijacy' pytać? Žiwoł 'ji', kotryž pak chcu hakle potom do serbskeho přeložić. Najprjedy pohladajmy, kajke twórby nastanu, hdyž tole 'ji' k particepej 'pijant' abo (štož ja za prawiše džeržu) 'pijanta(s)' přistajimy. Te su tajke: Pijanta ji(s) — pijantaji — pijantji — pijantsi abo (po hinašim prawopisu) pijanci — a (po wustorčenju zynka 'n') pijaci abo (kaž my nětko prajimy) pijacy (hdžež ma 'y' fonetisku přičinu, kotař pak móže so tež derje wujasnić). Te twórby sym tak dospołnje zapisał, zo bych pokazał, zo či so myla, kiž su dotal wučili, zo tudy zubnik so do syčawki přewobróci. Zubnik wostanje, štož je był: a jeno 'j' so do syčawki přetwori, dokelž so při wuprajenu k zubniké syčawka lěpje hodži hač 'j'. To

same płaci wo krknikach (kotrež same na sebi tež žaneje syčawki njewupłodźa), jeno zo lózšeho wurjeknjenja dla krknik so hišće ze zubnikom zaměni: n. př. ruka — dativ ruk-je — rutje*) — rutse abo (po našim prawopisu) ruce, po Budysku: rucy (runjež so tuto 'y' po nastaću wot teho rozdžela, kotrež smy předy we participje 'pijacy' widželi); stsl. pekū — imperativ pek-si — petsi — peci (pola nas z dalšich přičinow: *pjeći, pječ).

Hdyž pak je z tym nawoprawni pokhód syčawki wujasnjeny, dyrbimy za tym pohladać, što naspomnjene 'ji' poprawom je, a kak je to same móhlo wobpřiječe wobmjezować. 'Ji' je pronomen, kotrež tak wjele kaž 'wón' poznamjenja, a kotrehož genitiv pola nas 'jeho' rěka. 'Pijantji(s) abo 'pijacy' je potajkim to same štož 'pijaty wón': t. r. wobpřiječe 'pijant-a-s, pijaty' počahuje so (přez přidate 'ji') na teho jeničkeho, wo kotrymž ryča, abo na jen a wosobu (na přítomny pad atd.), bjez-tym-zo jednore 'pijanta(s)', pijaty', kiž je bjez tajkeho logiskeho wobmjezowanja přez 'ji' wostało, kóždeho poznamjenja, kiž hdyžkuli pije. A tak dha tež naš přečel *Ačas* abo *Wajant-s — kotryž bě 'wojowaty' a jenož we jenotliwie wobhladowanych bitwach 'wojowačy' — žaneje syčawki do swojego mjena dostał njeje, bjez-tym-zo by hewak jeho grichiski genitiv *Ača(v)čos rěkał (při čimz by č, dz, město njewótreho slowjanského č za-stupowało), abo snadž tež *Ača(v)cos. — Hdyž pak su druhe slowjanske ryče z najwjetrošeho džela wot tameho runje wujasnjeneho rozdželowanja puščiše, dha ma to swoju přičinu we tym, zo so wobmjezowane participia po přirodze wěcy wjele huscišo trjebaju, a zo su njewobmjezowane tak wjacy abo mjenje do zabyća přišle.

2. Blizko leži, zo wot tajkich adjektívnych participiow so tež adverbia tworja: kaž n. př. paleče słodźec [brennend schmecken].

3. Hdyž sym wo 'pijatym' a 'pijacym' wobšěrnišo ryčał, chcu kónčne tež 'pjaneho' naspomnić. Słowo 'pjany' wotpočuje na substantivje 'pija-s' abo 'pij' (trank, potus), a na

Přír. polobjanske 'wiltja woda' = wilka (wulka) woda.

slowjesu 'jam', wot kotrehož mamy pola nas hišće '*jam-ty, jaty'. Hdyž korjenjej 'jam' njeporědki adjektiviski abo mojedla participialiski wukónc '-na(s)' abo '-ny' přiwjesy my a potom akkusativ pijam předstajimy, nastanu nam scěhowace twórby: Pijam jámnas — pijajámnas — pijámnas — pijánas — pijány — pjany. Sanskritiske a slowjanske 'jam' rěkaše pola Germanow 'am' (kotrejuž kotre chcu ja za starše dzeržeć, njech wučeni mi samemu přewostaja); a wot teho 'am' a wot wěcnika 'trunka(s)' je němska ryč sebi tole přihótowała: Trúnkam amnas — trunka-amnas — trúnkannas — trunkana — trunken. Tak 'pjany' a 'trunken', wobej tak wjele kaž 'piče mějacy' rěkajo, so z napřeča wujasnatej: a ja mam za serbsku twórbu jeno hišće tej zwonkownosći přispomnić, 1) zo we pluralu 'pjeni' zynk 'j' (dokelž džě 'pjeni' za 'pjeni' steji) so jasne slyši, bjez-tym-zo n. př. we slowje 'pjeć' zynk 'j' ze scěhowacym 'e' splunje; a 2) zo 'e' we twórbi 'pjeni' njeje wysoke 'e' (franc. 'é'), kajkež při připadnym hromadutrjechenju jótow a iow z vokala 'a' nastawa (n. př. kralja-mi — kraljemi — kralemi), ale jednore krótke 'e' (němskeho 'kennen'), kajkež so wšuhdže tam pokazuje, hdžež 'a-m (a-n)' hižo korjeńscy hromadže steji, kaž n. př. we prjedy zapisanym slowje 'pjeć' (něhdy 'pjanti', p. 'pięć'), abo we pluralu 'rjeni' (pulchri), kotrež ma jasne 'j', dokelž je 'rjeni' z 'rijádni, rjani' nastalo: při čimž dyrbi so jeno hišće to přistajić, zo we 'rjenje [pulchre], předže [spinnt], čehnje [zieht], přehnje [wird anspannen]' a we wšitkich dalšich twórbach tych slowow so prěnje 'e' po Budysku a Lubijsku jako wysoke 'e (é)' wupraja, runjež je so ze zastarskeho 'am' wuwilo.

4. Tola dosć nětko na ryčespytnych prašenjach, k kotrymž je participialiski '*Wājant-s*' mje zawjedł, a jeno hišće slowčko wo nominativiskim 's', runjež tež nam tudy naš 'wajant-s' jako příklad najbliže leži. Štož sebi dowolich prjedy wuprajíć, to tudy wospjetuju: Kóždy fórmalny přistawk dyrbi něšto rěkać; a njespokojeny wot teho wuprajenja, zo prajeńe 's' je 'znamjo nominativa', ja z mojego stejšća prašam: Kajku mōc [potestatem, bedeutung] ma tuto 'nominativiske znamjo'? Moje wotmolwjenje pak je tajke: Tuto 's' je pronomen

demonstrativum si abo sij [tón], kotrež je slowjanskim ryčam derje znajome (runjež sym pola nas jeno jenički raz, a to wokoło Kamjeńca, 'wjele s ych lět' slyšal); a tuto pronomen je we jara starych časach, kotrež daloko zady historiskeho artikla ó, ï, ró, leža, so jako artikl (zezady substantiva!) přistajowało, po wěcy cyle tak, kaž we grichiskej ryči ó, ï, ró, kiž bě we Homeriskich časach lišće wjac abo mjenje pronomen demonstrativum, so (sprjedy substantiva) jako artikl naloža: při čimz nochcu njenaspomnić, zo džensniši Bołharjo n. př. 'krali ti' [či kralojo] praja. 'Wajant' potajkim wotpowjeda grichiskemu *μάχων, 'wajant-s' abo 'wajāns' pak grichiskemu ó *μάχων (histor. gr. μαχόμενος, ó μαχόμενος), bjez-tym-zo su we starich časach Grichojo *μάχοντ (bjez artikla) a *μάχοντοι rozdželeli, runje kaž n. př. *ἵππο — pferd, a *ἵππο-οι abo ἵππος — pferd dieses: das pferd. A tak drje su tež Slowjenjo něhdy 'kani [kóu]' a 'kani-si' prajili (přir. 'krali ti').

§ 3. Nětko pak, mój swako, wróćmój so k Homerej samemu a pohladajmój na teho muža, kiž je dołho po morju wokoło błudził.

1. *'Οδυσσεύς* dyrbi wot wody poznamjeneny być. Prěni džél jeho slowjanskeho mjena rěkaše najprjedy 'wod uch [wodowy muž]', a k temu přistaji so (ruske) patronymiske wukončenie '-ew' abo wjele wjac '-jew' (Nikołaj-ew), kaž tež pronomen (artikl) '-si'. Tak nastachu tele twórby: Woduch-jew-si — wodüchjewsi (hdžež je 'u' přez scěhowace stomatiscy wysoke 'j' na 'ü' horje zehnate) — wodüsewsí — wodüseusi (pri čimz ma kózdy džél diphthonga 'eu' so po swojej přirodze wuprajić, nic pak po tym wašnju, kaž to Němcy najbóle činja) — wodüseüsi (pri čimz dyrbitej 'e' a 'ü' jasnje jako tajkej pódla sebje klinčeć) — wodüseüs — odüseüs. Grichojo su naše (wótre) 's' přez 'oo' wucišceli, runjež so pola Homera tež jednore 'o' namaka: *'Οδυσσεύς*, *'Οδυσσές*.

2. Na wlöskej zemi mjenowaše so tón muž najprjedy wód-lik abo wudlik a připódla (přir. ru. село = sedlo, sydlo) tež wulik, a nato wulik-jew-si — wuliksewsí (*Wulixews — Ulixes) abo (po wustorčenym 'k') wulisewsi (Ulisses). Tak smy z etymologije słowa poznali, zo a čehodla dyrbi (kaž

nětko tež činja) ľačanscy so 'Ulices' abo Ulisses' pisać (nic 'Ulyxes, Ulysses'), a w dobo zo maju či wopaki, kiž wuča, zo dyrbi so 'Ulices' kaž 'Ulisses' wuprajić (kaž by 'x' a 'ss' to same bylo!).

3. a. Serbski genitiv slova *'Odooosúš'* dyrbjał a móže so po horječnym takle wutworić: O d ü s e w a abo (dokelž džě Grichojo přewažne 'oo' podawaju) O d ü s s e w a. Dokelž pak je to mjeno so dospołnje wotsłowjanšćiło (kaž pola nas n. př. 'Lützen' a 'Mügeln'), a dokelž ma so tola po faktiskich wobstejnoscach pisać, dyrbimy tudy wot etymologije wothladować, kaž su tež Romscy ze swojim 'Ulices Ulixis' činili, a tak jednoriši genitiv Od ü s s a trjebać. Zynk a pismik 'ü' pak nas mylić nje-móže, dokelž je něhduša słowjanšcina 'ä, ö, ü' a diphthongi měla, runje tak derje kaž žana druha ryč.

b. We ľačanskim a grichiskim wutwori so genitiv wot slova sameho (bjez nominativiskeho wukónčenja) abo wot teho, štož so bjez dalšeho filologiskeho přeptytowanja 'słowo same' być zda; a tak ma so při mjenach z teju ryčow tež we našej serbščinje činić: n. př. arx, *oágš* (arc-s, *oágx-s*) — arc-is, *oágx-ós*; Titus Livius — (Titi Livii) Tita Livia (lokativ: we Tiće Liviу): po čimž by n. př. genitiv **Odüsseusa* runje tak wopačny był kaž n. př. **Titusa Liviusa*. Wuwzate wot teho prawidła su jeno te mjena, kotrež su samostatnu serbsku twórba přiwzałe: kaž 'Herodes, Nicolaus', — Herodaš, Mi-kławš, — gen. Herodaša, Mi kławša; a wuwzać dyrbitej so tež 'Zeus' a 'Jupiter', gen. Zeusa, Juppitra: kotrejuž genitivaj byštaj po swojim domjacym wašnju tworjenaj za wjetšinu čitarjow njezrozymliwaj bylój. — Grichiske nomina propria na ' $-éns$ ($-ης$)' pak dyrbja so (kaž pola Romskich) jednorosće dla tak sklonjować, kaž by ' $-ης$ ' nominativiske wukónčenje bylo: n. př. *Περικλέ-ης*, *Περικλῆς*, — gen. ľač. Periclis, serb. Perikla, runjež Grichojo *Περικλέεος* — *Περικλέους* prajachu, a hakle dativ so takle příkrótši: *Περικλέεϊ* — *Περικλέτει* — *Περικλέτῃ*.

§ 4. 'Swěrna mandželska je wulke kubło'. To je hižo rjek Odüsseus póżnał a zeznał. *Πηγελόπεια* abo *Πηγελόπη* pak je wosebje přez to pomjatna, zo by, nawożenjow wotpokazuju, kóždu nóc tu tkaninu zrozpletowała, kotruž by wodnjo wu-

tkała; a wot tejele wobstejnoscé jejne słowjanske mjeno wukhadža. We našej serbščinje stej słowje 'płat [leinwand]' a 'plótno [webe]', kotrejž ze słowjesom 'plet-u' zwiſujetej; tami zastarscy Słowjenjo pak — pola kotrychž by so 'Y' runje tak wutločiło, kaž we našim 'plótno, płuwać (*pótno, *p-huwać)' — mějachu wuraz 'płhatne — p-hatne — pāne' (přir. 'padnyć — panyc'), kiž tkaninu poznamjenješe: a dale nałożowaše so pola nich słowjeso 'lup-a-ti', kotrež něhdze tak wjele kaž 'dželic' rěkaše, kaž nam n. př. naše 'lupać' a česke 'loupati' wopokazuje. Wot tehole słowjesa sčímy sebi nomen agentis 'lup-a-rji-s', feminin. 'luparja', a přikrótšmy to same — štož nam naše 'rataj' = 'ratarji-s' abo 'ratař' dowola — do twórby 'lupaji-s' a feminin. 'lupaja': z cimž 'dželerja' a 'dželerku' dostanjemy. Hdyž potom 'pāne' a 'lupaja' zestajimy, mamy před sobu kompositum pānelupaja [tkaninu dželerka]. Dokelž pak historisci Grichojo žaneho krótkeho 'u' njeznajachu, a dokelž bě zynk 'j' pola nich so wjacy abo mjenje zhubił, a hdyž so dopomnimy, zo je tam 'η' husto tak wjele kaž 'ā': dha nikomu džiwno njebudže, hdyž praju, zo je 'pānelupaja' so pomału takle přeměnila: Panelopaja (panelopeja, *Πανελόπεια*) — pānelopaa (5 sylb.) — pānelopā (*Πανελόπη*).

§ 5. Hdyž pak takle widźimy, zo stej hłownej wosobje Odysseje ze słowjanskimaj mjenomaj wuhótowanej, dha němóżemy so njeprašeć: 'Su Odüssowe bļudženja so najprjedy słowjanscy spěwałe?' A w dobo nam, runjež je Odysseja po swojej cyłej kajkosći wjele młodša hač Iliada, sama wot sebje ta mysl so přibliži: 'Wobsteješe tež Iliada něhdy z jenotliwych słowjanskich narodnych spěwow, kotrež su Grichojo sebi přełožili?' Ja za moju wosobu sym ze wšelakich přičinow, kotrež su mi njepytacemu same wot sebje do rukow přišle, to přeswědčenje dobył, zo su ci grichisci spěwarjo, wo kotrychž mythos a historija powjedataj, a same Pieridy, kiž su zjawnje 'pějer-idy' abo 'pějeřki [spěwařki]' — wulkemu słowjanskemu narodej přiſlušeli, a zo su tež ná Trojaniskej wojnje samej (kajkažkuli je ta sama woprawdze była) Słowjenjo z wojeřskiej wobhladnosću a z wojeřskiej brónju so hódnje a nadobnje wobdželili. We časach Trojaniskeje wójny pak (kotraž je po mojim

na ryčnych podłożkach wotpočowacym přeswědčenju so wjele zažo wjesé dyrbjała, hač stawiznarjo zwučeno postajeju) běchu słowjanscy susodža Grichow hižo wjac abo mjenje we tym překhodže wobjeći, přez kotryž su potom pomału (podobnje kaž džél nowišich Slowjanow we Němcach) we Grichach atd. so zehubjeli. Homeriske spěwy tych samych jeno kaž připódla a móhl - rjec jako něšto ke Gricham abo Trojaniskim słušace mjenuja (podobnje kaž we našim času we Pruskej a we Ruskej so lědy štó na to dopomni, zo n. př. tón abo tamón wojeřski wyšsi ze słowjanskeho a resp. němskeho naroda wukhadža), a sławny Odüssesus a krasna Penelopa staj z teho stejišča swojemu synkej grichiske mjenou *Tηλέμαχος* dałoj, podobnje kaž hišeć njedawno Němcy we Elsassu so francowzowachu, dokelž jich krajina k wulkemu francowskemu cyłkej słušeše.

§ 6. Pohladajmoj nětko, mój swako, što je Homeriski *Ζεὺς αἰγιοχός*, aegidu džeržacy Zeus, z kotrejž by tón samy, kaž wuča, při njewjedrje so přikrył. *Ἄη, αἴγος*, je koza a (*αἴγιδ-*ς) *αἴγις*, *αἴγιδ-ος*, poznamjenja kozacu kóžku. Z tehole *‘αἴγις’* a ze słowjesa *ἔζω* je so pječa adjektiv *‘αἰγιοχός’* wutworił. Ale na twórbi ‘*αἰγιοχός*’ mi nadpaduje, zo ta sama žaneho ‘*δ*’ nima (**αἴγιδοχος*); přetož runjež mi njeznajome njeje, zo je ta twórba móžna, dha chce so mi tola zdać, zo ta sama za Homerisku ryč so njehodži: a duž ja hižo tehodla dwěluju, hač je ‘*αἰγιοχός*’ grichiske slovo. W dobo pak mam tež druhé, z wěcy wukhadžace přičiny, zo njemóžu ‘*αἰγιοχός*’ za grichiske džeržec. Zo je Zeus mały w kolebcy lěhał a jako džěčo nic jeno z kozu hrał, ale tež kozu cyał, to so we baji slyšeć da; ale zo ma Zeus jako *πατήρ ἀρδεῶν τε θεῶν τε* mały a po člowskéj měrje džělany škit, a zo wón, kiž *αἱθέλη* bydli, wot nikoho njepřimany (hač předy raz wot Gigantow) dys a dys, kaž chcył do olympiskeho měra někajke wotměnjenje přinjesć, so ze škitom (aegidu) přikryje a tak njewjedro zbudži, to ani we baji žaneho rozyma nima; přetož je-li Zeus tak wjele kaž ‘módre njebjo’: kak dha kozyna kóžka k temu dosaha, zo cyłe wulke njebjo so wjac abo mjenje zaćmi?! A bjez-tym-zo n. př. *Ἀὐγίλος* a *διοτρηφῆς* kral Achilleus so mjeđzaneho škita zwjesela,

kotryž je sam Hefaistos wukował a krasnje wudebił, a bjeztym-zo je našeho 'wojaka Aiantowy' drjewjany škit ze sydom wolacymi kožemi počehnjeny, kaž ma Achilleus připódla tež džesa ēkóžny: dyrbi tón wbohi, *ος πάσων ἀνίστητι*, so z jeničkej čeńkej kóžku spokojeć, kotraž bě najskerje wot jeho znjesmjertnjeneje a we tym padže potom bjezkóžneje dójki: na kotrejž kóžcy pak tola błysk a hrimanje a stróženje bydli, kaž by skakata a mjakotata koza so błyskej a hrimanju runała, a kaž bychú grichiscy herōjo před skakatej a mjakotatej kozu so zdobnje stróželi byli! Kaž dyrbi kóžda ryč na wěrnosti wotpoćować, tak ma tež baja swoje mjezy, a tež wona smějeno to podawac, štož temu, kiž tu samu wumysli abo přetwori, a tym, kiž na njeho posluchaju, z najmjeňša na jich jednorym stejišeu so mózne a wérne zda. Baja wo aegidže pak mysleńske njemόžnoty wobjima. Tehodla ta sama z luda pójšla być nje-móže, ale dyrbi někak hinakastała byé, runjež z tym nocheu prajić, zo by njebylo přirodorostne grichiske myslenje na njej džěalo. Ja měnju, zo su Grichojo tudy na cuzym podłożku twarili, zo su něšto wot nich njezrozymjene cuze předzělali, zo su přez někajki klink cuzeje ryče na někajku idéju přišli, kotrejž su potom twórba dali, tak dobru abo tak hubjenu kaž su móhli. Najbliże nět leži, zo lud wot susódneho luda něšto přiwozmje a sebi to same do swojeje ryče přełoži: a duž ja tudy za to mam, zo je někajki njezrozymjeny wuraz a wěsta njezrozymjena idéja susódneho slowjanskeho luda so pola Grichow při podobnoklinku słowa z Amalthejskej kozu (*αιγίς*) zjednoćiła a so při tym do trašneje aegidy (*αιγίδη*) přewobroćiła. Što pak a kajke je to bylo, hodži so, runjež mam prjedy hišće na nastáće mjena 'Zeus' pokazać, z něšto mało slowami wujasnić. Zeus rěkaše pola wěstych předhistoriskich ludow 'diw, diw-sí' abo (z někajkim po mojim zdaću adjektiviskim přistawkom) 'diw jaw-i, diw jawi-sí', a we sanskritiskej ryči (kotraž pak při wšej swojej starobje na sebi samej ničo starša njeje, hač druhe z njej přirodne ryče, kaž n. p. grichiska, germaniska a slowjanska) rěka 'djáus' tak wjele kaž 'njebjo' a 'njebjeski bóh'. Zo je 'Zeus', směm-li tak rjec, kompositum, prjedy mje hišće nichtó wuprajil njeje; ja pak měnju, zo je

to přez grichiski genitiv *Διοώς, Διός dopokazane, kotryž zjawne wot jednoreho nominativa 'diw-a-s' abo 'diw' wukhadža. Nominativ 'diw jawisi' pak přetwori so pola Grichow tak: Dijawsi — djawsi — djausi — djausi — dzausi — Zεύς. Łačenjo prajachu: Div jovis — Dijovis — djovis — Jovis, abo Jovs pater — Juppiter, abo tež dijevis pater — Diespiter (přir. grich. Ζεὺς πατὴρ). Za tych Słowjanow pak, wo kotrejchž so tudy ryći, cheu ja nominativ 'djawsii' přiwzać, a w dobo na to pokazać, zo bě we tamej słowjanšinje po přirodze wěcy tež słowjeso 'kid-a-ti [kidać, schütten, giessen]', kotrehož jene kompositum 'waj - kid - ow - a - ti [wykidować: wukidować]' klinčeše, we kotrymž so twórba předložki 'waj-' přez połobjanske 'wai-' a přez česke 'wy-' wujasni, kotrež poslednje so wot luda kaž 'wej-' wurjekuje (n. př. wybór, wybór: wubjerk, wuběžk, exkurs). Hdyž dešć padaše, prajachu tami Słowjenjo: 'Djawsi kidat [Zeus kida: gr. Ζεὺς ὑσι]', abo: 'Djawsi wajkidujet [wukiduje]'; a hdyž cheychu teho boha, kiž so jim pod znamjenjom njebja druhdy jasny a druhdy čemny pokazowaše, jako dešćovateho poznamjenić, rěkachu jemu 'waj kidowach a - s*) [wukidowak] — waj kidwach a s (přir. pola nas 'kup'wać' za 'kupować') — wajkiwach a s (přir. pola nas 'panyć' za 'padnyć'). Hdyž nětko hiše přistaju, zo su tami Słowjenjo zynk 'k' (cyle kaž my Serbjo činimy) něšto snadnišo wustorkowali hač druhe ludy (runjež my při tym 'k' a 'g' dospołnje rozdželamy) dha so lóhko zrozymi, zo su Grichojo při tym słowje něšto kaž 'wajgiwachas' slyšeli a duž tež woprawdze 'wajgiwachas — waigiwochos' a naposledku 'αιγιόζος' prajili. Tak dha widžimy, zo je słowjanski 'djawsi wajkidowachas [Jupiter pluvius]' so přez njedorozymjenje do njezrozymliwego 'Ζεὺς αἰγιόζος' přewobrócił; a tak je (štož prjedy mi mjenje njejasne njebě hač druhim) sobu wułożene, što ma to na sebi, hdyž pola Homera sonymfam druhdy κοὐραι Διός αἰγιόζοτο rěka: mjenujcy zo su z tym rěčne nymfy měnjene; bjez-tym-zo maju krajne nymfy (kaž člowjekojo a zeňske zwěrjata) za wupłody jasneho Zeusa płacić.

*) Zabyćiwych cheu při wukónčenju '-a-s' na to dopomnić, zo so tudy wo přehistorisku słowjanšinu jedna.

§ 7. Mi chce so zdać, mój swako, zo tež same mjeno *Ἐλλην* ze slowjanskeje ryče wukhadža, a zo wo slowomaj *Grajus* a *Graecus* to same płaci.

1. Grichojo w połodnju bydlachu. Duż drje džiw był njeby, hdy bychu swoje mjeno wot swětla dostali byli. Ja za to mam, zo je Gricha zwoprědka swhetl-an rěkał (t. j. wobydleń swětla abo połodnišeho kraja), a zo je to słwo po znajomych zakonjach so takle spřeměňało: Swhetlan — whetlan — whellan — hellan (přir. Hellanikos) — *Ἐλλην*. Jich krajej praješe so najprjedy jednorje swetl-o (połodnjo), a pozdžišo z grichiskim wukónčenjom tak: Swhetl-ádi-s — whelládis — whelláds — whellás — *Ἑλλάς*.

Připis. Assimilacija ‘whetlan — whellan’ njech so nam přez scéhowacy podobny příklad jasniša scini: Sed-ło (sydło) — seňło abo sello, bołh. selo, r. celo.

2. Grichojo bydlachu na brjozy, na kromje kraja. Kroma rěka w někotrych slowjanskich naryčach *kraj**). Tak bu nabrjožne sydło Grichow po węcy jednorje *kraj* abo *krajik* mjenowane. Hdyž pak přitym na to pomyslimy, zo Slowjenjo swoje k mjenje wótrje wurjekuja, zrozymimy lóhko, kak su scéhowace twórby nastale: *Grajus*, *Graecus*, *Graecus*.

3. Ale kak su Grichojo k slowjanskemu mjenu přišli? Přez to, zo dale horje k połnocy hižo we starinje Slowjenjo pŕebywachu, we kotrychž blizkosći so (při brjozy) raz cuzy lud zasydli, kotryž bě potom najskerje khětro dołho mócnym slowjanskim susodam podéisnjeny: při čimž bu (štož je so we stawiznach huscišo podało) jeho samsne domjace mjeno pomału cyle zapomnjene.

§ 8. 1. a. Kaž Grichiska, tak tež Italiska na połodnjo leži. Tehodla wěrju, zo dyrbi so wuraz ‘Italia’ podobnje wułazić, kaž prjedy *Ἑλλάς*; a moja mysl je ta, zo ma ‘Italia’ swoje mjeno wot slowjesa switać abo wjele wjac wot participialnego adjektiva switał-y, ‘jasny’: Swhital-ji-a — witaljia — Italia. Započne ‘w’ je wotpadło, dokelž bě Italiska (na čož sym hižo při počatku 1. § a spomnił) něhdy bohaće wot Grichow

*) Slowje ‘kra-j’ a ‘kro-ma’ slušatej k slowjesu kra-ć.

wobydlena, wot kotrychž su Laćenjo — kiž budžechu hewak Vitalia prajili — tamo mjeno hakle pozdžišo, jako bě hižo skepsane, jako cuze do swojeje ryče přizwali, prjedy žaneho powšitkowneho poznamjenjenja za swoju połkupu njeměwši.

b. Wudawaju, zo ma ‘Italia’, kiž bě něhdy přez črjody

howadow sławna, swoje mjeno wot stareho (‘italskeho’ abo grichiskeho) słowa *ιταλός*, ‘howjado’. Ale dokelž tehole wuraza dale nichtó njeznaje, hač laćanski ryčnicar Gellius (11, 1) z druheho stotka po Khr., dowolam ja sebi na něhdušim byeu słowa *ιταλός* dwělować, a džeržu jeno to za wěrno, zo su něhdy rjane stadła ratařskich Słowjanow po Italskej (kaž tež po Siciliskej: č. 4) khodžíle, na kotrež susodni nomadisci barbarojo (č. 2) ze spodžiwanjom hladachu, a z kotrymž tame stare powjesca zwisuja, kiž wo bělych stadlach wysokeho Słoncarja (Helia) ryča, bjez-tym-zo te stadła pod ruku tamych zastarskich Słowjanow tyjachu, kotriž su — na čimž sym so při dołhich přeptytowanjach nocheyjo dohladał, a wo čimž drje při druhej skladnosći něsto spisam — bjez wšitkimi ludami prěni jasneho ‘Běloboha’ čescili: wot kotrehož kulta su dotal nje-dorozymjeny *γαεσιμβοτος Ήλιος* pola Homera a tame ‘na-wječorne’ stadła we baji so zakhowali.

2. Delnja (a srjedžna) Italska rěkaše tež Ausonia; a *Aύσωρες* (= *Aύωρες*, dokelž Grichojo žaneho krótkeho u nimaju) su pječa prěni wobydlerjo Italskeje byli. Mi so zda, zo mjenje **Ausones** a **Aurunci** (kiž jedyn a tón samy lud poznamjenjatej) na słowjanskimaj wurazomaj **au-sun** a **au-ron** wot-počujetej, kiž byštaj pola nas ‘wusun’ a ‘wuron’ (t. j. wusunjenje a wuronjenje) klinčałoj, a kiž něhdže tak wjele kaž wukónce (spitze) rěkaštaj: při čimž mam jeno hišće podótknyć, zo je předložka **au** přez česku twórbu ‘ou (ú)’ dopokazana a wujasnena, kaž tež přez połobjanske słowjeso eybit (erschlagen), kotrež je wot němskeho napisarja z nawoprawskeho ‘aübít (eubit)’ skepsane (kaž naši Němcy n. př. heite za häute rjeknu). Tamemu ‘wukóncej’ pak prajachu něhduši Słowjenjo tež odsek — osek — osk, ‘wotsyk-njenje, wotrurbanje (kónc)’; a wot teho wuraza wukhadža laćanske ludowe mjeno **Osci**.

3. a. Tón cuzy lud, kotryž bě so we połodnju zasydlił, mjenowachu Słowjenjo tež Włachow abo Włochow. Tónle lud ze Słowjanami we rubježnej wójne steješe, dokelž so jemu słowjanske stadła lubjachu. Tehodla rěkachu Słowjenjo jemu warág (z akcentom na druhej sylbe) abo wrag a wrog, kotrež słowo hišće džensa we wjetšinje słowjanskich ryčow 'njepřečela' poznamjenja, a přetworichu tamón wuraz (z při-wješkom -ach) tež tak: Warág-ach — werágach — wragach — wrágech — wragh — wrach — Włach a Włoch. Korjeň słowa, kotryž war rěkaše, wujasni so nam přez česku twórbi wálka, 'wójna', a přez němske wehr (wehren, gewehr).

b. Štož nałożowanje słowa Włach abo Włoch nastupa, dha Polak Italskeho hišće džens Włocha mjenuje, a nam Serbam je znajmjeňša włoski worjeh (die wälsche nuss) hišće znajomy. Tola su Słowjenjo w prjedawšich časach wšitkim 'romaniskim' ludam Włochajo rěkali (Słowjanow, Němcow a Włochow jako tři hlowne narody rozdželejo), a Němcy Rumunow hišće husto Wallachen a jich domiznu Wallachei mjenuja.

c. By-li pak něchtó ke mui rjekł, zo mjeno Włach (Włoch) njemóže tak stare być, dokelž su 'romaniske' ludy džě jara młode, temu ja wotmolwjam, 1) zo ja z filologiskich, t. r. na kajkosći romaniskeho idioma wotpočowatych přičinow njewěrju, zo bychu 'romaniske' ludy, runjež je we nich wěsty wjetši abo mjeňši łaćanski příměšk, we wulkim cyłku ze starych Romjanow nastale byłe; přetož w 'romaniskich' ryčach je khětros vjele grammatických twórbow, kotrež njemóža z łaćanščiny pójše być, a kotrež dyrbja tehodla z hinašeho žórla wukhadźec. Duž dha je mój nahlad tón, zo su — štož so po mojim zdaću tež historiscy dopokazać hodži — hižo we starinje wšelake włochowske splahi byłe, z kotrymiž su romscy wojacy atd. we 'provincach' hromadu zrostli, a z kotrymiž su tež Słowjenjo hižo w tamnišich časach (najprjedy drje wokoło Donawy) hromadu trjecheli. Čehodla Romscy nihdže žanych Němcow přeromščili njejsu? Dokelž mějachu Němcy cuzu ryč! Włochajo pak su jako 'provincialojo' z Romjanami bórzy hromadu spławnyli, dokelž jich idiomy ničo druhe njeběchu, hač samostatne,

hižo zastarsku wotdželene dialekty romskeje abo ľačanskeje ryče. A tak su Włochojo n. p. tež hižo tehdy wobstali, jako tamón Romulus, kotryž po Mommisen'owych přeryptowanjach ženje był njeje, abo kotryž po mojim zdaču znajmjeňša njeje tajki był, kajkehož bajne stawizny jeho podawaju, we sydom-hórkowskej krajinje swoju 'Romu' załoži, kotrejž pak njeje ženje móht 'załožić', dokelž měješe hižo dawno prjedy njeho Albiski kral Aventinus swój knježefske hród na Aventinskéj hórcy (Ovid. Met. XIV 620), a dokelž bě zaso dawno prjedy teho po znajomých powjesčach Arkadiski wučahowař Euandros (kaž zaso wjèle prjedy tehole Herakles) při abo na tamych sydom hórkach sydlišćo stajił a přitym — štož so w czym kraju samo rozymi — tež twerđiznu natwarił, kotrejž so, dokelž běchu přikhódnicy Grichojo, bjez dwěla grichiske mjeno da, a to tajke, kotrež hród abo twerđiznu poznamjenješe. Tuto přihódne slovo pak rěkaše *χώμα = χώμη*, 'móć, sylnosť: twerđizna (přir. fort, forteresse, fortezza). Pozdžišo raz pak so wěsty latiniski splah teje wobtwerđzeneje městnoty zmocowa a tam, wjèle starych wobydlerjow zezabiwawši, nowe sydlišća a nowe knjejstwo załoži. Wodžeř tehole luda pak přiwza, dokelž bě Romu dobył, mjeno *Romulus*, 'Romski' (t. j. knjez Romy), bjez-tym-zo stare grichiske poznamjenje kralow, kotriž běchu so we rée luda do herōow přewobróčili, so Romulej hakle zbójšćenemu (t. r. dołho po jeho smjerći) dosta: *Quirinus = κοιλαύρος, κύριος*. Remus pak, kotryž bu po baji při přeskakowanju murjow wot swojego sylnišeho bratra Romula zaraženy, je po přirodze wěcy zastupnik tameho grichiskeho wobydleſtwa, kotrež při latiniskim nadpadže na městově murje abo při wupadže z města wojujo swoju smjerć namaka. Baja drje z jeneho džela praji, zo bě Remus młódší hač Romulus: a to by přečiwo mojej identifikaciji Rema a Grichow rycalo; ale ta sama baja tež podawa, zo je Remus přeni ptače wěšćenje dostał a přez to přeni prawo na knježenje měł, kotrehož so (z najmjeňša po wěstym dželu starych powjesćow) tež njeje bjez wobaranja wzdał. Takle nam baja sama Rema jako staršeho pokazuje: a jako starši móže tón samy bjez dwěla zastupnik staršeho (grichiskeho) wobydleſtwa być. Hakle

pozdžišo, hdyž běchu stare nawoprawske statki zabyte, je baja Rema a Romula — kotrejuž mjenje stej móhl-rjec wurazaj za grichisku a za latinisku narodnosć we Włoskej — za dwójnikow wudawać započala a teho wot njeju, kotryž bě so slabší pokazał, tež jako młodšeho poznamjeniła, runjež přitym njemóžeše zamjelčeć, zo je tónle slabší, kaž hižo prjedy naspomnich, prěnje prawo na knjejstwo měł, a zo je wón (runje kaž Romulus) tež sam za so ‘wodžeř pastyrjow’ był. Tak bě Rēmus — kotrehož mjeno wočividnje z mjenom „wulkeje mačerje ‘Pē-a“ zwisuje — (we stawiznach njezapisany) kral grichiskeje narodnosće, najskerje runje w tym času, hdžež Latiniscy pod ‘Romulom’ grichisku Romu dobychu: a tejule kralowskeju bratrow je baja pomału dwójnikow sciniła.

To je mój nahlad wo Romje, wo Romulu a wo Remje.

4. *Sicavia* abo Sicilia, kiž Italisku ze žitom zastarowaše, pokazuje ze swojim mjenom na něduše słowjanske ratařstwo, kaž nas naše słowjeso syk-u (ich mähe) wuci. Žnjeńcarjej bu pola tamych Słowjanow, kiž runo nětčišim Illyram žaneho ‘y’ njemějachu, sik-an abo sik-al rěkane.

§ 9. Nětko, luby swako, přewodź mje do Hispaniskeje; a tam ty cím radši zo mnu póndžeš, dokelž chcu přitym sobu něšto wo japoštole Pawole prajić. Cyrkwinski wótc Hrjehoř Nikejski podawa, zo je Pawoł na swojich wobróćeskich pućowanjach *της τέρμα τῆς κτισεως* dójšoł. Mjeza abo kónc stworjenja pak po zemjepisu tudy ničo druhe być njemóže, hač wječorný kónc Europy, hač Pyrenejska połkupa: na čož su wučeni tež hižo pokazali. Ale kak je móhl spisaćel we jednorej ryći tajki mjenje jasny a na zdaće basnjeřski wuraz nałožić? Tehodla, dokelž za jeho čas to poznamjenjenje njejasne njebě a ničeho nadpadowaceho na sebi njeměješe: t. r. dokelž w prěnich stotkach po Khryšće wobydlerjo tamych stronow hišće wjedžachu, što mjeno ‘Hispania’ appellativne rěka (mjenujcy ‘wukónc, kónc’), a dokelž tehodla, kajkužkuliž ryč ryčachu, swojemu krajej po swojim idiomje we přełožku wšitcy jenak ‘kónc (zemje)’ prajachu. Ale kak to? Ty sam wěš, mój swako, zo je naša předložka ‘z’ něhdy vokal před sobu měla a so tehdy iz wurjekowała. Tole ‘iz’ směmój do hiz přewobrōćić, hdyž na to

pomyslimój, zo naš lud n. pr. hale za 'ale' nałožuje. Nětko wzmimój wěčnik pad (fall) a scínmój zestajeńku: hiz-pad (wu-pad, ausfall), hispad. Ta strona, hdzež kraj wupaduje (ausfällt, přestawa), je zjawnje kónce teho sameho: a tak lóhko widzimój, zo a čehodla 'hispad' tak wjele poznamjenja kaž 'kónce'; runjež móžemój přitym tež na to spomnić, zo Romjenjo swoje słowjeso 'cadere' na podobne wašnje trjebachu: n. př. 'verba melius in syllabas longiores cadunt' (Cic.). Naposledku přiwešmój wěcniķej 'hispad' hišće adjektiviske wukónčenje -nij (kajkež mamy n. př. we słowje 'posled-ni'): hispadnij; a kaž naš lud n. př. panyć za 'padnyc' praji, tak smémój tež mój 'hispadnij' do hispanij přetworić. Femininum teho adjektiva rěka po słowjanskej ryči hispanija; a žónski ród teho słowa so nałożowaše, dokelž zwoprědka 'hispanija zemja' prajachu. Tak widzimój, zo je 'Hispania' tak wjele kaž *tęgma tης κτισεως*, kaž kónce zemje; a tak w dobo tež z wěstotu wěmój, zo je sw. Pawoł woprawdże we Hispaniskej pobyl.

§ 10. Dokelž bě Pawoł něhdys Saul, pohladajmój, luby swako, tež k židowskemu ludej. Ty mi njejsy předy wopaki zrozymjeł, kaž chcył ja Grichow Słowjanow činić; a tak sy tež tudy doprědka přeswědčeny, zo ja njebudu hebrejskeje a słowjankeje ryče měšec, kotrejuž prěnjopočatny hlowny rozďzel je namaj woběmaj derje znajomy, runjež mój k tym nješlušamój, kiž přeja, zo by bjez Ariskej a Semitiskej praryču žana přiwuznosć była.

Čehodla pak chcu tebje do slubjeneho kraja dowjesé? Dokelž chcu će prosyć, zo by ty přečelnje zo mnu za tym pohladał, hač we hebrejskim alfabeće žane pismiki njeisu, kotrychž hlubše zrozymjenje nam jeno słowjanščina wotewrja. Ty snadź rjeknješ: 'Što ty prajiš? Měniš ty, zo je pismo wot Słowjanow wunamakane?' Njewěm! Ja jeno praju, zo so mi zda, zo maju někotre hebrejske pismiki słowjanske mjeno.

§ 11. Při tej skladnosći dyrbju najprjedy naspomnić, čehodla a na kajke wašnje je pismo nastalo.

1. a. Hdyž člowjekojo spóznačhu, zo je ryčane słwo zahódne, myslachu za tym, kak by to so za dlejší čas zakhowało, štož za pomnjeća hōdne džeržachu. Hdyž chcychu n. př.

za trajnosé prajić: 'Kral zbi njepřečelow', wotznamjenichu (runež tež tehdy hiše žadyn Zeuxis njeběše) krala a zwjazanych njepřečelow. A hdyž chyčhu pozdžišo n. př. wucišeeč: 'Ptak spěwa', stajichu ptaka z wotewrjenym pyskom.

b. Tajke wobrazowske pismo je so nam we Egiptowských hieroglyfach zakhowało.

c. Chinesiske pismo we wulkim cyłku na tych samych podłożkach wotpočuje, tak zo ma so n. př. tam, hdžež je słonco wotznamjenjene, chinesiske słowo za 'słonco' wuprajić. Wurazy za abstrakta so z konkretow bjeru, tak zo n. př. dwě słoncy tak wjèle rěkatej kaž 'jasność'. Wyše teho pak su Chinesojo po žadanju wěcy wjèle samowólnych znamjenjow postajic dyrbjeli. Tak stej pisanje a čitanje pola Chinesow jara wobčežnej.

d. Pomnju, zo sym jako džěčo staru němsku knihu widział, we kotrejž bjez druhim tole steješe: 'Judith flocht ihre '; a tajkich wobrazow bě tam we texće wjacy. Na napismo teje knihi pak so dopomnić njemóžu.

2. Nawoprawske pismiki su pječa Semitojo wunamakali, a to Foinikojo. Wěrno drje pak je jenož to, zo su Foinikojo, kotřiž ze swojimi łódžemi po wšech morjach jězdžachu, pismiki sobu do Europy přinjesli, a to k Gricham, wot kotrychž je so pisanje potom dale rozšeriło.

3. a. Prěnje nawoprawske pismo bě sylbowske pismo, tak naprawjene, zo zynki 'a, e, i, o, u' kóždy swoje znamjo dostawachu, ale zo bu kóždy kónsonant z tym vokalom wujekowany, kotryž so zastarsku w ryčach wjèle huscišo slyšeše dyžli nětko: mjenujcy ze scěhowacym α ; wuwzate te padys, hdžež bě hinaši vokal po kónsonancē wuraznjе připisany. Na tónle moj nahlad wjedže mje sanskritiske pismo, kotrež ma tu naprawu, kotruž sym runje podał. A tak je po mojim zdaću tež hebrejske pismo zwoprědka sylbowe bylo, při čimž běchu, štož ja widžu, **N** ' **I** vokale, kotrež pak mějachu sobu tež kónsonantisku moc, tak zo běstej ' a ' tež tak wjèle kaž 'j' a 'w', a zo bu přez **N** sobu tón dychowy nastork poznamjenjeny, tón spiritus lenis, kotryž so před kóždym samo-

wurjeknjenym vokalom z nuznotu wutwori. Hač dotal mje-
nujcy so njejsym móhl přeswědčíć, zo bychu ci prawje měli,
kiž ménja, zo su ludžo najprjedy jeno kónsonanty pisali; přetož
wšitke vokale zjawnje kedžbliwość wjele bóle na so éahnu,
hač jedyn abo druhí kónsonantow (n. př. *b*, *d*), kotrež pak
buchu tola sobu poznamjenjowane. Duž ja za to mam, zo su
Semitijo zwopředka vokale sobu pisali: za čož tež ta wob-
stejnosc ryči, zo so nam hebrejske alef we grichiskej ryči jako
vokal alfa (‘*a*) pokazuje, a zo džensniši Židži při swojich
napisowanach stare **v** za vokal *e* bjeru. Pomału hakle su
Semitijo poznamjenjowanje vokalow pušcili, a to tehdy, jako
so ‘*a*’ hišće jara husto slyšeše, tak zo njeběše céžko te jenot-
liwe pady wuhódać, hdžež měješe so při čitanju hinaši vokal
hač ‘*a*’ wuprajić. Hdyž pak bě wulka ličba a-zynkow so po
času z ryče zhubiła, začchu Semitojo sami tu nuznotu, zo
bychu so za vokale wosebite znamjenja postajile, kajkež dha
nětko w punktowanych textach widžimy. Zo pak Semitojo
džensa hišće najbóle bjez vokalow pisaju, ma swoju přičinu
we tym, zo su na swój stary njedospołny prawopis zwučeni,
z kotrehož móža znajmjeňša zhódać, što je pisacy prajić chcył.

b. Sylbowske pismiki, wo kotrychž ryču, su po mojim
zdaeu tak nastale. Njeznajomy mysleř šereje stariny bě so
dohladał, zo słowa ze sylbow wobsteja, a scini, zo by sylbowske
pismo so zjednoriło, to postajenie, zo ma kóždy hač do jeho
časa nałożowany wobraz přichodnje jeno přenju sylbu teho
słowa poznamjenjeć, kotrež bu přez tamón wobraz k čitanju
podawane. Hdyž tón samy n. př. howjado abo wjele wjac
rohatu hlowu wotznamjeni, **N**, dyrbješe to přenja sylba teho
słowa być, přez kotrež bu howjado poznamjenjowane, t. r.
přenja sylba słowa alaf (hebr. alef); a hdyž wón wobraz
‘wolaceho kija’ staji, **ł**, wučišća z tym přenju sylbu słowa
lam ed, sylbu 1a. Hdyž tudy hišće sami **Đ** jako třeće znamjo
přidamy, kiž dotal njeje wujasnjené, widžimy před sobu sylby
a-la-ph-a, z kotrychž něhdy hebrejske ‘alef’ wobsteješe.

Tak bu kóžde tajke znamjo kónsonant ze scěhowacym ‘*a*’,
abo połna sylba. Jako pak bě vokal ‘*a*’ swoju staru přewahu
zhubił, a jako dyrbjachu so zbytne vokale přeco huscišo při-

stajować,asta we pisatych to začuće, zo dotalna sylba žana sylba wjacy njeje, ale jeno přeni džél teje sameje, abo tón kónsonant, kotryž so před vokalom wurjekuje. W tym času dha so n. př. postaji, zo **ň** njeje wjacy tak wjele kaž 'la', ale tak wjele kaž jednore 't'; a tak běchu nawoprawske pismiki wunamakane, z kotrymiž so potom tež te sylby wucišće hodžachu, kiž wot vokala započinachu.

c. Dokelž je sanskritiske pismo sylbowske, hebrejske pak hižo pismikowske, tehodla ja wěrju, zo je tam starše hač hebrejske. Z tym pak njedyrbi prajene być, zo mělo znajome sanskritiske pismo najstaršu twórba, we kotrejž by so we Indiskej hdy pisało bylo. Ně, to pismo je relativnje młode, kaž nas hižo ta wobstejnosc wuči, zo Indojo wot lěwicy na prawicu pisachu, bjez-tym-zo su semitiske splahi (nimale wšitke) při starym wašnju zawostali, po kotrymž so wot prawicy pisać počinaše.

Zo pak sym horjeka nastaće sylbowskeho alfabetu tola z hebrejskimi příkladami wujasnił, ma swoju přičinu we tym, zo je historiski sanskrit, runjež je na štyri tysac lět stary, hižo te stare pomjenowanja pismikow wotstronił, kotrež su so pola Semitow zbožomnje zdžeržałe, a kotrež nam póżnać dwaju, na kajke wašnje je člowjestwo k dobroće pismikow dójšlo.

d. Jako Grichojo semitiske **N** přiwzachu, wotcisnychu zadni róh znamjenja a wudžělachu sebi tak twórba **A**, kotraž je so (tež pola nas) hač na džensniši džeń zdžeržała. **Д** (sanskr. **॥**) a **ۢ** bu wot Grichow, hdyž wot lěwicy pisachu, wobrócene: **B**, **Г**; bjez-tym-zo **د** so do kulójciny přetwori: **Ф**; atd. atd.

Připis. Łaćanske **C** je z grichiskeho **I** nastalo, a to same płaćeše zwoprědka woprawdze tak wjele, kaž pozdžišo wunamakane **G**, po kotrehož přiwzaću **C** na město staršeho **K** stupi. Přikrótšene mjeno **C** ma so po starym wašnju Gajus wuprajic.

e. Rěkane małe pismiki su so hakle we srjedźnim wjeku wunamakałe. Tola su hižo Romjenjo sami (znajmjeńša wot Ciceronowych časow) wěste abbreviatury sobu nałożeli, kotrymž so notae Tironianae praješe.

f. Tež interpunkcija je nowišeho pokhoda, runjež bychu hižo pola Romjanow či wučeni wotročcy, kiž mějachu swojim knjezam za wobjedom atd. čitać, sebi tu a tam někajke znamješko do swojich rukopisow stajili, zo bychu na prawych městach zadžeržowali atd.

g. K napisowanju nałożowachu starí skoru, łopjena (wosobje palmowe), drjewo, powóskowane drjewjane tafle a t. r., do kotrychž bychu z něčim wótrym znamjenja wuryli; a za wažniše předmjety bjerjechu so mjedž a kamjenje, zo by so pismo do nich wurubało. Pozdžišo činjachu so pismiki z barbu na kože (wosebje na wóslacu kožu abo pergament) a na běl Egiptowskeje rostliny *πάνυρος*, po kotrejž je potom tež nowiša 'lapowa papjera' mjenno dostała.

h. Hdyž Homeriscy rjekojo hišće ničo wo pisanju njewjedža, dyrbja woni někakjek druhej, staršej 'Trojaniskej wójnje' přislušeć, hač kotař so do 12. stotka před Khrystem kladže; přetož tehdy Indojo hižo dawno pisachu, a duž tež druhe ludy tehdy bjez pisanja byłe njejsu.

i. Tudy chcu hišće tu spodžiwnu wěc naspomnić, zo je so při počatku našeho stotka nowy sylbowski alfabet wunamakał, a to we Americy pola teho tehdy hišće džiwjeho luda, kotryž so wot Jendželčanow Theeroky piše. Muž z teho splaha, z mjenom Sequoyah, bě trajne wokhromjeł: a dokelž z teje přičiny njemožeše wjacy ze swojimi towarzemi po lěsach čahać, poča doma we stanje (zelt) při wulkej wostudze za tym myslić, kak jeno je móžno, zo Jendželčenjo — wo čimž bě slyšał, runjež njebě ženje žaneho pisma wohladał — přez ryčaty lisćik (redendes blatt) njepřitomnym powjesće dawaju a wšelake wěcy wozjewjeja. Hdyž bě so dohladał, zo móže tajka naprawa so jeno přez postajenie zynkowskich znamjenjow wuwjesć, poča swěru zynki (sylby) we słowach swojeje ryče přeptytować a scini sebi na štomowu skoru znamjo za kóždu wotkrytu sylbu. Dokelž měješe dobrý pomjatk, móžeše sebi wulku ličbu wunamakanych znamjenjow skhować a swoje myслe z nimi napisować, a poča tež druhim swoje pokłady wukładować. Towaršojo pak zwoprědka něšto zle (kuzlaške) we jeho počinanju pytachu, a nocheychu jemu wěrić, zo je 'ryčaty lisćik'

wunamakał, hač někotři, kotrymž bě bjeztym wšelake pruhi swojeje wustójnosće dał, so tola skhroblichu swoje džéci pola njeho wostajíć: kotrež potom, hdyž běchu dowukłe, do wjacy stanow rozdželene wopokazachu, zo rozymja, štož bě tón abo tamón džiwjak wot wunamakarja znamjenjow na štomowu skoru stajić dał, a zo runje tak tež Sequoyah wě, što chcedža wone prajić, hdyž wot nich popisana skora jemu před woči příndže. Tak bě ta wěc tehdy za džiwjakow dopokazana. A zo to džiwjakowe wunamakanje njepraktiske njebě, za to swědči ta wobstejnosć, zo pola tameho splaha, kotryž je so bjeztym znawjedžitosćił, so nowiny atd. hišće džensniši džeń we tamym sylbowskiem pismje čišća.

Tón prawopis wostanje, kaž doňho (abo kaž krótka) budže ryč teho ludžika živa. Dale přimać pak wón njemože, dokelž pismikowske alfabety, kiž maju mjenje znamjenjow, so lóžo nawuknu, a dokelž su te same za pisanje přihodniše.

§ 12. Tola čas drje je, mój swako, zo, kaž sym prjedy namjetnył, za mjenami někotrych hebrejskich pismikow pohladamoj.

1. a. Kulójty, zanknjeny pismik **Ѡ** rěka zámech. Zámech pak po mojej myсли ničo druhe njeje, hač nětčiše česke zámek a naše serbske zamk, vulgo zank. (Přir. č. 7b.)

b. Hebrejska ryč ma wjacy syčawkow, kotrychž přiroda hišće njeje dospołnje wujasnena, a kotrež Němcy zwjetša přez jednore **s** wotedawaju: **Ѡ, і, Ӯ, Ӳ** (**Ѡ, š**). Mam-li ja z mojim ‘zankom’ prawje, dha je znajmjeńša to dopokazane, zo hebrejske **Ѡ** slowjanskemu **z** (r. z, ně. ſ) wotpowjeda; bjez-tym-zo chce so mi zdać, kaž by hebrejske mjenno pismika **Ӯ** tak wjele bylo, kaž slowjanske sad y (sadženja, setzungen, pfanzungen: přir. štomy sadžeć); a potom drje by wěste bylo, zo so **Ӯ** nima z němskim ž hromadu stajeć, ale ze slowjanskim **s** (r. C, ně. ſ). We zbytnych třoch znamjenjach pak dyrbimy drje te zynki pytać, kotrež bychu so slowjanscy přez ‘c (č?), dz, dž’ wučišćałe. Tola to wšitko, štož tudy pod **b.** steji, njech je jenož jako prašenje zapisane.

2. Pismik **Ѡ, Ҥ**, kiž so hej mjenuje, podawa, kaž chce so mi zdać, znamjo dweju štomow, kotrajž staj horjekach přez

prěčnu smužku zjednočenaj: přez čož chcyše wunamakař teho sameho na to pokazać, zo taj štomaj hromadu słušataj, a zo staj zastupnikaj cyłeho lěsa abo haja. Tehodla ja njedwěluju, ‘hebrejske’ słwo hej za słowjanske a za identiske z našim wěčníkom haj džeržeć. Zo pak tudy ‘h’ za starše g steji, njech nikoho njemyli; přetož hdyz je tajke poslabjenje zynka so w nowišich časach stało, je to same před tysacami lět runje tak mózne bylo, dokelž člowske ryčne stroje so bjeztym přeměniłe njejsu.

Připis. We staršim grichiskeju alfabetow poznamjenješe pismik **H** (= ™) dychawku ‘h’: štož je so we īačanskej ryči a tež pola nas zdžeržalo. Z nowišeho grichiskeho prawopisa pak je so dychawka ‘h’, dokelž bě jara słabý zynk, cyle wustorčila; tola bu stare znamjo **H** w běhu časow zaso tak naļozowane, zo přez prěnju połoju teho sameho so spiritus asper (‘h’) wucišcowaše, přez poslednju pak spiritus lenis (N: § 11, 3a.). Z teju połójców staj nětišeř ‘spiritus asper’ a ‘spiritus lenis’ so skulójciłoj. Grichiski vokal **H** pak, kotrehož prěni grichiski prawopis njeznaješe, je so přez hromadu-stajenje dweju ‘e’ (přir. ně. ‘ee’) wutworił (EE).

3. Pismik **ת**, **ch** (r. x), kotremuž so cheth rěka, je po mojej myсли znamjo zastupa, znamjo durjow. A podobne słwo, kajkež je ‘cheth’, mamy wopravdże w někotrych słowjanskich ryčach: n. př. č. wchod (eingang), kotrež z předložki ‘w’ a z wěčnika ‘chod’ (polá nas ‘khód’) wobsteji. Zastarsku je za ‘wchod’ so wchadh a wchad pražilo (přir. při-khadž-ec). Wuraz ‘wchadh’ pak je so we rče Njesłowjana lóžšeho wurjeknjenja dla do ‘chath’ přeměnił, kotrež je so potom pozdžišo na cheth zesłabiło (přir. tež chod-iti a *šed-ł, šel). Tak drje je cheth tosamotne ze słowjanskim ‘wchad(h)’.

4. Pismik **ר**, **r**, reš, poznamjenja pječa hłowu, kotař po hebrejsku wopravdże reš rěka. Mi pak chce so zdać, zo ma znamjo **ר** wjele skerje napohlad roha abo róžka (horn), a zo dyrbí tehodla mjeno teho sameho z tymle słowom zwisowac. Duž za to mam, zo je wuraz ‘reš’ so takle wutworił: Rag (róh) — demin. rag-jik — ragzik — radzik — razik —

ražik — räžik — režik — režk (róžk); wot kotrehož poslednjeho je potom 'k' wotpadlo: rež (reš).

5. a. Dom mjenuje so po hebrejsku bajith, bejth; ale žadyn korjeń teho słowa so w semitiskich ryčach njenamaka. A tola je dom relativnje młoda wěc w ličbje čłowskich wunamakanjow, tak młoda, zo žaneho primitivneho pomjenowanja měć njemóže. Přidawam, zo słowow 'dom, khěža, haus, *oīxīa*' a podobnych hišće nichtó etymologisci wujasnił njeje; ale měnju pak w dobo, zo je prócy hódne, tež tudy za korjenjem pytać. Ja mam swoje nahlady wo nastaću prjedy zapisanych wěčnikow; štož pak słowo bajith (bejth) nastupa, zda so mi dospołnje wěste, zo to same ze słowjesom by-ć zwisuje, kotrež w ryći Połobjanow a českoho luda bajt a bejt rěka: a ja za to mam, zo je bajith (bejth) identiske z českim wěčnikom byt (wohnung), kaž tež z hlownym wobstawkom našeu słowow pře-by t-k a b y d-ło (wohnung). Je-li pak temu tak, zhódamy lóhko tón nihdže njezapisany historiski statk, zo su Semitojo domy přez susodnych Słowjanow póznali, kotriž mějachu hižo swoje ratafske sydlišća, hdyž tami hišće jako nomadojo wo-koło čahachu.

b. Runje tak su Semitojo sylbowski pismik bejth wot swojich slowjanskich susodow dostali.

6. a. Pismik **ו**, w, waw, ma podobnosć z wałom (słomy) abo ze snopom. Tami Słowjenjo wuprajachu 'wał' kaž waw, cyłe tak kaž my Serbjo činimy.

b. Zynkaj **w** a **u** mataj jako hubnikaj wulku přiwuznosć: a tymaj zaso **o** blizko steji, kotrež nimale kaž **ou** abo **ow** klinči. To pak je přičina, zo móžeše hebrejske **וּ** tři zynki wucišco-wać: 'w, u, o'. (Přir. wuprjenje jendželskeho 'w').

7. a. Do kamjenja 'wurubać' mjenowacha tami Słowjenjo 'do kamjenja zapräć', a tajke pismo rěkaše pola nich zaper (zapranje, *zapjer-k, einhauung). Tole słowo su Hebrejsci jako wěčnik a jako słowjese přiwzali: **סְפָר**, 'pismo', **סְפַּרְתִּי**, 'pisal'.

b. Prěnja sylba słowow **רֶגֶל** a zámech (č. 1) je identiska, je slowjanska předložka za. Zo pak je 'zá-mek (za-mkac) zankać' zestajene słowo, wuci nas grichiski wěčnik **μοχλός** (zasuwa, riegel).

8. Hač na **N** maju wšitke dwęsyłbne mjenia pismikow přeciwo zakonjam hebrejskeje ryče swój akcent na počatku słowa. Z tym je znajmeňša to dopokazane, zo te same njemóža specifiscy hebrejske być.

§ 13. Dokelž smój, luby swako, připadnje do Azije trzechliój, do kotrejž ty při swojim jara wobmjezowanym času tak lóhko zas njepřińdžeš, cheył će ja kónčenje hišće prosyć, zo by zo mnu do Indiskeje doskočił, wo kotrejž wěš, zo je tam něhdy wysoka kultura była. Nochcu pak z tobu tamych starozastarskich hołberskich twarbow wobhladować, kotrež hišće džensniši džeń spodžiwowanje zbudžuja; tebi, kaž mi, wjacy na tym swědku tameje nawjedžitosće leži, kotryž při wšej swojej krasnosći bjez hordobłyšcťeje pychi khodži: a duž pohladajmój tudy hromadže na **indiske pismo**.

Indiske pismo so we sanskritiskej ryči dēwanāgari mjenuje. Tón wuraz wobsteji, kaž so zda, z dweju dželow (štož dyrbi so zhodać, dokelž we indiskich rukopisach słowa džélene njejsu). Što tón samy rěka? Hdy bychu Indojo wěcnik dēwas (deus) a přidawnik dēwana-s (divinus) měli, móhlo drje dewanagari — štož su někotři wobkrućeli — bójske pismo abo pismo bohow poznamjenjeć, runjež by so mi potom přeco hišće džiwne zdało, zo indiscy člowjekojo njebychu radši z člowskim pismom pisali byli. Ale dokelž so tamón wuraz ze sanskritiskeje ryče wujasnić njeda, sym jeho korjenja dla naposledku tež do słowjanščiny pohladał, so prasejo, hač 'dēwanā' njemóhł někajki słowjanski podzelník (participium) być. A hlaj, tudy mi naša serbščina spomha, po kotrejž so džēwana za něhduše 'děłana' praji. Tak zrozymjeh, zo je indiske pismo někajka 'džěłana' wěc. Nato so za tejle mi hišće njeznajomej wěcu rozhadowach. Přitym mi stare słowo gawár (z akcentom na wukóncu) do mysli přińdže, kotrež je přez rusku twórba robópъ dopokazane, a kotrež 'ryč' poznamjenja. Gawár je muskeho rodu; ale tami zastarscy Słowjenjo mějachu žónsku twórba gawári-s, kotraž je so pod zamóžnosću (einfluss) akcenta najprjedy do 'gewáris' a 'gwaris' přikrótšila a naposledku lóžšeho wurjeknjenja dla do garís — garí přetworiła (při čimž chcu jako na něsto podobne na to

pokazać, zo južni Serbjo sunce za 'słonce' a naši krajenjo zwjetša mody za 'młody' praja, kaž tež kóć za 'kłóc' atd.). Tak so mi wobaj wobstawkaj prašejnemu 'indiskeho' wuraza přez slowjanščinu wujasnenaj zdataj, a ja njedwěluju, zo je dewana gari tak wjele kaž džěłana ryč (pisana ryč), kotař bu, kaž blizko leži, samorodnej (ryčanej abo ertnej) ryči napřečiwo stajana. Najsławniši indiski ryčnicar pak, zo tež to naspomnju, rěka Panini: a to zda so mi slowjanske měno być (př. r. Панинъ).

§ 14. Mój luby swako, što měniš? Su we mojim pojednanju wobswětlene wurazy woprawdze powostanki z kajkeježkuliž něhdušeje slowjanščiny? A směmy so přitym w dobo tež prašeć, hač su snadź pódla tych hišće druhe wurazy na swěče, kotrež móža a dyrbja so přez slowjanski ryčespyt wujasnić?

Móžno, zo budža při tajkim prašenju, je-li zo štō wo nim zhoni, mi přewulku lubosc slowjanstwa wumjetować; z tym pak bychu mi, kiž sym najwjetši džěl swojeho žiwjenja we połnej přezjenosci z lubymi němskimi kollegami přebył, jara njeprawje činili. Ja runo tebi, mój swako, ničo nochcu, hač we lubosći wjedzeństwu a wěrnosti słužić.

Z mylk. Za 'Ἐπειὸς ἐπ. str. 76 čit. 'Ιππημολγοι (Il. 13, 5).

Słowo mјedwjedź.

Knjezej Rostokej poswjećił Pful.

§ 1. Słowo mјedwjedź abo mјedwjedź — južno-serbscy medjed, čescy medwěd a nedwěd — poznamjenja we slowjanskich naryčach troje zwérjo: 1) teho borkateho kosmača, kotremuž Němcy bär praja; 2) teho małego podzemskiego ryjaka, kotremuž Němcy werre abo we deminutivje werle rěkaju; a 3) we twórbje niedźwiadek pola Polakow škoriona.

Kóžde zwérjo dyribi po někajkej samownosći abo kajkosći pomjenowane być. Tole wunamakać je, dokelž su so słowa w běhu časow jara přeměniłe, najbóle khětro čežke; a pola wuraza 'mјedwjedź' je to cim čežše, dokelž dyrbimy tudy, kaž so

zda, za jenakotnej kajkoséu trojeje družiny zwěrjatow pytać.

Što maju naspomnjene zwěrjata zhromadneho? Ludžo drje praja, zo ma kosmaty mjedwjedź swoje mjeno wot teho, zo wón měd wě, za mjedom slědži; ale džetaj ryjaty mjedwjedź a jědójty niedźwiadek tež za mjedom? Abo leži podobnosć we tym, zo, kaž kosmaty mjedwjedź so k wojowanju na zadnej nozy pozběhnje, tamej družinje mjedwjedžow z runeho wotpohlada tež postawujetej? Abo we kajkej druhej samownosći tych trojich zwěrjatow móht korjeń słowa 'mjedwjedź' so hladać?

Ja sam sebi z tajkich wuzkosów wupomhać njewjedžach. Duž wobróčich so listnje na našeho (tež wot Němcow wysoko waženeho) přirodu Rostoka, kotryž je mi nato ze stareho přečelstwa scěhowace rozpokazanje připósłał.

§ 2. 'Mjena poznamjenjenych zwěrjatow su tele:

1. Ursus arctos, der braune bär, honigbär, hł. mjedwjedź, mědwjedź, dł. mjadowjež, mjedwjež, js. medjed, medwěd, medwed, r. mjedwěd, č. nedwěd, brtnik, brtelnik, p. niedźwiedź, bartnik. Přir. 'Wie schrecklich ist der wilde bär, wenn er vom honigbaum kommt her'.

Zda so tehodla, zo je mjedwjedź zwěrjo, kiž za mjedom slědži, měd wě, měd žerje: mjedojeđ. Bartnik (nowiše mjeno) je 'bienenwärter wilder bienen' im walde, kiž tež za mjedom slědži a pěołkam měd wukluka. Nedwěd a niedźwiedź pak zda so něšto druhe być, za čimž njech so filologojo do pytaju.

2. a. Gryllotalpa, maulwurfsgrille, werre, werle, hł. mjedwjedź, dł. mjadowjedk, r. mjedwědok, p. niedźwiadek, podjadek, turkuć, č. krtkonožka, obuda, štir, js. bramor.

Temule mjedwjedzej snadź su něhy 'mały mjedwjedź' rěkali; a wón móhł swoje mjeno wot teje wobstejnoscē měć, zo stej jeho sprjednej nózcy na mjedwjedžowej pacy podobnej; tola móhlo to zwěrjatko tež wot mjedže (erz) poznamjenjene być, dokelž je jeho brjuch mjedžobłyšcāteje barby. Duž chcu ryčespytnikam přewostajić, što ma so z narjeknjenjom tehole mjedwjedža započeć.

b. Mjeno 'štir', kotrež česki lud nałožuje, temu zwěrjatku njepřisluša. (Přir. č. 3. b.)

c. Jědójty mjedwjedź njeje; tež na sprjednej nozy njepostawa, zo chcył so wobarać: ale wjele bóle cěka a pyta so do zemje zaryć, hdyž je přescěhany. Wón je jara škodny, dokelž koruški rostlinow podkusuje (tehodla p. podjadek = podjědk); a tam, hdžež ma pod zemju swoje khody, je na zemi často šěroka smuha abo ščežka wusknjeneje trawy widźeć.

3. *Scorpio europaeus*, der scorpion, p. niedźwiadek, č. štir, strupan, štipawec, js. štipawac, špurak, jakrep.

a. Europejski škorpion je jědójte zwěrjo, zady ze žahadłom; tola so jeho ludžo, hdžež so nadeńdze, bóle boja, dyzli je trěbne, dokelž sčewki jeho klöća njejsu wjetše abo hórše, hač hdyž je někoho wosa abo pčolką kloła.

b. Mjeno 'štir' je česki lud tež na małego mjedwjedža přenjesł, dokelž jeho za jědójte zwěrjo džerži. Mjedwjedź ma drje z kónc swojego cěla dwě dołhej nići; to pak žanej žahadle njejstej.

c. Polacy su mjeno 'niedźwiadek' na jědójteho škorpiona přenjesli, snano z teje sameje přičiny, dokelž maja woboji zwěrjeći za jědójtej. Tola móhlo tamne słowo drje tež tak wjele rěkać, kaž jědow jed (jědwjedžer, jědmějer): jědójte zwěrjo.'

§ 3. Přez to dobročiwe rozpokazanje sym so teho dowjedžał, zo poznamjenjene tři družiny zwěrjatow njejsu bjez sobu přiwuzne. A ja chcu te same nětko etymologiscy wobhladać: při čimž njech je mi dowolene ze škorpionom započeć.

1. Dokelž su naši słowjanscy wótcojo swoju ryć hižo we Aziji wutworili, su tam z tym słowom, kotrež nětko pola Polakow niedźwiadek rěka, sylnje jědójte zwěrjo (kajkiž škorpion tam je) poznamjenjowali. Tehodla so mi wěste zda, zo mamy w přenjej sylbje wuraza 'niedźwiadek' słowo jad abo jěd pytać; druha sylba pak wotpočuje — kaž tež přečel Rostok měni — na korjenju wjad (wjed-u): a tak je 'niedźwiadek' — kotryž najprjedy jad-wjad-a-s a w pomjeňšaku jadwjadek rěkaše — woprawdže tak wjele kaž 'jědwjedžer'

(jědójte zwěrjo). Twórba 'jadwjadek' pak je so po znajomych ryčnych zakonjach pomału takle spřeměňala: Jedwjadek — jedwjadek (dokelž Polak njemóžeše twerdeho 'd' před zmjehčenym 'w' zakhować) — njedzwjadek (półscy pisane: nie dźwiadek). Tudy je započne 'j' so do 'n' přewobrociło: a dokelž bě 'e' we sylbje 'je' zmjehčene, bu zady noweho zynka 'n' mjehkota dale zdžeržana (nje-, p. nie-). Podobne twórby su n. př. pola nas: Jich — nich (wot nich); jěsc (jědž, *jědać) — snědać (za 'sjědać': łać. comedere); č. jisti — snísti (zjescé).

2. a. Ryjaty mjedwjedž (mjedzwjedž), kotremuž so po našim 'Słowniku' tež mjedwjedk praji, je poslednju sylbu swojeho mjena wot jědž-enja (žranja) dostał, bjez-tym-zo dyrbi we přenjej połójcy słowa ta wěc poznamjenjena być, ktruž to zwěrjatko podkusuje. Kajki wuraz pak podobnje klinči kaž 'mjud'? Nětčiša slowjanščina žaneho tajkeho njeznaje; ale naša serbščina nam znajmjeňša přistup k tajkemu wurazej wotewrja. Našej słowje mjat-lišćo (zweig, reis) a mjet-la (gerte, ruthe) mjenujcy — wot kotrehož poslednjeho je wokoło Wojerec znajmjeňša plural 'mjetle (zweige)' hišće znajomy — pokazujetej nas na něhduši wěčnik mjata, kiž něhdže tak wjele kaž 'młoda rostlina' abo kaž němske 'spross' poznamjenješe, a kotryž bych ja ze slowjesom 'mja-ti (měć)' hromadu stajił; přitym na to spominajo, zo Wojerowski Serb n. př. praji: Štomy měwaju (tragen), hołbje měwaju (lahnu, hecken), a Polak: Miałem list (dostach list). Tak by tónle mjedwjedž poprawom mjatjědž abo mjetjědž rěkal. Dokelž pak so zynkaj 't' a 'j' derje njeznjesetaj, přeskoči (lóžsého wuprajenia dla) 'j' do 'w', při čimž scěhowace (přez 'j' hižo předy zmjehčene) 'e' swoju mjehkotu wobkhowa: Mjatwjědž, mjetwjědž. Dokelž pak naše 'č', hdžež so jeho akcent zhubi, so druhdy na (zmjehčene) 'e' zeslabi (n. př. mrěć — wúmrjeć, wumrjeł), je so tež prašejne słowo takle přetworiło: Mjatwjědž, mjetwjědž. Ale nětko so zaso zynkaj 't' a 'w' derje hromadu nje-hodžeštaj; tehodla přewobróci so 't' do 'd': Mjadwjedž, mjedwjedž; bjez-tym-zo stej we podryći Wojerowskich Serbow, hdžež plural mjedwjedže rěka, 't' a 'd' swojej měsće

zaměnilój: *Mjedwjetj — nětko mjedwjeć. Ale čehodla druzy mjedžwjedź za ‘mjedwjedź’ praja? Tehodla, dokelž je starša twórba ‘mjad jedź’ abo ‘mjed jedź’ klinčala, kotař so po zakonjach našeje serbščiny potom do ‘mjedž-jedź’ přewobróci: po čimž ‘j’, dokelž so ze zynkom ‘dž’ spřecelić njemóžeše, zaso radši do ‘w’ přeskoči.

Tak směmy prajić, zo je mjedwjedź, mjedžwjedź, mjedwjedk něhdže to same, štož rostliny jědzeř abo podkusowař koruškow.

b. Přetworjenje zynka ‘j’ do ‘w’ mőžemy tež na někotrych druhich příkladach wobkedžbować, kiž na słowjesnymaj kořenjomaj jad a jam wotpočuja, wot kotrejuž přenjeho pola nas jěm (něhy: jad-mi) wukhadža, a wot kotrejuž poslednjeho mamy particip ja-ty (něhy: jam-ty, p. jety).

a. Wot předložki sū (s, cum) a wot korjenja jad wutwori so wěcniк su-jád-e-k, ‘zjědzenje, zjědk, quod com-editur’, — sjadek — swadek abo swadk (swatk); a wot tehole zastarjeneho wuraza ‘swadk’ su sebi naši prjedomni potom słowjeso (swadčić) swaćić a wěcniк swaćina wudžělali (ně. vespern, vesperbrot).

β. Z teje sameje předložki sū a z podžělnika jam-ta-sasta słwo sujámtas, ‘sobu wzaty’, — sjamtas — swamta — swant — swat (ně. brautführer, kotryž so w Serbach tež ‘towarš’ mjenuje).

γ. Teho sameho pokhoda je drje tež słwo ‘swak’: Su-jam-te-k, ‘sobu wzaty, přijaty (do swójby)’, — sjamtek — swamtek — swantek — swatek — swatk — swak (ně. schwager).

Připis. Runjež so starobožafske **żat-ł**, č. zeť, wot druhich hinak wukładuje a z łačanskim gener (schwiegersohn) hromadu džerži, chce so tola mi zdać, zo je to słwo něhy sjamti-s, ‘přijaty (syn)’, a pozdžišo ‘zjamti’ rěkało. Tudy ‘j’ njeje do ‘w’ přeskočilo, dokelž we druhich słowjanskich ryčach syčawki přeciwo scěhowacej mjehkoće tak njedótkliwe njejsu, kaž to naše jednore syčawki su.

3. Nětko pohladajmy za borkatym mjedwjedžom. Zo to słwo tak wjele rěka kaž ‘mědjědžak’, za to rukuje nam

južnoserbski wuraz med jed. Ale dokelž su ryćtworjacy Słowjenjo šereje stariny so wěsće mało wo to starali, hač tón kosmač měd lubuje, džeržu ja twórba ‘medjed’ abo ‘mjedwjedź’ za nowišu, a sym — runjež móhlo po zakonjach ryče ‘m’ so do ‘n’ přetworiło być — teho přeswědčenja, zo je twórba medwjedj starša a korjenej bližša. Ale hdže tón korjeń pytać? Korjeń so nam wujasni, hdyž so dopomnimy, zo kosmaty mjedwjedź, hdyž chce wojować, so na zadnej nozy pozběhnje, a zo je tón samy tehdy móhł-rjec dwěnožny. Tak ja za to mam, zo su prěni Słowjenjo teho mjedwjedža wot jeho relativneje dwěnožnosće pomjenowali, kotruž woni njewobkedžbować nje-móžachu, dokelž jim přez tu samu husto dosé strachota hrožeše. Ale kak je potom tón wuraz nastał? Tami Słowjenjo mějachu (štož sym tež prjedy pod 2. b. podótknył) słowjeso a wěcnik jam, kotryž ‘přimać’ a ‘přimanje’ poznamjenješe, a nałożowachu pódla słowjesa jidú (du: ich gehe) tež wěcnik jidá (džejeŕka, khodžeŕka, noha), wot kotrehož so we zjednocenju z ličobnikom dwě nominaliski wuraz dwějidi-s wutwori: dwěnožny, dwěnožnik. Tak je prěnje mjeno mjedwjedža pomału tele skhodzeńki přeběžalo: Na jam dwějidis, ‘na přimanje dwěnožny’, — najadwjedji — nejadwjedji — njadwjedi — njadwědi — njedwědi — č. (njedwěd) nedwěd, p. (niedwiedź) niedzwiedź. Tole stare pomjenowanje mjedwjedža je pola najwjetšeho džěla Słowjanow, kotriž jeho pozdžišo jeno za mědjedžaka bjerjechu, so zhubiło, a pola samych Čechow je wobojoj wuraz so zakhował. Hdyž pak Serbjo za ‘mjedwjedź’ tež mědžwjedž praja, ma to swoju přičinu we tym, zo starša twórba mjedjedž rěkaše, kotrejež dalše překhody so přez to wujasnja, štož je horjeka na kóncu čisła 2. a. so podało. (Chorw. medwen = medwed, kaž gosp on = gospod.)

Připis. Dowolam sebi, čitarjam tudy sobu na tu baju spomnić, po kotrejž bu stejata *Καλλιστώ* wot Hery, kotraž tu samu za włosowu wopuš zapřimny, na štwórcu dele stočena a do kosmateje mjedwjedžicy přewobróćena.

§ 4. Tak smy póniali, zo su mjenia prašejnych zwěrjatow, kotrež so nam zwoprědka identiske zdachu, etymologiscy roz-

dželne: hdyž je niedźwiadžek tak wjele kaž mały jědowjed (mały jědwiedź), a mjeđwjedk něhdžé tak wjele kaž koruški-hrymzak, mjeđwjedz a niedźwiedz (nedwěd) pak tak wjele kaž mjeđojěd (měđjědzeř) a kaž wojowař na dwěmaj.

Genitiv w negativnych sadach.

Knjezej redaktorej *J. E. Smolerzej* poswjećil prof. Dr. *Pfuf*.

Luby bratře!

Ty wěš, zo słowjanšcina a tež naša serbščina w negativnych sadach w město objekta z wulkej porjadnoséu genitiv nałožuje, kotryž so temu, kiž je na druhe ryče zwučeny, z wjetša khětro nadpadowacy zda. Ja sym za přičinu teho pozjawa pytał, a dowolam sebi, za Časopis a Łužičana spisany nastawk, kotryž moje zhonjenja a moje myслe w tej wěcy wobjima, Tebi poswjećić, dokelž wěm, zo sy Ty tón předmjet tež hižo rozpominał, a dokelž z Twojeho pisanja póznawam, zo tež Ty tamu strukturu wysoko wažiš.

§ 1. 1. Hdyž burskeho muža woprašamy: „Maće pjenjezy?“ wón pod wobstejnoscemi rjeknje: „Ně, ja žanych nimam.“ Někotry z wučeniščich snadž měni, zo dyrbjał tudy akkusativ stać (a nic genitiv). Ale naš lud w podobnych negativnych sadach nimale stajnjie genitiv nałožuje. A ta ludowa struktura — genitivus partitivus (genitiv džela) — je po přirodze wěcy dospołnje prawa; přetož tón, kiž „pjenjez nimam“ abo „khlěba nimam“ wurjeknje, njepomysli při tym na wšitke rjenje pjenjezy (kotrež su) abo na wšitkón rjenje khlěb (cyłeje zemje), ale jenož na tón džel pjenjez abo na tón džel khlěba, kotryž móhł abo dyrbjał w jeho wobsedžeństwje być. Přir. francowske: *j' ais d' argent, j' ais du pain*.

2. Hdyž pak młodeho hólca z luda woprašamy, hač je ženjeny, pachoł wjesely abo zrudny wotmolwi: „Ně, ja hiše žaneje žony nimam.“ Hdyž wučenišči tajkule sadu zasłyši, tón samy lóhko při sebi rjeknje: „Lud ma tola směšne struktury! Tudy so žadyn genitivus partitivus nałožić njemóže; a hdyž

so praji „žonu měć“, dyrbi so tež rjec: „Nimam hišće žanu žonu.“

Ale štóż takle sudži, so tola myli! Němski a ťačanski a grichiski móć, tam njedosaha, hdžež so wo to jedna, hač je wěsta serbska struktura prawa abo wopačna. Štóż chce tajke prašenje rozsudžić, dyrbi a) tež druhe słowjanske ryče znać a při tym b) logiki tak swědomy być, zo grammatiki za připadny mechanismus njedžerži (kotryž so w hólčich lětach z hłowy nawuknje), ale zo rozymi myslić a tak sebi prajić, čeho dla su syntaktiske prawidła tak a tak (a nic hinak) wutworjene: čeho dla n. p. objekt w wulkim cylku w akkusativje steji (a hač njemohł runje tak derje so n. p. tež dativ za objekt nałožeć) atd. atd.

3. Tola kak ma so genitiv w negativnych sadach wukłasć? Na to pytajmy nětko wotmolwjenje.

§ 2. Knjez professor Fr. Miklosich „Vergleichende syntax der slawischen sprachen“ (Wien 1868—1874) str. 498 piše: „In negativen sätzen, wenn das verbum transitiv ist: dieser gen. entspricht demnach dem acc. affirmativer sätze; er ist wohl partitiv und die partition hat ihren grund in der kraft der negation, indem die durch das verbum ausgedrückte thätigkeit vom ganzen und von jedem, selbst dem kleinsten theile desselben negiert wird. derselben ansicht sind Grimm 4. 647. 961. Pott 1. 344. 401. und für das goth. Löbe und Gabelentz 228. nach Małecki 308. hat dieser gen. seinen grund darin, dass die im affirmativen satze auf den acc. übergehende thätigkeit im negativen satze von demselben abgelenkt wird: zamiast nań przechodzić stroni od niego.“

Wobhladajmy sebi to dwojake wujasnjenje kus bliże.

1. Nałožmy to, štož je knjez professor Miklosich postajił, na naš horječny příklad: Žony njeměć abo žaneje žony njeměć. Po tamych słowach Miklosich mysli, zo činjeńka „njeměć“ na „cyłu žonu“ a na „kóždy“, samo na „najmjeńi kusačk“ teje sameje překhadža: tak zo by tón, kiž žaneje žony nima, najprjedy prajił, zo žaneje „cyłeje“ žony nima, a potom n. p. žaneje žónskeje hłowy, žanych žónskich włosów, haj žanych žónskich mikawkow, abo štož móhlo (ja teje wěcy

drobnje dosé njeznaju!) hewak najdrobniši džél žónskeje być. Njeje to prawidło směsne? Njedosaha, hdyž něchtó bjez anatomických wědomosców jednorje rjeknje, zo žana mandželska (kotraž je samozrozymliwe přirodopisny cyłk) w jeho statoku njeje? A sam bur přeciwo wukładowanju knjeza professora M. swědći; přetož hdyž chce naš (abo žadyn druhi słowjanski) bur kus abo kusk abo kusačk abo kuscičk abo kuscičičk kajkeježkuli wěcy poznamjenić, wón w negativnej sadže tamón wuraz (kaž sym po zakonju našeje ryče ja horjeka ze žónskej hłowu atd. sam tež činić dyrbjał) přeco zaso do genitiva staji, tak zo by tudy prajił: „Ja žaneho kusa (kuska — kusačka — kuscička — kuscičička) žony nimam“, abo: „Ja žaneho kusačka, kuscičička žony nimam“ atd. atd. Tajka partitio in infinitum drje so myslić hodži; słowjanšcina pak njeje tak zwjerčana, zo by z theoretiskeje móžnoty wěstu powšitkomnu strukturu wutworiła była. Knjez professor Miklosich dyrbí po tajkim wopaki měć; a mjenowanje Grimma a Potta tu wěc tež njepřeměni: přetož štož je mylne a wopačne, to mylne a wo-pačne wostanje, tež hdyž staj Grimm a Pott jo prajiłoj.

2. Knjezej professorej Małeckemu je so tajke rozdžělenje njerozdžělnych předmjetow zdobnje njespodobało: wón je tu wěc samostatnje rozpomnił a při činu genitiva w negatywnych sadach zbožownje wotkrył, kotraž je w jeho słowach „stroni od niego (wotstronja wot njeho)“ drje jenož z krótka podótkniena, ale tola zrozymliwe dosé wuprajena.

3. Ja chcu nětko wobšérnišo wo prašejnej strukturje porýčeć a dyrbju při tym wjetšeje jasnosće dla trochu hłubje wuzběhnyć.

§ 3. 1. a) Akkusativ poznamjenja počahowanje (beziehung) abo pohładowanje (hinsicht) na něšto, nastajenje abo zaměr (streben, richtung) na něšto. Hdyž n. př. něchtó praji: „Dawam jabłuka, *do mala*“, abo „Widzę horu, *video montem*“, je to po mysli tych, kiž su něhdy (bjez wšitkeho grammatiskeho wjedženja) ryč tworili, něhdze tak wjele kaž: „Dawam w počahowanju (w pohładowaniu) na jabłuka“, a „widzę w nastajenju (we zaměrje) na horu“.

b) Akkusativ po tajkim nje wotwisuje wot transitivneho verba (to su grammatikojo wumyslili, abo pak su krótkosé dla tak prajili); akkusativ pola „překhódných“ słowjesow z teje přičiny steji, dokelž dyrbi tudy so podać, do-hdže je słowjesne činjenje nastajene (angeben, wohin die verbalthätigkeit gerichtet ist).

c) W hebrejskej ryči wučišći so akkusativ přez předstajenu sylbu ēth. Tole „akkusativne znamjo“, dotal wot nikoho nje-wujasnene, je po mojim zdaču předložka, přez kotruž so nastajenie do-hdže (die richtung wohin) podawa: přir. īačanske ad. Prěnja štučka knihow Mójzasowych by po tajkim w słownym přełožku takle klinčała: „W spočatku bě Bóh stworiēl w nastajenju (w pohladowanju) na njebjesa a zemju (in der richtung, in hinsicht auf himmel und erde; *ad coelum et ad terram versus*).“

d) Što je w našich ryčach znamjo akkusativa? Někotry-žkuli drje praji: „Džiwne prašenje! Znamjo akkusativa je, kaž hižo gymnasiast najnižšeje rjadownje wě, jeho wukónčenje!“ Wšo derje! To sym ja tež jako tajki wučomc slyšał, a sym jo tež dołho wěrił; ale hižo dawno mi tajka wučeba wjacysahać nochce, dokelž wukónčenja njejsu runja štomam ze zemje wurostle, a dokelž dyrbja te same z rozomneho podłożka wutworjene być, bjez kotrehož při swojim nastajuću njebudžechu zrozymliwe byłe. Teho dla ja za to mam, zo su wukónčenja padow (*casus*) z kajkichžkuli předložkow pójšle, kotrež běchu něhdy přiložki, kiž so zady swojego słowa stajachu (*postpositiva*), podobnje kaž so pola Homera hišće *οἴκον* εἰ (= εἰ *οἴκον*) a tež w attiskej naryči husto hišće *τοῦ πέρι* namaka. A někajka tajka předložka abo wjełe wjac přiložka dha, kiž „nastajenie do-hdže“ wučišćowaše, dyrbi tež w našim ariskim akkusativje tčeć, a z tajkeje přiložki je so naše akkusativne wukónčenje wutworiło, kotrež je w najstaršej nam pónajnej ryči něhdy -am rěkało. Tak dha je naš ariski akkusativ po myсли (polocy) identiski z hebrejskim akkusativom; a ja mam jeno hišće přispomnić, zo je hebrejska deklinacija relativne młoda abo druhotna (sekundarna): stara abo přenjotna hebrejska deklinacija je po mojim přeswědčenju zhujbena (přetož to móžno njeje, zo by ta ryč, kiž ma tajku krasnu konjugaciju, žaneje

z wukóncami wuhotowaneje deklinacije měla njebyła). Ta hebrejska deklinacija pak, kotruž my znajemy, je tehdy zastupiła, jako běchu (štož je we wšitkich ryčach so wjac abo mjenje stało) stare prěnjotne wukóny w běhu časow so zeslabile a naposledku so cyle zwotstorkowałe, podobnje kaž maju n. př. „romaniske“ ryče porno īačanskej (runjež ja tule za mać tamych nje džeržu!) pódla stareje prěnjotneje konjugacije nowišu deklinaciju, kotaž je (kaž tama přez přiložki) přez nałożowanje předložkow nastala (přir. n. př. gen. „*de la mère*“ a īač. „*de illa matre*“).

e) Pohladajmy krótkosé dla jenož na jedyn z ariskim „-am“ wutworjeny akkusativ: Žena (žona) — akk. žen-a-am — ženām — ženam (přir. *mensam, σοφιαν*) — js. ženom — ženum — ženu, žonu; p. žonam — žonem — žonen — žone.

f) Naše akkusativne wukónčenje „-am“ wotpočuje po mojim zdaću na tej předložcy (přiložcy), kotaž je so w němskim an (c. acc.) zdžeržala. Přiložka „am, an“ sama pak wukhadža po mojej mysli wot korjenja ām, kiž něhdže tak wjele rěkaše, kaž „přimač“ (přir. īač. *em-o*, ich nehme, sl. *jam-ty*: jety, jaty, genommen; něm. *nach-a h m-en*).

2. a) „. Genitiv poznamjenja wukhadženje wot něčeho. „Płody našich štomow“ n. př. a „wužitk našeho džěla“ je po prěnim zastarskim zapřjeću wěcy tak wjele kaž „płody a wužitk, kiž wot našich štomow a wot našeho džěla wukhadžeu.“ Přir. fr. a jendž. *de a of*: př. *de la mère, of the mother*.

β. Štož wot někoho wukhadža, to temu samemu we wěstym nastupanju tež přisluša. Tak wutwori so genitiv wobsedženstwa: n. př. płody našich štomow (płody, kiž našim štomam słuszeju); kubło mojego přečela, das gut meines freundes (vulgarnje: das gut von meinem freund) ist gross. Serb tudy possessivne adjektiva lubuje: n. př. přečelowe kubło, mojego přečelowe kubło.

γ. Na tym samym podłożku wotpočuje genitiv pola wšelakich słowjesow: n. př. so něčeho džeržec, so džěla přimač, so khlěba najěsc, so něčeho wjeselić (něšto móhł-rjec z wjeselom w swojim wobsedženju měć), so něčeho nadžijeć abo nadžinac (so z nadžiju něčeho džeržec) a t. d.

b) Z wobpřijećom (begriff) wukhadženja so lóhko zjednoci wobpřijeće wotkhadženja, so-zdalowanja, zdalenosće; a tak dha móže genitiv tež zdalenosć wot něčeho wucišćować: n. př. hladam so njepřečela = hladam so na to wašnje, zo so wot njepřečela zdaluju; boju so njezboža = pytam wot njezboža zdaleny być (wostać), předu sebi, zo njezbože mje njepotriechi.

c) Tak so genitivus partitivus lóhko zrozumi. Hdyž n. př. praju: „Daj mi khlěb!“ chcu cyły khlěb (cyłu pokruty) měć. Hdyž pak rjeknu: „Daj mi khlěba!“ poznamjenju z tym, zo sebi něšto žadam, štož wot cyłego khlěba (wot pokruty) wukhadža abo wot cyłego khlěba so zdaluje.

d) Blizko leži, zo dyrbi wukónčenje genitiva z někajkeje předložki (přiložki) nastalo być, kotař na wukhadženje abo wotkhadženje pokazuje (přir. zaso fr. *de la mère*, a jendž. *of the mother*).

e) Krótkosće dla chcu jenož to přistajić, zo je wěsty zastarski genitiv na -as wukónčał (gr. *ος*, ūc. *huj-us*): n. př. kamjani (kamjeń) — kamjani-as (kamjenja). Ja za to mam, zo hlowny wobstawk tehole wukónca je předložka (přiložka) ata, kotař je so w słowjanskej ryći jako отъ (ote, ot, od, wote, wot) zakhowała: tak zo by n. př. kamjani-as tak wjele było, kaž kamjeń-at (wot kamjenja přjeć). Wukónčenju „at“ pak je so hišće někajki přiwejk přidał: At-ji — atsi — asi — as.

f) Genitiv wukhadženja abo wotkhadženja je so něhdy tež pola komparativa nałożował: n. př. tón je wjetši tameho (= tón je wjetši, wukhadžejo wot tameho, wobhladowany wot tameho, von jenem aus betrachtet), kaž grichiscy μειζων ἔχειν; a hebrejscy so praješe: „Tón wulki wot tameho“ (= wjetši hač tamón). Tajki genitiv je so pola nas w jenej ludowej pěsni (Haupt a Smoleř 1841 str. 177) zakhował, kotař dyrbi tejele struktury dla wosebje stara być: „Nětkle mi powjez, holečo: Što je mi lóžše pjerička, . . . dróżše slěbora, . . . čežše kamjenja, kamjenja mlynskeho?“ Zo pak je to wo prawdze genitiv wukhadženja abo wotkhadženja, widźimy jasne z pôskeje ryče, hdžež so předložka od přistajuje: n. př. cięzsze od kamienia; większy od niego.

§ 4. Hdyž smy w przednišim § logisku mów (bedeutung) akkusativa a genitiva pónzali, budźe nam móžno rozsudzić, hač je w negatywnych sadach akkusativ prawy abo genitiv.

§ 5. 1. Štóż prějawu abo nějawu (nje-) nałoži, pokaže na to, zo je słowesne činjenje zdalene. Štóż n. p. praji: Njepišu abo nimam, tón přez to poznamjeni, zo je činjenje pisanja wot njego zdalene, a zo měće pola njego njeje.

2. Tak nějawa a genitiv jenak zdalenosć wucišcujetaj.

§ 6. 1. Štóż nějace (prějace) słowesno z akkusativom zjednoći (n. p. nječinju njeprawdu), tón na jenej stronje wupraji, zo słowesne činjenje njeje abo města nima), ale na druhej stronje w dobo tež poznamjeni, zo to (zanějene!) činjenje so na mjenowanu wěc (na „njeprawdu“) počahuje, abo zo to nječinjene činjenje na předmjet (objekt) překhadža. Kóždy widži, zo je to logiski *non-sens*; přetož hdyž je wěste činjenje zanějene (hdyž to samo za tón pad móhl-rjec na swěce njeje), dha to činjenje (jako nječinjene!) so tež na ničo počahowac abo na ničo překhadžec njemóže.

2. A tola nimale wšitke ludy tež k negatywnym słowesam akkusativiski objekt stajeju (n. p. ich thue nicht unrecht, *non facio injuriam*, ov̄ ποιῶ ἀδικίαν a t. d.). Kak su na to přišli? Přez to, zo su wuraz njezapréteho činjenja (n. p. *facio injuriam*) za zapréte činjenje sobu nałożować počeli, abo zo so po analogiji zložuja. Něhdy pak su, kaž nam gothiska ryč pokazuje, tež Němcy w zanějonych sadach genitiv zdalenosće trjebali.

3. Štóż ja wěm, ma jeničcy Słowjan hišće staru logisku strukturu, hdyž n. p. praji: Nječinju njeprawdy (gen.), abo: Wowka nima wjacy hač jeneho zuba. Wobpřiječe „činju“ a „ma“ je zapréte (zdalene), a předmjety („njeprawda“ a „zuby“), na kotrež móhlo słowesne činjenje so hewak počahowac, su tež zdalene (zapréte). Tak zdalene činjenje a zdaleny předmjet bjez wšeho faktiskeho počahowanja (beziehung) wostanjetaj (kotrež pak by přez akkusativ poznamjenjene bylo); a to je to, štóż chce tón wuprajić, kiž prějawu (nje-) nałoži. Teho dla ja měnju, zo je słowjanski narod tudy jeničcy prawu strukturu

zakhował; a naša wučenišich wěc je, so po móžnosći za to starać, zo by tejle dobrej strukturje, kotruž tež naš serbski lud hišće husto nałoži (n. př. wón žaneje žony nima), tež při pisanju a w wyšszej (zdžělanišej) ryči so jejne prawo dostawało.

§ 7. 1. Podate prawidło tež płaci, hdžež je jena sada negativna a druha positivna: n. př. zamoženja (gen.) nimam, ale strowe stawy (= ale strowe stawy mam); žony hišće nima, ale njewjestu; wobhladał sebi kubło sym: ale kupił jeho hišće njejsym.

2. Hdyž pak ma positivna sada tajku logisku přewahu, zo so přistajene negativne wuprajenje móhł - rjec zapomni, tehdy zastupi („a potiori fit denominatio!“) přez lóhko zrozumliwu a logiscy wusprawnjenu attrakciju tež w negativnej sadže akkusativ: n. př. „Čerta ma, a nic žonu!“ abo: „Prošenje a kradnjenje rozymi, džělanje pak njerozimi!“ Tola nochcył tudy nichtó přewidčeć, zo dyrbjał w podótknjennymaj negativnymaj sadomaj so genitiv trjebać, tak ruče hač chcył něchtó jenu abo druhu teju sameju tak wuprajenu wjedźeć, zo byštaj positivny a negativny džél sady („žony nic!“ a „džělania nic!“) sebi logiscy runoródnaj byłoj, t. j. jenaku wažnotu měloj.

§ 8. 1. Kónčne pohladajmy hišće na partitivny genitiv. Džělacy genitiv (n. př. daj mi khlěba) dyrbi so samozrozumliwje tež w negativnych sadach nałożeć: n. př. „Nimam žanego khlěba“; tola dyrbi při tajkich předmjetach, kiž so dželić hodža, so swěru na to kedžbować, hač su partitivne měnjene, abo jako cyłota: přetož hdyž su jako cyłota myslene, by njerozom był, hdy by štó partitivny genitiv stajił, nic pak akkusativ objekta, kotryž je tudy po analogiji positivnych sadow přiwzaty, bjez kotrejež ryč tu wobstać njemožeše, nochcyše-li strukturu džělenja a cyłotu njelogiscy změšeć. Slědowaca sada njech nam tu wěc přez příklad wujasni. Hdyž je něchtó pjenjezy winopty, dha snadži k swojemu wěričezej rjeknje: „Pjenjez či dać njemóžu, ale kórc žita“; abo pak: „Pjenjezy či dać njemóžu, ale kórc žita.“ Prěniše rěka němski „geld geben“, posledniše pak „das geld geben“. Z poslednišim počahuje so

dółžnik na wěsty pjenjez (na wučinjenu summu); z prěnišim wón tajku wěc, kotař so dželić hodži, zhromadnje pomjenuje. Tam je genitiv prawje trjebany; tudy je akkusativ prawy.

2. a) Demonstrativne a druhe pronomina maju něšto partitivne na sebi, kaž nam n. př. ľačanskaj wurazaj „*hoc pecuniae*“ a „*illud militum*“ wobswědčataj. Teho dla dyrbi, zo so njeby dwójcy a) partitivnosé abo b) zdalenosé poznamjeniła, tež w negatywnych sadach so akkusativ nałožeć (a nic genitiv): n. př. „To nimam, tam o njedam; naši jo njewjedža; to ja njepomnu, njerozymju, njeznaju; štož njewě, to njepraji.“ Tudy by genitiv (teho, jeho atd.) njewužitny był, a teho dla jeho žadyn Serb tudy njestaji. Přez to pak so ryč w dobo tež dwěmyslnosce zminuje, kotař by n. př. přez twórba „teho“ nastawała, kiž móhla na neutrum a na maskulinum pokazować: tak zo by posluchacy njewjedžał, hač je člowjek měnjeny abo wěc, hdy by něchtó n. př. prajił: „Teho ja njeznaju“. („Teho ja bydlić njewěm“ wotpowjeda němskemu „den weiss ich nicht wohnen“).

b) Genitiv so tudy — přez attrakciju — jeno tehdy nałozi, hdyž je pronomen njeposředny zastupník runje mjenowanego njedželnego substantiva: n. př. „Chceš tu móst twarić? Chceš tu měznik stajić?“ „Ně, tu jeho twarić nochcu“ (= ně, tu mosta twarić nochcu). „Ně, tu jeho stajić nochcu“ (= ně, tu měznika stajić nochcu).

§ 9. Tak po mojich wobkedžbowanjach słowjanski a ze słowjanskim tež naš serbski lud w negatywnych sadach ryči; a je-li zo nam nictó druhi tudy ničeho přihodnišeho a lěpšeho njepoda, njech su te prawidla tym poručene, kotriž swoje mocy spomožejo našej serbščinje poswjećeju.

Europa a bo Ewropa?

Spisał professor dr. *Pful*.

§ 1. Sym widział, zo naši wučeni za ‘Europa’ druhdy Ewropa pisaju, runjež žadyn lud (žadyn słowjanski a žadyn

njesłowjanski) 'Ewropa' njepraji (tak zo by so zady přenjeho hłosnika čiste, nawoprawske *w* słyšało), ale nanajwyše Europa (Efropa).

§ 2. Nochcu přeptytować, hač je wuraz *Eὐρώπη* grichiskeho pokhoda. Za nas pak je tón samy grichiski; a tehodla dyrbimy najprjedy za tym pohladać, kak su stari Grichojo to słowo wurjekowali.

§ 3. Pismik *v* we twórbje (*Εὐρωπᾶ*) *Eὐρώπη* je pola starych Grichow vokaliski być dyrbjał, dokelž po zastarskej autoriče spiritus (lenis) na tym pismiku steji; přetož hdy byšej znamjeni *Eu* diphthonga nječiniłój, dyrbjał, kaž čitař sam wě, spiritus pódla vokala *E* stajeny być.

§ 4. Ale kak su stari Grichojo twórbi *Eὐ* wurjekowali? Krótke wotmolwjenje by było: 'Hdyž *av* kaž němske *au* klinči, dyrbi *eu* tak wjele kaž němske *eu* wucišcować'. Z tymle wotmolwjenjom pak je tudy nam mało służene, dokelž potom zrozymjeć njemóžemy, kajki je fonetiski zwis bjez twórbomaj 'Europa' a 'Evropa', t. r. na kajke wašnje by twórba 'Evropa' z twórby 'Europa' nastala byla.

Ja sebi tehodla dowolam dospołnišo wotmolwić, a to tak, zo najprjedy něšto wo němskim dwuhłosniku *eu* praju.

§ 5. Němske *eu* (äü) je pola našich susódných Němcow swój nawoprawski klink zhubiło, kotryž je tón, zo zady zynka *e* so nawoprawske *u* wurjeknje (*e-u*), tola tak, zo so njesłyšitej dwě sylbje, ale jena. Při tymle wuprajenju so 'u' lóhko do äü přesunje, tak zo 'e-u' kaž jenosylbne *e-ü* zaklinči. We Meklenburgskej a susódstwje tole wurjekowanje knježi, tak zo n. př. 'eure häuser' so kaž *e-ü-re hä-ü-ser* wunjese (bjez-tym-zo wjetšina zbytnych Němcow tej słowje kaž *oire hoiser* [z blúkim 'o'] a mjeňšina kaž *aire haiser* wupraja).

§ 6. Grichiske *v* wotpowjeda němskemu äü. Mi pak so zda, zo je něhdy čas był, hdžež starogrichiska ryč žaneho 'ü' njeměješe, abo hdžež bě 'ü' tak žadny zynk, zo trjeba njeběše wosebiskeho pismika za 'ü' měć; a tehdy so 'ü' sobu přez 'u' wucišcowaše. To je po mojej myсли so zdžeržalo we diphthongomaj *av* a *eu* (*au*, *eu*), kaž tež we znamjenju *ov* (n. př. *ovz*), kotrež drje so (po wurjekowanju nětčišich Grichow) wot něm-

skich wučenych za jednore němske *u* bjerje, we kotrymž pak po mojim přeswědčenju wěsty měšany zynk leži, we kotrehož přenim džélou je naše bluke *o* slyšeć, a kotrehož posledni džél je někajke krótke *u* (přir. č. o u).

§ 7. Štož nětk слово *Eύρωπη* nastupa, dha Grichojo (kiž džě Němcy njeběchu!) teho sameho njejsu po němskim wašnju wuprajeli, ale tak, kaž čitanske znamjo *εὐ* to sebi žada; t. r. kaž *e-u* (do jeneje sylby zjednoćene, runjež so při tym wobaj wobstawkaj teje sameje jasne rozdžělataj: § 5). Štož pak chce слово Europa na tole wašnje wunjesć, tón lóhko ‘*u*’ do *w* (do nawoprawskeho němskeho *w*) přewobróći; a štož je so na tole zwucił, tón potom zaso lóžšeho wurjeknjenja dla zynk ‘*w*’ do nawoprawskeho *v* (kiž je kusk cuniše hač ‘*f*’) přetwori. Tak je so stało, zo su Nowogrichojo započeli *Eύρωπη* kaž ‘Ewrope’ a pozdžišo kaž ‘Evrope’ wuprajeć.

§ 8. Hdy by tole nowogrichiske wurjekowanje za nas měrudawace być móhlo, dyrbjeli my ‘Evropa’ pisać. Dokelž pak wědna kultura našeho časa, runjež su při přepodawaniu teje sameje Nowogrichojo wjacy abo mjenje sobu skutkowali, pola nas njeposřednje ze starymi Grichami zwiſuje, zda so mi zdobne a jeničcy prawe być, zo my — njedžiwajo na wšelake wulke skepsanja we nětčišej grichiskej ryči — wšitke něhdžé přiwzate grichiske wurazy po starogrichiskim wašnju pisamy, a bjez nimi tež to slovo, wo kotrež so tudy jedna: mjenujcy Europa.

Sł o w o n j e w j e s t a.

Přečeley Janej Wehli na Židowje poswiećił Bohuwér *Pful*.

Perge age Tartareae mecum simul omnia noctis,
Care, sequi.

§ 1. Po starobožhafskej twórbije **nekta** bychmy dočakowali, zo dyrbjała ‘njewesta’ so pola nas njewěsta mjenować; přetož z wuwzaćom podželnika ‘wumrjeť’ — kotryž po starobožhafsku njeporjadnje **oymrywъ** rěka — mamy my znajmjeńša w Lubijskej a Budyskej ryči za starobožhafske ‘**к** (jatj)’ stajnje

a přeco 'ě (ět)', kotrež so nimale kaž 'i' wurjekuje (přir. **кѣпъ — вѣра**).

Ja tehodla za to mam, zo stej naše 'njewesta' a staro-bohařske **иекъста** etymologisci rozdželnej (§ 8, 1. 2).

§ 2. Słowo 'njewesta' je so wšelako wukładowało. Naš lud praji, zo ma njewesta swoje mjeno wot teho, zo je nje-wěsta, t. r. nawoženi njewěsta. Po nětčišich zakonjach je posledniše wěrno, dokelž rozslubjenje njemózne njeje. Ale dokelž drje so tola žana holčka hołeho žorta dla njeslubi, kaž tež nawoženja nic, tehodla chce so mi zdać, zo staj wobaj slubjenaj — kaž daloko člowske wobličenje dosaha — sebi znapřeće wěstaj; a duż njemóžu wěrić, zo by njewesta wot njewěstosće poznamjenjena była.

Znaju štučku z Wojerowskich stronow:

'Njewesta wěsta:

Nawoženja z města:

Jěl jo tam po nju

Na drjewjanom konju.'

Njewěm, na čo ta štučka so počahuje; to pak z njeje widžu, zo je, kaž ja praju, njewesta wěsta.

§ 3. Ludowu etymologiju póznawši so nětko wobhoímy, što professor Fr. Miklosich woastaču słowa 'njewesta' měni. Jeho 'Lexicon palaeoslovenico - graeco - latinum' (Vindobonae 1862—1865) žaneho wotwodżowanja njeposkića; we jeho słowničku 'Radices linguae slovenicae veteris dialecti' (Lips. 1845) pak něšto wo pokhodže tameho wuraza čitamy. Pod słowjesom **κεδ-ητη**, **βλέπειν**, videre (str. 9) steji: „**иекъста** νύμφη nova nupta. Matth. 10, 35. Luc. 12, 53. Joann. 3, 29. Verte: non visa. cf. **тѣсто**, **пѣстоюнъ**. Alii a **кед-ж** derivarunt“.

Pohladajmy nětko trochu kručišo na podate dwojake wotwodżowanje.

§ 4. 1. Wot słowjesa **кед-ж** wuraz **иекъста** wukhadźeć njemóže, dokelž e so njebi do **к** přewobrōćiło. Miklosich měni drje potajkim: 'Alii falso a **кед-ж** derivarunt'.

2. Po konsonantismje pak móhlój poslednej sylbje '**иекъста**' wot słowjesa **кед-ж** wutworjenej być, runjež je so w času historiskich starych Bołharjow hižo **кед-еня**, 'wjedžena', prajiło.

Podźelnik na -ty mjenujcy (n. př. da-ty, da-tu-s, *δο-τό-ς*), we kotrymž my nětko najbóle wukónc -ny trjebamy (n. př. br-a-ny, dawa-ny), je we šerej starinje so wot Słowjanow runje tak husto nałozał, kaž wot druhich ariskich ludow: tak n. př. tež wed-ta-s, ‘duc-tus (wjedz-eny)’; za čož je so (přir. **κεδ-τη — κεστη**; **wjedu — wjes-ć**) po času westas (ductus) prajiło. Tak kóždy widži, zo je twórba ‘westa’ grammatiscy mózna (runjež wšak přitym njezhonimy, što dyrbjało potom ‘**Не-веста**’ poznamjenjeć, kotrež kaž ūčanske ‘non ducta’ klinči).

§ 5. 1. Nětko wudźelajmy sebi wot korjenja **wid** (widčeć, *ωιδεῖν*) tu samsnu twórbu: Wid-ta-s, fem. wid-ta-a, widtā, pozdžišo wistas, wistā (wista), ‘visus, visa, widžany, widžana’. Hdyž žónskemu podźelnikej přejawu **не** předłożimy, pokazuje so nam newidta, newista, ‘non visa, njewidžana’. Ale ‘newista’ njeje **иеквеста** (newěsta)! Tola professor Miklosich podawa nam dwaj příkladaj, we kotrymajž je so pječa **Η** do **Τ** přewobróciło: **της-ιάτη**, ‘cīšeć’, — **τέκτο**, ‘cěsto’, a **πιτ-α-τη**, ‘pic-u’ dawać, *πρέφειν*, alere, — **πιεστ-ούην**, ‘παιδιγωγός, pěstón (pěstońča, pěstonič)’.

2. ‘Radices’ str. 71 praja: „**πιεστ-ούην** παιδιγωγός paedagogus. 1. Cor. 4, 15. cf. neosl. pěstena pol. pieśćić. Etymon videtur esse **πιτ-α-τη**. cf. **иеквеста** а **видѣти**, **тѣсто** а **тичиѣти**. Obstat significatio activa.“ Tu so potajkim měni, zo je **πιεστοῦην** najscherje (wahrscheinlich) ze słowjesa **πιτ-α-τη** nastalo, runjež „obstat significatio activa“; a přitym so za wěste wudawa „**иеквеста** а **видѣти**“, runjež tajke wudawanje žane dopokazanje njeje. ‘Radices’ str. 94 pak steji: **της-ιάτη** συσφίγγειν comprimere. Cum praep. **съ**. **τεξίην** ὀγεύος augustus. Matth. 7, 14. **τεξικήν**. idem. Cod. serb. Luc. 13, 24 et Matth. 7, 14 **τέκτο** φύγαμα massa. **ογικскати** συνέχειν coarctare. Luc. 8, 45. Scr. tuš comprimere. De u in i mutato cf. **пастъ**, **бѣгъ**.

3. a. Tak kóždy widži, zo Miklosich woprawdże **Η** za **Τ** bjerje, ale zo pak ma, dokelž z příkladom **πιεστοῦην** ničo njeje, za swoju ‘newistu — newěstu’ jenož jedyn jenički příklad: mjenujcy **тѣсто**. Z tymle jenym jeničkim příkladom pak ničo dopokazane bylo njeby, dokelž by wón jenož jedyn jenički był. Ale ‘**тѣсто**’ ani samlutki jedyn jenički příklad za Miklosichowy

nahlad njeje; přetož **hdy** byštej slowje **тac-to** a **тис-нáти** (přečiwo §§ 13 a 14) bjez sobu zwisowało, by tudy we twórbje **тиснáти** za starše **т** sekundarne i zastupilo bylo, cyle kaž we našim čišćeć (drücken) — napřečiwo kotremuž je adjektiv 'česny (eng) starši vokal 'ě' zakhował —, a cyle tak, kaž we českim 'tísniť (eng machen)', wěra — wíra, a tysac druhich, hdžež dohe 'i' na něhduše 'ai' wróćno pokazuje.

b. Zo pak by kónčne prašejna slowjanska sylba **тис** na staršej twórbje **tus** (sanskr. **tuš**) wotpočowała, a zo by 'u' tudy do 'i' přejšlo bylo, to je nahlad, kotryž so z ničim podpjerać njehodži; přetož hdžežkuli 'u' a 'i' so wotměnjatej (n. p. ljubyj — líbý), tam je zastarsku někajki druhi (prěnjotniši) zynk stał, z kotrehož je so tudy 'u' a tam 'i' wutworiło.

4. Abo stej dha znajmeňša slowjesy **вид-ти** (videre, *widēti*, *iđeῖν*, *εἰδος*) a **від-ти** (sanskr. wéda, gr. *οἶδα*, *εἰδέναι*), kotrejž je Miklosich 'Radices' str. 9 hromadu *stají*, po korjenju wěsće identiskej? Stari indiscy ryčnicarjo su na tu mysl přišli, zo je ryč we wěstych padach jednoriše vokale zesylňala (gesteigert). Dokelž pak po powšitkomnym zhonjenju ryč we běhu časow swoje twórby zeslabi, njemóžu ja wěrić, zo by so zynk 'i' hdy na **т** posylnil był, a to čím mjenje, dokelž **т** ničo prěnjotne njeje, ale zeslabjene ze zynka jā (ja): kaž nam ta wobstejnoscé swědči, zo tón pismik so jatj mjenuje, a zo w pôlskej ryči so za **т** woprawdze 'ja' wurjekuje, kotrež druhdy tež hišće z ruskeho erta zasłyšimy (**віра**, **вѣра** — p. wiara, čit. wjara). Zo pak by so 'i' hdy do 'ja' přewobrōćiło bylo, je fonologiska njemóžnota; a duž so tež njehodži wěrić, zo by twórba wjad (wjaid, **від**) z korjenja 'wid' wudžělana byla. Tak je wopokazane, zo korjenjej wid a wjad (waid) hromadu njeslušataj; a ja trjebam lědy přistajić, zo kózdemu, kiž dospoљne slowjanscy rozymi, ryčne čuće sobu praji, zo dyrbi 'widžu' tež po nastaću něšto cyle druhe być, hač **від-ми** — **вімъ**, wěm. Mi je derje znajome, zo Miklosich njeje jenički, kiž korjenjej **вид** a **від** za identiskej džerži; ja pak so žanemu mylnemu *αὐτὸς ἔφα* njepodčisnu, a byrnje tón, kiž je so mylił, štó wě štó był. Ja potajkim praju, zo móže sylba jā so takle zeslabić: 'Jē — jí — ī — i'; nic pak

sylba 'i' so takle zesylnié: 'Ji — jī — jē (je) — jā (ja)'; a zo staj tehodla korjenjej **κιδ** a **κιδ** rozdželneho pokhoda bylój. Tamón mjenujcy rěkaše hnydom wot spočatka **wid**: posledniši pak waid abo wjele **wjac**, **wjaid**, a pozdžišo **wjēd** (wjed) — **wēd** — **wid**. Přez reduplikaciju korjeńskeho 'wid' wudžélachu sebi Grichojo *wi-wið-os* — *siðos* — *iðos* (bjez-teho-zo by korjeń 'wid' sam na sebi so posylnil byl), a runje tak *siðwkor*; z korjenja 'wjaid (waid)' pak wutworichu sebi Grichojo **wa-waid-a** — **a-aid-a** — **oïða**, a Indojo **waid-a** — **wēda**: bjez-tym-zo Słowjenjo **wjaid-mi** — **wēdmi** abo **wēm** prajachu, a Němcyc ich **wait-mi** — **ich weiss**. Kaž pak we ryči wšuhdže vokale so **zeslabjeju**, runje tak a cyle tak je tež korjeń '(wjaid) waid' we wěstych padach so **zeslabił**: *Eið* — *iðjaðir* — *iðzaðir* — *þsasir*, něm. sie **wissen**.

§ 6. Tola kak jeno je Miklosich na swoju 'njewidžanu' přišoł? Zo by nawożenia swojeje njewjesty do kwasa njewohlađ, je jenož pola Turkow wašnje: za kotrymž pak so Słowjenjo ženje zložowali njejsu, a to z teje jednoreje přičiny nic, dokelž su slowjanske njewjesty so wjele tysac lět hižo wudawałe, prjedy hač je Mahomed zahalowanje žónskich wunama-kał, kotrehož ani Semitojo znali njejsu, kaž nas n. př. rjana Rahel při studni wuči, abo tež Abrahamowa mandželska, kotruž sebi egipciowski kral za žonu žadaše. Přiwzate pak, zo symboliski šlewjeř — do kotrehož zahalena bu n. př. Lea Jakubej abo n. př. kóžda młoda Romjanka při kwasu nawożeni přepodata (nubere), a kotryž pola wšelakich ludow džensa hišće znajmjeńša k pyše njewjesty, słucha — so tež wot něhdušich Słowjanow nałożowaše: dha njewjesta, kotruž (njeturkowski) nawożenia jara derje wot wobliča znaješe, so tola na žane wašnje jako 'njewidžana' poznamjenié njemóžeše, tak mało kaž by so to pola nas hodžilo. Ale samo tež přiwzate, zo by něhdy pola Słowjanow njewjesta za nawożenju była njewidoma była, njeby so pomjenowanje njewjesty wot tejele připödlanskeje a njebytneje (unwesentlich) wěcy brało bylo; přetož na rucy leži, zo budžeše to směšnje klinčało, hdy bě něchtó n. př. praijl: 'Ja sebi njewidžanu (zahalenu, zašlewjerjowanu) pytam', abo: 'Džensa budu ze swojej njewidžanej zjednoćeny'.

Ja tehodla wukładowanju we „Radices“ njewěrju a chcu radši za tym pohladać, přez čo so njewjesta wot druhich žónskich rozdžela, abo kajka je to bytna a wažna wěc, wot kotrejež dyrbi njewjesta pomjenowana być.

§ 7. Njewjesta je pod wšitkimi wobstejnoscemi — njech je zanknjena (njewidžana), abo jenož derje bladana, abo tež cyle swobodna — nawoženi slubjena, njech je so sama slu-bila, abo njech su druzy ju slubili. Slubjenosć je kharakteristiske znamjo njewjesty: a duž słowo ‘njewjesta’ po přirodze wěcy ničo druhe rěkać njemóže hač slubjena. Ale hdže namakamy korjeń teho starozastarskeho wuraza, kotryž dyrbi nimale tak stary być kaž słowjanščina sama? Nó, na wulke zbože so tón korjeń zhubił njeje!

1. We Kralodwórskim rukopisu so někotre razy čita: Král wěce (kral praji, ryči). Prěnja wosoba teho slowjesa rěkaše ‘wět-u’, 2. wět-ješi — wěceši abo wěceš (přir. pola nas: ‘mjet-am’ — 2. mječeš); zastarski podžělnik minylosće bě ‘wět-ta-s’ (kaž smy prjedy wid-ta-s póznali: § 5, 1) abo ‘wěstas’, femin. wět-ta-a — wěstaa — wěstā — wěsta. Njewjesta je potajkim, štož druhu a třeću sylbu slowa nastupa, prajena abo ryčana. Na čo dha pak je njewjesta ryčana? Nó, na ničo druhe hač ‘na branje’ abo, po zastarskej ryči, na jam. Tak jasnje před sobu widžimy tónle wuraz: Na jam wěsta, ‘na branje (prajena) ryčana’, — najawěsta — nejawěsta — njawěsta — njewěsta abo **некеста**; a tak smy póznali, zo slowo **некеста** nimale to same rěka štož ‘slubjena’.

2. By-li pak mi něchtó prajił: ‘Haj, Kralodwórskemu rukopisej ja njewěrju!’ teho pokazuju ja najprjedy na ‘Die ächtheit der Königinhofer handschrift, von Jireček’; a by-li so potom hišće zapjerał, napišu jemu tudy starobohäfskej slowje **кѣт-иѣ**, ‘ryčnik (redner)’, a **кѣт-окати**, ‘ryčeć, ryč džeržec’, kotrejž wot horjeka podateho slowjesa wět-u wukhadžatej.

§ 8. 1. Hdyž bě na jam wěsta z nawoženju dom, rěkachu přirodni (Luk. 14, 12) abo přiwuzni (přečelstwo) tej samej ‘na jam wjesta’ (na branje wjedžena) — njewjesta: štož dyrbjało so po bohařsku **некеста** pisać. Tole slowo poča duž to poznamjenjeć, štož je pola nas ‘přichodna džowka’ (schwieger-

tochter). Pomału pak so wurazaj **некеста** a **некеста** změšeštaj, a twórba **некеста** so z bohařskeje ryče dočista zhubi: tak zo n. př. we tym citače, kotryž sym horjeka z Miklosicha podal, **некеста** dwójcy přichodnu dżowka, jónkróć pak njewjestu (po našim wobpríjeću słowa) wučišćeje. A tak je tež pola Rusow přichodna dżowka, **невестка**, zwoprédku **невестка** mjenowanaya byla.

2. Pola nas je njewesta 'njewěstu' začiščala. Za to swěđci nam naša Budyska naryč, po kotrejž bychmy z wěstotu 'njewěsta' prajili, hdy by so we korjenju słowa wo zynk **ě** jednało; přetož runjež Wojerowski Serb n. př. 'wěm — njewějem' rjeknje, dha Budysi tola staremu 'wěm — njewěm' swěrny wostanje. Přir. tež B. 'wěste (gewiss) — njewěste', a W. 'wěste' — njewěste'.

§ 9. 1. Dokelž k njewjesée nawoženja słusa, chcu tež tole słwo tu sobu wujasnić. Nawoženja abo nawożeń je tón mužski, kotryž 'na wožeń' myсли, so na woženjenje hótuje. Wuraz 'na wožeń' je so z přiweškom ja-s abo i-s zjednoćił: Na-wožeń-ja-s, na-wožeń-i-s; a to słwo něhdže tak wjele rěka, kaž by so prajiło: Na-woženjeń-ski (na woženjenje hólc).

2. Pohladajmy w dobo tež na mandželskeho (gemahl). Muž (p. mąż) mjenowaše so něhdy man-ži: štož je identiske z němskim 'mann'. Tamemu 'manži' přidajmy adjektiviski podzélnik jał-y abo jał (wot słowjesa ja-ti, jeć, fassen, nehmen, wz-ac), dha dostanjemy tónle wuraz: Manži jał, 'muž wzawši (žonu)', *ἀνήρ εἰληφώσ*. Z přiweškom i-s wudžěla so potom twórba manžijalis — manžijeli — manžjeli — manželi — mandželj — mandžel: wot kotrehož so nětko jenož adjektiviske 'mandželski' a 'mandželska' (tež jako substantiv) nałožuje, a abstractum mandželstwo (ehe).

§ 10. Wróemy so k słowomaj **тыс-нѣти** a **тыс-то** (§ 5, 2). Stej tej samej přirodnej (přiwuznej)?

1. Miklosich je najsckerje widział, zo često we wěstym času so wala a tłoči; a duž je za njeho dopokazane, zo je wuraz 'često' wot słowjesa 'cišću (**тыс-на** = **тыс-нѣ**)' wudžělany.

2. Sym raz to 'wulke słowo įahodnje wuprajie' slyšał, zo my Serbo wot ryčespyta wjele njerozymimy. Je-li to wěrno, to njeby tak jara wulki džiw był, dokelž za moju młodosé — hdyž mějachu pruscy Serbo we Wrótławju swojego professora Čelakovskeho, kiž tež lužisku serbštinu derje znaješe — nam saskim Serbam so ani na gymnasiju ani na universitě žane zwučowanja a rozpokazowanja we našej narodnej ryći ex officio poskićale njejsu. Ale my běchmy na to zbože to přisłowo slyšeli a zrozymjeli: 'Selbst ist der mann!' a duž smy — bjez-tym-zo nětčiši saski minister v. Gerber tež za potreby študowacych Serbow na wyšsich wučeńjach so ze wšej swědomniwoścē a liberalnosćē stara — my nětko šedžiwi za młode proprio Marte znajmjeńša to dwoje naukli: 1) zo žane II so do ȏ njepřewobróci (§ 5, 3. 4.), a 2) zo dyrbi — kaž kózda druha wěc — tež často wot někajkeje kharakteristiskeje samownosće pomjenowane być. Zo pak bychmy tule samownosć poznali, je nuzne, zo sebi přihótowanje česta kus bliże wobhladam.

§ 11. Štóż muki do wody naměša a to přeměsy, nima žaneho česta; tón ma jeno načinjenu muku (přir. 1. Mójz. 18, 6: Abraham džeše: 'Khwataj a načiō tři měrki běleje pšeničneje muki, rozměšej ju a napječ wosuchi'). Kharakteristiske znamjo česta je, zo kisa, zo 'hiba' (dass es gährt, dass es 'geht'); přir. Luk. 13, 21: 'Wono (kralestwo Bože) je kwasu podobne, kotryž žönska wza, a zaměša tón samy do třoch kórcow muki, hač wšitko wokisnu' (překisa). Često dyrbi tehodla swoje mjeno wot kisanja měć! Ale kak?

§ 12. Pohladajmy najprjedy, što Miklosich 'Radices' str. 42 podawa: „**κύμα-ηάτη** ȝuovōθαι fermentari. Cum praep. **κύζ-** Matth. 13, 33. Luc. 13, 21. **κύμαλ-** ȝuφαις acerbus. Jerem. 31, 29. **κλασ-** ȝuμη fermentum. Matth. 13, 33. **κλασινικ-** πάροιος vino deditus. Cod. bulg. I. Tim. 3, 3. Tit. 1, 7. Lus. sup. kwas est convivium. **ποκκαστη** βρέχει madefacere. Georg. Mon. Serb. idem.“

Ja sebi dowolam někotre přispomnjenja přistajię.

1. Knjez professor ma wopaki, hdyž tudy piše, zo dyrbi naše hł. słowo 'kwas' tak wjele rěkać kaž īaćanske 'convivium'.

Štóż chce hosći pola sebje widźeć, přeprosy tych samych na hosćinu (gastmahl, convivium); ale štóż ‘na kwas’ prosy, tón so ženi, abo tola dżowku wudawa. Naše ‘kwas’ je tak wjele kaž 1) fermentum (sauerteig), a 2) nuptiae (hochzeit), abo też convivium nuptiale (hochzeitsmahl).

2. W ruskej ryči poznamjenja kwas wěste piwojte piće, z kotrymž po korjenju Lipščanske piwo gōse hromadu słuša. To słwo je drje so něhdy też pola Serbow we tej samej mysli nałożowało; a ‘na kwas hić’ rěkaše tehdy tak wjele, kaž něhdźe ‘na piwo abo na hosćinu hić’. Tudy móhlo so někomu zezdać, kaž bychu naši wótcojo byli pěkni pičkojo byli, dokelž je to waršne zeńdzenje wot pića pomjenowane. Ale kaž naši młodzi hólcy, hdyž też druhy ‘na piwo džeja’, tehodla hišće žani pičkojo njejsu, tak też naši wótcojo njejsu často a husto piće dżerželi, ale jenož při najwosebnišej składnosći člowskeho žiwjenja, jako kajkuž běchu woni hižo we šerej dawnosći założenja noweho mandželstwa póniali. Jenož při wjesłym zjednočenju nawożenie a njewjesty běše za zhromadzonych přečelow rodziny (swójby) a po wobstejnoscach za cyle sydliščo — kotrehož bydlerjo běchu po něhdušim wašnju wšity po přečelstwje z prěnim założerjom a jenakeho mjena z wótcom rodziny — swjedźeńska hosćina abo swjedźeńske piwo; a tote swjedźeńske piwo móžeše so jenož tehodla, dokelž so hewak žane pića njedžeržachu, *zut' ēšozjyr* (jednorje) ‘piwo’ abo kwas mjenować. Tak widźimy, zo wuraz ‘kwas’ něhdźe tak wjele rěka, kaž swjedźeńske piwo při prěnim zeńdzenju noweju mandželskeju.

§ 13. Kak-też-to słowie ‘kwas’ a ‘kisać’ bjez sobu zwisujetej? přetož wot słowjesa ‘kisać’ dostanjemy jeno kisałō (essig), nic pak ‘piwo’ abo ‘kwas’; a wot wěcnika ‘kwas’ wutwori so jeno słowjeso kwasować (na kwasnej hosćinje być), nic pak słowjeso ‘kisać’. Na zboże ‘tertium datur’, kaž bórzy pónajemy.

Korjeń słowjesa **кис-нать** je něhdy kāis rěkał (přir. horu Geyser z hórcej wodu). Hdyž pak na naše słwo ‘korčma’ a na dř. twórku ‘kjarcma’ abo na podobne wurazy pohladamy, móžemy za ‘kāis’ bjez wobmyslowanja też kjāis postajić.

§ 14. Körjeń ‘kāis’ abo ‘kjais’ je we běhu časow na tři strony rozejšoł.

1. Wot korjenja ‘kjāis’ wutwori so wěčnik kjāis-a-s (z akcentom na prěnjej sylbje) kwāisas — kwaⁱsa — kwāsa — kwas^š, kwas.

a. Twórba ‘kjāis’ je so do ‘kwāis’ přewobróciła, dokelž so krknik ze scěhowacym ‘j’ derje njeznjese. Přir. pola nas wot předložki su a wot korjenja jad (jědź, jěsc) wudžělany wěčnik sujádek — sjadek — swadek — swadk (comestio, imbiss), wot kotrehož mamy w nětčišej ryći słowjeso (swadčic) swačic a wěčnik swačina (vespern, vesperbrot). Přir. tež s-jědać — snědać (frühstück), a če. s-jisti — snísti (zjěsc).

b. Diphthong āi we twórbje ‘kwāis’ so swoje ‘i’ najprjedy zeslabił (‘ī’) a potom cyle wustorčił, dokelž słowjanščina dwuzynkow njelubuje (přir. att. ποῶ = ποιῶ, a ἀρθρωποοῖο — ἀρθρωποοῖο — (ion.) ἀνθρώποιο — ἀρθρωποῖο — ἀρθρωποο — ἀνθρώποιο). Tola je we mjenje rěki Queis (něhdys Kwāis) zastarske ‘āi’ so zakhowało.

c. Pola Serbow lipščanskeje strony je slovo kjāisa (gährung), fem., ‘j’ a ‘i’ a tež klink ‘ā’ zhubiło: Kāisa — kāsa — kōsa (gōse).

2. a. Pod zamóžnosću*) akcenta, kotryž na scěhowacu sylbu khwataše, je z twórby ‘kjais’ pola Bołharjow **къис** (kāis abo kyjs) a pola Čechow (po wučiščenju zynka ‘j’) kys nastalo: **къисати**, kysati (runjež je akcent pozdžišo na prěnju sylbu stupił: kýsati).

b. Pola nas Serbow a pola někotrych druhich Słowjanow je słowjeso kjaisati z teje sameje přičiny so takle přeměnilo: Kjaisati — kjeisati (čit. kjejsati) — kjēsati — kjisati — kjisati — kisati — kisáć, nětko (z přeměnjenym akcentom) kísáć.

3. a. Wot słowjesa kjais-ú (kotrež je tworjene kaž nec-ý, njes-u) wudžěla so po zastarskim wašnju (§§ 4 a 5) participium

*) Slowo ‘zamóžnosć’ wotpowjedaj němskemu ‘einfluss’ (přir. zamóžny ver-mögend, einflussreich: οἱ δυνάμεις, potentes, die einflussreichen). Wuraz **wliw**, kotryž so tu a tam nałoži, pola nas domjaceho prawa dostać njemóže, dokelž **my** žanych zestajeńkow z předložku ‘w’ wjacy nimamy.

perfecti passivi kjäis-tá-s, f. kjäistá-a, n. kjäistám, 'kisalený (gesäuert), a, e'; a posledniše so we běhu časow tak přetворi: Kjaistám — tjaistam (přir. połob. *wiltja* woda) — tjeistóm (čit. tjejstóm) — tjěstó — tjěstó (z akcentom na poslednej) — **träcto**, často. Tak widžimy, zo je 'često' participialna twórba. Přidawany wěčnik je snadž 'mlěwo' był: a často mlěwo, 'kisalene mlěwo (gesäuerte mahlung)', bu jednoremu mlěwu napřečiwo stajane, kotrež so z wodu warjene abo do wosuškow spječene wužiwaše.

b. Ale čehodla-tež-to ma tónle podžělník (často) hinašu twórbu hač słowjeso samo? Wotmolwjenje: Dokelž tón wuraz pod žónskej direkciju steješe! Žónske pak su we ryči bóle konservativne hač my mužojo; a tehodla su te same přez dołhe časy po wašnju mačerjow kjäistám a potom zaso přez dołhe časy tjaistám prajiłe, hač naposledku žana wjacy njewjedžeše, wotkal to słowo wukhadža, a hač so přitym tež tón wuraz zhromadnym zakonjam ryče podčisny.

§ 15. Tak sym rozestajał, zo wěčnik 'često' ze słowjesom 'cišćeć' zwisować njemóže; a tak kózdy widži, zo Miklosich za swoju 'newistu — newistu' ani jeničkeho wopokazma nima.

Słowo njeboły.

Knjezej fararjej *Wjelanej* w Slepom
poswjećił dr. *Pful.*

Luby bratře!

Hdy by Ty tak wjèle njepočinkow na sebi měł, přez kaž wjèle so Ty wosebnosców wuznamjenješ: dha by tež Twój njeprćeć (jeli zo žaneho maš!) zwólniwje přidał, zo bjez tamymi po Twojej přirodze ta słabosć abo sylnosć być njemóhła, kotrejež tež Twój něhduši bydlowy towarš we Wrócsławju njezna-ješe. Tehodla Ty, kaž wjèle sy tež hižo w našej serbšćinje přepytował, z wětoséu hišće ženje na to pomyslił njejsy, kaj-keho korjenja móhlo Tebi tak njepřistupne słowo 'njeboły' być;

a ja směm so tak nadžijeć, zo Tebi něsto dospołnje nowe podam, hdyz Će z tymle nastawčkom luboznje postrowju. Mje pak je słowo 'njewjesta' na tuto pojednaničko wjedlo: tola nic dokelž bych njewjesty za 'njebôle' džeržał, ale dokelž sebi prajach, zo wobaj wurazaj na zastarskim jam wotpočujetaj, kotrež je nam hižo wot mjedwjedža znajome.

§ 1. W lisće 1. Tim. 5, 13 steji: 'Haj, su nic jeno prózne, ale tež njebôle' (nicht allein aber sind sie faul, sondern auch schwätzig; *οὐ μόνος δὲ ἀργαῖ, ἀλλὰ καὶ φλεύαρχοι*); Ps. 59, 8: 'Hlaj, woni njebolja hromadže: mječe su we jich hubach' (siehe sie plaudern mit einander: schwerter sind in ihren lippen); Přisłow. 2, 12: 'Zo njepřindžeš . . . bjez tych wrótnych njebolakow' (dass du nicht gerathest . . . unter die verkehrten schwätzer); Jap. skutk. 17, 18: 'Što chce tón njebolak prajić?' (*τί ἀν θέλει ὁ σπερματόγος οὗτος λέγειν;* was will dieser lotterbube sagen?).

§ 2. 1. Z tychle příkladow widźimy, zo je njebôle (njebolak) něhdže tak wjele kaž bajaty (schwätzig, schwätzer). Ze słowjesom 'bać' pak njebôle zwisować njemože, dokelž by njebôle potom tak wjele kaž 'njebajaty' był, a dokelž pólske nieborak (armer wicht) nas na druhı puć pokazuje, kotryž bórzy póżnajemy (§ 3).

2. Lud praji, zo ma njebolak (schwätzer) swoje mjeno wot teho, zo 'jeho huba njeboli'; a tež Němc druhdy rjeknje: 'Dem thut 's maul nicht weh!'

3. Na rucey leži, čehodla so tudy ludowej etymologiji přihłosować njemože.

§ 3. 1. We słowie 'njebôle' dyrbi po přirodze wěcy wob-přijeće ryčenja wucišcane być. Ale kajke słowjeso by to było? Na prawy slěd wjedže nas pólske 'nieborak', kotrež nas wuči, zo mamy na korjeń bar myslić. Tola kak móžemy korjeń 'bar' dopokazać? Přez našu samsnu serbščiny; přetož Wojerowski Serb njebolenje (das schwatzen) barlenje mjenuje (něsto barlić, etwas schwatzen). Słowjeso 'barlić' pak wukhadža wot participialiskeho adjektiva bar-ł-y (redeselig: geschwätzig), a, e (přir. zhni-ł-y, zra-ł-y).

2. Z tymle jednorym ‘barły’ su wócojo Wojerowskich Serbow so spokojeli; przedominicy Budyskich pak su něšto předstajili, štož dyrbješe tu wěc jasnišu činié: mjenujcy zestajeny wěčnik na-jám, kotryž nabjerenje (přibjerenje: ein hinzu-nehmen) abo powjetšowanje wucišcowaše. ‘Najámam barły’ abo ‘najámbarły’ je potajkim poprawom tak wjele, kaž nabjerenje abo powjetšowanje ryčaty: wulcy činjaty (grosssthuiig). ‘Najámbarły’ pak je so we běhu časow takle spřeměňalo: Nejámbarły — nejábarły — nejáborły — nejáboły — njáboły — njeboly; a wot tehole adjektiva je so słowjeso njebolić (schwatzten) wutworilo, kaž potom wot teho zas wěčnik (njeboli-ak) njebolak (schwäutzer, windbeutel).

3. Móc słowow ‘njeboly, njebolić, njebolak’ je so pomalu trochu zeslabila, a wot wulcyčinjenja je jenož wjele-ryčenje a prózne ryčenje (vieles gerede, leeres gerede) wyše wostało; haj wěčnik ‘njebolak (windbeutel)’ so — podobnje kaž pólske ‘nieborak’ — nětko najbóle tak naložuje, zo němskemu ‘fant, bummler, strolch’ wotpowjeda: za čož so druhdy tež dundak rjeknje.

4. Pólske ‘niebor-ak’ njeje (kaž naše ‘njebol-y’) participialiska twórba, ale wukhadža runy puc wot korjenja bar (na-jam bar-ę, ‘powjetšowanje ryču’).

5. Adjektiv ‘njeboly’ so we wšednej ryči wjacy njetrjeba; a za ‘schwatzten’ a ‘schwäutzer’ praji so najbóle žwać abo žwantorić, a žwak abo žwantorjak, kaž tež santorić a słoćić.

6. a. Kak je słowo ‘žwantorić’ nastalo? Z wuraza ‘žwanje tworić (geschwätz bilden)’. Ze serbskeho ‘žwantorić’ su Němcy sebi schwadroniren wudžěiali.

b. a) ‘Santorić’ rěkaše něhdy tak: ‘Sany tworić’, t. j. sony abo prózne mykle tworić: prózne wěcy ryčeć. Santrować je ‘sany tworować’.

β) ‘Słoćić’ (vulgo ‘swoćić’) je najskerje takle nastalo: Słowa činic — słowa činć (kaž naši krajenjo hišće džens radži ‘činć’ rjeknu) — słowećić — słowćić — słoćić — słoćić (z blukim ‘o’). Připódla je so tež słowa drěć prajiło; to póznawamy ze zněmčeneho salbadern (= solwadern, slowadern).

c. Zo pak je ‘žwantorić’ a ‘santorić’ woprawdże něhdy zynk *w we sebi mělo* (žwantworić, santworić), to wobswědča nam slowjeso huntorić, kotrež tež hišće huntworić rěka: něhdy hāntworić, t. j. hanjenje tworić (hohn bereiten). Aktivne ‘huntworiti’ je zastarjene; my trjebamy nětka jenož reflexivne slowjeso ‘so hunt(w)orić’: So na něšto (na někoho) h., sich über etwas (über jemand) moviren (beklagen, murren).

§ 4. Wšelake južnosłowjanske zestajeńki, kajkaž je n. př. **ŽALTOTWORIĆN**, zdadža so po wašnju grichiskeje ryče wudzélane być. Ale runjež je we starobolhařčinje woprawdże wjele grichiskeho wotročkowstwa, směmy — na ‘žwantworić, santorić, huntworić’ džiwajo — tudy drje to prašeńčko stajić, hač poznamjenjene južnosłowjanske zestajeńki tola ze slowjanščiny sameje njewukhadžeju.

Zběrka z nowinarja Dejki.

Podał *Pfūl*.

Naš přeni nowinař bě Jan Dejka (němcy Doecke a Deuke pisany), při započátku našeho stolěća měščan a čěsliski mišter w Budyšinje. Jeho nowiny mjenowachu so ‘Serbski Powjedař’ a wukhadžachu (w Lubiju čišcane) měšačnje po poł-listnje wot započatka lěta 1809 hač do haperleje 1812, hdžež Napoleon te same zakaza. Štóž chce dotal njemjenowane wěcy poznamjenić, ma wěste (wjetše abo mjeňše) čežkoty přewinyć; a tak dha je so tež našemu prěnjemu nowinarjej khodžilo. Za nas je zajimowace, na to hladać, na kajke wašnje je sebi Dejka tu a tam z ryču pomhał: a ja chcu tudy te wurazy (po potrjebje z přidačom němskeho přeložka) zapisać, kotrež budža snadž při skladnosći temu abo tamemu ‘pro’ abo ‘contra’ služić móc. W dobo chcu wjetšeje přehladnosće dla kóždy tajki wuraz z běžatej ličbu poznamjenić.

1809. Str. 1: § 1 Štom ma korjeń, zdónk, wotnohi a hałožki. — Str. 5: § 2 Na wjeřšku swojego wójska (an der spitze seines heeres). — Str. 7: § 3 Hinaši khód dostać (einen

anderen gang, eine andere wendung bekommen). — Str. 8: § 4 Z přeměnjatym zbožom (mit abwechselndem glücke). § 5 Bramborski (abo Pruski) kraj. — Str. 10: § 6 Wjedźiwosć, kak móže mloko . . . so słódke zdżerżeć (auskunft? mittel? pomócna wěc: str. 26). — Str. 15: § 7 Serbowstwo. — Str. 16: § 8 Maćerna ryč. — Str. 21: § 9 Kotra hospoza je butru činić **znankala?** — Str. 24: § 10 Pruski kral a kralowna staj rusowskeho khězora wopytałej. § 11 prócu přidwojić (die mühe verdoppeln). — Str. 26: § 12 Kaž so to samo pokaže (wie sich das von selbst versteht). § 13 Ryč je swjatnica kóždeho luda, kotruž wón přez wšitko wysoko dżerži. — Str. 29: § 14 Do dokonjanosće přinć (zur perfection kommen, zur thatsache werden). — Str. 31: § 15 Do lófta kyrnyé (in die luft sprengen, mit pulver). § 16 Brón přestrěć (die waffen strecken). — Str. 32: § 17 Wot kóždeho tolerja winójtosće (von jedem thaler werth). — Str. 34: § 18 Wulkosc teho wjeršneho knjeza (t. j. Boha wjeršneho). § 19 Wobdžiwać (bewundern). — Str. 41: § 20 Słowa znošować (lesen). — Str. 42: § 21 Wšitcy zrosćeni (erwachsenen) a starši. § 22 . . . , runje kaž někotry Němc tež to hļupe zdaće ma, zo je francowzska ryč wažniší (přir. 25) dyžli němska, dokelž su jemu tež tamnu luboznišu hać tu we jeho młodosci činili. § 23 Njech so naša młodzina serbski pisać wući. — Str. 43: § 24 Njewutwarjeny rozom (ungebildeter verstand). § 25 Najlóžší pomoc (přir. § 22). — Str. 46: § 26 wutrobuzařjaty (herzerschütternd). — Str. 50: § 27 Sprócnosć (thätigkeit, eifer): sprócniwosć. § 28 Ja sym we tym měću (Eis, zustand, stand, lage: přir. § 52 & 54). — Str. 51 § 29 Założeř (verleger). — Str. 52: § 30 Swjate příslušnosća. § 31 Wone su ta zernička we woku Božim. — Str. 53: § 32 Wobrady (güter, segnungen) tych njebjes. § 33 'Na žadyn bok z wjetšej luboséu (unpartheisch)'. — Str. 54: § 34 Na swoje błuzny (wunden) wumrjeć (přir. § 99). § 35 Kupcařske město (handelsstadt: přir. § 48). — Str. 62: § 36 Brónjow-wotpočink (waffenruhe). § 37 Rozsudzaca (entscheidend) bitwa. § 38 Srědk předrěć (das centrum durchbrechen). — Str. 68: § 39 Přidlejić (verlängern). — Str. 71: § 40 'Přiwołanje (proklamation)'. — Str. 74: § 41 Dalestajenie

(fortsetzung). — Str. 76: § 42 Wjedraštom abo wětrakorjeň (wetterbaum, windwurzel). — Str. 83: § 43 Wětražoldź (wind-eichel). § 44 Ta wupara (dunst), kiž ze zemje stupa. § 45 Hwězdy tupje (matt) swěća. — Str. 84: § 46 Dwór wokoło slónca. Pódlaslónca. Pódlaměsacy. — Str. 86: § 47 Hranita mila (quadratmeile). — Str. 93: § 48 Wikařske město (handelsstadt: přir. § 35).

1810. Str. 3: § 49 Njepřeměrny (unermesslich). — Str. 4: § 50 Wutrobitosé (muth) a khroblosé. § 51 Wobhrozyć (bedrohen). — Str. 6: § 52 Čwilace měće (qualvoller zustand: přir. § 28 & 54). — Str. 17: § 53 Dzesatk (das zehntel). — Str. 21: § 54 Tele měća tych wěcow (diese zustände der dinge: přir. § 28 & 52). — Str. 34: § 55 To ma jim być (das haben sie zu verantworten). — Str. 36: § 56 Hosćinam a wjeselam přibydleć (beiwohnen). § 57 Časnicy (zeitungen). § 58 Nowe powjesća. — Str. 37: § 59 Britannijskich skludžić (bezwingen: přir. § 82). — Str. 38: § 60 Zhromadny (allgemein) měr. § 61 Wot měra so zaryčuje (man fängt an zu sprechen). — Str. 42: § 62 Ta wokólnosć (umfang) našeho pisma (přir. § 73). § 63 Stuženy być (gedemüthigt werden: přir. § 66). — Str. 45: § 64 Do cyłego świata hić chcyć (in die weite welt gehen wollen). — Str. 46: § 65 Wušiknosć a njestrachosć (unerschrockenheit). § 66 Rebellow sylne stužie (přir. § 63). — Str. 47: § 67 Skoro z wěstoscí so pokazuje (es ist fast mit gewissheit zu ersehen). § 68 To k tym ryčam skladnosć dawa, zo budže tež wot měra wučinjane (verhandelt). § 69. Žadanja a nadžije po měrje . . . žanu čežu nimaja. — Str. 49: § 70 Do nocy zynka swětlosć dnja. — Str. 52: § 71 Wšitko je z prostym (stark) požadanjom napjelnjene. — Str. 53: § 72 Swojich krajow zrubjeny (beraubt). — Str. 54: § 73 Wón kupu Malta Britanniskim wotbi, . . . kiž ma něhdže 10 mil we wokólnosci (přir. § 62). — Str. 55: § 74 Mjenje abo bôle potrjechić (mehr oder weniger betreffen). — Str. 58: § 75 So wotdalić (sich entfernen). § 76 Wójnu zahorić (krieg entzünden). — Str. 59: § 77 Britanniscy zmysleny (englisch gesinnt), . . . na francowzski bok złożeny (geneigt). — Str. 65: § 78 Škropjace (ächzend) žałosćenje ludow woněmi wot piwčenja

(das girren) lubosć. — Str. 66: § 79 Změrnosć (friedlicher Zustand). § 80 wokoło mrowić (umherwimmeln?). § 81 Wot natury sprosēny kraj (Šwedžinska). — Str. 67: § 82 To cyłe skludźeć (das ganze zwingen, beherrschen: přir. § 59). — Str. 69: § 83 Woknowe zapowjesnenje (fenstervorhang). — Str. 73: § 84 Nětčišosć (gegenwart), . zańdženosć. § 85 Turkojo, ēi zakorjenjeni (eingefleischt) njepřečeljo wšeje mudrosćiwosće (bildung). — Str. 74: § 86 'Znjesliwość (toleranz). § 87 Wottyknjeny kónc teho zatymstaća (das Ziel des strebens). § 88 Zamožistwo (einfluss). — Str. 75: § 89 Cyłu Europu přez ryte hrjebje (kanäle) do přewjazanja (verbindung) stajié. § 90 Předawanje (handelsverkehr). — Str. 91: § 87 Zbožobny być (glücklich sein). § 92 To raz na raz padaše (das ging schlag auf schlag). — Str. 86: § 93 Zapopadnjena škrička (der entzündete funke). — Str. 87: § 94 Do hiéa přinjesc (in gang bringen). § 95 Na Serbow lubosć (so) spušćajo. — Str. 88: § 96 Příkladk (beilage). — Str. 90: § 97 Mjahkosć (weichheit).

1811. Str. 11: § 98 So z wojecicu sčahnyć (sich zurück ziehen). — Str. 13: § 99 Bluznu za někoho popadnyć (die Wunde für jemand auffangen: přir. § 34). — Str. 66: § 100 Njeporadk (missgeburt). — Str. 67: § 101 Jeho žona jemu ze žiwenjom woteńdže (wumrje). — Str. 74: § 102 Nócna swětlina (nordlicht). — Str. 75: § 103 Hwězdyhladarjo (sterngucker, hwězdarjo). — Str. 84: § 104 Wot někoho swjatonk brać (abschied nehmen).

1812. Str. 3: § 105 Zerjawe ranje. § 106 Skonjany džeń. — Str. 5: § 107 wšitko ma spočatk, srědk, kónc. § 108 Stój (halt!). Str. 6: § 109 'Swobodny (frej)'. — § 112 Mjena měsacow: Januarius, wulki róžk; februarius, mały róžk; měrc, nalětny měsac; haperleja, jutrowny měsac; meja, róžowy měsac; junius, smażny, 'też janowski' měsac; julius, synowy měsac; augustus, žnjeński měsac; september, michałski, 'też nazymni' měsac; oktober, winowy měsac; november, měrcinski měsac; december, hodowny měsac.

Z l ě t a 1772.

Podał *Pful.*

Z mōcneho předowanja ‘Palaty šćepowc’, kotrež bu při wotprawjenju jeneho woheńzałożowarja 3. haperleje 1772 wot Njeswačiskeho fararja Jurija Möhnja před zhromadženym ludom dźerżane, dowolam sebi sc̄ehowace sady tudy wuzběhnyć, kiž bychu na teho přečela našeho naroda dopomniłe, kotryž je před sto lětami žnjowe džakne předowanje ‘Tón modlitwy do stójny Bóh’ wudał, a kotryž je tež ‘Serbskeje ryče zamōzenje a khwalbu we ryćeřskim khěrlušu’ (w hexametrach) spěwał.

Str. 6 so čita: ‘Tón nětko spaleny bě . . . wot starších, kiž so wot wšitkých swojich susodow dobreje khwalby zwjeselic maju. Dosé bě wón we swojich dźěčacych lětach k šuli, wérnej bohabojosci a wšej křescijanskej zdebnosći dźeržany. Runje jako dobry šćěpk do plódneje zahrody płodženy wjesele rosće, tak rosćeše tu to njewinojte hólčo. Ale kajke zrudne přeměnjenje! Kaž černjowy korjeń swoje kochowcy nahle pušća, swoju zlu młodžinu do škódneho černjowca spěšnje šeri a wšuhdžom wokoło so drapa; abo kaž čista pšeńca do snjeća njezbožownje přerosće: tak přeměni so tu to zhubjene dźěco do sampašneho młodžeńca połneho złosców; tak zo wón wšitkim swojim susodam přez měru jara trašny bě. To prěnje mutne žórło, z kotrehož so wšitke jeho njekhmanosće, jako rozháčeny swjerďacy jězor, z połnymi rěkami jow lijachu, bě (kedžbj, o młodosć!) jena njepoccíwa zakazana lubosé k tej žónskej šlachće, we kotrejž wón po cyłych nocach wokoło běhaše. Wón wuzwoli sebi jenu njemjenowanu Delilu. Hdyž pak jene šibałe zboże jemu wšuhdžom hołdować nochcyše, a snadź jedyn druhi k mandželskemu slubej bližši, dyžli wón, bě: wuzwoli wón wšelake zasakłe puće, wšitkich druhich wotcišćeć a so sam teje žeńtwy wěsciši scinić. We tajkim wotpohladanju zapali wón tón 2. septembra 1770 tu korčmu tudy we Łahowje. Nětko bě wón hužom wšitke swjećene zwjazki teje bohabojosće rozwjazał, roztorhał, wotmjetał. Wón přibivaše wjele palnych listow a hrožeše nic jeno lutke domy,

ale tež cyłe wsy do procha a mocha wotpalić. . . Cyła wo-kólnosć ržeše tehdom před wóhnjowym strachom.

Str. 8 rěka: Tón krajpaleř nochcyše jeno někotre domy, ale tež cyłe wsy, a we nich tež wěste paršony spalene měć; a štož to najhórše je, bě to: Jako tón wsypaleř tón prěni woheń jenu sobotu nocy założił bě, džěše wón zmolom njedžulu rano k temu swjatemu wotkazanju Jezom Khrysta. Woprawdze, we tajkej zasakłosći tón swjaty sakrament žadać, rěka jón z nohami teptać a Jezusa na Božej prawicy bjezwoči hanie! Ja njespomnju druhich štukow. Ryč so mi haći, krej so staja, stawy prostnu! Sama ta hela njemohla ze swojich najhlubších kótłow hrozníše brudy z polnymi kyrkami krakać!

Str. 11: Dawno bě ta hela radu składowała, kak móhla wona młodym ludžom, kiž wot fromnych starých narodženi su, hać najskerje jenu skażeřsku plistu zastajíć. Naposledku stany Asmodi, jedyn nješwarny . duch; štyri króć džěše won, so we tym helskim kužowje kumpać, z kotrehož ta hela ludžom . . kurwański jěd pię dawa. Wšuhdžom sapaše z njego nječisty woheń, a wón započa tak ryčeć: Wy wěsće, wy móčni knjezojo našich dalokich helskich krajow, zo ja wam hužo někotre . smerdžace rubjeństwo do našich čmowych zaklatych krajow přinjesť sym. Ja chcu jo na so wzać, serbsku młodosé skazyć. Při wšitkých wječernych piwach a rejach chcu ja serbske nōcne brehety z našej helskej lesnosću nutř wjesć; při tych chcu ja zły woheń we tej njewinójtej krwi rozžehlić, wjele njezboža rozsyć a našej heli wjele rubjenstwa přinjesć. K temu zwoli tón satan na swojim čmowym trónje: a spěšnišo dyžli rapak lečeše tón nječisty čert z tych žehliwych wrotow teje hele, swój skutk na zemi wuwjesć.

Str. 14 séć.: Nawukče při tu tym sapatym wóhnju, zo dyrbi kóžda njeprawdosć swoju zasłużenu 'zdu dostać. . . Skerje budže čečeranc na wysokim połodnju skhadźeć; skerjo budže hordy Lubin^{*)}) čornemu Žmórczej wutrobu košíć: skerje hać dyrbjałe złoscē wot Boha njekhostane wostać.

*) Lubin a Žmórc staj wobaj ēi najwyši horje, kiž k Budyšinej dele hladataj.

K njezachodnemu wopomnjenju, zo my jow džensa jene trašne wuwjedženje dokonjeli smy, dyrbi tak derje tu ta hórká, jako tež tón smudženy šćokow a tón žehliwy popjoł k wěčnemu wopokazanju wostać. Tu budže tón cuzy wandrař wuknyć, zo kóžda złoscé jónu k swojej štrafje dóndže: a pónja serbska potomnosć budže měc (změje) tudy wěčneho swědka, zo my džensa na tu tym palenym kopje při wóhnju a wšem njezbožu napominali smy, kak so serbska młodosć wot wšeje njepocíwosće a nječistosće, kotruž tón helski Asmodi won syje, zdalować a we swjatej pocíwosći khodžić dyrbi: jeli zo tež k runemu njezbožu doběžeć nochce. Ludžinjepřečelne ptaki budža so tu wěčne zhromadžować. A hdyž budže rapak swoje krap, krap, krap! po wšech serbskich mjezach won wołać, a hdyž budža nócne wiwki nócných towaršow nadeńć, budža wonie jim wot tu teho popjoła ryčeć.

[Připis. Na jenej Łahowskich hórkow, kotruž starší ludžo hišće pokazać wjedža, je hač do našeho časa palny koł (brandpfahl) stał, kotryž bu wokoło lěta 1850 wot tehdyšeho wobsedžerja ležomnosće na druhim městnje do zemje zahrjebaný.]

N j e w j e s t y.

Wěnašk basni.

Přečelej *Bohuwérej Pfulej* poswjećit *Jan Wehla*.

1. Khuda njewjestá.

Je namaj dawno doňho trať
tón nawožeński čas —
nět lubom' nan je khěžku dał,
a swjatki budže kwas.

Ja wóz połnički poslešćow
a křinjow njezměju,
a štož mam domskich wuhotkow,
to znošu pod pažu.

Mam lenu cylu khopieu
a platu běleho,
to košlow namaj našiju
a rubčkow na blido.

So nimo khěžki puzoli
tam rěčka slěborna —
b'du šaty běle plokači
a plawić wjesela.

Smjeré-rady, holey z nuknicy,
wam kubla popřeju —
daj Bóh tež wam, zo měle hdy
tak dušu radoznu.

Cheu z lubym džělač na přemo
a zlutna hospozyé,
a skhmuri wóčko hdy jom' so,
dha cheu jom' slónčko byé.

Cheu naju nanka lubeho
rad-lubje posluchač,
a zestari wón slabší so,
kaž džěco pěstowač.

Na wječorki so wjeselu,
hdyž měsačk zaswěči,
a luby mój po swyatoku
so ke mni přituli.

Sym z božoh' słowa nawukla,
zo pěknym k zbožu dže;
přec pěkna z lubym budu ja,
tak zbožę narosće.

A zdžerži Bóh naj strowejū,
dha smój tež bohatej,
a džemoj ruku za ruku
we myslí ujebjeskej.

2. Wysoka njewjesta.

Haj na wěži tam horjeka
mi bydli lubka najrjeňša,
to zwonikowe dżowčatko
je so mi swěru slubiło.

A hdyž ta milka zazwoni,
jej zwona zynk mje postrowi —
a wječor hwěžki wysoke
ji hronja moje lubosće.

Haj narod wysoki maš ty,
haj wyše złotej kralicy,
a tola dele do nizka
sy wutrobu mi skićiła.

Ty kralowej sy porunjo, —
twój trón či steji wysoko —
ty widziš kraley do hrodu —
pas wóčko sej a wutrobu!

3. Njewjesta, černjowa róža.

(Hoúťwański spěw.)

Bě hajnik młody nadobny —
tara! — tari tari tara!
so znošowaše wjesely —
tara! — tari tari tara!

Wón rjanu róžu haješe —
tara! — tari tari tara!
ta jemu w duši hraješe —
tara! — tari tari tara!

A příadže knjezyk židzany,
rad rjanu róžu storhnył by.

Ju khroble wostaj, knjezyko,
tón hajnik třelby přima so!

Ta róža wjele znejindrjena
huj skała, zdrapa knjezyka.

So njekrěń hajnko pachole,
ja kćěju jeno za tebje!

4. Njewjesta zdrjena.

Hlaj Milic Hilža kćěješe,
bě młodym, starym wjesele.

A k rjanom' lubom' zhладała
bě sebi knježoh' hatnika.

Ju mać ta khuda wudowa
bě přistajiła do hroda.

Te knježe jstwicy złoçane
su holčam pasle jědojte.

Su pili, hrali zemjenjo,
je přinošało holičo.

Do winka sypli šcěpjø złe:
„Sej připij, swječo róžowe!“

Je wobjala ju womora,
hač do ranja ju džeržala.

Poł lětka je so minyło
a rjanuško je hinyło.

Je Hilžka płać domoj šla,
před ludžimi so tajila.

Su ze zabrodki hólcę ji
tu čestnu rutu storhali —

Su nabrojili pazdžerjow
před woknješko a do durčkow.

Kak dale bylo — njespěwam;
We hlosu želne zuki mam.

5. Kupna njewjestata.

Hlaj zady Kukec na pjecy
bě wuhlef stary smolany,
pak jeho rychla džowčička
bě rjana běla čerwjena.

Ji džiwniej woči wohniwej
do dušow hólcam sapaštej;
hdžež příndže hdy na kermušu,
so bratřo wo nju bijachu.

Šće młodžo hižo hajniku
by rjanolenka z njewjestu;
wón pyšne kupi stupnje ji
a pozloćane rječazki.

A příndže kubleř z Libanja,
ji skicí rjenišob čapora.
„Toh' hajnika ach najebać,
na kuble móžeš knjenjować!“

Bě z druha lědy po slabje,
so z měšcan-knjezom wodžeše.
„Ja wudebju če pyšnišu,
džeh wote dnje maš njedželu!“

Tón stary nan ze zrudobu
šće wěšeše ji před smjerću:
„Po tajkich činkach změješ ty
traž kónc na smjećach smjerdžacy!“

A khowany bě lědy nan,
so wona zwjeze do Draždžan.
„Mi cyganka je wěščila,
tu khodzić budu židžana!“

A Draždžan knježa lubkarjo
z njej hitarachu wokoło,
a poby wšelkim za lubku,
přec bohatšom' bě na žeňtwu.

Z njej pólski šlachćic wotjědže —
z nim jěchaše po Waršawje,
za złotki bě mu kochanka
wša židžana a slěborna.

A čéški hrabja bohatši
ju zwabi sobu do Prahi,
z Pariza pychi kralowske
na rjanu beju pojšeše.

Jom' wotwjedže ju ruski kniaz,
tom' zločišem' by lubka zas;
po Moskwje w blyšen cariskim
so wupjeraše jězdžo z nim.

Tak z njewjestu bě kóždemu,
hdžež slapnu móšen polnišu. —
Su přišle poslez powjesée,
zo učhdže w hródži zderla je.

6. Njewjesta dōwěrna.

Bě swětla róza purpurska
mjez blědy-kwětkami —
to bě ta knježa pěstoňča
tam horka na hrodži.

K tym knježim knježa jězdžachu
na reje, hościny,
a běchu za tej tujawku
kaž tórne sokoly.

So wona spjeršna, splóšila
pak z wětra nošeše,
so zběhawši přez kosydra
a syče wšelake

Mjez swěcatymi knježkami
bě wojeński tež wyšk,
tón rjany młodžik jeleński,
ni hordačk ani pyšk.

Z njej pod lipu so wuhladhu,
by jimaj horeyšno,
a dušinka za dušinku
hnyd zahorištaj so.

„Sym najšoł, náno, soninu,
mi z njebja swječatko,
sej zbóžnaj dušu na dušu
smój zaroćiloj so.“

„ „Mój synko, hlojčka kuntkojta
je so či zdymila —
to byla šwarna ženitwa:
tu kral, tu prošeřka!“ “

„Hdžež khodža panje kralowske,
sej pytaj njewjestu —
a hišće přjedy, pachole,
so pasaj na wojnu!“ — —

Jun' pobystaj šée hromadže.
„Budź luba božemje!
A swojej b'dżemoj tola šée,
hejz' boža wola je!“

Wón jasny pjerscén wuéahnu,
na porscik tyknu ji.
„Hač po tebje sej přijědu,
ty swérna wostań mi!“

Ju z hroda njemdri wuhnachu.
„Dži wojeřčica ty,
sy khmana haj na pastyrňu
a nic za knježe jstwy!“ —

We wětrach róza třasena
do woči zbleduje —
ta přesčehana čerwjenka
mě lička na-bělke.

A wona we wsy služeše
za male pjenjezy —
hdyž běchu holey na reje,
dha bě při mačeřcy.

Bě džělačeřka wustojna,
kaž pčołka prócojta,
a bohumila kemšefka,
kaž hwěžki pocciva.

Ji k lětu žida pósłachu:
„Tón paník morwy spi;
su bili bitwu surowu,
ho na smjerć ranili!“ —

— „Štož cuzy pósle powjedaš,
mi njeje na wěru —
cheu horco spěwač wótčenaš,
so Bohu poruču!“

K njej často braškow sčelechu
haj młodži kublerjo,
a wobstajachu mačeřku,
a poskićachu šo.

So wona kóždom' zapojdži,
tón pjerščen košeše.
„B'du samolenka wostaći,
hejz' wón mi njepříndzel!“

A towarški a čety wšě
ji hněwne brožachu:
„So wudaj abo příudže zlě,
haj směch b'dže z hanibu!“

„Snadź dyrbi kral či swinje pasć,
ty skiba njemudra?
Šće budžeš w kuće hłodna přasć,
na stare prošeřka!“

Što by tón pjerščen kuzlawy
či z porstom wotrubnył,
tón zaboił či mozhy by
a wumóžef či był!“

„Tak njerudźce mje, njetyšće;
ja binak njemóžu —
hač běla smjerć mje njewozmje,
jom' swérna wostanu!“

Ju domoj skaza mačeřka:
„Sej předž a hladaj mje;
sym najdléje so mučila,
mi k rowu blizko je!“

Jun' mačeřka bě zdrémuya
a koło woněmi,
či rucy zloži přadliča
do klina styknuši.

Ji swětla sylza zeskhadža,
na pjerščeń wotkapnu,
a džechu tajne smychančka
po čichim bydlenčku.

Ha slyš! — Trari, trari, trara!
so na róžk zapiska —
wóz kryty do wsy přihanja.
„Hdže sy mi, njewjestu?“

„Mi njeboh nan je wotkazał
wše kubla, pjenjezy,
je kral mi z wójny domoj dał,
a měr je scinjeny!“

Do woza ju z tej maćeřku
wón sadži spěchujo,
a wotjē z nimaj do hrodu,
do hrodu rjaneho.

A čichi kwas bě nazajtra
we jstwicy swjatočnej,
a k njebju ert a zernička
so džaknej zběhaſtej.

„Nět knježom dušna pokazuj,
kak sy přez zemjanki,
a raj mi zbózny wuhotuj,
raj njebjia na zemi!“

Nejménšy słowjanski narod.*)

Přirownosć spisał: *M. Kosik* w Werbnje.

We swojej wjažy pólno pyšnosći
Raz jaden nan te swoje zezwołašo,
Wón glědnou dļukko we wšej starosći
Do swojich lubych woka, kenž se zlašo,
Wón potom swoju ruku zlagnušo
Na kuždeg' głowu a tak gronjašo:

*) Za hornolužiskich čitarjow přistajam: M. Kosik ma tudy za předmjet delnołužiski narod a přewodža jón wot něhduje kolebki Slowjanstwa mjez aziskimi horami hač do jeho nětčíšeho statoka, a kak je so něhdy ze swojimi bratrami,

„Ga žišo wot tych pólów domaených;
 Tež druga zemja struski, płody dawa,
 Ga hujžco wot tych rukow wóšcojskich,
 We kuždom samem jo ta moc, ta přawa.
 Tych wóscow bogi kšeli wšyknych wjasć,
 A w zwéstku stawnej' zjadnosći was pasć.

Ta pôlojca tog' swěta waša jo,
 A su-li třachoty wam napřešiwo,
 Přez wójowanje jan' se doprjedk žo.
 A jo-li bluženje was hoblapilo,
 Až tež dwa bratřa sebje cuzej stej,
 Ga wězco wše, až wy sčo jadna křej.“

—
 Ga trošnje nět te bratři šégnuchu
 We jadnej mysli tam, žež slyňco stupa,

slowjanskimi narodami, rozžohnował a dželil. — Naše začuće wosebje wubudžuje, hdyž M. Kosik wo dónitu delnolužiskeho Serbowstwa piše, a tola tež tu nadžiju wupraja, zo zbožowniši bratr k poldnu, Hornolužičan, swojeho bližšeho bratra, Delnolužičana, zapréwać a zabywać njebudže. Wěsće so tajka nadžija tež dopjelni, přetož je-li je něhdže pomoc nuzna, dha tudy. Na příklad spomnju, zo je so w poslenich lětach cyla ličba serbskich wosadow zdžela přeněmčila, do kelž serbskeho fararja njedostachu, jako Skjarbosć, Lutol, Módlej, Wulka Bukojna, Hródk atd. Často so praji, zo tajka wosada, kiž ma raz němskeho předarja, dale za serbskim nježada; zo pak to wěrno njeje, smy loni widželi. Z Wulkeje Bukojny bče so dotalny němski duchowny do Němcow přesydlil, a — wosada wolaše za serbskim předarjom, we wšeh nowinach so wozjewješe, ale žadyn njepřiúdze, nětko maju tam zaso Němcia. Skjarbosčanski je, jako tam před nimale džesač lětami zastupi, slubil, zo chee tak wjele serbski nauknuć, zo móže kóžde lěto pjeć króje serbsku spowjedź džeržeč: slubil je, ale — — —. Tež Werbjanska wosada dyrbješe loni němskeho předarja dostać, runjež běchu tu serbscy kandidatojo. Tola ta wobroči so na wyšsu cyrkwińsku radu w Berlinje a pisaše mjez druhim tak: „Missionarojo připowjedaju hakle potom pohanam Bože słowo, hdyž su jich ryč nauknuли, a wysoka cyrkwina wyšność wěsće njepřiwdia, zo z nami w křesćijanskim kraju hubjeňšo wobkhadžea, hač z wobhimi pohanami atd. atd.“ Tajke pismo je pomhalo, a by tež w druhich wosadach pomhalo, jelizo bychu mudrych a węcy wustojnych přečelow měli a — dosé serbskich předarjow a kandidatow. — Tež delnoserbske ludowe šule, pismowstwo atd. jara wjele pomocy potriebuju, jeli dyrbí duchowne žiwjenje mjez Serbami wostać.

Bóh daj, zo by tón čas hišće w šerym zdalenym přichodžé byl, hdžež dyrbí po M. Kosikowym hrónčku hornolužiski bratr delnolužiskemu pomnik na row stajić!

H. Jórdan.

Pod wjacor se na drogu zwignuchu,
 Žož dosega ta sama zemja luba,
 Žož płodow rědnosć se tež smějkoco,
 Žož chłodnjejo tež wětřik zmawujo.

Před wšyknym třachom wonie hujzechu,
 Nic góry su jim drogi zatwarili,
 Přez šamne góle wonie slězechu,
 Nic carne wódy su jich wottrašyli.
 Tak se juž k drugem' raju zlagnuchu
 Te bratři, a na zemju glēdnuchu.

„O lube bratři, my smy mucne nět“,
 Te starše z jadnym słowom huwołaju,
 „Tam dale teke hyšće žo ten swět,
 My starše kcomy wostaš how we raju.
 Ga žišo dalej, młodše! to pak dej
 Was pomarkowaš, až smy jadna křej.“

Nět zasej deja se te druge zgnuš,
 A dalej wonie z procu drogowachu,
 A wěcej mucnosći se chapja cuš,
 Až skóro wšykne ducy zawostachu.
 Tak ga se how nět wotpocywašo,
 A tam se hyšći dalej drogujo.

A žož te bratři jano hustachu,
 Tam dašo tek ta zemja swoje płody.
 Wše ruki, te se pilnje gibachu,
 A wono zrosčešo ten kórjeń młody.
 A wjasele, to wšuži zaznješo,
 Ak' płod zas słodke płody dawašo.

Wše setwy su se jěsno zbužili,
 Te kwětki wónjece se wšuži směju,
 To póló tež se krasnje zeleni,
 A dlujke žyta tam se chłodnje chweju,
 A how a tam ze zwignu bydlenja,
 Tak nažeja se wšuži namaka. —

A glej, we dalšej stronje — chto to jo,
 Kenž tam pod wjacor zamyslony glěda?
 A wětř jom' šyre włosy zmawujo,
 Jog' brune hoblico nam zapowjeda,
 Až přejšel jo tak mlogi šéžki cas,
 Kenž znamje zawostaji kuždy raz.

„Ně, dalej njok, a dalej njam'gu hyš“,
 Ten stary wandrař něto huwołašo,
 „Ja kcu how zawostaš a how kcu byg“.
 Wón pak te płodne doły huchwalašo,
 A nět ze łdzami naslědk poglědnujo
 A z krūtym głosom take gronjašo:

„Tam, zož se njebjo pyšne rožowi,
 Žož mje to slyńco młode postrowijo.
 Žož třaňje se to mórjo zašumi,
 Gaž do brjoga a kamjenišćow bijo,
 Žož se te góry k njebjam zwigaju
 A zwjaselachu moju hutřobu;

Tam jo mój dom, ten luby wóšcojski,
 Tam moje kólebki se cympotachu,
 Tam som ak' góle grał ze bratrami,
 Mje młodego tam lube hupoškachu.
 Wot tam že ja ak' młoženc hujšel som,
 A stary stoj'm nět how, zož jo mój dom!

Te tympališća su nět hudute,
 Kenž wšaki žiwy gad raz hobydlašo.
 To bomišćo je hukórjenjone,
 Kenž howak chłodk tej płodnej zemi dašo.
 Nět slyńco se z tej zemju zwěžo zas,
 A wóna płody dawa kuždy cas.

A blízko how ta rěka žwałkoco,
 Kenž lasna přez ten doł se dalej wijo,
 Kenž łacnym pólam piše podajo,
 A hokolo wše łuki hochłożijo,
 A z brjoga se nam kwětki chylaju,
 Kenž wot žwałkow seb' wzeju carobu.

How ja se rad we chłodku kólebju,
 A gaž we cystem dnje se huglěduju,
 A wěm, kak rybki luštnje grajkocu,
 Ga młodý ja a krušejšy se cuju.
 Jo, gaž ta žwałka mimo gluskoco,
 Ga to wšak žiwno we mujo zaznějo.

Glich jadnu ból mam přeto w hutřobje,
 Až cuznik som we swojom raju.
 Za žiw mě żarže hokolne,
 Až ja we wěrnosti ku kóácu traju,

**Až wósebna jo moja wenkownosć
A mojo cynjenje jím njerownosć.**

Tak njaminam k czemu ja dowéry,
A to mě wécej, lěpjej zabólijo,
Až som ja južo slabý, hobstary,
A kuždej mócy člonk se wotchylijo.
Wot daloka juž wižim row,
Žož czuñik změjo měrny schow.

Jo, gab' se z wami mogal zwězaš ja,
A gab' waš trošt a wašu pomoc dostał,
Wy, moje lube bratři, pod žajtřa,
By ja tež mócný, by tež kṛuty wostał;
Glich som přez dlujki cas, přez daloknosć
Wam wšyknym ujezny a czuñik dosé.

Ja du, žoš wy k pólnoocy zešli seo,
Kenž tam při mórju seo se husednuli.
Row zajženosći, ten was požrješo,
Wšo spomnjenje su eazy hutergnuli.
Tak tež ku kóncu b'du se přibližaš,
A mě to zabyše b'zo pokrywaš. —

Co gronim, co keu dlujko žałosćiš?
Mój bližšy bratř se k połdnju husednušo,
Ja keu tu ruku jomu podariš,
Wón b'zo mě powitaš a poznaš južo;
Wón mějašo tu lěpšu hutřobu,
A ma ju hišće nět tu bratřosku.

O luby bratř, kenž twarzej stoj'š ak ja,
Gaž mě raz smjerš b'zo ze swěta how kiwaš,
Daš taki pomnik ted' mje pokrywa,
Na kótrymž zjawnje dej to pismo stojaš:
Wot dalšej křwě how wotpoocywa nět,
Naš bratř ten wěrny až do starých lět.

Wućahi z protokollow M. S.

1) Hłowna zhromadźizna, 24. hapryla 1878 popołdnju na połtroc̄h wot předsydy k. Smolerja wotewrjena, w přitomnosći 57 sobustawow a hosći. Přede wšem wuprosy sebi k. farař Bergan z Wulkich Zdżar słowo a džakowaše so Macicy Serbskej, zo je jeho přez swoje předsydstwo a swój wubjerk na 14. novembra 1877 jako 25-lětnym zastojnskim jubileju z čiščanym zbožepřejacym spěwom zwjeseliła. Nětko čitaše pismawjedźeř k. kapłan Róla lětnu rozprawu wo posedženach a skutkowanju předsydstwa a wubjerka, kaž tež wo wudatym Časopisu a wo protycy, kotraž je so zasy w 5000 exemplarach rozpředała. Wot časa poslednjeje hłowneje zhromadźizny hač do džensnišeje běchu někotři jako nowe sobustawy přistupili; wjacori su w čiščanych protokollach hižo mjenowani a další přistupowacy su: k. kantor Liška w Hodžiju; k. kand. theol. Mättig w Budyšinje; k. professor Alexander Petrów w Krasnoufimsku; k. Hippolyt Grodziecki we Lwowje; k. Hilarij Treter w Laszkach Królewskich w Halięu; k. Mječisław Łopatecki, akademik we Freibergu; k. Modest Maryański w Barlinje; k. farař Marćin Renč w Klětnom; knježna Alexandra Bochdan ze Zadworza pola Lwowa; k. farař Bohuwěr Handrik w Małeſecach; k. stud. theol. H. Měto z Wysokeje; k. kand. theol. K. H. Nowak z Rakęc; k. wučeř Bórš w Koblicach; k. wučeř Jan Šołta w Kanecach; k. wučeř Pětr Šołta w Radworju; k. kubleř Karl Wanak w Khelnje. Zemrjełoſtaj: k. assessor Wjela a k. Förster z Budyšina. Po wozjewjenju a resp. přiwzaću nowych sobustawow zhonichmy wot k. pokladnika Mjerwy, zo bě w minjenym lěće 1925 hr. 87 p. dokhodow a 1903 hr. 98 p. wudawkow; duž je z tutym zbytkom jenož 607 hr. 89 p. zamoženja na wudawanje knihow. Wo knihowni rozpraji k. Fiedleř, zo je so wo 113 čisłow přisporiła, darjenych wot sobustawow a wot wšelakich towarzstw, kaž tež kupjenych za 84 hriwnow, kotrež běchu wšelacy dobrocerjo wosebje za kupjenje někotrych starších serbskich knihow a rukopisow nawdali. Škoda, zo naše pjenježne srědki za čiščenje kataloga darjenych a kupjenych knihow hišće njedosahaja! Mjez tym

bu wšem dawaćerjam na tutej zhromadžizne džakowna sława wuprajena. Wo knihiskładze M. S. ryčeše k. Kapleń, kotryž swěru zapisuje, štož so ze skladu wudawa a předawa. Nětko slěduje rozprawa k. fararja Jenča wo maćičnej ležownosći a domje w mjenje wubjerka; dań a dawki so porjadnje płaća, ale twarjenje dyrbi so na lěpši přichod wotstorkować. Po džeńskim porjedže přistupuje so k namjetam a interpellacijam. W loni přiwzaty namjet wo wudaću małego katechisma z hrónčkami (špruchami) w nowym prawopisu je nětko wuskutkowany po trochu přeměnjenym wašnju z wudaćom „Wuknjenjow“; tola njeje hišće wuwjedżene wudaće bibliskich stawiznow wot k. Bartka za štyri prěnje šulske lěta. Wo tym so wjele ryći, hač so za prawdu a prawidło při wudawanju na božnych šulskej knihow postaja: Křesćanska wučba njesmě so ponizić na srđk za wučenje němskeje ryče (za kotrež wšak je hižo tak starane na škodu realneho wědženja abo pomjatkowanja wuknjeneho), ale dyrbi so po woli zakonja a evangelskeje krajneje synody z pomocu maćefskeje ryče, potajkim dha za serbske džěci serbscy, nic němscy wučić; štož wězo wučenje serbskeho čitanja za serbske džěci w šulach eo ipso poruča, nic jeno dowoluje. Cyła wěc so pak dalšemu wurdženju předsydstwa M. S. z k. Bartkom a ze serbskej duchownskiej konferencu a eventualnje z ministerstwom abo ze šulskej inspektorami přewostaji. Dawno žadany „spěwnik“ wot k. Fiedlerja w swojich prěnich listnach so přitomnym pokazuje a dostawa powšitkownu khwalbu. Dale ryći so wo wudaću Seilerjowych pěsni a naskładuje so k temu kóncej 40 hr. 30 p. Lěkař Dr. Dućman pokazuje někotre swoje mikroskopiske fotografije a je zwolniwy, jenu abo druhu za Časopis w swětločištu wozjewić; přitomni wo to proša a přizwoleja k temu trěbny pjenježny wudawk. K. farań Wjelan wozjewi, zo wón po swojej smjerci knihowni M. S. wšitke přihódne knihi wotkazuje a temu, kiž by je potom w jeho knihowni wuběrał, honorar 30 hriwnow wustaja. Za tajke slubjenje, kotrež je wón hižo w testamenće na sudnistwje w Mužakowje deponirował, so k. fararjej přislušny džak praji. K. wyšsi wučeř Fiedler žada, zo bychu so kompozicije k. kantora Kocora hromadžiłe

a w knihowni M. S. khowałe. Dokelž k. komponist swoje rukopisne originalne partitury Maćicy daruje, ma so jenož jich wotpisk zaplaćić a naděńdu so na zaplaćenje tajkeho wudawku wěsće někotři dobročerjo. Přitomni jara wobżarowachu, zo přečel našeho serbskeho luda a sobustaw našeho towařstwa, k. Dr. Sauerwein z Bantelna w Hannoverskej swój slabjeny přednošk wo dialektologiji a jeje ważnosći džeržec njemóžeše, dokelž bě w swoim nakhwilnym bydlištu w Borkowach nje-dawno skhoril. K małemu zarunaju wočakowanego přednoška čitaše k. kantor Jórdan z Popoje někotre nowe serbske pě-snički wot Dr. Sauerweina. Pěsnjerjej bu sława wunjesena, kaž skónčnje tež předsydstwu a wubjerkej.

2) Posedženje předsydstwa a wubjerka, 16. juliya 1878. Přitomni: Smoleř, H. Dučman, Fiedler, Jenč, Kapleř, Mjerwa, Róla a Wendleř. Jednanje wo Bartkowych bibliskich stawiznych njehodži so dale wjesc, dokelž tu hišće wotmołwjenje wot wyšnosće nimamy. Postaja so, zo by sekretař kóždemu nowopřijatemu sobustawej wozjewił, zo móže sebi, hdyž je lětny přinošk zaplaćił, knihi ze składa M. S. žadać; přetož hakle z tutym zaplaćenjom ma prawo na dostaće knihow.

3) Posedženje předsydstwa, 15. augusta 1878. Přitomni: Smoleř, Fiedler, Hórnik, Mjerwa a Róla. Předpołoži so hotowy „Towařny Spěwnik za serbski lud“ wot Fiedlerja, w Smolerjec knihičíšćeřni wustojnje čiščany, z 163 pěsnemi; brošurowany exemplar w sylnych deskach ma so po 1 hr. 50 p. předawać, w partijach po 1 hr. 20 p. Přitomni wobnowjeja k. Fiedlerjej, zestajerjej spěwnika, lubozny džak za wšitku na-łożenu pröcu.

4) Posedženje předsydstwa a wubjerka, 25. septembra 1878. Přitomni: Smoleř, Fiedler, Hórnik, Jenč, Kapleř, Mjerwa a Róla. Ryči so wo wuplaćenju jeneje hypotheki na maćičnym domje a je k. farař Jenč zwölniwy wo tym dale jednać. Jako nowy sobustaw bu přijaty: k. Jan Smola, kubleř w Lešawje.

5) Posedženje předsydstwa, 3. hapryla 1879. Přitomni: Smoleř, Fiedler, Hórnik, Kapleř, Mjerwa a Róla. Postaja so džeński porjad za přichodnu hłownu zhroma-

dźiznu; mjez druhim maja so po §§ 9 a 12 wustawkow nowe wólby stać.

6) Posedženje předsydstwa, 11. hapryla 1879. Přitomni: Smoleř, Fiedleř, Mjerwa a Róla. Ryči so wo džakownym počešowanju, kotrež ma so jenemu zaslužbnemu spisowarjej z votivnej taflu abo swjedžeńskim spěwom stać, a to na hłownej zhromadžiznje.

7) Posedženje předsydstwa a wubjerka, 16. hapryla 1879. Přitomni: Smoleř, Fiedleř, Hórník, Imiš, Jenč a Mjerwa. Jako nowe sobustawy so přiwarzach: k. wučef Schütza w Rachlowje, k. wučer Bur w Königshainje, k. farař Krušwica we Wjerbnje, k. seminarski wučer Grólmus w Budyšinje, k. knihiwjednik Marko Smoleř w Budyšinje, k. wučer Jan Ernst Rachlowc w Nowej Wsy nad Sprewju, k. referendař K. E. Mütterlein w Budyšinje, k. farař Häseler we Wulkim Radšowje pola Džěžow, k. wučer Babik w Hornym Wujezdze, k. Dr. med. Lešovský w Hodžiju, k. wučer Kocor w Hodžiju, k. Handrij Ernst Hanowski w Budyšinje, k. kubleř Króstak w Spytecaħ, k. Dr. med. Pětranc w Malešecach, k. farař Jäkel z Huski. K temu přistupuja někotři wukrajnicy jako wurjadne sobustawy po § 4 či, kotriž su lětny přinošk w běhu lěta płačili: B. H. Paděra, direktor cokoroweje fabriki w Křimicach; Fr. Chalupecký, kaplan w Kolinje; J. W. Hora w Horaždovicach; Isidor Wik w Rychnowje; Józef Dyškant w Čornym Kostelcu; Karl Holík w Němskim Brodze; knježna Melanija Parczewska z Kalisza. Na to čita so list k. fararja Tešnarja z Niedy ze slabjenjom, zo chce wobraz njeboh fararja Fryca, wažneho Delnołužičana, do archiva M. S. wobstarać. Skónčenje dari M. S. serbske knihi swojego składa do knihownje serbskich seminaristow. Wo šulskich spěwach hiše poča so jednać, wobzanknenje bu pak na popołdniu hłownu zhromadžiznu wotstorčene.

Wućahnył M. Hórník.

Zličbowanje M. S. w 31. lěće (1877).

A. Dokhody.

I.

Zbytk w pokładnicy.

Přirun. zeš. 54 110. 54.

VI.

Dopłačenje.

Z cyla (hl. Přinoški) 169. —

II.

Domwzate kapitale.

Vacat.

VII.

Z předawania knihow.

Z cyla 1269. 23.

III.

Dań z wupožčenych pjenjez.

Z krajnostawskeje lutowařnje 13. 60.

Z akciow 4. 50.

18. 10.

VIII.

Dobrowólne dary.

Za kup knihow do knihownje 84. 50.

A. Parczewski (za dom) 11. —

Platon Kulakowskij (za d.) 10. —

J. R. Rychtař farař (za d.) 3. —

108. 50.

IV.

Přinoški sobustawow.

Wot 46 sobustawow (mjez
nimi jedyn 2 m. 50 p.) 182. 50.

Rekapitulacia.

Staw I. 110. 54.

" III. 18. 10.

" IV. 182. 50.

" V. 68. —

" VI. 169. —

" VII. 1269. 23.

" VIII. 108. 50.

Do hromady 1925. 87.

B. Wudawki.

I.

Zapłačenje ūložka.

Vacat.

IV.

Wudawki za protyku.

Papjera 249. 15.

Wobrazy 80. —

Dawki 2. 40.

331. 55.

II.

Wupožčene pjenjezy.

Do krajnostawskeje lutowařnje
na knižki č. 36 300. —

V.

Honorar.

Vacat.

III.

Čišć knihow.

Protyka (5000) 252. —

Towařšny spěwnik (1000) 268. —

Časopis č. 53 158. 75.

Časopis č. 54 101. —

Časopis č. 55 159. 50.

Předsłowo Čitanki (200) 10. —

949. 25.

VI.

Wjazanje knihow.

Čitanki 62. 40.

Bibl. Stawizny 28. —

Časopis (54, 55) 18. —

Protyka 75. —

183. 40.

VII.

Wšelčizny.

Zawěſcenje	18. 50.
Nawěſki pola Monse . . .	5. 50.
Na wokrjesnym sudźe . . .	1. 15.
Knihi wot Lotze	15. 50.
Druhi kupjene knihi . . .	51. —
Wjazanje tajkich a darjenych knihow	4. 65.
Wuložki za knihownu . . .	17. 88.
Wobluk votivneje tafle . . .	6. 50.
Palma za njeboh Wjelu . . .	16. —
Porto pola pokladnika . . .	3. 10.
	139. 78.

Rekapitulacia.

Staw II	300. —
„ III.	949. 25.
„ IV.	331. 55.
„ VI.	183. 40.
„ VII.	139. 78.
Do hromady	1903. 98.
Přirunanje.	
Wšitke dochody	1925. 87.
Wšitke wudawki	1903. 98.
Zbytk w pokladnicy . . .	21. 89.
Zamoženje.	
W krajnostawskej lutowańi .	407. —
Na maćiennym domje po ho- rjeka darjenych 24 m. hišće .	89. —
Šesc akcior na S. Nowiny .	90. —
Zbytk w pokladnicy . . .	21. 89.
Z cyla . . .	607. 89

W Budyšinje, 24. hapryla 1878.

M. Mjerwa, pokladnik.

Přinoški sobustawow M. S.

W běhu 32. lěta zaplačichu swój přinošk tute sobustawy:

Na 1879: k. ryčnik Parczewski; k. farař Hórnik; katholska bjesada w Jaseńcy; k. kapłan Róla w Budyšinje; k. farař Hermann we Wotrowje; k. najeńk Wjeńka w Zdžeri; k. A. R.; k. K. B.

Na 1878: k. wučeř Rostok w Drječinje; k. předsyda redaktor Smoleř; k. farař Imiš w Hodžiju; k. farař Gólč w Rakęcach; k. farař Mrózak w Hrodžíšcu; k. farař Kubica we Wjelečinje; k. farař Mrózak w Budestecach; k. Dr. Dučman w Budyšinje; k. překupe Mjerwa; k. stud. Muka w Lipsku; k. kandidat Nowak z Rakec; k. farař Dučman w Radworju; k. kustos Patera w Prazy; k. Mlynk w Zaręču (2. rjadownje); k. wučeř Jórdan w Popojcach; k. wučeř Mučink w Zemicach; k. diakonus Běrnich w Klukšu; k. farař Handrik w Malešecach; k. kubleř Wanak w Khelnje; k. wučeř Šołta w Radworju; k. wučeř Krawc w Budestecach; k. stud. jur. Hanowski w Lip-

sku; k. kapłan Kubaš w Njebjelčicach; k. wučeř A. Swoboda w Prazy; k. stud. Wik z Rychnowa; k. kand. theol. Mättig z Budyšina; gymnasium w Přerowie; k. farař Jenč w Palowje; k. mlynk Hajnica we Wulkich Zdžarach; k. gymnasiast Delenčka w Prazy; k. kantor Hatnik w Bukecach; k. gymnasiast Libš w Prazy; k. farař Jäkel w Huscy; k. praeses Łusčanski w Prazy; k. stud. theol. Kilank w Prazy; k. wučeř Šołta w Kanecach; k. stud. theol. Křižank w Tübingenje; knježna Melanija Parczewska z Kalisza; k. wučeř Kubica w Bolborcach; k. wučeř Kral w Klukšu; k. kantor Liška w Hodžiju; k. Dr. Sauerwein w Bantelnje w Hannoverskej; k. knihikupc Pjech w Lipsku; k. najeňk Wjenka w Zdžeri; k. póstski direktor Wawrik-Jězorka w Krimmitzschawje; k. wyšsi seminarSKI wučeř Fiedlēř; k. farař Hermann w Wotrowje; k. farař Hórník; k. Rabowski z Pomorec.

Na 1877: k. předsyda redaktor Smoleř; k. twarski mištr Wendler sen. w Budyšinje; k. farař Bergan w Zdžarach; k. farař Sykora w Smělnej; k. wučeř Kapleř w Budyšinje; k. wučeř Mučink w Zemicach; k. wučeř Krawc w Budestecach; k. Dr. jur. Kaizl w Prazy; k. Paděra w Křimicach; k. kapłan Chalupecký w Kolinje; k. Hora w Horaždovicach; k. Dürich w Klášteřu; k. wučeř Swoboda w Prazy; k. gymnasiast Rězak w Prazy; k. gymnasiast Delenčka w Prazy; k. kantor Hatnik w Bukecach; k. praeses Łusčanski w Prazy; k. stud. theol. Křižank w Tübingenje; k. póstski direktor Wawrik-Jězorka w Krimmitzschawje; k. wyšsi seminarSKI wučeř Fiedlēř w Budyšinje.

Na 1876: k. Wendler sen.; k. farař Bergan; k. stud. jur. Kral w Lipsku; k. Dr. jur. Kaizl w Prazy; k. Dürich w Klášteřu; k. gymnasiast Rězak; k. póstski direktor Wawrik-Jězorka.

Na 1875: k. farař Bergan; k. stud. Kral; k. Dr. Kaizl; k. Dürich; k. wučeř Nyčka w Essenje.

Na 1874: k. farař Bergan.

NB. Češene sobustawy, kotřiž su pola k. Urbánka w Prazy dale plaćili, dowidža kwitowanek tón króć w alfabetiskim zapisu sobustawow, dokelž je wupis našeho kommissionara za tuto zličbowanje pozdě dósol.

Zličbowanje M. S. w 32. lěće (1878).

A. Dokhody.

I.

Zbytk w pokladnicy.

Z lěta 1877	21. 89.	Z cyla	1364. 51.
-----------------------	---------	------------------	-----------

II.

Domwzate kapitale.

Z krajnostawskeje lutowárni 20' —	
-----------------------------------	--

III.

Daň z wupožcenykh kapitalow.

Z lutowárni	14. 92.
Z akciov	<u>4. 50.</u>
	19. 42.

IV.

Přinoški sobustawow.

Wot 49 sobustawow (z nich jedyn 2 m. 50 p.)	194. 50.
---	----------

V.

Předzaplačenje.

Z cyla (hl. Přinoški)	28. —
---------------------------------	-------

VI.

Dopłacenie.

Z cyla (hl. Přinoški)	136. —
---------------------------------	--------

VII.

Z předawania knihow.

Z cyla	1364. 51.
------------------	-----------

VIII.

Dobrowólne dary.

Jul. Reichstein (za dom)	3. —
J. Chociszewski (z. d.)	1. —
A. R. (z. d.)	<u>16.</u> —
	20. —

IX.

Wšelčizny.

Dorunanje po čišćenju protysi	30. —
---	-------

Rekapitulacia.

Staw I.	21. 89.
" II.	200. —
" III.	19. 42.
" IV.	194. 51.
" V.	28. —
" VI.	136. —
" VII.	1364. 50.
" VIII.	20. —
" IX.	30. —
	Do hromady 2014. 32.

B. Wudawki.

I.

Zaplačenje wułozka.

Vacat.

II.

Wupožcene pjenjezy.

Do lutowárni na knižki č. 36 500. —	
-------------------------------------	--

III.

Čišć knihow.

Protika (5000)	258. —
Towaršny spěwník (dopłacenie)	215. —
Časopis č. 56	146. 50.
Časopis č. 57	159. 50.
Formulary kwitowankow	<u>3. —</u>
	782. —

IV.

Wudawki za protyku.

Papjera	210. 38.
Wobrazy	84. 70.
Dawki	<u>5.</u> —
	300. 8.

V.

Honorar.

Vacat.

VI.

Wjazanje knihow.

Časopis (56, 57)	18. —
Bibl. stawizny	11. 76.
Protika	75. —
Spěwník (502)	60. 24.
	165. —

VII.
Wšelčizny.

Zawěſcenje	18. —
Papjera za spěwník	127. 20.
Mikrofotograf. wobraz	37. 89.
Diplom za k. Bergana	15. —
Diplom za k. Rádu	15. —
Nawěštki pola Monse	8. 90.
Nawěštki pola Smolerja	14. 50.
Wuložki knihownika	11. 92.
Porto pola pokladnika	3. 40.
	251. 81.

Rekapitulacia.

Staw II.	500. —
" III.	782. —
" IV.	300. 8.
" VI.	165. —
" VII.	251. 81.
	1998. 89.

W Budyšinje, 15. hapryla 1879.

M. Mjerwa, pokladnik.**Zapis sobustawow M. S.**

wot 1. januara 1868 hač do 31. decembra 1878.

Dypki su znamjo, zo je so w zapisu přinoškow abo w plaćenju někajki zmylk abo njeporad stał. W šěršim čišću woznamjenjamy mjená tych, wot kotrychž so nadžijamy, zo zechedźa dale jako sobustawy plaćić; tola je tež kózdy tych, kiž dołho njejsu wo sebi slyšeć dali, po dozapłaćenju z nowa rad widzany sobustaw.

Albert Pětr, kubleř w Rachlowje. 73—75.

Bart Jakub, z Kukowa, štud. duch. w Prazy. 75—77.

Bayer Józef, direktor čišćeňje w Pardubicach. 73.

Bergan* Bžedrich, farař we Wulkich Zdžarach. 68—77.

Beseda měšćanska w Jičinje. 74. 75.

Beseda měšćanska w Pardubicach. 73.

Běrnich Theodor, farař w Klukšu. 77. 78.

Bjarnat Jan Karl, wučeř w Budyšinku. 68—70. Wustupil.

Bochdan Alexandra, w Zadworzu pola Lwowa. 77.

Branžovský Wjacław, farař a tachant w Chotusicach. 72. †

*) Hwězda woznamjenja, zo je wot založenja M. S. jako sobustaw plaćil.

- Brósk Jurij Moric, faraś w Křišowje. 68—75.
 Bróska Handrij, faraś w Budystecach. 68. 69. †
 Broda Jan, měščan w Budyšinje. 74. 75.
 Budeč, wučeřske towařstwo na Smichowje w Prazy. 72.
 Buk* Jakub, superior w Dreždānach. 68—78.
 Ceumern, senator w Petersburgu. 69.
 Cyž Jurij z Nowoslic, štud. duch. w Münsteru. 68—73. †
 Česla Jan, Dr. med. w Neweklowje w Čechach. 73. 74. . . 78.
 Daněk Józef, piwarc w Chlumcu. Sobustaw na čas žiwjenja.
 Delenčka Jakub z Kukowa, gymnas. w Prazy. 74. . . 76—78.
 Dučman Handrij, faraś w Radworju. 68—78.
 Dučman Pětr, Dr. med. w Budyšinje. 68—74. . . 77. 78.
 Duda Franc, faraś w Rajcu. 1874. †
 Dürich Józef na Klášteře w Čechach. 74—77.
 Dyškant Józef w Čornym Kostelcu. 78.
 Ebert Moric Herm. Albert, faraś w Hrodzišću. 69—73. †
 Faster Kašpor, piwarc w Prazy. 68. 69. †
 Felfel N. N., fabrikant w Pardubicach. 73.
 Fiedler Karl August, wyšsi seminarski wučeř w Budyšinje.
 68—76. . . 78.
 Förster Karl August, oekonom w Budyšinje. 73—76. †
 Fröhlich Karl, fabrikant w Jičinje. 74. 75.
 Gagarin Anatol, wjefch z Odessy. 69. 70.
 Garbař Jan Erwin, faraś w Kotecach. 75—78.
 Garbař Alfred Theofil, wučeř w Nowej Wsy. 77.
 Gólc Julius, faraś w Rakecach. 76—78.
 Góslaw Wylem, faraś w Malinje. 70.
 Grodziecki Hippolyt we Lwowje. 78.
 Gymnasium w Jičinje. 74. 75.
 Gymnasium w Přerowje. 78. 79.
 Hadank Emil, faraś w Kesselsdorfje w Šlezynskej. 77.
 Hadank Pawoł, kubleř w Ziegenhainje p. Lommatzscha. 77.
 Handrik Handrij Bohuwěr, faraś w Malešecach. 78.
 Hatnik Jan Ernst, kantor w Bukecach. 71—78.
 Hanowski Ota z Budyšina, štud. jur. w Heidelbergu. 77. 78.
 Hajnica Jan, młynk we Wulkich Zdžarach. 76—78.
 Hejzlar Fr., kapłan w Pardubicach. 73—75.

- Hermann Jakub, farař a ryčer we Wotrowje. 68—78.
 Hermanecy, wjesna knihownja. 69. 70.
 Heš Gustav, prof. na realcy w Pardubicach. 72.
 Holan Jan Ernst, gymnas. wučeř w Jekaterinoslawje. 74—77.
 Hórnik Michał, farař w Budyšinje. 68—78.
 Hórnik Michał, překupc w Khróścicach. 68—72. †
 Hora J. V. w Horaždowicach w Čechach. 77.
 Hořovice w Čechach, měšć. knihownja tam. 72.
 Hořovicka Záložna. 72.
 Holík Karl w Německim Brodze. 78.
 Chalupecký Franc, kaplan w Kolinje. 77.
 Imiš* Hendrich Bjedrich, farař w Hodžiju. 68—78.
 Imiš Robert, gymnas. wučeř we Žitawje. 68. 69.
 Jablonský Rudolf, Dr. jur. a měščanosta w Časlawje. 72... 78.
 Jakub Wylem, překupc w Budyšinje. 68—75. Wustupišt.
 Jakub Jurij, farař w Njeswačidle. 68—78.
 Jäkel Karl August, farař w Huscy. 78.
 Jaseńčanska katholska bjesada. 77.
 Jawork Innocenc, kaplan w Marijnej Hwězdze. 68. Wustupišt.
 Jednota, spěvařske towařstwo w Khróścicach. 75—77.
 Jednota učitelská w Podbrdsku. 72.
 Jenč* Karl August, farař w Palowje. 68—78.
 Jenč August, wučeř w Dreždžanach. 77. 78. 79.
 Jonák Karl, Dr. jur. a notar w Pardubicach. 72... 74. 75.
 Jórdan Hendrich, wučeř w Popojcach w D. Lužicy. 68—78.
 Kaizl Edmund, Dr. juris w Prazy. 73—78.
 Kalich Karl August, Dr. phil. a farař w Hornym Wujezdze.
 68—77.
 Kapler Jan August, wučeř w Budyšinje. 76. 77.
 Karas Kř. Wylem, superintendent we Wojerecach. 68—74.
 Kessler Jan August, wučeř w Zarěču. 77. 78.
 Kilank Jakub z Łusča, štud. theol. we Würzburgu. 76—78.
 Kocor* K. August, kantor w Ketlicach. 68—78.
 Kokla Michał, farař we Wostrowcu. 68. 69. †
 Kouba Józef, professor w Prazy. 68—72.
 Kordina Józef Prawoślaw, farař w Minakale. 68—75.
 Kotlarjewskij Alexander, prof. w Dorpaće. 73—77.

- Kočubinskij Alexander, prof. w Odessy. 75. 76.
 Kral* Handrij, wučeř w Klukšu. 68—78.
 Kral Michał, wučeř na Sokoley. 68—78.
 Kral Jan z Čemjerc, štud. jur. w Lipsku. 72—77.
 Krawe Karl, wučeř w Budystecach. 77. 78.
 Křižank Karl Bohuwěr ze Scijec, štud. duch. we Tübingenje. 77. †
 Křižank Jan Pawoł ze Scijec, štud. duch. w Tübingenje.
 77. 78.
 Kubaš Jurij, kapłan w Njebjelčicach. 69—72. . . 75—78.
 Kubica August, farař we Wjelećinje. 76—78.
 Kubica Jan August, wučeř w Bolborcach. 78.
 Kućank* Jakub, can. cap. senior w Budyšinje. 68—78.
 Kulman Jan, wobsedzeř knihičišćeńje a wučeř we Wojere-
 cach. 68. †
 Kurink Karl Rudolf, farař we Łazu. 77.
 Láb Franc, předař w Jičinje. 74. 75.
 Laras Jan z Lejna, kandidat professury w Prazy. 68—74.
 Lernet Józef, lěkařník w Pardubicach. 68. . . 74. 75.
 Lenoch N. N., ryčník w Jičinje. 74.
 Leidler Józef, referendar w Nowosalcu. 71—76.
 Libš Jurij z Miłocic, gymnas. w Prazy. 75—78.
 Lipič Pětr, kapłan w Kulowje. 71—74. . . 77. 78.
 Lóca Hermann, Dr. phil. w Lipsku. 68. †
 Lorenc Handrij, překupc w Pomorecach. 69. 70.
 Łahoda Jan, farař w Khołmje. 68. 69. †
 Łopatecki Mječisław, akademik w Freibergu. 78.
 Łusčanski Jurij, praeses serbskeho seminara w Prazy.
 68—78.
 Machalický Ludwik, šosař w Třeběšicach. 72.
 Maryański Modest w Barlinje. 77.
 Mašek Jan Ludwik, redaktor w Prazy. 72.
 Mättig Handrij, kand. duch. a realny wučeř w Budyšinje.
 77. 78.
 Měrčík Franc z Bělčec, kand. professury w Moskwje. 69—74.
 Mjerwa Moric, překupc w Budyšinje. 76—78.
 Michał Jan Bohuwěr, wučeř w Kotecach. 68—76. Wustupił.
 Möhn Michał, farař emerit. w Bukecach. 68. †

- Mosig* Kłosopolski, ryčník w Lubiju. 68—75.
- Mróz Jakub, farař w Grunawje. 68. †
- Mrózak Jan Hermann, farař w Budystecach. 75—78.
- Mrózak Ernst Oswald, farař w Hrodžišču. 76—78.
- Mlynk* Jan, rychtař a tyšeř we Zarěču. 68—71. . . 75—78.
- Muka Karl Ernst z Wulkeho Wosyka, Dr. phil. w Lipsku. 74—78.
- Mučink* Bohuwěr, wučeř w Zemicach. 68—78.
- Nowak* Jakub, farař w Radworju. 68—75. †
- Nowak Jurij, tachantski vikar w Budyšinje. 77.
- Nowak Karl Hendrich, kand. duch. z Rakec. 78.
- Nyčka Jan Bohumił, wučeř w Essenje nad Rheinom. 73. 75.
- Paděra B. H. w Křimicach. 77.
- Patera Adolf, kustos při českém museju w Prazy. 68—78.
- Parczewski Alfons, ryčník w Kališu. 75—78.
- Parczewski Józef, rycerz kubleř w Grabianowje. 76. 77.
- Parczewska Melanija w Kaliszu. 78.
- Pečenka Jan, farař a tachant w Časlawje. 72.
- Pelišek Wjacław, wučeř w Třeboradicach. 72.
- Petrów Alexander, professor w Krasnoufimsku. 78.
- Pětřka Jan, rězbař w Budyšinje. 69. 71. Wustupil.
- Pful Bohuwěr, Dr. phil., professor a rycerz w Dreždžanach, česny sobustaw wot 1866.
- Picka F. V., wučeř w Strašicach. 72.
- Pinka N. N. w Prazy. 73.
- Pjech* Jakub, can. cap. senior w Budyšinje. 68—70. †
- Pjech Jan Bohuwěr, knihikupeř w Lipsku. 68—73. . . 76. 78.
- Procházka Józef, wučeř w Chyni. 72.
- Přemysłowe towarzystwo w Jičinje. 74. 75.
- Rabowski* Jan, burski wuměnkař z Pomorec. 68—78. †
- Räda* Robert Hermann, farař w Barće jako wudawař mačičneje protyki.
- Räda K. Aug. Sigmund, serbski farař w Mužakowje. 68—77.
- Rězbařk Karl Bohuwěr, farař w Budyšinku. 75—78.
- Rězak Filip z Bělčec, gymnas. w Prazy. 75—77.
- Rein Hendrich, kaplan we Wolšanach. 72.

- Renč K. Marćin, farař w Klětnom. 77. 78.
- Róla Michał, kapłan w Budyšinje. 68—78.
- Ronek Domaš, wučeř w Libni. 72.
- Rostok* Michał, wučeř w Drječinje. 68—78.
- Rychtař* Ernst, ryčník w Budyšinje. 68—73. †
- Rychtař Jan Rudolf, farař emerit. w Kotecach. 69—75.
- Sauerwein, Dr. phil. w Bantelnje w Hannoverskej. 77—78.
- Sedláček Franc, wučeř w Kněževsy. 72.
- Serbske měšćanske towařstwo w Serbskim Běčeju. 72.
- Serbska čitařna w Serbskim Běčeju. 72.
- Serbski seminar w Prazy. 74.
- Seileř* Handrij, farař we Łazu. 68—70. †
- Skala Jakub, kapłan w Ralbicach. 71—77.
- Skop Jan, kubleř w Křiwej Boršći. 69.
- Smoła* Miklawš, farař w Njebelčicach. 68—70. . . 74—78.
- Smoleř* Jan Ernst, redaktor w Budyšinje, předsyda a česny sobustaw M. S. 76—78.
- Sorabicum w Lipsku. 75.
- Swoboda Anton, wučeř w Prazy. 72. 77. 78. 79.
- Sykora Jan August, farař w Smělnej. 68—78.
- Šlögl N. N., farař w Bohdanču. 69.
- Šołta Pětr, can. cap. scholasticus w Budyšinje. 68—72. . . 74—78.
- Šołta Jakub, kapłan w Khrósćicach. 72. 73. . . 75. 76.
- Šołta Pětr, wučeř w Radworju. 78.
- Šołta Jan, wučeř w Kanecach. 78.
- Šťastný Ferd., radžíčel w Časlawje. 72. . . 78.
- Tešnař Jan Bjedrich, farař w Niedze. 68—72. . . 74—76.
- Treter Hilarij w Laszkach Królewskich w Haliču. 78.
- Umělecká beseda w Prazy. 72—77.
- Urban Hendrich Adolf, farař w N. N. 69—74.
- Urbánek Fr. A., knihikupc w Prazy. Sobustaw jako kom-misionar.
- Vašák Matij, wjedžicér piwařne w Hořovicach. 72.
- Wagner Jan Bohuwěr, druhí wučeř w Bukecach. 68—70. . . 74—78.
- Wagner Michał, kubleř w Smolicach. 73.

- Wanak* Jurij Ernst, farař we Wóslinku. 68—75.
 Wanak Karl, kubleř w Khelnje. 78.
 Wařko K. Hendrich, wučer w Myšecach. 68—72. . . 75—78.
 Wawrik-Jězorka Miklawaš, póstski direktor w Krimmitschawje. 68—78.
 Wendler Pětr, twarski mištr w Budyšinje. 69—77.
 Wendler Jan, twarski mištr w Dreždžanach. 73—75.
 Wehla Hermann Ferd., sudniski assessor w Budyšinje. 68—73. †
 Wels Jakub, farař we Wotrowje. 68—71. †
 Wik Isidor, gymnasiast w Rychnowje. 78.
 Wjelan* Julius Eduard, farař w Slepom. 68—78.
 Wjeńka Pětr, ryčeřkubleřski najeňk w Zdžeri. 68—78.
 Wolf Jan, farař w Žlebach. 72.
 Wornař Jakub, fařski administrator w Kamjencu. 67—70.
 Želina Leopold, sekretař w Časlawje. 72. . . 78.

NB. W tutym zapisu steja jenož zaplaćenja hač na 1878; mjez tym pak su někotre stawy na 1879 plačili, kaž so to w „přinoškach“ dowidži. Hdy by hdě zmylk byl, prosymy to pokladniček abo sekretarzej wozjewić. Přichodnje chcemy pječlētnje zapis wozjewjeć.

NB. Zaplaćerjo přinoškow, kotříž nam njejsu poľne mjená dali, ale jenož jich prěnje pismiki, su w tutym zapisu wuwostajeni.

Jako sobustawy M. S. su zemrjeli:

- Branžovský Wjacław, farař w Chotusicach. † 1873.
 Cyž Jurij z Nowoslic, štud. duch. w Münsteru. † 9. hapryla 1874 w Nowoslicach.
 Ebert Moric Hermann Albert, farař w Hrodžišeu. † 23. meje 1877.
 Förster Karl August, oekonom w Budyšinje. † 28. měrca 1878.
 Hórník Michał, překupc w Khrościcach. † 1873.
 Kokla Michał, farař we Wostrowcu. † 6. decembra 1869.
 Křižank Karl Bohuwěr z Scijec, štud. duch. w Tübingenje. † 11. meje 1878 w Scijecach.

Łahoda Jan, farań w Khołmje. † 16. augusta 1871.

Lóca Hermann, Dr. phil. w Lipsku. † 27. hapryla 1875.

Mróz Jakub, farań emer. w Grunawje. † 1873.

Nowak Jakub, farań w Radworju. † 20. junija 1875.

Pjech, Jakub, senior capit. w Budyšinje. † 19. meje 1870.

Rychtař Ernst, ryčník w Budyšinje. † 9. septembra 1872.

Seileř Handrij, farań w Lazu. † 11. oktobra 1872.

Wehla Hermann Ferdinand, sudniski assessor w Budyšinje.

† 3. meje 1877 we Wajicach.

Wels Jakub, farań emerit. we Wotrowje. † 25. měrca 1874
w Pisy w Italskej.

W o b s a h.

	str.
Klöšterske wothłosy. Pěsníl Jan Wehla	3.
Jakub Ticinus a jeho ryčnica z l. 1679. Podawa M. Hórnik	9.
Porjedženki a dodawki. Wot J. B. Nyčki	17.
Grod w Błotach. Pěsníl M. Kossik z Wjerbna	21.
Basni z młodostnych lět. Wot Emilije P.	23.
Alberto regi Saxoniae — Jeho majestosći kralej Albertej Saskemu, k slěbornemu mandželskemu jubileju 18. junija 1877. Spisał Prof. Dr. Pful	26.
Delnjoserbski wótčenaš w knizy A. Bohoriča z l. 1584. Podal M. Hórnik	28.
Wjeršpomazy. Přečelam připostał prof. Dr. Pful	30.
Khwaleny budź Jezus Chryst! Wot P.	31.
Podzělník „šol“*. Spisał prof. Dr. Pful	32.
Někotre starše spěwy. Woćšćeć dał Pf.	34.
Dodawki do Słownika. Zběral Handrij Šlužmar	39.
Delnjoserbske słowa ze słownika H. Megisera. Podal M. Hórnik	46.
Něsto z geologiskeho twara wokolnosće Budyšina. Spisał Dr. med. P. Dučman (Deutschmann)	68.
Něsto ze slowjanskeje stariny. Wot prof. Dr. Pfula	73.
Slowo mjedwjedž. Wot Prof. Dr. Pfula	101.
Genitiv w negativnych sadach. Wot Dr. Pfula	107.
Europa abo Ewropa? Spisał prof. Dr. Pful	115.
Slowo njewjesta. Wot Dr. Pfula	117.
Slowo njeboly. Wot Dr. Pfula	127.
Zběrka z nowinarja Dejki. Podal Pful	130.
Z lěta 1772. Podal Pful	134.
Njewjesty. Wěnašk basni wot Jana Wehle	136.
Nejmjeňšy slowjanski narod. Wot M. Kosika	143.
Wućahi z protokollow M. S.	148.
Zličbowanie M. S. w 31. lěće (1877)	152.
Přinoški mačičených sobustawow	153.
Zličbowanie M. S. w 32. lěće (1878)	155.
Zapis sobustawow M. S.	156.
Jako sobustawy M. S. su zemrjeli	162.

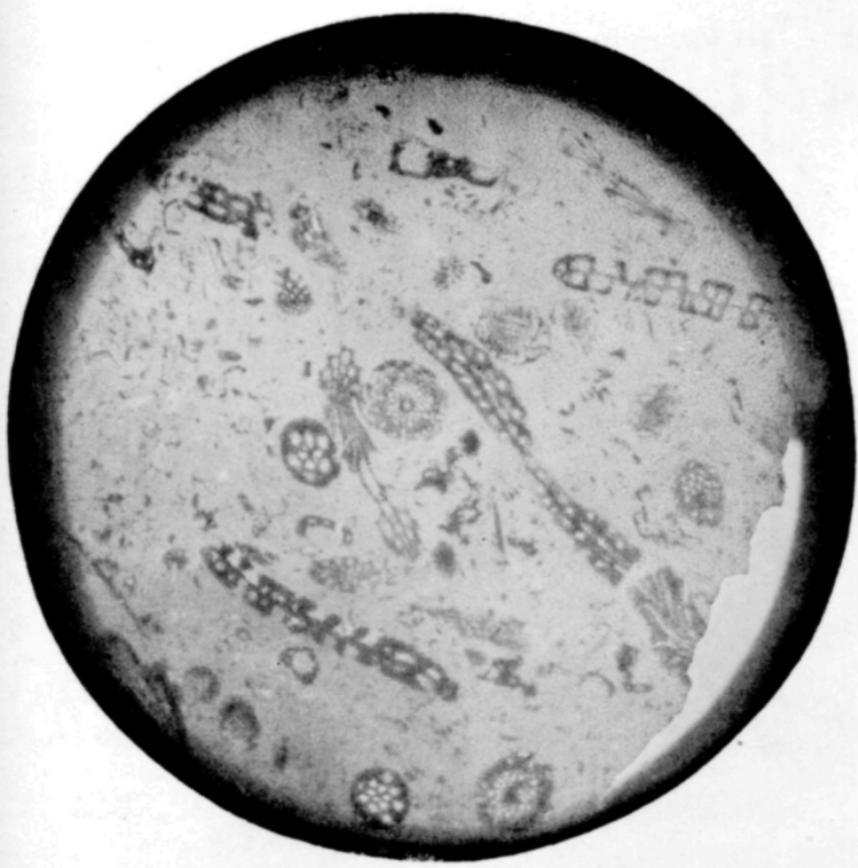
W o b s a h.

Něšto ze slowjanskeje stariny. Wot prof. Dr. Pfula	str. 73.
Słowo mjedwjedź. Wot Dr. Pfula	„ 101.
Genitiv w negativnych sadach. Wot Dr. Pfula	„ 107.
Europa abo Ewropa? Spisał prof. Dr. Pfal.	„ 115.
Słowo njewjesta. Wot Dr. Pfula	„ 117.
Słowo njeboly. Wot Dr. Pfula	„ 127.
Zběrka z nowinarja Dejki. Podał Pful	„ 130.
Z lěta 1772. Podał Pful	„ 134.
Njewjesty. Wěnašk basni wot Jana Wehle	„ 136.
Nejmjeňszy slowjanski narod. Wot M. Kosika	„ 143.
Wućahi z protokollow M. S.	„ 148.
Zličbowanie M. S. w 31. lěće (1877)	„ 152.
Přinoški mačičnych sobustawow	„ 153.
Zličbowanje M. S. w 32. lěće (1878)	„ 155.
Zapis sobustawow M. S.	„ 156.
Jako sobustawy M. S. su zemrjeli	„ 162.

■■■ Wo zaplaćenie a doplaćenie přinoškow naležne prosymy.

Priposćelanie Časopisa a knihow za sobustawy je k. wyšsi seminarski wučer Fiedlef dobroćiwje na so wzal.

Dla mózneho njedorozymjenja přispominamy, zo je Maćica Serbska lěto starša dyžli jeje Časopis, kotryž hakle 1848 wukhadtēc poča. Na prěni lětdžesatku 1848—57 liči so prěnje 16 zešikow, na druhī a na dalše pak po 20 zešikach.

W o b s a h.

—424—

Klöšterske wothlosy. Pěsníl Jan Wehla	str. 3.
Jakub Ticius a jeho ryčnica z l. 1679. Podawa M. Hórník	„ 9.
Porjedzenki a dodawki. Wot J. B. Nyčki	„ 17.
Grod w Blotach. Pěsníl M. Kossik z Wjerbna	„ 21.
Basni z młodostnych lét. Wot Emilije P.	„ 23.
Alberto regi Saxoniae — Jeho majestosći kralej Albertej	—
Saskemu, k slěbornemu mandželskemu jubilej 18. juna nia 1877. Spisał Prof. Dr. Pfuf	„ 26.
Delnjoserbski wótčenaš w knizy A. Bohoriča z l. 1584.	
Podal M. Hórník	„ 28.
Wjeršpomazy. Přečelam připóslał Prof. Dr. Pfuf	„ 30.
Khwaleny budž Jezus Khryst! Wot P.	„ 31.
Podželník „ſol“. Spisał Prof. Dr. Pfuf	„ 32.
Někotre starše spěwy. Wočišćeć dał Pf.	„ 34.
Dodawk do Słownika. Zběral Handrij Dučman	„ 39.
Delnjoserbske słowa ze słownika H. Megisera. Podał M. Hórník	„ 46.
Něšto z geologiskeho twara wokolnosée Budyšina. Spisał Dr. med. P. Dučman (Deutschmann)	„ 68.

Dokelž ma so w přichodnym čisle „zapis sobustawow M. S. w poslednim lětdžesatku“ wočišćeć, prosymy wo doplaćenje přinoškow na prjedawše lěta a na běžace. Lěto so bórzy minje.

Z tutym zešiwkom wudawa so:

67) Pschedženaf. Protýka na l. 1879.

Kommissiu M. S. maja w tu khwili:

- k. J. E. Smoleř w Budyšinje;
- k. Fr. A. Urbánek w Prazy za česke a bližše awstrijske kraje;
- k Józef Chociszewski w Poznanju za pôlske kraje;
- k. B. Pech w Lipsku za wše dalše strony po knihikupskim puću.

—425—

Čiščał E. M. Monse w Budyšinje.

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE

1878.

Redaktor:
Michał Horwick.

Lětník XXXI.

Zešiwk II.

(Cyleho rjada číslo 58.)

B u d y š i n.

Z nakładom Maćicy Serbskeje.